

Юрій Нестеренко

Ялинка

В основу цієї повісті покладено одразу дві реальні війни - російсько-українську періоду "Мінських угод" і сербсько-хорватську періоду розпаду Югославії. Такий формат обрано з двох причин: по-перше, деякі важливі для сюжету елементи відповідають саме хорватським, а не українським реаліям, а по-друге, автор не хотів обмежувати себе прив'язкою до конкретних місць і подій. Проте "фідори" в повісті - це насамперед росіяни і вже меншою мірою - серби.

Автор дякує за консультацію Олені Білозерській, бійцю Української Добровольчої Армії. Випадки, коли точність деталей була принесена в жертву виразності та наочності - на совісті автора, а не консультанта.

Першим почуттям, яке він усвідомив, був біль. Він був усюди, і він був різноманітним. Тупо ломило скроні, пульсуюче ніла потилиця, саднили брови, ніс, вилиці, губи й чомусь язик (він ворухнув язиком і зрозумів причину, намацавши гострі уламки щонайменше двох зубів; ще два або три були відсутні цілком), кожен подих віддавався в ребрах (поки що стерпно, але інтуїція підказала йому, що краще не намагатися вдихнути глибше), у попереку відчувалося наче нирки одночасно з болем набрякли і обважніли, ноги, здається, були в синцях і саднах, але найгіршим був тиснучий біль, що вгризався у зап'ястя. Гіршим не в сенсі інтенсивності – в цьому плані він якраз був далеко не найсильнішим – а з погляду того, що він означав. Чоловік зрозумів це, коли спробував поворухнути руками, інтуїтивно намагаючись його послабити, і домігся лише протилежного ефекту. Його руки були міцно зв'язані, або, скоріше, навіть скуті за спиною.

«Здається, я влип», – подумав він, і це була його перша усвідомлена думка.

Втім, просто зараз його, здається, ніхто не бив, і це вже було дещо. Декілька секунд він прислухався, але не почув нічого, крім тоненького дзвону у вухах. Дотик приніс більше інформації; холод, вогкість і слабкий вітер, що торкався його розбитого обличчя, підказали йому, що він знаходиться просто неба. Поверхня під ним (він лежав на спині) була нерівною, злегка похилою в напрямку «голова-ноги», але досить м'якою – мабуть, земля, а не асфальт або бетон. Розпухлий ніс ледве впускав повітря, і все ж вітер доносив запах гару з домішкою паленої гуми й ще якоїсь гидоти. У роті стояв цілком очікуваний присмак крові.

Нарешті він зробив спробу обережно розплющити очі. Спроба успіхом не увінчалася. На якусь мить він навіть зазнав приливу паніки, що втратив зір, але потім зрозумів, що ліве око просто занадто сильно запливло, а вії правого злиплися. Повернувши голову праворуч, він потерся щокою об... так, це, зважаючи на все, була сира холодна земля, що поросла хирлявою травою, і зумів-таки розліпити праві вії. Він побачив спочатку лише цю буру осінню траву, потім – похмуре вечірнє небо, зтягнуте низькими хмарами, і голі гілки дерева над головою. Здається, він лежав на схилі пологого пагорба; нерівні багряно-помаранчеві відблиски десь внизу в першу мить здалися йому заходом сонця, але потім він зрозумів, що жодне сонце не може пробитися крізь такі хмари, а головне – сонячне світло не коливається. Там, внизу, щось горіло, і горіло неабияк.

Більше він нічого не встиг розгледіти, бо почув кроки, і майже одразу ж у полі його зору з'явилися обліплені брудом високі армійські черевики, в які були заправлені камуфляжні штани. Він поспіхом закрив єдине око, знову вдаючи, що втратив свідомість, але, здається, все ж таки зробив це недостатньо спритно.

– Очуняв?

Дзвін у вухах вщух, і тепер він чув цілком виразно. Голос, що поставив запитання, звучав хрипко, але все ж таки безумовно не міг належати чоловіку. Ну хіба що – хлопчиську років дванадцяти (звідкись із глибин пам'яті прийшла думка, що тепер можуть воювати і такі), але взуття, яке він встиг розгледіти біля свого обличчя, було явно завеликим для дитини.

Проте він, як і раніше, старанно зображував непритомну колоду. Промайнула була думка про санітарку, що витягла його з лиха, але вона не дуже в'язалася з наручниками, що залишалися на його зап'ястях.

І неначе у підтвердження хибності надій його хльоснули по щоці, зачепивши зламаний ніс. Різкий біль змусив його мимоволі сіпнутися, зробивши подальше прикидання безглуздим. Він знову відкрив праве око.

Над ним схилилася дівчина – зовсім юна, напевно, їй ще не було вісімнадцяти. Мішкуватий армійський камуфляж без знаків розрізнення, явно на декілька розмірів більший, аніж потрібно, висів на її худенькому тілі, як на вішалці, і не дуже робив її схожою на солдата – мабуть, за інших обставин вона виглядала б у цьому вбранні навіть кумедно. Розсипане по плечах довге пряме волосся, колись розкішного медово-пшеничного кольору, а тепер забруднене

багнукою, кіптявою і бозна-чим ще, теж не було схожим на короткі армійські зачіски. Декілька завислих пасом мало не торкнулися обличчя лежачого, але він не звернув на це уваги, розглядаючи обличчя незнайомки. Колись – можливо, ще зовсім нещодавно – це миле личко з гострим підборіддям, трохи присипаним веснянками носиком і великими очима (здається, зеленими або синіми, при такому освітленні важко було розібрати точніше) напевно занурювало її однокласників-хлопчаків у думки, вельми далекі від навчання. Але тепер, окрім все того ж бруду, на лівій щоці дівчини багрянів свіжий синець, а губи неприродно набрякли. А коли лежачий знову перевів погляд нижче, то ледь не здригнувся, розгледівши те, що не помітив у перший момент – камуфляжну куртку дівчини навкоси перетинало кілька круглих дірок з закривавленими краями. Печінка, шлунок, легені – невже вона могла отримати такі поранення і залишитися живою? Кров виглядає зовсім свіжою... але ні, не може людина, в тілі якої пів дюжини дірок – та ще й в таких місцях! – ось так просто стояти, нахилившись, і посміхатися! А вона посміхалася – він бачив, як виблискують у відблисках пожежі її зуби. Як... як у стародавніх легендах про живих мерців, еге ж.

– Хто ти?! – прохрипів він, все ще тяжко ворочаючи язиком.

– А ти не пам'ятаєш? – запитала вона, здавалося, зі щирим здивуванням.

– Н-ні... – пробурмотів він, лише в цей момент усвідомивши, що не пам'ятає не тільки її. І не тільки того, що сталося з ним самим. Він не пам'ятав взагалі нічого. Ні де він, ні хто він, ні як його звать. Не кажучи вже про такі подробиці, як котрий нині рік. Війна, так... йде війна, і він солдат. Це він пам'ятав. Це в'їлося, здається, навіть глибше за вроджені рефлексії. Все інше губилося в суцільному тумані. Іноді в цьому тумані щось з'являлося – на зразок тих же спогадів про страшні казки, прочитані в дитинстві, – але, варто було подумки потягнутися до цього в надії розплутати решту, як воно знову розчинялося, залишаючи в якості платні за зусилля лише головний біль.

Дівчина терпляче очікувала, пильно дивлячись йому в очі – точніше, в одне око. Ймовірно, втомившись стояти нахилившись – а можливо, бажаючи, щоб він краще міг її розглянути – вона опустилася навпочіпки.

– Ми... – вичавив він з себе нарешті, – ти вибач, я справді нічого... ми були разом?

– Так, – невесело посміхнулася вона, – в певному сенсі, були, – вона ще трохи помовчала, продовжуючи вдивлятися в його обличчя, потім запитала вже іншим тоном: – Ти дійсно нічого не пам'ятаєш? Зовсім-зовсім нічого?

– На жаль, – зітхнув він. – Навіть своє ім'я. Ти знаєш, як мене звати?

Дівчина ще декілька секунд розглядала його, потім похитала головою, від чого її довге волосся погойдалося з боку в бік.

– Еге ж, добряче тебе приклало... Ні, не знаю. Коли мене притягнули, ти вже був у них. І можливості поговорити наодинці у нас не було.

– Ми разом були в полоні? – нарешті зрозумів він. – Тому на мені наручники?

– Так.

– Тоді чому ти їх не знімеш?

Замість відповіді вона схопила його за плечі й допомогла – або, радше, навіть змусила – сісти. Тепер він побачив місто внизу, біля підніжжя пагорба. Точніше кажучи – колишнє місто. Колись – зелені вулички, затишні палісадники, невеликі, на два-три поверхи, будинки житлових кварталів. Тепер – самотні стіни з порожніми проваллями вікон, купи битої цегли, іржаві покручені кістяки машин прямо на вулицях, повалені стовпи, понівечені й обгорілі стовбури дерев, уламки, сміття. Найближче до пагорба розташовувався якийсь завод, чий бетонні цехи виявилися міцнішими за житлову забудову. Але тепер і його труби валялися, розбиті на шматки, а з вікон заводського корпусу виривалося жадібне полум'я. У небо повільно здіймався густий чорний дим, поступово змішуючись з безнадійною сірістю низьких осінніх хмар.

– Ключ там, – повідомила дівчина, показуючи на вогонь. – Можеш сходити пошукати.

– Зрозуміло, – буркнув він, але вона продовжувала роздратованим тоном:

– А у мене, бач, були важливіші справи. Наприклад – витягнути звідти тебе, перш ніж ми обоє підсмажимося. Вважаєш, це було легко? І притягнути тебе сюди? Ти важиш, мабуть, у півтора рази більше за мене.

– Та ні, я без претензій, – поспіхом промовив він. – Ти, значить, врятувала мені життя? Дякую.

– Будь ласка, – відповіла вона, все ще сердито. – Не буду казати, що мені це нічого не було варте або що на моєму місці так вчинив би кожен.

– Ну гаразд, – пробурмотів він, – якщо ми не можемо зняти їх просто зараз, треба принаймні... – він посувався, протискуючи власний зад крізь кільце, утворене скутими руками, і таким чином перетягуючи їх наперед. Коли він по черзі протягував крізь те саме кільце ноги, ліву гомілку пронизав біль. Його штани виявилися розірваними в декількох місцях – мабуть, наслідок того, що дівчина тягла його волоком по асфальту – але це була дрібниця, а ось гомілка вочевидь постраждала серйозніше. Погано...

– Ти можеш розповісти мені все з самого початку? – попросив він. – Але перед тим... – у ньому знову прокидалися військові рефлекси, – наскільки ми тут у безпеці?

– Безпечніше, аніж там, – знову посміхнулася вона, кивнувши на палаючий завод. – Звідти за нами вже не поженуться. Нема кому. Тож у нас є трохи часу на відпочинок. Потім треба забиратися. Дідько його знає, хто сюди ще припхається.

– Зрозуміло, – його рефлекси погоджувалися з таким планом. – Дорогу знаєш?

– Я місцева, – гордо відповіла вона. – Я тут будь-яку стежку... То що тобі розповісти? З якого місця? Про війну – пам'ятаєш?

– Спробуй про неї забути, – посміхнувся тепер уже він, киваючи то на руїни, то на свої скуті руки, які він тепер тримав на колінах. – Ми воюємо з...?

– З фідорами, – підказала вона.

– З ким? – перепитав він.

– З федерастами.

– І що їм від нас треба?

– Вони вважають, що це їхня країна.

– А ми, звісно, вважаємо навпаки.

– Ми просто хотіли піти. Мирно. Живіть там у себе і не лізьте до нас. А вони прислали карателів.

– Зрозуміло, – знову сказав він. – І хто перемагає?

– Та ніхто не перемагає, – зло буркнула дівчина. – Спочатку, звісно, у них була перевага. Але ми б їх розбили врешті-решт. Ми ж за свободу воюємо, а не за те, щоб цілувати хазяйську дупу, як ці! Але тут возбухли західники, вимагаючи «зупинити кровопролиття». Теоретично вони нібито на нашому боці, а на практиці користі від них... – вона скривилася, немов розкусила щось гірко-кисле, і махнула рукою. – Коротше, офіційно зараз нібито як припинення вогню. Але ці тварюки ані на день його не припиняли! Просто замість офіційної армії з їхнього боку воюють банди. Нібито загони добровольців, непідконтрольні їхньому уряду. Хоча весь світ знає, що це брехня. Але продовжує клеїти дурня про перемир'я...

– І ми зараз, я так розумію, на їхній території? – поспішив уточнити він.

– Це наша територія! – гаряче заперечила дівчина. – Наша земля, ми на ній сотні років жили! Навіть згідно з кордонами їхньої паскудної Федерації... Але офіційно це Зопа, тобто ЗОПУ – «Зона з особливим порядком управління». Тут не повинно бути ні їхніх, ні наших військ. А на практиці їхні банди хазяйнують тут, як у себе вдома... Влад Дракула – пригадуєш такого?

– Ніби ім'я знайоме, – пробурмотів він, хоча не був у цьому впевнений.

– Я не про того, який у середньовіччі й вампір. Я про нинішнього. Він дійсно Влад, а

«Дракула» – це, звісно, його прізвисько, позивний, тобто... хоча крові на ньому не менше, ніж на тому самому Цепешові. Рідкісний покидьок, його вже навіть західники оголосили поза законом, але не могли дістати. Вдарити там, де не чекають, влаштувати різанину і піти – це він вмів... тобто вмів. Один з найбільш розпіарених їхніх польових командирів. Сам про себе говорив, що його ім'ям наші лякають дітей. Ну це він брехав, припустимо. Не лякають, ні. Вчать ненавидіти – так.

У її голосі дійсно було стільки ненависті, що чоловік зрозумів: це не пропаганда, це – особисте.

– То це він нас захопив? – зрозумів він.

– Угу, – похмуро кивнула дівчина.

– Ну гаразд. Отже, я... – він вперше оглянув власне вбрання. На ньому теж був армійський камуфляж, який сидів безперечно краще, аніж на дівчині, але теж без будь-яких знаків розрізнення, погонів чи нашивок. – Мене, мабуть, взяли в полон у бою, – закінчив він. – А ти? Невже теж воюєш?

– А що – схожа? – криво посміхнулася дівчина.

– Взагалі-то не дуже, – зауважив він.

– Ага, це ти їм розкажи, – невесело відгукнулася вона. – Хоча і вони прекрасно бачили, що я мирна. Ти що думаєш – я в цьому, що, у них під носом тинялася? – вона з огидою потягнула за свій одяг. – Я козу, блін, шукала. Я ж кажу – я тут місцева. Хутір тут у нас неподалік... був, поки не роздобали. Тільки ось одна коза й уціліла... а тепер і вона... А цим виродкам просто сподобалася симпатична дівчина з місцевих, тобто з тих, кого вони за людей не вважають. Кого можна відтрахати, потім вбити, і не тільки під суд за це не піти, а ще й медальку там у себе отримати. Типу, за ліквідацію небезпечної шпигунки-диверсантки-снайперки. А я навіть і не знала, що вони тут на заводі засіли. Знала б, за сто кілометрів би обійшла...

Декілька секунд вона похмуро мовчала, потім запитала:

– Пам'ятаєш, що вони зі мною зробили? Ти це бачив.

– Не пам'ятаю, – чесно зізнався він. – Але здогадуюся.

– Ти здогадуєшся не про все, – зло вимовила вона і раптом почала розстібати свою продірявлену куртку. – Тобто це, звісно, теж. Я просила цю наволоч, Дракулу, нехай, раз вже йому так хочеться, це буде тільки він. Щоб не віддавав мене іншим. А він, так посміхаючись мені в обличчя – у нашого, мовляв, народу прийнято всім ділитися з товаришами. Це ви тут, каже, куркулі-індивідуалісти... Але, каже, раз вже я тобі так подобаюся, отримаєш від мене подарунок на згадку...

Під курткою виявилася брудна сіра футболка, пробита і закривавлена в тих же самих місцях, тільки криваві плями були більшими. Дівчина витягнула її довгий поділ з-під ременя – футболка, здається, була їй так само велика, як і все інше спорядження – і перш ніж чоловік встиг запитати «що ти робиш?», різким рухом задерла футболку вгору.

Жодних кульових або осколкових ран під дірками не виявилось – втім, чоловік уже зрозумів, що це не її одяг. Бюстгальтера теж не було, і він втупився в її маленькі груди, але зовсім не тому, що це видовище схвилювало його саме собою. На її блідій шкірі темніли моторошні багряно-коричневі сліди, утворюючи кострубаті літери: «ДРА» на лівій груді і «КУЛА» на правій.

– Як... він це зробив? – запитав чоловік.

– Зовсім не пам'ятаєш? Паяльником. Особисто на мені розписався, гнида. Після того як кінчив.

– Значить, у них там була електрика, – констатував чоловік, ніби це було зараз найважливішим.

– Від дизеля. Так-то, звісно, у весь цей район давно вже струм не подають, навіть там, де дроти ще цілі, – дівчина опустила футболку і знову почала заправляти її в штани. – Як думаєш,

тепер на все життя рубці залишаться?

– Цілком можливо, – не став лукавити він.

– Пам'ять про першого чоловіка, блін, – вона почала застібати куртку.

– Дуже боляче? – схаменувся він.

– Зараз вже легше. Ось учора було взагалі жахіття. Особливо коли... одразу після на мене інші полізли. І кожному ще й полапати треба. Здається, на восьмому я відрубилася. А сьогодні – знову... Але сьогодні дійшло тільки до шостого, – вона гірко посміхнулася.

– А потім? – запитав він, коли пауза затягнулася.

– Потім – все. Грачі прилетіли.

– Грачі? – тупо перепитав він і одразу згадав. «Грачами» на армійському жаргоні називали штурмовики. Термін походив від Су-25 «Грач», але потім поширився на всі літаки ударної підтримки, включаючи натовські «Бородавники». – Тобто це був авіаудар, – він кивнув на палаючий завод.

– Угу. Довго вони щось телилися, проте вже відпрацювали, як годиться. Кульковою бомбою точнісінько у вікно цеху. Ну і всі, хто всередині, звичайно, в решето. Включно з цим... шостим. Його вбило просто на мені. Всі кульки залишилися у ньому, так що, можна сказати, він врятував мені життя, – вона знову оскірилася.

– Це його одяг? – запитав чоловік і одразу зрозумів, що сказав дурницю – тоді б дірки були зі спини, а не спереду.

– Ні, іншого, – підтвердила дівчина. – Той на варті ззовні стояв, його спереду посікло... Моє мені не залишили. Жодного клаптика. Сказали – більше тобі не знадобиться...

– А я? Що мене врятувало?

– А тебе вони тримали у сусідній кімнаті. У якійсь підсобці. Вибухом вибило двері, але кульки тебе не дістали. Проте контузило тебе, як я бачу, добряче.

– Схоже на те, – погодився він. – Ну, з часом пам'ять повинна відновитися... сподіваюся.

– Я теж сподіваюся, – кивнула вона. – Не дарма ж я тебе на собі тягла.

– Дякую, – ще раз сказав він.

– Як думаєш, – вона подивилася на нього з задумливим примруженням, – чому ти досі живий?

– Тому що ти врятувала мене, – він вперше посміхнувся.

– Ні. До того. Чому вони тебе не прикінчили? Дракула ж зазвичай полонених не брав. Тобто брав, але... ненадовго. Йому їх за собою тягати – тільки, типу, втрата мобільності. А тебе ще до мене взяли і навіть не катували.

– Ну, як сказати, – він доторкнувся язиком зламаних зубів і розбитої губи.

– Це все дурниці, – відмахнулася дівчина. – Так, трохи побили. А могли б і той самий паяльник в дупу запхати...

Чоловіка пересмикнуло.

– Тут одне з двох, – продовжувала розмірковувати дівчина. – Або ти знаєш щось дуже важливе... хоча тоді чому не катували?... або ти сам дуже важливий. На генерала ти не тягнеш, але полковник якийсь... Або навіть те й інше одразу. Полковник, який знає якісь штабні секрети, які навіть Дракулі знати не належало. А належало йому лише доправити тебе, куди треба, живим і відносно здоровим. Можливо, їхня головна місія цього разу якраз і полягала в тому, щоб викрасти тебе. А на заводі вони, наприклад, чекали на вертоліт, який мав тебе забрати.

– Можливо, – погодився чоловік і потер скроні скутими руками. – Нічого не пам'ятаю.

– І як до своїх вибиратися, звісно, також не пам'ятаєш.

– На жаль.

Дівчина, здавалося, розмірковувала.

– Отже, доведеться тебе провести, – констатувала вона.

– Було б непогано, – погодився він і одразу ж згадав. – Хоча після того, що ти вже

пережила, я не наполягаю... тобі б зараз взагалі, напевно, краще у лікарню...

– Як благородно, – пирхнула вона. – Зате я наполягаю. Саме після того. Я повинна зробити їм хоч щось.

– Вони всі мертві, – нагадав він.

– Не всі, – похмуро відповіла дівчина. – Загін Дракули – це ще далеко не всі фідори.

– До речі, – вирішив уточнити він, – а ти точно впевнена, що від загону нікого не залишилося? Ти бачила всі тіла?

– Гадаєш, у мене був час їх рахувати? – обурилася вона. – Там пожежа починалася, взагалі-то! Хоча, – вона похмурнішала ще більше, – Дракула, гнида, міг і втекти. Я ж кажу, йому завжди вдавалося вчасно п'ятами накивати. І тут він вийшов із цеху буквально за хвилину до атаки. Просто як відчував.

– Куди вийшов? – насторожився чоловік. – На вулицю?

– Ні. У сусіднє приміщення. Не знаю, що там, я там не була. Може, кабінет маленький, а може, інший цех здоровий. Скоріш за все, його і там накрило, звісно. «Грачі» весь корпус опрацювали, бачиш, як палає. В середині живих точно нема. Туди-то я за ним слідом не сунулася, але з вулиці потім спостерігала – ніхто назовні не повискакував...

– Він міг вискочити з іншого боку, – не надихнувся чоловік.

– Міг, – погодилася вона. – Якщо пережив сам удар.

– Він може викликати своїх? Тобто, інших... фідорів?

– Звідки мені знати? – знизала плечима дівчина. – Я не бачила, чи була у нього при собі рація, коли він виходив.

– Будемо виходити з того, що може. І якщо, як ти кажеш, я знаю щось цінне... або принаймні вони в це вірять... сюди можуть надіслати підкріплення не тільки заради порятунку Дракули.

– Вони, скоріш за все, подумують, що ти згорів.

– Ніколи не варто покладатися на чиюсь смерть, поки не бачив труп. Працює в обидва боки, до речі. Що у нас зі зброєю? Ти щось прихопила?

– Ображаєш, – вона підвелася з землі. – Чекай тут, зараз принесу, – вона побігла кудись назад. Коли він обернувся, вона вже зникла за кущами, що росли вище по схилу. Звідти долинув якийсь металевий брязкіт, і за пару хвилин дівчина повернулася, несучи в одній руці автомат – це був (як він одразу згадав) АКСУ з двома магазинами, зв'язаними ізольційною стрічкою – а в іншій пістолетну кобуру.

– Молодець! – зрадив він. – Вмієш користуватися? Хоча, звісно, звідки...

– Що тут вміти, – знизала плечима вона і сунула йому кобуру (за вагою явно не порожню), а сама картинним жестом взяла автомат навзготовку. – Тут перемикач: запобіжник – чергами – одиночні, – кожне слово вона супроводжувала металевим клацанням. – Сюди цілитися, тут тиснути на спусковий гачок. Не ракетна наука.

– Е, е! На мене не наставляй!

– Вибач, – зняковіла вона і повісила автомат на ремені через плече.

– Може, все ж таки мені віддаси? У мене досвід...

– І як ти стріляти зібрався? – посміхнулася вона. – Бери пістолет, там якраз двома руками зручно.

Він витягнув з кобури чорний пістолет (9-міліметровий американський «хай-пойнт», одразу згадавши, що це одна з найдешевших, але досить надійних моделей...) і зрозумів, що дівчина має на увазі...

– Ти що, пропонуєш мені так і йти в наручниках? – обурився він.

– А ти знаєш, як їх зняти?

– Та просто перепиляти ланцюг.

– У тебе є пилка?

– Не так вже й важко знайти пилку по металу. Або трапляються такі мега-кусачки з довгими ручками, ними навіть дужку комірної замка перекусити можна...

– Ось коли знайдеш таке, тоді й займешся. Намагатися перебити кулею принаймні не варто – це штамп з кіно, в житті він не працює. Я читала, – додала вона.

– Та вже знаю... – пробурмотів він, незграбно витягуючи скутими руками магазин «хай-пойнта». Той був повністю споряджений – добре. А ось те, що навіть у повному магазині цієї моделі лише вісім патронів – погано.

– І ще одне, – суворо додала дівчина. – Ти там, можливо, і полковник, або майор якийсь... але зараз ти нічого не пам'ятаєш, куди йти – не знаєш. Тому, якщо хочеш, щоб я тебе звідси вивела – будеш слухатися мене. Затямив?

– Так точно, командире, – посміхнувся він. – До речі... я досі не знаю, як тебе звати. Ти ж своє ім'я пам'ятаєш, сподіваюся?

– Олена, – відповіла вона. – Можеш Ялинкою називати. Мене хлопці так називають.

– А скільки тобі років, Ялинко?

– Сімнадцять... наступного місяця буде.

– От же ж, – він кивнув головою, думаючи про те, що цій дівчинці довелося пережити зовсім недавно. Що поробиш – війна...

– Треба ж і мені тебе якось називати, – зауважила вона. – «Ігор» тебе влаштує? Так звуть мого старшого брата. Він теж зараз десь воює з фідорами... якщо ще живий...

– Ігор так Ігор, – кивнув він. – Постараюся поки що замінити його тобі, наскільки це можливо.

Останні слова, вимовлені жартівливим тоном, їй, здається, не дуже сподобалися.

– От що, братику, – холодно промовила вона. – Як ти гадаєш, навіщо я тобі розповіла і показала...? – вона провела рукою навпроти своїх грудей.

– Ну, – знизав плечима він, – напевно, щоб не тримати це в собі.

– Ага, ти мені ще до психоаналітика сходити запропонуй! – презирливо відрізала вона. – Як у цих дурних американських фільмах! Просто щоб ти зрозумів, що у мене тепер до чоловіків ставлення... своєрідне. Поки ти поводишся пристойно, все окей. Але спробуєш сунутися, хоч вночі, хоч вдень – вб'ю. Не подивлюся, свій ти чи не свій, полковник чи генерал – просто вб'ю, і все! Це зрозуміло?

– Та зрозумів, зрозумів, – пробурмотів він. – Мені зараз теж, бачиш, не до цих справ. Вибиратися треба... Було б добре, звісно, спершу в місті понищпорити, але не проти ночі, це зрозуміло. А до ранку тут, сама кажеш...

– У місті нам нічого робити, – різко підтвердила вона.

– Ну як нічого? Інструменти пошукати, щоб ланцюг перерізати... і аптеку з медикаментами, це зараз нам обом потрібно... та і їжу, або принаймні воду у пляшках... Ти з собою нічого такого не прихопила?

– Подякуй, що я тебе прихопила, – похмуро нагадала вона. – Пожежа ж! І важко!

– Та я без претензій... я просто до того, що десь все це шукати треба...

– У цих руїнах ми нічого шукати не будемо, – твердо повторила Ялінка. – По-перше, там повно всілякого нерозірваного лайна. По-друге, все що було цінного, мародери давно вже вигребли.

– А мешканців там що, зовсім не лишилося?

– Які мешканці, бої за місто чотири місяці тривали. Там все стільки разів перемелювали... ні, ну може хтось у підвалах досі й переховується, але вони нам не допомагатимуть. Самим би вижити. Та й взагалі... з місцевими нам зараз краще не зустрічатися.

– Чому? – здивувався він. – Ти ж кажеш, це наші землі? І ти ж сама місцева?

– Ну... – Ялінка похмурнішала ще більше, – наші звідси здебільшого розбіглися. Сам бачиш, яке тут тепер життя. А з тих, хто залишився... багато хто за фідорів.

– Чому?

– Так дебіли тому що! – зло вигукнула дівчина. – Мовляв, стільки років жили з ними побратерському, і все було нормально. А як незалежність оголосили, так і почалося... А що «почалося» не через тих, хто оголосив, а через тих, хто на мирну декларацію бомбами відповів, цьому бидлу пофіг. Як свині, аби жерти помії з фідорського корита, а більше нічого не хвилює... Ну і потім, самих фідорів, що понаїхали у ці краї, наразі теж вистачає. Тут же не все так роздбовано, є й зовсім цілі будинки покинуті, з меблями, з усім – як таке не віджати...

– А твоя сім'я? Ти казала, брат воює... а батьки? Вони за кого?

– Мама загинула, коли наш хутір «Градом» накрило. Я ж кажу, тільки одна коза і вціліла... ну і я, бо в школі була – школа тоді ще працювала... А батько вже третій рік в Європі на заробітках. Підметушився, коли тільки починалося. Раніше хоч зрідка гроші надсилав, а останнім часом взагалі жодних звісток. Він і про маму, мабуть, не знає. Я так думаю, він там собі нову сім'ю завів, йому й без нас добре.

– Отже, на твій хутір йти...

– Та який хутір, сарай там тепер один замість хутора. Нічого там нема корисного. І в інший бік це. Ні, нам на південний захід йти треба, – Ялинка махнула рукою в протилежну від міста сторону, вгору по пагорбу, туди, де бурою стіною темніли дерева. За ними в темряві, що густішала, проглядалися інші, вищі пагорби, що також суцільно поросли лісом. Звідси ліс здавався надійним притулком, але Ігор знав, що зверху, з гвинтокрила, видно, що дерева ростуть зовсім не так рясно, і прозоре мереживо їх оголених гілок нікого не здатне сховати посправжньому. А якщо піде сніг, буде ще гірше.

– Який зараз місяць? – запитав він.

– Листопад. Сьогодні сімнадцяте... здається.

Еге ж, еге ж. Милостей від погоди чекати не доводиться. Ялинка, до речі, одягнена занадто легко для морозів, особливо якщо доведеться ночувати просто неба. Їй би, принаймні, ще светр під куртку, шапку, рукавички, вовняні шкарпетки... та і йому так само... Втім, можливо, вони встигнуть дійти до справжніх холодів – але на «можливо» краще не розраховувати...

– Гарзд, – вирішив він. – Тоді йдемо просто зараз, нема чого тут розсиджуватися. Якщо, як ти думаєш, вони тут на вертушку чекали, то вона, скоріш за все, вночі прилетить, навіть якщо Дракула нічого передати не встиг. А якщо встиг, то тим паче.

Ігор підвівся звичним пружним рухом і одразу ж скривився від болю в гомілці, що ледь не змусив його звалитися назад. Постояв, перенісши вагу тіла на праву ногу, причепив кобуру до поясу, потім обережно нахилився, обмацуючи кінцівку крізь верхню частину черевика. Ні, здається, це не перелом і не вивих, інакше він би точно не встояв на ногах. Скоріш за все, розтягнення, і не найсильніше... йти він, мабуть, зможе. Зараз би еластичний бинт і крижаний компрес... не кажучи вже про принаймні добу повного спокою... але про це поки що можна хіба що мріяти. Якщо він дійсно настільки важлива пташка, що для полювання за ним противник відрядив одну з кращих своїх ДРГ, затримуватися в околицях міста точно не варто.

Дівчина, помітивши, що він підвівся, рішуче покрокувала, не озираючись, вгору по схилу, у бік близької вже вершини пагорба. Ігор пошкандибав услід, але швидко переконався, що не зможе витримати її темп. Тобто просто зараз, на стиснутих зубах і адреналіні, можливо, й зможе, але наступного дня тоді вже взагалі не зможе підвестися.

– Ялинка! – невдоволено буркнув він.

Вона озирнулася, лише тепер, здається, помітивши, наскільки він відстав, і зупинилася, чекаючи на нього з нетерплячим виглядом.

– Нога, – пояснив він очевидне, кульгаючи до неї. – Схоже, розтягнення. Ти це... нічого, якщо я на тебе обіпруся?

Вона не висловила ані згоди, ані заперечення – просто мовчки стояла і дивилася на нього в очікуванні. Але, коли він простягнув скуті руки, щоб покласти їх їй на плечі жестом, схожим

на обійми, вона раптом відсахнулася, і на її обличчі миттєво з'явився вираз такого жаху й огиди, немов би він був гігантським тарганом з фільму жахів.

– Та ні! – вигукнув Ігор, завмерши на місці з піднятими руками. – Я нічого такого... мені справді важко йти!

– Я розумію, – зусиллям волі вона стерла гидливу гримасу з обличчя. – У мене це просто тепер... рефлекс на вас, чоловіків. Я б і на брата зараз так відреагувала, – вона сама рішуче взяла його за руки і притулила ліву, зігнуту в лікті, собі на ліве плече. Його права рука повисла на ланцюгу спереду.

– Постараюся не надто на тебе навалюватися, – пообіцяв він.

– Ти, головне, дихай в інший бік, – відповіла вона. – У тебе з рота смердить.

– Ну вибач, – ображено відгукнувся він. – У полоні мене, вочевидь, зубною пастою не забезпечили.

– Цей тютюновий сморід жодною пастою не відбити.

Дідько. Він зрозумів, що ще посилювало його дискомфорт, крім різноманітного болю від отриманих травм, холоду і голоду. Несамовито хотілося курити.

Вони пішли в обіймах, немов найкращі друзі після довгої розлуки. Втім, скоріше це видовище нагадувало молоду дружину, яка тягне додому чоловіка, що підгуляв. Або дочку – батька, з огляду на різницю у віці. Чи є у мене дочка, замислився Ігор вперше з того часу, як прийшов до тям. А син? А дружина? Він не міг згадати. На відміну від назв зброї та бойової техніки, цього разу з туману, що приховував його минуле, не виринало навіть найнепевніших обрисів. Але саме ця порожнеча, повна відсутність емоційного відгуку наводила на думку, що у нього нікого не було. Ні тепер, ні в минулому – у будь-якому разі, в минулому, яке ще могло мати хоч якесь значення. Чи був він усе життя професійним військовим? Або, як і тисячам інших, йому довелося екстрено освоювати цю науку, лише коли війна розгорілася в його власній країні?

Нині це неважливо. Нині важливішими є нагальніші проблеми. На щастя, його рефлексі пам'ятають більше, аніж його свідомість – у цьому він уже переконався, коли пістолет легко і звично ліг у його руку. Напевно, першими відновлюються навички, критичні для виживання. Він не мав сумніву, що, навіть попри наручники, виконав би норматив зі спорядження магазину вчасно, та й по мішенях відстрілявся б як мінімум на оцінку «добре». От хіба що бігати він поки що не в змозі, і в рукопашну теж не боєць. Два ребра праворуч, здається, таки зламані – не на друзки, але тріщини напевно є. Навіть спроба глибоко вдихнути відгукується пронизливим болем, а про те, що буде, якщо туди хтось вдарить, і думати не хочеться. Ну гаразд. Як там вчив цей стародавній китаєць, як його там (ім'я, на відміну від марок зброї, не згадувалося) – найкращий полководець виграє битву, взагалі не вступаючи до бою...

Вони просувалися вперед, звісно, не так швидко, як Ялинка йшла б сама, але й не так повільно, як кульгав би Ігор без її допомоги. Перебравшись через вершину пагорба, вони почали спуск, який з його ногою виявився не легшим за підйом, тим паче що південно-західний схил виявився крутішим за північно-східний. Невидиме за хмарами сонце остаточно зникло за обрієм, і навіть відблиски пожежі вже не проникали на цей бік пагорба, тож спускатися доводилося вже практично в повній темряві, особливо густій внизу між пагорбами – але Ялинка крокувала впевнено, не побоюючись послизнутися або спотикнутися, незважаючи навіть на тягар, що навалювався на неї. Спочатку Ігор дійсно намагався якомога менше спиратися на дівчину, але незабаром вже машинально робив це щоразу ступаючи лівою ногою. Ялинка терпіла це мовчки; він лише чув її дихання, більш шумне, ніж у людини, яка просто гуляє лісом. «Нічого, – подумав Ігор, – принаймні, фізичні навантаження не дають замерзнути». Він теж мовчав, хоча, можливо, розмова допомогла б їм обом відволіктися і від фізичних зусиль, і від болю. Але Ялинка вочевидь не була налаштована на бесіди, та й Ігор не вважав за потрібне знімати зайвий шум. Навряд чи, звісно, їх міг хтось почути в холодному і сирому нічному лісі, особливо в тій порослій хирлявими деревцями й чагарником западині між пагорбами, куди вони спускалися –

місце було вочевидь цілковито безглуздим для розміщення будь-яких засідок чи патрулів. Але, як то кажуть, береженого Бог береже. Коли перебуваєш на ворожій території, набагато корисніше слухати, аніж говорити.

Саме тому, що він уважно прислухався, він зміг першим розрізнити далеке стрекотіння і зупинився, змушуючи дівчину зробити те саме.

– Що? – обернулася до нього Ялинка, але тепер уже й сама розчула звук гвинтокрила, що був поки що віддаленим, але наближався. – Думаєш, це вони? За тобою?

– За мною, або за Дракулою, або за нами обома, – відповів він. – Кому ще літати в такий час і в такому місці?

– Ну, хтозна. Можливо, взагалі натовці. Їм за хмарами з супутників не видно, от і вирішили ближче подивитися, як тут і що.

– Ні, – рішуче похитав головою Ігор. – Ці поодинці не літають. Та й потім, у них такі сенсори, що їм будь-які хмари...

Скрекіт ставав все голоснішим, переходячи в басовитий гуркіт – гвинтокрил вочевидь летів над пагорбами зовсім низько, повторюючи нерівності місцевості й мало не зачіпаючи черевом верхівки дерев. Проте розгледіти його на тлі темного неба, як і раніше, було неможливо – бортові вогні, як і завжди в прифронтівій зоні, були вимкнені.

– Бздять, суки, – зауважив Ігор. – За рельєфом ховаються. ПЗРК би зараз... ІЧ-головка їх би і в темряві знайшла.

– Як думаєш, вони можуть нас помітити? – стурбовано запитала Ялинка.

– У них там також прилади нічного бачення, але ще треба знати, куди дивитися. Проте краще нам не рухатися, поки вони не заберуться. Саме рух привертає увагу.

Вони стояли під деревом, притиснувшись один до одного, у безсилому очікуванні. Нарешті гвинтокрил прогуркотів повз – близько, але не просто у них над головами – і пішов у бік міста.

Або не зовсім пішов. Ледь Ялинка з полегшенням перевела подих, гуркіт почав повертатися.

– Чорт! – крізь зуби вигукнула дівчина. – Біжимо!

Він не був упевнений, що це найкраще рішення, але підкорився. Вони помчали стрибками вниз по схилу дивним алюром пораненої чотиринової істоти, що скакала на трьох ногах. Ігор щомиті чекав, що вони спіткнуться об якесь коріння і впадуть (саме те, що треба для його ребер, звісно ж!), але поки що їм якимось дивом вдавалося цього уникнути. Гвинтокрил, безсумнівно, наздогнав би їх за хвилину – якби засік ціль (втім, навіть і в цьому випадку, зрозумів Ігор, сісти тут нема де, а якщо він їм потрібен живим, то і стріляти вони не будуть – хоча, звісно, чорт їх знає, які у них накази і пріоритети...) Однак після лячного наближення гуркіт знову почав віддалятися – гвинтокрил, здається, кружляв над вершиною пагорба.

У якусь мить Ігор все ж таки перечепився своєю єдиною здоровою ногою, але Ялинці вдалося втримати його від падіння (він лише голосно охнув від болю, що пронизав правий бік). Вони продовжували мчати вниз зигзагами між тонкими, не здатними служити захистом деревами (осика, вільха, щось на зразок цього, визначив Ігор про себе; все більш солідне в такій близькості від міста, мабуть, повирубували ще до війни). Нарешті, з хрускотом проломившись крізь невисокий, але колючий чагарник і сухі стебла якоїсь багаторічної трави, вони з розбігу влетіли в майже невидимий у темряві струмок, що протікав дном западини між пагорбами. Чорна крижана вода обпекла холодом до коліна, заливаючись у берці. Але Ігор із задоволенням опустив у неї ліву ногу, щоб приглушити біль у гомілці.

Гвинтокрил продовжував гудіти десь позаду. Здається, звідти їх так і не помітили. Згодом гуркіт вщух за тим боком пагорба.

– Собак вони вночі не висадять, – зауважив Ігор, – але все одно, навіщо залишати зайві сліди. Ходімо поки що вгору струмком, ноги вже все одно мокрі.

Поки вони йшли по воді (тепер низкою, він попереду, вона позаду), Ігор продовжував прислухатися. Скрекоту гвинтокрила більше не було чути, навіть найвіддаленішого.

– Вони не полетіли, – впевнено зауважив він. – Вони сіли з того боку пагорба.

– Обстежити руїни заводу? Хоча що там обстежувати, видно ж, що все горить і не поткнешся...

– Отож. Я спочатку подумав, що Дракула з рацією десь у місті, він їх і викликав. Але тоді він би дав їм точний орієнтир на посадку, а вони кружляли, причому не над містом, а над пагорбом, немов щось вишукуючи... Ти впевнена, що він не бачив, як ти мене витягала?

– Він пішов за хвилину до атаки, – повторила Ялинка. – Більше я його не бачила ані живим, ані мертвим. Але якби він бачив, як ми тікаємо, то напевно не дозволив би нам піти. Хоча, звісно, якщо він там валявся контужений або поранений... а потім все ж таки знайшов у собі сили вибратися, перш ніж вогонь дістався до нього...

– Саме так, – похмуро погодився Ігор. – Ти випадково не залишила якихось помітних слідів на пагорбі?

– Залишила, – сердито відповіла вона. – Я ж тебе волоком по землі тягла, а ти важкий. А ще, якщо хочеш знати, я там нужду справила, поки ти у відключці валявся. Що, не можна було? Принцеси не гадять?

– Ну, на лайно вони навряд чи звернуть увагу, – спокійно відповів він. – Навіть не впевнений, що відрізнять людське від звірячого. А от якісь закривавлені бинти – це було б гірше.

– Ні, жодних бинтів. Та й звідки б я їх взяла, не було часу шукати аптечку...

– Та зрозумів, зрозумів. Можливо, вони, зрештою, і не здогадаються на пагорб лізти – хтозна, в який бік ти мене з заводу потягнула...

– Але думаєш, вони знають, що потягнула?

– Краще виходити з того, що знають.

Нарешті вони уперлися у стовбур дерева, що впав поперек струмка з лівого схилу – того, на якому вони ще не були. Цей стовбур був уже набагато соліднішим за ті, що вони бачили раніше – не менше ніж пів метра в діаметрі; тут, здається, починався вже справжній ліс. Стовбур з обламаними гілками, що стирчали в різні боки, нависав над водою занадто низько, щоб пролізти під ним, не занурюючись у воду, але перелізти зверху було б нескладно. Однак Ігор прийняв інше рішення:

– Гаразд, досить, мабуть, водних процедур. Думаю, їх ми зі сліду вже збили. Давай нагору по цьому стовбуру, щоб не залишати слідів на березі.

Перш ніж вибратися зі струмка, він нахилився, черпаючи жменями воду, і зробив кілька ковтків. Навряд чи ця вода була такою вже чистою, але вибирати не доводилося. Смаку він, втім, не відчув – від крижаної рідини лише ломило зуби. Холод, піднімаючись від ніг, і так вже пробирав до кісток, і пити не хотілося – але зробити це було треба, поки вони не відійшли від хоч якоїсь, але проточної води. Невідомо, коли вдасться напитися наступного разу, а зневоднення – річ небезпечна і підступна, здатна вивести бійця з ладу, навіть коли він суб'єктивно не відчуває спраги. Швидка перевтома, слабкість, сильний головний біль, тремор, серцебиття і зниження тиску і пульсу, затьмарення свідомості – зовсім не ті симптоми, які потрібні тому, хто тікає від переслідувачів на ворожій території. Це він теж пам'ятав. Він обернувся, щоб пояснити це Ялинці, але та вже сама наслідувала його приклад. Хоча її, можливо, якраз мучила спрага – зовсім не факт, що мучителі давали їй пити.

Дівчина легко залізла на стовбур і майже бігом дісталася по ньому до вивернутих із землі коренів, а ось Ігорю довелося поморочитися. Вставати на поваленому дереві на повний зріст він зі своєю ногою не ризикнув і поповз рачки, упираючись колінами, носками черевиків і скутими руками. Його заспокоєна в крижаній воді гомілка знову дала про себе знати, і все ж він вдало дістався коренів і сповз на землю, обмірковуючи подальші дії. Бажання опинитися якомога далі від можливих переслідувачів було великим, але він розумів, що з такою ногою далеко не втече, а

у дівчини просто не вистачить сил затягнути його на новий, більш крутий і високий пагорб. А якщо у тебе нема шансів утекти, розумніше зачаїтися. Від повноцінної облави це все одно не врятує, але на повноцінну облаву у ворогів недостатньо сил. Скільки могло прилетіти на гвинтокрилі? Якщо це був «Мі-8» – ну, пара дюжин, у гіршому випадку. Більше, ніж він хотів би мати за супротивників у перестрілці, але менше, ніж потрібно для справжнього прочісування нічного лісу, де можна натрапити на кулю з-за будь-якого куща. Скоріш за все, якщо вони одразу не взяли слід, то не будуть лізти навмання, а почекають, поки світатиме.

Деякий час він стояв, вдивляючись у темну громаду пагорба, що відокремлювала їх від міста. Жодних вогників ліхтарів там не миготіло, і жодних підозрілих звуків не лунало крізь нічну тишу. Це не гарантія, звісно, але на війні гарантій взагалі не буває...

– Схоже, ми відірвалися. Зробимо привал до ранку, – вирішив Ігор.

– Прямо тут? – поцікавилася Ялинка. Це був не сарказм, просто питання.

– Якщо тільки ти не знаєш кращого місця поблизу, – у його відповіді також не було ані краплини сарказму.

– Ні, – у темряві він розгледів, як погойдалося її волосся, коли вона кивнула головою. – У цьому напрямку тільки ліс на багато кілометрів. Це-то й добре, бо якщо йти дорогами – це, сам розумієш, до першого блокпоста...

– А чий тут блокпости, у Зопі?

– Формально – місцевих ополченців, але що тут за місцеві, я вже сказала. Наші їх опущенцями називають. Здадуть нас фідорам, пискнути не встигнемо. Або просто звичайні бандити.

– Ну ясно, – кивнув він. – Коротше, тут робимо привал. Перевір, там внизу калюжі нема?

– Він кивнув на яму, що залишилася від дерева, яке впало. – Мені зараз лазити зайвий раз не дуже...

Ялинка з'їхала в яму по обсипаному схилу і доповіла:

– Ні, сухо. Ну тобто земля, звісно, волога, але не більше, ніж нагорі.

– Ну от і добре, – він незграбно спустився слідом за нею.

– Непогано, – оцінив він їхнє нове укриття, опинившись унизу. – Не бліндаж, звісно, але кілька годин перемотатися можна. Сподіваюся, дощу вночі не буде...

Він почав розшнуровувати мокрі берці. Правий знявся легко; Ігор перевернув його підошвою вгору і потрусив, потім стягнув шкарпетку (та, на задоволення Ігоря, виявилася теплою вовняною, якраз підходящою для погоди) і викрутив її, відтискаючи. Обтер ступню об суху частину штанини, потім з жалем натягнув мокру шкарпетку і черевик знову. Іншого варіанту, окрім як сушити на собі, не було. Лівий черевик не особливо хотів зніматися через розпухлу гомілку, і Ігор вирішив так його і залишити, інакше надіти потім буде ще важче, ніж зняти. Холодний компрес, принаймні такий...

Ялинка, що сиділа навпроти нього, також зняла взуття, і в темряві він почув, як звідти ляпнуло щось вогке.

– Що ти там, водорості начерпала, чи що? – здивувався він.

– Та ні, я туди трави напхала. Мені ж ці черевики завеликі.

– А, ну точно. А шкарпетки-то у тебе є, хоч якісь?

– Потрібні мені його смердючі шкарпетки, – відповіла дівчина з огидою. – Вони ж також на сім розмірів більші, ніж потрібно. Тільки б збилися в грудку і натирали.

Ігор простягнув руку і доторкнувся в темряві до її босої ступні, холодної, як у небіжчика. Ялинка одразу відсмикнула ногу.

– Та не смикайся ти! – сварливо вигукнув він. – Я все зрозумів про твої рефлекси, але тобі ноги зігріти треба. Якщо не хочеш завтра з температурою прокинутися. Це нам зараз точно зайве. І досить вже в кожному чоловікові гвалтівника бачити. А лікар тебе оглядатиме, його теж будеш вбивати погрожувати?

– Теж мені, лікар знайшовся, – пробурмотіла Ялинка, але потім неохоче додала: – Гарзд, тільки п'яти не чіпай.

«Лоскоту вона боїться, чи що?» – подумав з усмішкою Ігор. «Або мозоль натерла у цих берцях...» Він потер свої долоні, розігріваючи, об штани і одна об одну, а потім почав розтирати ступні дівчини – одну, потім іншу. Спочатку він відчував, до чого вона напружена – здавалося, тільки й чекає моменту, щоб вдарити його ногою в сонячне сплетіння, якщо його палець рушить хоч на міліметр вище гомілки – але поступово Ялинка заспокоїлася, розслабилася і навіть дозволила собі безтурботно відкинутися на стінку ями.

– Зігрілася? – запитав, нарешті, Ігор, але дівчина не відповіла, і він зрозумів, що вона спить. Тоді він засунув її маленькі стопи собі під куртку, притиснувши їх крізь одяг до власного живота. Все краще, аніж у холодних мокрих берцях.

Він планував просидіти так години три (годинника йому, звісно, не залишили, але він добре відчував час), а потім розбудити Ялинку і поспати самому. Все було тихо; час від часу було чутно, як нагорі задуває вітер, змушуючи скрипіти старі гілки, але в ямі жодних задувань не відчувалося. Не подавали голос жодні нічні птахи – ну звісно, пізня осінь... Але головне – не було чутно ані далекого шуму мотора, ані близького тріску гілок під ногами чужинців. Здається, що принаймні цієї ночі ворог і справді втратив їхній слід.

Все ж таки затишним такий нічліг, безумовно, не був. Яким завгодно, тільки не затишним. Пронизливий холод у поєднанні з вогкістю – добре відомо, що висока вологість повітря значно погіршує сприйняття як холоду, так і спеки. Низьке безпросвітне небо замість даху над головою, яке загрожує от-от вилитися навіть не зливою, а тужливою і нескінченною огидною мрякою. Безмірний смуток безжиттєвого осіннього лісу, нездатного служити надійним укриттям. Та ще й ці бісові наручники...

І, звісно, той факт, що він, як і раніше, нічого не міг згадати про себе. Це навіть не лякало – це драгувало, та що там, відверто злило. Зрештою, справа не тільки в його імені. Ім'я рано чи пізно з'ясується, коли вони дістануться до своїх, навіть якщо він не зможе згадати сам. Та й взагалі, що таке ім'я – всього лише довільний набір звуків, що не має жодного визначального значення; на війні – принаймні, на такій, як ця – взагалі нечасто користуються справжніми іменами, віддаючи перевагу позивним. Деякі так звикають до цього, що, коли потім на цивілці якийсь знайомий з колишнього цивільного життя звертається до них на ім'я, не одразу розуміють, про кого йдеться... «Ігор» у цьому відношенні – ім'я або позивний не гірше за будь-яке інше. Але ось те, що він знає – або принаймні знав! Те, через що його, ймовірно, захопили й зберегли йому життя! Це може бути щось надзвичайно важливе і, найголовніше, термінове! Секрет якоїсь стратегічної операції, здатної змінити становище на фронті, можливо, навіть переломити хід війни. Або, припустимо, якийсь вбивчий компромат на якусь фігуру у ворожому керівництві. Або таємна змова фідорів із західниками – на жаль, і таке не можна виключати. Або якісь фінансові схеми – гроші потрібні війні не менше за м'ясо, теж відома істина... І от замість того, щоб повідомити цю інформацію, кому треба – або убезпечити її від ворога – він тут прохолоджується в лісочку, наче якийсь сраний турист! Втішає хіба що те, що принаймні ворогу тепер ці відомості не дістануться, навіть якщо його знову захоплять. Хоча і тут – чорт його знає. Амнезія може пройти так само раптово, як і виникла, особливо якщо цьому сприяти різними засобами – не обов'язково, до речі, паяльником, є й усілякі хитрі медикаменти... Хоча в паяльнику теж приємного мало. Особливо коли ти в принципі не знаєш того, про що тебе розпитують, і тому не можеш навіть придумати досить переконливу брехню...

Він відчайдушно намагався згадати, пробитися крізь суцільну завісу туману, але домігся лише того, що у нього знову розболілася голова. Від злості на власну безпорадність він стиснув зуби, але наказав собі заспокоїтися. Втрата свідомості з подальшою амнезією означає серйозний струс мозку, по-хорошому йому зараз треба пару тижнів відлежати у шпиталі – причому відлежати в буквальному сенсі! – а не по горах бігати. Його організм і так справляється краще,

ніж можна було очікувати.

Він спробував розслабитися і прикрив очі. Лише на кілька хвилин, не більше. Спати він поки що не має права – хтось повинен залишатися на варті – але нехай вщухне головний біль. Думати про щось спокійне і приємне. Про тепло. Про сонце...

Тепла не було. Було страшенно холодно. Холодний зимовий день. Але сонце дійсно світило з яскраво-синього неба. Під дахами рясніли блискучі торочки бурульок, але навколо лежали замети. Він йшов вулицею селища, майже не розчищеною від снігу. Йшов не додому і не до школи, кудись в інше місце. Йому було дев'ять років.

На грудях у нього щось ворушилося. Щось живе і тепле; він тримав це під курткою, притримуючи руками. Цуценя. Це було цуценя. Опустивши голову, він побачив гостру собачу мордочку, що висунулася між гудзиками. Цуценя довірливо дивилося на нього круглими карими очима. Ігор (якого нині звали не Ігор) хотів погладити цю голову, але щось йому заважало. Холодне, тверде, неприємне, що заважало рухати руками. Наручники. Чомусь на зап'ястях у нього були наручники. Сам по собі цей факт його не здивував, але він страшенно боявся, що хтось побачить його в такому вигляді. Сусіди подумують, що він злочинець, і розкажуть його батькам. І цуценя. Цуценя вони теж не повинні бачити. Його не можна показувати чужим. Краще б йому сидіти під курткою і не висовуватися. Хлопчик м'яко, але рішуче натиснув на собачу голову, заправляючи її всередину. Але цуценяті, як видно, набридло сидіти в задушливій темряві, і воно протестуючи заворушилося під одягом – а потім раптом вгризлося зубами в його правий бік, пронизуючи ребра кинджальним бодем...

Рефлекс змусив його придушити зойк; Ігор лише різко вдихнув, одночасно розплющуючи очі.

Сонце і сніг зникли. Над ним були бурі краї ями, розкопані й зліплені разом землею коріння дерева, що впало, подібні до гігантської парасольки, поваленої набік, а вище – похмуре сіре небо раннього осіннього ранку. «Проспав! – зі злістю подумав Ігор. – Прокляття!» Раніше – він не пам'ятав цього, але був, проте, впевнений – такого неподобства з ним не траплялося, і якщо він давав собі команду «прокинутися через десять хвилин», то саме так і відбувалося. Єдине, що могло принаймні частково його виправдати – це, вочевидь, наслідки контузії...

Втім, здається, цього разу доля вирішила не помічати його промах – нічого страшного за час його сну не сталося. У лісі було так само тихо, навіть вітер повністю вщух. Ялинка безтурботно спала «валетом» до Ігоря; уві сні вона машинально засунула ноги ще глибше в тепле нутро його куртки, так що тепер її ступні опинилися у нього на грудях. Вочевидь, поворухнувшись уві сні, вона зачепила його зламані ребра – за що, втім, він був їй майже вдячний: невідомо, скільки б він ще проспав, якщо вже його власний внутрішній будильник дав збій.

Проте він був упевнений, що сон, уривки якого ще не встигли вислизнути з його пам'яті, не був лише реакцією на дотики її ніг. Це було щось реальне... якийсь спогад з далекого дитинства. Селище, більше схоже на велике село, одноповерхові будиночки під сірими дахами, снігові кучугури, в яких практично тонули невисокі паркани... тепер він майже не мав сумніву, що колись ходив цими вуличками, що народився і виріс зовсім не у великому місті. І цуценя... цуценя також було реальним, хоча Ігор і не міг згадати його імені (як і свого власного, як і назви селища). Здається, в результаті з цим цуценям сталося щось погане... напевно, батьки (знову ані імен, ані облич) не дозволили його залишити й витурили безпорадного песика на мороз...

Більше він нічого не міг пригадати. Залишки сну вивітрилися з пам'яті, як це найчастіше буває невдовзі після пробудження.

Ігор обережно, не бажаючи різко будити дівчину (ще схопиться за автомат спросоння!), відсунувся назад і витягнув її ноги з-під своєї куртки. Його погляд затримався на рожевих босих підосвах, і у нього виникло дитячо-наївне бажання їх полоскотати. Втім, ці несерйозні думки одразу зникли, коли він розгледів на ніжній шкірі п'ят коричневі кола. Ніякі не мозолі – опіки.

От же тварюки, подумав Ігор. Їм мало було паяльника – вони ще й припікали їй п'яти сигаретами. Одне слово – фідори! А дівчина-то молодець. Поки він, крутий герой-воїн, кульгав на одній нозі, висячи у неї на плечах, вона не подала жодного натяку, що їй теж боляче йти. Хоча, звісно, опік від сигарети не такий страшний, як від паяльника, але все одно... Та й взагалі, інша б на її місці після всього, що з нею зробили, тиждень би билася в істериці, а потім рік лікувалася від депресії й усе життя здригалася від будь-якого шурхоту (а від чоловічого голосу й поготів). А вона тупає собі вперед, мов нічого й не було, та ще і його на собі тягне!

Ще вчора він думав про неї в суто прагматичних категоріях. Йому потрібен провідник, щоб вибратися звідси, і він готовий піклуватися про неї та її безпеку тою мірою, якою вона сприяє виконанню цього завдання. І якби перед ним постав вибір – вступити в бій тільки для того, щоб захистити її, або безпечно піти до своїх, він без вагань вибрав би друге. На війні жертви неминучі, а він знає щось важливе (нехай і поки не може згадати, що саме) і не має права даремно ризикувати. Але зараз – тримаючи в руках її тонкі гомілки, дивлячись на її маленькі ніжні ступні й в той самий час розуміючи, який сильний характер ховається в цьому тендітному тілі – він раптом зрозумів, що більше не бажає керуватися колишньою логікою. Він не допустить, щоб з нею знову сталося щось погане. У будь-якому разі – зробить все, що від нього залежить, щоб не допустити.

Сліди від опіків сигарет знову нагадали йому, як хочеться курити, і він навіть засоромився цієї думки. Хоча, звісно, чого тут соромитися – один курець не відповідає за всіх інших... Дурна звичка, звісно, і всі про це знають, але спробуй знайди на війні солдата, який не курить. Хто там перший придумав підсадити армію на куріння – хтось із німецьких монархів, здається, а решта кинулися переймати... ось, питання, навіщо? Вдуматися – дурість же нечувана. Про шкоду для здоров'я тоді не знали, та й плювати всім королям і генералам, чи доживуть їхні солдати до старості (навіть краще, якщо не доживуть – менше пенсій платити) – але навіщо своїми руками створювати зайві витрати й зайвий артикул логістики? «Тютюнове постачання...» Вважається, що це заспокоює нерви. Ну, можливо, офісному планктону, що боїться отримати на́труску від начальства за нескладений вчасно звіт, і заспокоює. А коли живеш з постійним усвідомленням, що можеш померти в будь-який момент, і те ж саме може статися – і відбувається! – з будь-яким із твоїх друзів, хрін там заспокоїть якась паличка з нікотинном. До такого життя просто звикаєш, і все по тому.

Як і до самого курива, еге ж. І що особливо погано – через те, що нема чого курити, ще і їсти хочеться з подвоєною силою. Та плюс холод. Голод легко переноситься, коли тепло, а холод – коли ти ситий. А тут одна проблема загострює іншу, а вирішити вони зараз не можуть жодну...

Ялинка, мабуть, відчувши холод, підібгала пальчики на ногах, а потім раптом висмикнула гомілки з рук Ігоря і різко сіла. Її рука одразу стиснула автомат, що лежав поруч.

– Все гаразд, – посміхнувся Ігор.

Вона зиркнула на нього повним підозри поглядом і засунула ноги в берці – все ще мокрі й крижані (що підтвердила її незадоволена гримаска).

– Котра година? – запитала вона.

– Десь між шостою і сьомою, – визначив він за кількістю світла.

– Нас не переслідують?

– Ні. У будь-якому разі – не просто тут і зараз.

«Самовпевнена заява, – одразу ж зазначив він про себе. – Ти ще навіть з ями не визирав». Йому уявилося, як вони виберуться назовні і побачать, що оточені фідорами, що задоволено посміхаються... втім, ті б, звісно, не стали чекати, поки вони зволять прокинутися.

– Чому ти не розбудив мене чергувати? – запитала вона все так само сердито.

– Тобі треба було як слід виспатися, – збрехав він, хоча саме по собі це твердження було правдою.

– А тобі що, не треба? Як ти тепер підеш? Я тебе сонного тягнути не збираюся.

– Нічого, я в порядку, – пробурмотів він, соромлячись зізнатися, що так само безтурботно проспав усю ніч, наражаючи і її, і себе на смертельну небезпеку.

– А твоя нога? Зможеш йти?

Він обережно підвівся, спираючись руками на земляну стіну, потім спробував зробити крок. Гомілка одразу ж відгукнулася болем, сильним, але тупим, а не гострим, що вже було добре. Але вилізти з ями буде, мабуть, не так вже й просто. Травмований гомілкоstop, зламані ребра, та ще й скуті руки – ну повний комплект для подібних вправ!

– Нічого, розійдуся – буде легше, – сказав він уголос. – А як твої опіки?

– Стерпно, – коротко буркнула Ялинка і додала: – І, будь ласка, не треба ставити мені питань з ввічливості. Можна подумати, що від того, що ти запитаєш, вони пройдуть.

– Ну ти ж запитала мене про ногу, – посміхнувся Ігор.

– Тому що від твоєї ноги залежить наша швидкість. А від моїх опіків – ні.

– Не звик відчувати себе слабкою ланкою, – посміхнувся він.

– Я теж до багато чого не звикла. А тепер мені з цим жити.

– Ялинка, – зітхнув він, – а ти можеш бути не такою колючою?

– Теж мені, дотепник знайшовся, – пробурмотіла вона, також підводячись і закидаючи на плече автомат. – Гарзд, я до струмка. А ти тут посидь поки.

– Якщо знадобиться на землю злізти – на тому березі це роби, щоб слідів тут...

– Та вже здогадаюся, – перебила Ялинка.

Він кивнув і знову сів на дно ями, щоб вона не подумала, що він збирається підглядати за її гігієнічними процедурами. Але ж це, подумалося йому, її перша можливість хоч якось помитися після всіх цих гвалтівників. У крижаному струмку глибиною по коліно... І нема ані рушника, ані чистої білизни. І до речі, ось ще що погано – у неї нема шарпеток і нема зайвої тканини, щоб зробити принаймні онучі. Мало того, що йти в черевиках на босу ногу зараз холодно, особливо якщо випаде сніг, так вони ще й будуть бовтатися на ногах через занадто велику різницю в розмірах. Вона зітре ноги, та й спотикатися буде...

А ще, знову подумав він, у них нема жодної їжі, а кінець листопада – не найкращий час, щоб харчуватися дарами лісу. І навіть казанка чи фляги для води нема. Правда, є зброя і патрони. Але патрони самі по собі гризти не будеш. Цікаво, коли вони взагалі їли востаннє? Ігор відчував себе готовим зжерти якщо не слона, то принаймні порося цілком, від рийки до хвоста – але ж його в полоні, напевно, годували, якщо він був потрібен фідорам живим. Навряд чи шикарно, але вже якусь миску перловки з хлібом давали (навіть цей нехитрий образ викликав у нього слиновиділення, як у горезвісного собаки цього, як його... – ім'я вченого не згадувалося). А ось Ялинка, скоріш за все, нічого не їла з позавчорашнього ранку, з того часу, як вийшла з дому...

Чому вона все ж таки не захотіла повертатися на свій хутір? Нехай там вцілів єдиний сарай, але ж хоч якийсь скарб там є, оскільки вона там жила. Хоч якісь ганчірки і припаси вони могли там прихопити. Ну, втратили б на цьому, припустимо, день, вже ніяк не більше – як далеко вона могла заблукати від свого житла в пошуках кози? Або, можливо, Ялинка розраховує швидше дістатися до якогось іншого місця, де можна добути необхідне і яке при цьому їм на шляху? Вона сказала, що ліс тягнеться на багато кілометрів – але «багато» може означати і сто, і двадцять. Двадцять, звісно, навіть по перетятій місцевості можна подолати й без будь-яких припасів. Та й у лісі часом трапляються якісь сторожівні...

Почулися легкі кроки по поваленому стовбуру, а потім над краєм ями з'явилася голова Ялинки, що зістрибнула на землю. Зрозуміло, без мила і шампуню вона не могла посправжньому вимити своє довге волосся, але, мабуть, все ж таки постаралася хоч якось ополоснути його від усього накопиченого бруду, а потім – мабуть, щоб не чіплялося за гілки – зібрала його у хвіст, перехопивши шматком ізоляційної стрічки, вочевидь, відірваним від «рїжків» її автомата. В обох руках дівчина тримала по півторалітровій пластиковій пляшці з дещо каламутною водою.

– Звідки це? – здивувався Ігор.

– З лісу, звісно, – відповіла Ялинка; схоже, крижане вмивання дещо поліпшило її настрої.

– Пливли по струмку, застрягли між гілками дерева. Хай живе бидло, що кидає сміття, де заманеться.

– А водою ти їх наповнила?

– А хто ще – лісові феї? – вона засунула одну пляшку в широку зовнішню кишеню куртки й простягнула другу йому.

– Добре, – кивнув Ігор, беручи пляшку. Тим часом його сечовий міхур, що терпляче переcheкав холодну ніч, тепер все наполегливіше вимагав свого. Вхопившись двома руками за один з коренів, Ігор незграбно подерся нагору, намагаючись уникнути болю в ребрах і впираючись у стінку ями носком правої ноги й коліном лівої.

– Допомогти? – Ялинка, нахилившись, простягнула руку.

– Сам впораюся, – процідив він крізь зуби. Без пронизливого болю в боці, звісно, не обійшлося, але все ж таки за хвилину йому вдалося видертися нагору, а потім і залізти на стовбур. Ігор поповз рачки до струмка, сором'язливо кинувши через плече: «Тепер це... відвернися».

Повернувшись тим самим способом, він напівпитально промовив:

– Наскільки я розумію, риби в цьому струмку нема.

– Ні, звісно. Занадто мілкий... і засмічений. Хоча зараз чистіше, коли не залишилося ані промисловості, ані туристів...

– Тобто на сніданок розраховувати не можна. Ну а чим, у такому випадку, ми збираємося харчуватися?

– Знайдемо щось, – знизала плечима Ялинка. – У лісі завжди можна знайти щось їстівне.

– Ти так говориш, ніби сама не зголодніла, – буркнув він.

– Зголодніла, – спокійно відповіла дівчина. – А що, слова можуть зробити мене ситою?

– Слова – навряд чи, – погодився він. – Але чому все ж таки ти не хочеш сходити до себе на хутір? Напевно, ми могли б взяти там якісь припаси.

– Небезпечно, – похитала головою Ялинка. – Відкрита місцевість, не підійти непомітно. Хто завгодно може помітити хлопця в наручниках з розмальованою мармизою. Більшість місцевих, звісно, вважатимуть за краще просто не пхати носа не у свою справу – але якщо на тебе вже йде полювання...

– Я міг би почекати в лісі, поки ти сходиш за всім необхідним, – запропонував він і одразу вирішив, що це була погана ідея. Що, якщо, опинившись вдома в хай навіть дуже відносній безпеці та комфорті, вона передумає повертатися і кине його тут?

– І залишити тебе одного без нагляду? – посміхнулася вона. – Ні вже, сказала, що виведу, значить, виведу. Тим паче що самотня дівчина в камуфляжі теж привертає непотрібну увагу. Навіть без автомата, але й автомат за таких обставин – не гарантія. А вдвох ми з тобою краща бойова одиниця, аніж поодинці.

– Ну тоді ходімо, не будемо гаяти часу, – кивнув він і спробував крокувати вгору по схилу самостійно, але Ялинка без жодних церемоній закинула його руку собі на плече, як напередодні.

– Коли припиниш кульгати, тоді й демонструватимеш, який ти крутий, – пробурмотіла вона.

Вони не полізли просто вгору по крутому схилу, а почали підійматися по діагоналі. Йти все одно було важко, але принаймні це не давало їм мерзнути. Кілька разів Ігор зупинявся і починав розглядати пагорб, з якого вони спустилися напередодні, але так і не побачив нічого примітного за деревами. Можливо, якби у нього був бінокль... але який сенс розмірковувати про відсутні можливості. Можливо, звісно, жодної погоні й нема принаймні в цьому напрямку. Оглянувши згарище, гвинтокрил повернувся на базу разом з усіма, хто був на борту... Хоча, до речі, навіть якщо і так, це не привід розслабитися – завдання могло бути передане

дислокованим в цьому районі наземним угрупованням. Зокрема і тим, що здатні перерізати їм шлях спереду...

Нарешті вони піднялися вище вершини першого пагорба і позаду неї, в сизому серпанку, знову побачили руїни міста і задимлені руїни заводу. Здається, звідти досі ще струменів димок, але з такої відстані Ігор не міг сказати з упевненістю.

– Дивись! – Ялинка раптом смикнула його за рукав, вказуючи униз.

Він придивився і побачив плямисту фігурку, що переправлялася через струмок. Потім ще одну. І ще. І ще...

Здається, як він і побоювався, вони відновили пошуки на світанку. І таки взяли правильний напрямок, хоча собак у них і не було. Але зрозуміло, що слідів на вологій землі втікачі залишили достатньо навіть для недосконалих людських очей – принаймні, коли мчали вниз, продираючись крізь кущі. Мабуть, похмуро подумав Ігор, там на колючках досі висять клапті мого камуфляжу...

– Ну що ж – принаймні, тепер ми достеменно знаємо, що за ними дійсно полюють. Це не параноя, – сказав він уголос. – А оскільки вони знають про нас і знають, що ми вижили, то, скоріш за все, вижив і Дракула, як би тобі не було неприємно це чути. Можливо, саме він їх і веде. Можливо, не як командир, а як провідник, але тим не менше.

– Ми зможемо відірватися? – голос дівчини звучав стурбовано, але аж ніяк не панічно.

– Фори у нас десь дві години. Але швидкість у них, звісно, вища, навіть якщо вони йдуть у повній викладці.

– Запропонуєш мені кинути тебе і рятуватися самій? – посміхнулася Ялинка.

– Ні, до чого цей оперетковий пафос... Хороший солдат повинен думати не як героїчно померти, а як зробити так, щоб героїчно померли його вороги. Якби вони йшли чітко по наших слідах, шансів було б небагато. Але ти ж бачиш, де вони переходять струмок? Нижче за течією. До дерева вони не дійшли. Щось погнало їх на інший берег раніше.

– Що, цікаво?

– Звідки мені знати, – знизав плечима Ігор. – Можливо, помітили чийсь ще сліди. Хтозна, хто тут міг вештатися. Хоча можливо, звісно, що вони взагалі шукають навмання. Але я б особливо на це не розраховував.

– Я б теж, – серйозно погодилася Ялинка.

У Ігоря ледь не вирвалася шпилька, що він дуже цінує її думку як військового експерта, але він змусив себе стриматися. Зрештою, поки що саме вона рятує його, а не навпаки. При тому, що вона могла б дійсно кинути його й піти без нічого. Вона їм не потрібна. Тобто, звісно, якщо вона потрапить до них у руки, нічого хорошого їй не чекає, навіть якщо мисливці – кадрові військові з фідорського спецназу, а не банда відморозків-«добровольців», якою командував Дракула. Але навмисно ганятися за нею горами і лісами вони не будуть. Їхня мета – він.

– Де знаходиться вершина цього... пагорба чи гори, вже не знаю? – запитав він уголос.

– Там, – Ялинка махнула вгору і вліво від напрямку їхнього підйому. – Там ще була радіовежа, але її давно підірвали.

Ігор подумки з'єднав лінією місце, де переправлялися ворожі бійці, з невидимою за деревами вершиною.

– Скоріш за все, вони підіймаються туди, – вирішив він. – Будуть оглядати звідти околиці. Чи не з'явиться десь димок від багаття і все таке. Наскільки хороший звідти огляд уздовж гребня?

– Хм, – ще більше похмурніла Ялинка. – Взагалі-то там проходить широка пряма просіка. Якраз по гребню. Так що, якщо вони заберуться туди раніше за нас, то, де б ми її не перетнули, вони нас побачать. З вершини якраз хоч ліворуч, хоч праворуч дивись...

– Зрозуміло, – кивнув Ігор, – тому, мабуть, вони туди й полізли. Як на твою думку, встигнемо ми проскочити? Ми підіймаємося по діагоналі, вони прямо – це коротше, але важче,

але вони в кращій формі...

– Не знаю, – похитала головою Ялинка. – Може, так, а може, і ні. Їм, звісно, з самого низу дертися, але у них з ногами все гаразд, і черевики потрібного розміру...

– Угу... – погодився він, знову дивлячись у бік струмка. Там уже нікого не було, але Ігор продовжував уважно вдивлятися. – Я нарахував шістьох, а ти?

– Семеро. Сьомий був уже на нашому березі, коли я їх побачила. Але не факт, що він йшов найпершим.

– Тобто їх може бути і більше, – кивнув Ігор. – Хоча я б на їхньому місці... ага! Он, бачиш? – він вказав руками вниз, у бік струмка, але трохи ближче до них.

– Нічого не бачу, – зізналася Ялинка. – Що там?

– Друга група, як я і думав. Перша полізла на пагорб, а друга йде далі вгору за течією струмка. Можливо, є ще й третя, що йде вниз за течією, але ці нам поки що не цікаві...

– Де? – нетерпляче перепитала дівчина. – Я бачу тільки куці і дерева.

– Їм не потрібно мочити ноги, вони йдуть іншим берегом під прикриттям рослинності. Але бачиш, там кружляють дві ворони? А може, галки, з такої відстані не визначити... Вони щойно злетіли з підліска. Їх хтось злякав.

– Не факт, що це саме фідори.

– Ну звісно, – посміхнувся він. – Хтось просто вирішив влаштувати пікнік в цей час і в цьому місці.

– Можливо, олень якийсь. Вони тут водяться.

– Можливо, – погодився Ігор. – Але нам краще помилитися, прийнявши оленя за фідорів, аніж навпаки. Що там? – він вказав руками вздовж схилу, в тому напрямку, під гострим кутом до якого вони підіймалися, і в якому, ймовірно, рухалася друга група. – Я так розумію, цей пагорб – щось на кшталт довгого гребня... на скільки він тягнеться?

– Кілометра на три в той бік. Потім спускається вниз, досить круто, і там дорога між цим пагорбом і наступним. На ній, в найвужчому місці – блокпост.

– Ну це зрозуміло... Круто, кажеш? Я так розумію, цей крутий схил прикриє нас від спостерігачів з вершини пагорба, а блокпост ми обійдемо зверху. Це реально? Там не прямовисне ж урвище?

– Не те щоб урвище, але з твоєю ногою... не знаю, – з сумнівом вимовила Ялинка. – І перебиратися доведеться практично у них на очах, той схил майже голий. Досить комусь голову вгору задерти...

– Ідеального виходу звідси нема в жодному разі, – знизав плечима Ігор. – Нас можуть засікти, коли ми будемо переходити або просіку зверху, або струмок знизу, або схил над блокпостом. Але блок принаймні ми маємо шанс помітити раніше, аніж вони нас, і поспостерігати за ситуацією. Не дуже радує, якщо до тамтешніх, як ти кажеш, опущенців приєднається друга група – ті ж то напевно профі... але змагатися з ними у швидкості ми не можемо. Отже, нам не можна залишати їх позаду, даючи шанс сісти на хвіст. Нехай вони побіжать уперед, а ми залишимося позаду. Можливо, і проскочимо, коли вони втратять пильність.

– Нікого не знайшовши, вони можуть розвернутися, – заперечила дівчина.

– Можуть. І додаткові сили для прочісування організувати можуть, якщо ця територія фактично їхня... Але тут вже як поталанить. Залишається сподіватися, що ополченці – слабка ланка, а того, що ми попхаємося мало не просто на блокпост, від нас якраз і не очікують...

Ялинка на мить замислилася, щось обмірковуючи.

– Тих, що лізуть вгору, ми навряд чи переженемо, але тих, що внизу – можемо, – сказала вона. – Якщо ти зумієш спускатися досить швидко. Там попереду такий, типу приярка... ну, коротше, схил утворює такий горб, їм доведеться обходити його, а ми через верх, ми вже вище нього. Спустимося ще до того, як вони його обігнуть...

– Навіщо? – перебив Ігор. – Кажу ж, нам не треба опинятися попереду них, на рівній місцевості вони нас наздоженуть так само як і на підйомі.

– Щоб повести їх хибним слідом. Якщо ми спустимося спиною вперед. Вони побачать сліди й полізуть на пагорб, а ми в цей час вже спокійно підемо далі по струмку.

– На мою думку, – посміхнувся Ігор, – ти в дитинстві перечитала ...цього, як його, про індіанців писав який... слідопити там усілякі...

– Якщо в індіанців такі трюки працювали, чому в нас не повинні?

– Тому що всі ці... письменники писали свої романи, не виходячи з кабінету. Ніхто з них не був на справжній війні, в ліпшому випадку чули чийсь байки.

– Сам же казав, щоб ми зі струмка вилазили, не залишаючи слідів!

– Одна справа – перелізти по дереву п'ятачок вологого бруду на видному місці, а інша... Бігати по схилах спиною вперед я точно не збираюся, не в нинішньому стані. Отже, якщо ти не знаєш якогось таємного проходу на той бік пагорба, ми підемо, як я сказав – не вгору і не вниз, а вздовж схилу на одному рівні, щоб обійти блокпост зверху.

Він очікував, що вона почне вередувати й наполягати на своїй «геніальній військовій хитрості», але Ялинка лише похмуро буркнула: «Гаразд, ходімо».

Йти по похилій поверхні – останнє, чого може бажати людина з розтягненням гомілки, тож Ігорю знову доводилося кульгати, спираючись на Ялинку – але та не скаржилася і, здавалося, так і рвалася вперед, хоч він і пояснив їй, що їм нема потреби змагатися у швидкості з супротивником. Зрештою, однак, вона зупинилася, перевівши подих, і рішуче зняла його руки зі свого плеча. «Гаразд, перепочинемо», – кивнув Ігор, кривлячись від болю в нозі, і дістав з кишені свою пляшку з водою. Ялинка теж зробила кілька ковтків зі своїх запасів, а потім сказала:

– Ось він під нами, цей прирок, бачиш? Ти тут посидь поки, а я все ж таки вниз збігаю сама без нічого.

– Та покинь ти цю ідею зі слідами, – він скривився. – Тільки привернеш до нас зайву увагу. Зараз вони взагалі не знають, у який бік ми пішли.

– Не приверну. Просто хочу подивитися на них ближче. Нам же важливо знати, скільки їх і як озброєні?

– Такими ж «калашами», як інакше, – він кивнув на її зброю. – Покинь, попадешся. А якщо ти надумала перестріляти їх із засідки, викинь це з голови. Не факт, що хоч в одного влучиш, а нам тільки стрілянини не вистачало, на яку всі збіжаться.

– Не попадуся, – похитала головою Ялинка. – І стріляти не буду. Просто подивлюся тихенько.

– Вони профі, дівчинко, а не грибки на прогулянці. І не бидло ополченське. Принаймні, я так думаю.

– Ось я хочу не «думати», а знати. А може, там і зовсім нікого нема. Може, це і справді олень був. Гаразд, ти відпочивай, а я пішла. Не хвилюйся, я обережно.

– Обережна знайшлася! – розсердився Ігор. – До тебе що, досі не дійшло, з ким ти маєш справу? Тебе вже цілим загonom відтрахали – мало? Ще хочеш?

Це було явно зайве. Обличчя Ялинки миттю закам'яніло, а кулаки стиснулися.

– Якщо ти ще хоч раз скажеш щось подібне... – процідила вона.

– Гаразд, вибач, – буркнув він. – Це я без курива злий. І без жрачки теж. Але я справді не хочу, щоб ти лізла на роги без необхідності.

– Вже полізла, коли з тобою зв'язалася, – криво посміхнулася вона.

– Раз вже зв'язалася – я не хочу залишитися без провідника. А якщо вони тебе спіймають, ще й змусять розповісти про мене.

– Так би одразу і сказав, що за свою шкуру турбуєшся. А не вдавав з себе турботливого татуса.

– Ну якщо ти віриш тільки в такі мотиви, нехай буде так.

– Було б, знаєш, кому навчити, у що вірити, – вона поправила автомат на плечі й зробила крок назад, немов побоюючись, що він може схопити її за руку та утримати силою. – Гаразд, ми сперечаємося довше. Ми домовилися, що ти робиш те, що кажу я – забув уже? Чекай тут, – вона розвернулася і швидко пішла вниз (нормальним чином, а не спиною вперед).

– Ялинка! – окликнув Ігор.

– Ну що ще? – вона обернулася, незадоволено дивлячись на нього з відстані в пару метрів.

– Принаймні одне можеш мені пообіцяти? Якщо раптом побачиш у тому загоні Дракулу – все одно не стрілай. Навіть якщо влучиш, з рештою тобі не впоратися. Згубиш нас обох. Воно того не варте. З ним пізніше розберуться... хто треба.

– Про це можеш не турбуватися, – недобре посміхнулася дівчина. – Смерть від кулі була б для нього занадто легкою долею.

Фігурка в камуфляжі швидко загубилася між деревами. Ігор незграбно плюхнувся задом на сиру холодну землю. (Чорт забирай, багато звичних речей робиш незграбно, коли у тебе болять гомілка і ребра, а на зап'ястях наручники. Підтирати дупу, наприклад, теж буде незручно – втім, поки такої необхідності не було, через відсутність їжі.) Тут, у старому лісі, де влітку навіть у ясні дні сонце майже не пробивалося крізь крони, не росло навіть нормальної трави, тож земля являла собою здебільшого мокрий бурий бруд, присипаний чорним гнилим листям цього і минулого років, з окремими вкрапленнями просоченого вологою моху і тоненькими обламаними гілками, що подекуди валялися. У деяких місцях з землі стирчало коріння, вкрите білими плямами обрісника; такі ж плями виднілися і на шорсткій корі дерев біля землі. Тут, напевно, і влітку було не так вже й приємно, а тепер від усїєї цієї картини віяло цілковито безнадійною зневірою. Ні, звісно, якщо обладнати тут нормальний бліндаж з пічкою, то цілком навіть можна жити... Але у них нема ані бліндажа, ані навіть простого туристичного намету. Погано, якщо знову доведеться ночувати просто неба. Втім, до ночі треба ще дожити...

Що, якщо Ялинка все ж таки нарветься? Теж мені, розвідниця знайшлася, як могла б сказати вона сама... Даремно він, звісно, її відпустив, але що поробиш – не намагатися ж і справді утримати її силою! Поки він від неї залежить, вона все одно буде робити так, як вважає за потрібне, це він уже зрозумів. І тепер він щосекунди очікував почути стрілянину внизу... але навіть це було б ще не найгірше. Гірше, якщо її візьмуть раніше, аніж вона встигне скористатися зброєю. І тоді він нічого не дізнається, поки не стане запізно. Поки його спокійно і без шуму не оточать просто тут. У тому, що вона розколеться, він не мав сумніву. Крім паяльника, існує і чимало інших засобів змусити людину заговорити – в тому числі й застосовних в похідно-польових умовах. А незламні герої бувають лише у книжках.

«Воно того не варте», – сказав він їй. Взагалі-то це неправда – якби їй і справді вдалося вбити Дракулу. Життя одного з найславетніших (неважливо, наскільки заслужено) польових командирів противника в обмін на життя нікому не відомої дівчини – це насправді дуже навіть вигідна угода. З військового, звичайно, погляду – яка тільки одна і повинна мати значення для професіонала... «Ну нехай мене судять за те, що я їй це відрадив», – посміхнувся про себе Ігор. До того ж у неї все одно нічого не вийшло б – надійність у «калашів» хороша, але влучність так собі, навіть у руках справжнього солдата. А у дівчини, яка за все своє життя стріляла в кращому випадку з дрібнокаліберки у тирі, всі кулі просто полетять у небо, й годі. Правильно він сказав – вона б просто підставила їх обох...

А яка, до речі, його власна цінність на цих вагах? Вища чи нижча, ніж у Дракули? Чи можуть фідори, наприклад, пожертвувати навіть і Дракулою, щоб захопити його? Так, фактично вони вже це зробили, коли весь загін Дракули загинув під бомбардуванням, виконуючи це завдання – хоча, звісно, це могло бути й просто збігом, що так часто трапляються на війні... Що ж все ж таки він таке знає – або принаймні повинен знати? І чи не личить йому, як зразковому

патріоту, накласти на себе руки, аби тільки знову не потрапити до рук ворога? Звісно, тільки якщо ситуація стане по-справжньому безнадійною – пістолет у нього, у будь-якому разі, є... от тільки у безнадійній ситуації не завжди встигаєш ним скористатися. І, до речі, тут не тільки у патріотизмі справа. Досі його по-справжньому не катували, але якщо він не розповість того, що їм потрібно... якщо навіть не зможе це згадати – у що вони, звісно ж, не повірять... Тут, втім, ще питання, якого типу ця інформація. Це може бути якась таємниця своїх, яка не повинна дістатися фідорам. А може бути, навпаки, таємниця фідорів, яку необхідно донести до своїх. І в другому випадку навіть самогубство не може бути виходом. А у своїх, якщо він так і не згадає сам, є засоби кращі за паяльник. Якісь сучасні таблетки, гіпноз зрештою...

Хоча – якщо він, припустимо, розвідник, що вкрав фідорський секрет, чому його все ж таки не прибили, коли спіймали? Хотіли дізнатися масштаби витоку? Канали, по яких він відбувся? Обміняти на когось важливого з фідорів? Зараз гадати безглуздо. Треба виходити з того, що ані полон, ані навіть смерть для нього – не варіанти. Він повинен дістатися до своїх живий.

Чим би – і ким би – не довелось заради цього пожертвувати.

Щось холодне капнуло йому на щок. Промайнула думка про нахабну птицю, але її спростували наступні краплі. Ну от, тільки цього не вистачало – вже краще б птах... Хоча з низьких сірих хмар, що вкрили все небо, рано чи пізно мало политися.

Ігор безпорадно озирнувся навсібіч, заздалегідь знаючи, що не знайде жодного укриття. Голі гілки дерев, на яких не залишилося жодного листка, геть зовсім не захищали від дощу. Все ж таки він пересунувся до найближчого товстого стовбура і притулився до нього спиною, підтягнувши коліна до грудей. Дощ не був сильним (у будь-якому разі, поки що), але, здається, загрожував зарядити надовго – типова осіння гидота. І навіть коли вона закінчиться, погрітись й обсушитися буде ніде...

Гаразд, сказав він собі. Краще тут, аніж під водонепроникним дахом фідорської катівні.

Час минав. Стрілянини чи інших підозрілих звуків не було, лише понуро шурхотів дощ, але Ялинка все не поверталася. Ігор замислився, скільки часу йому слід чекати на неї тут. Якось сумбурно все це вийшло з її ідеєю сходити на розвідку – не обговорили ані терміни, ані альтернативні місця зустрічі... втім, і не могли обговорити. Годинника нема, карти теж, як і засобів зв'язку, місцевості він не знає. Тому ідея, наприклад, перебраться в іншу точку і звідти спостерігати, чи повернеться Ялинка одна або... з супроводжуючими, також не годиться – навіть якщо у неї все гаразд, вони можуть просто розминутися, якщо вона вирішить повернутися іншим шляхом. Адже їм навіть голосно кликати один одного не можна... Теоретичний кінцевий термін – до темряви, але це вже занадто кінцевий. Якщо вона попадеться (вже попалася?), то фідори напевно з'являться тут раніше. Не виключений, до речі, навіть варіант, коли вороги – якщо це дійсно профі у полюванні на людей – не стануть хапати й допитувати дівчину, щоб уникнути шуму і не злякати основну дичину, а просто непомітно простежать за нею, коли вона буде повертатися, впевнена, що залишилася непоміченою... І чи не час все ж таки йти, поки ще не пізно? Проклята погода, час навіть за сонцем не визначиш... А може, до речі, дівчина просто знайшла якесь укриття і вирішила «перечекати там дощик» – який, до речі, легко може затягнутися на добу або більше – геть не турбуючись про те, що людина, яка її тут чекає – це зовсім не однокласник, якого можна «продинамити», не прийшовши вчасно на побачення? Що тут, чорт забирай, все набагато серйозніше? Навіть після того, що вона пережила нещодавно, до неї, можливо, це все ще не дійшло... Сімнадцять років, що вона розуміє? Навіть якщо вона вже усвідомила, на що здатні вороги, він же ж – свій, «почекає – не розвалиться»...

Раптово Ігор – не побачив, не почув, але, скоріше, щось відчув за спиною. Рух повітря, запах поту і сирій тканини, змінений звук крапель – на чому там будується інтуїція досвідченого солдата? Але відреагувати він уже не встиг. Холодна рука, що простягнулася ззаду, з силою затиснула йому рот і ніс, притискаючи потилицею до кори дерева. Ігор відчайдушно сіпнувся

руками до кобури, розуміючи, що йому переріжуть горло або скрутять шию раніше, аніж він встигне вихопити зброю – хоча, якщо він все ж таки потрібен їм живий...

– Шшш, тихо! – почув він над вухом знайомий глузливий голос, і маленька холодна долоня зісковзнула з його обличчя.

– Вони поруч? – прошепотів він, одразу зорієнтувавшись.

– Ні. Все спокійно, – Ялинка вийшла з-за його спини вперед, задоволено посміхаючись. Її камуфляж був у плямах свіжого бруду – не інакше, десь їй доводилося залягати або пробиратися плазуючи. – Просто хотіла тобі продемонструвати, що я відповідаю за свої слова і, коли треба, дійсно можу підібратися акуратно.

– Що за ідіотські жарти?! – розлютився він. – Ось шмальнув би у тебе зараз...

– Не шмальнув би, – безапеляційно заявила дівчина. – Вибач, якщо налякала, але, сподіваюся, наступного разу ти будеш краще думати, що кажеш.

– Образлива яка, – буркнув він, ледь згадавши, які його слова, вимовлені кілька годин тому, спровокували цю дрібну помсту. – Я, взагалі-то, вибачився.

– Я теж, – оскірилася Ялинка.

– І, між іншим, якби не дощ, нічого б у тебе не вийшло. Його шум приглушує звуки, а мокре листя не хрумтить під ногами.

– Я це врахувала. У сенсі, що дощ. То ти хочеш сперечатися чи хочеш дізнатися, що я розвідала?

– Ти бачила їх?

– Так. Їх чоловік вісім – точніше не можу сказати, підбиратися ближче було небезпечно. Дракулу не бачила. Добре розгледіла трьох. Екіпірування стандартне для десанту, тобто це не місцеві опущенці, тут ти мав рацію...

– Ти в таких деталях розбираєшся?

– Поживи пару років у фронтівій зоні, і не в такому розбиратися будеш. Тут зараз будь-яка бабка калібр міномета на слух визначає. Так от – найцікавіше не це. Я чому затрималася – дивилася, куди вони далі підуть. Так на блокпост вони не пішли. Повернули назад, не доходячи. Так що якби ми, як ти пропонував, йшли за ними, то прямо ніс до носа б і зустрілися.

– Я не мав на увазі, що ми повинні йти точно по їхніх слідах. Просто дати їм піти уперед і ловити нас там, де нас нема.

– Так от, вони йдуть назад. Принаймні, ці. Про тих, що полізли на пагорб, не знаю.

– Цікаво, з чого б – пробурмотів Ігор. – Складається враження, що вони не хотіли світитися на блоку – але з чого б це раптом, якщо опущенці на їхньому боці?

– Вони мені не доповідали, – з усмішкою знизала плечима Ялинка. – Взагалі справжні фідори опущенцям не довіряють. Зрадників ніхто не цінує, шлак він і є шлак. Можливо, тут якісь таємниці, які місцевим знати не належить – але це тобі краще знати, коли згадаєш, звісно... Але це, звісно, не означає, що тобі варто опущенцям до рук потрапляти. Фідорам ти чомусь потрібен живий, а ці грохнуть просто заради розваги.

– Угу, – погодився Ігор, – але якщо вони по блокпостах орієнтування на мене не розіслали, то це дещо полегшує ситуацію. Хоча скоріше все ж таки розіслали, або розішлють ще, коли зрозуміють, що не взяли по гарячих слідах. Вже як мінімум щоб випадково не прибили... Ну гаразд, якщо ці розвернулися – добре, але ми ж назад до міста не підемо?

– Нам там нема чого робити, – підтвердила Ялинка. – Йти треба тут, через ліс і гори. На відкритій місцевості нам без шансів.

– Значить, план колишній – обійдемо блок зверху, – він підвівся.

– Почекай, – буркнула Ялинка. – Це ти тут прохолоджувався, а я вгору-вниз по горах...

Трохи перепочити треба.

– Так, звісно, – зняковів Ігор. Справді, вона ж не машина – тим паче третій день без їжі...

Він знову сів на землю, притулившись спиною до дерева. Ялинка зробила те саме з

іншого боку стовбура – еге ж оптимальна позиція, що забезпечує їм огляд на 360 градусів...

– Автомат опусти так, щоб вода у ствол не стікала, – порадив він їй.

– Та вже здогадалася... – буркнула дівчина. – Чортів дощ, от же ж не до речі.

– Бувають речі й гірші за дощ, – зауважив Ігор.

– Еге ж. «Град», наприклад, – невесело скаламбурила вона.

– Не тільки. Сніг.

– Та вже краще сніг, він принаймні під одяг не заливається, – пробурмотіла Ялинка.

– Проте на ньому сліди залишаються наочніше нема куди. А коли його багато, по ньому ще йти важко.

– Теж вірно. Не найкращий час ми вибрали, щоб тікати від ворогів, – глузливо констатувала вона. – Хоча – коли взагалі найкращий час для війни? Влітку в спеку в повному спорядженні теж кайфу мало... ти ж бо знаєш.

– Солдатам доводиться думати не про комфорт.

– Краще б люди більше думали про комфорт. Тоді б їм не спала на думку така дурість, як воювати!

– Коли ворог нападає на твою землю, вибирати не доводиться. Ти ж сама не жалієш тих, хто підкорився фідорам.

– Так я про те й кажу, що ворог – дурень. Мало того, що сволота, так ще й дурень, який собі ж гірше робить. Що, фідорам землі мало, чи що? Знаєш таку країну – Бангладеш? 170 мільйонів людей. Територія – п'ятачок крихітний, ледь на карті знайдеш. І нічого, не бухтять. А у фідорів скільки на кожного?! Відпустили б нас з миром, і всім було б добре. Ми б з ними навіть торгували для взаємного зиску. Туристичний бізнес знову ж таки. Так же ж ні. Фідорам не треба, щоб зиск. Їм треба неодмінно опустити, примусити, принизити. Ціла нація гвалтівників, блін. Виродки. Всі вони виродки, не тільки такі, як Дракула і ті, хто йому накази віддає. Дев'яносто шість відсотків їх цю війну підтримало, за опитуваннями. Дев'яносто, блін, шість відсотків.

Ялинка помовчала, немов чекаючи, чи не заперечить Ігор, але, не дочекавшись відповіді, продовжила: – І що в результаті? Їхня погана Федерація розвалюється на шматки. Вони думали – якщо нас придушуть, то всіх налякають, і від них вже ніхто не наважиться втекти. Ну і домоглися свого – налякали, так! До того, що всі від них рвонули в жаху. НАТО їм не подобалося? Ось буде їм тепер НАТО з усіх боків. Величі довбаної хотіли, понтів на світовій арені? Ось їх тепер обклали санкціями, зневажають і проклинають у всьому світі, і ще будуть судити за злочини проти людства, можеш не сумніватися. А що нас вони не хотіли відпускати, так не просто втратили, а тепер ми їхні вороги назавжди. Назавжди, розумієш? Ніколи вже між нами не те що дружби-братерства, а й миру вже не буде. Тобто якісь формальні папірці, звісно, підпишуть – після того, як ми виб'ємо їх з усіх наших земель, і їм доведеться визнати нашу незалежність. Але як на твою думку – я колись пробачу їм те, що зі мною зробили? А скільки тепер таких самих, як я – і скільки ще буде, поки ми їх не розіб'ємо? І з нашим поколінням це не закінчиться. Ми й кожне наступне будемо вчити – ніколи, ніколи, ніколи не прощайте цих тварюк, не вірте їм, не укладайте з ними жодних договорів, не купуйте у них навіть коробки сірників! Хіба тільки для того, щоб їх же підпалити. І не мочіться на них, коли вони будуть горіти.

– Я розумію, що ти зараз відчуваєш, – сказав Ігор, – але все колись слабшає, навіть ненависть.

– Якщо моя ненависть колись ослабне, мені достатньо буде просто поглянути на власні груди. Хоча не думаю, що мені це знадобиться. У мене хороша пам'ять. Краща, ніж хотілося б деяким.

– А от я, здається, забув усіх, кому мені слід було б мститися, – невесело посміхнувся Ігор. – І не впевнений, що хочу їх згадувати.

– Можу підказати, – відгукнулася Ялинка. – Будь-який фідор. Конкретні прізвища не

важливі.

– От і їм, мабуть, про нас те саме кажуть.

– Не ми почали цю війну.

– А їм кажуть, що ми. Ми ж відокремилися.

– Не ми почали вбивати! Не прикидайся ідіотом, який цього не розуміє. Ти на чиєму боці взагалі?

– На нашому, – знову посміхнувся він. – Просто я солдат, а не проповідник. Для того, щоб убивати ворога, мені не потрібно вірити, що він – Абсолютне Зло. Мені цілком достатньо, що він ворог.

– Отже, підеш вбивати, кого накажуть? Не замислюючись, за праву справу чи ні?

– Що для одного праве, для іншого, що стоїть навпроти, – ліве, – скаламбурих Ігор. – Не буває Абсолютного Добра і єдиної справедливості для усіх. Треба просто вибрати свій бік і служити йому. А проблеми іншої сторони – це вже не твої проблеми.

– Чарівна позиція, – хмикнула Ялинка.

– Її плюс хоча б у тому, що вона абсолютно стійка до пропаганди, – констатував він. – Вороги можуть пускати в дію будь-які аргументи, доводячи, що праві вони, а не ми. А мені просто нема до цього справи. Я вбиваю ворогів не тому, що вони не праві, а тому, що вони вороги. Тому що вони не на нашому боці. Ось і вся логіка і мораль. А якщо кожен раз замислюватися, що противника, в якого я стріляю, вдома чекають дружина і діти – війну не виграєш. Точніше – якщо сумувати через це.

– Ти щойно сказав, що хотів би не пам'ятати тих, кому повинен помститися. Значить, ти не така бездушна машина?

– Так, особисті почуття накопичуються у всіх, хто воює, але насправді хорошому солдату вони тільки заважають. З яким би знаком вони не були – хоч жалість, хоч ненависть... Війна – це робота, і найкраще її виконує той, хто працює спокійно, як на навчаннях. Як під час стрільби по мішенях. Хіба до мішеней відчуваєш якісь почуття? Жодних, крім бажання уразити їх. Але це не ненависть – це просто бажання уразити мішень.

– Я... мені доводилося спілкуватися з нашими добровольцями, – відгукнулася Ялинка. – Вони розмірковують зовсім інакше. Вони борці за свободу, а не холоднокрівні вбивці!

– Не розумію, чому одне має виключати інше, – знизав плечима Ігор. – А молода запальність – еге ж, це відома річ. Але такі, на жаль, зазвичай гинуть у перших же боях.

Якийсь час вони сиділи мовчки. Дощ то слабшав, то відновлювався з колишньою силою. Холодні краплі стукали по голові, неприємно стікали за комір, добиралися до шкіри крізь дірки в одязі.

– Треба йти, поки не стемніло, – сказав зрештою Ігор.

– Не думаєш, що у темряві нам буде легше оминати блокпост?

– Думаю, що у темряві нам буде легше натрапити на розтяжку.

– Хм, логічно, – погодилася Ялинка. – Гадаєш, вони там є?

– Якщо блок ставили не повні лохи, схили над ним напевно заміновані.

– І ти хочеш там йти?!

– Якщо знати, куди дивитися і на що звертати увагу, пройти можна.

– Ти що – сапер?

– Ні... здається. Знешкоджувати професійно встановлені міни я не вмію – принаймні, не пам'ятаю, щоб я таке вмів. Але там, скоріш за все, аматорщина, – хоча вона ж якраз і небезпечна своєю непередбачуваністю, подумав він про себе, але озвучувати це не став. – Розтяжки звичайні. Просто під ноги дивитися треба, і все.

– «Скоріш за все», кажеш? – з сумнівом перепитала Ялинка. – Може, краще все ж таки через верх, через просіку? Вночі якщо...

– А хто тобі сказав, що там не заміновано? Тут, просто посеред лісу, ставити таке нема

сенсу – по-перше, мало хто ходить, по-друге, якщо хтось і піде, це може виявитися свій з тим же успіхом, що і чужий. А на всіляких рубежах, що виділяються – дуже навіть залюбки.

– Еге ж, втішає. Ну гаразд, ходімо.

Вони знову рушили по схилу серед дерев, не піднімаючись і не спускаючись; Ігорю, як і раніше, доводилося спиратися на дівчину. Через проклятий дощ, на додачу до інших його принад, мішанина з бруду, гнилого листя й моху під ногами стала слизькою, і Ігорю доводилося йти з особливою обережністю, щоб не підвернути знову вже пошкоджену – або, навпаки, здорову – ногу. Ялинка теж крокувала вже без колишньої бадьорості й кілька разів спотикалася у своїх надто великих черевиках. Одного разу, перебираючись через каламутний струмочок, що біг вниз по схилу, вони ледь не впали обидва, але все ж таки спільними зусиллями зуміли встояти на ногах, хоча в Ігоря перехопило подих від різкого болю у зламаних ребрах. Три кілометри шляху, здавалося, розтягуються на всі десять. У лісі, здається, вже починало темніти, і Ігор зі злістю подумав, що помилився в розрахунках – треба було рушати в дорогу раніше. Але схил все помітніше повертав ліворуч, одночасно стаючи крутішим, і попереду між деревами замаячив широкий просвіт.

– Майже прийшли, – підтвердила Ялинка. – Постій тут, я гляну, як там попереду.

– Про розтяжки не забувай, – нагадав Ігор, знімаючи руки з її плеча. – Під ноги уважно дивись. І взагалі, будь-який горбок чи розпушена земля...

– Знаю, – коротко буркнула дівчина і обережними, практично безшумними кроками рушила вперед.

На межі відкритого простору вона пригнулася, потім і зовсім лягла на землю і проповзла ще пару метрів. Деякий час вона лежала, вочевидь, розглядаючи блокпост внизу. Потім трохи відповзла назад і двічі махнула Ігорю широким загрибаючим рухом – «давай сюди».

Намагаючись рухатися так само обережно (наскільки дозволяла його нога), він підібрався до неї і опустився на землю поруч, впираючись у бруд ліктями і кривлячись від болю у ребрах.

Звідси відкривався вид на «торець» пагорба – те місце, де його поверхня круто повертала на зворотний бік. Крутість схилу тут дійсно сильно зростала, і ґрунт, що регулярно змивався дощами, погано тримався, у багатьох місцях оголюючи темно-сіру кам'яну основу. Вочевидь, тому тут не росли дерева – лише трава, нині зовсім пожухла, і невисокі кущики окремими групами (здається, шипшина, або, у будь-якому разі, щось колюче, визначив Ігор, придивляючись до найближчих таких кущів). Три-чотири вперті деревця все ж таки тягнули вгору свої поки що тонкі стовбури, але їх подальшу долю можна було зрозуміти, поглянувши униз, де валявся корінням вгору більший стовбур, впираючись переламаною верхівкою у верхню частину бетонного облицювання, що одягало нижню, практично прямовисну частину пагорба над дорогою (цілком ймовірно – штучно зриту); висота цієї стіни була близько шести метрів. Дорога, вузьке шосе (одна смуга в кожену сторону), протискувалася між цим пагорбом і сусіднім, що виглядав майже як дзеркальне відображення свого побратима. У найвужчому місці між пагорбами ліве, ближче до втікачів узбіччя було бетоноване до самої стіни, а там, де бетон закінчувався вертикальним зрізом, перпендикулярним дорозі, з широкої труби в цьому зрізі з шумом вилівалася вода, даючи початок (або, можливо, продовження) вже знайомому струмку. Зазвичай, ймовірно, потік лише струмував дном труби, але зараз через дощ хльостав сильніше, утворюючи буруни брудної піни. Ігор з невдоволенням подумав, що саме цю воду вони пили і ще, вочевидь, будуть пити.

Блокпост був обладнаний саме на цьому бетонному майданчику, де, ймовірно, раніше розташовувався пост дорожньої поліції або ще якась одноповерхова споруда. Нині вона була обкладена мішками з піском і огорожена бетонними блоками, що простягалися поперек дороги з обох боків і праворуч доходили до розділової лінії, тож доступною для проїзду залишалася лише одна смуга. Але і цю смугу, своєю чергою, перегороджував саморобний шлагбаум з противагою з автобусного колеса, обплутаний колючим дротом. На даху споруди ближче до

дороги розміщувалася дерев'яна будка під обшитою залізом покрівлею, також обкладена мішками; звідти визирав ствол великокаліберного кулемета, спрямований на дорогу. Патрульних не було видно – вочевидь, негода загнала їх у приміщення. Чи сидить хтось за кулеметом, в такому ракурсі також було не розгледіти.

– Ну таке, – оцінив фортифікацію Ігор, – на три з плюсом, мирняк на легковиках лякати. А я б їх, наприклад, через цю саму трубу підірвав, якби було чим – або зверху ПТКРСом жахнути, дах там явно слабкий, а кулеметна точка взагалі сміх один... Але поспостерігати все ж таки треба. Добре було б, хтось проїхав...

Але мокра дорога залишалася порожньою в обидва кінці, наскільки сягало око – що, втім, у розореному війною краї анітрохи не дивувало. Ігор почав уважно вивчати схил, наскільки дозволяли тьмяне світло і завіса дощу. Було ясно, що знизу схил проглядається і прострілюється весь, без мертвих зон, якщо не брати до уваги окремі кущики, які могли прикрити від погляду, але, звісно, не від кулі і до яких треба було ще дістатися. Втім, сам би він мінував в першу чергу саме підходи до таких кущиків...

– Х-холодно як, блін, – тихо поскаржилася Ялинка, дихаючи на стиснуті у кулаки пальці.
– Або це мені з голоду здається?

– Ні, – зрозумів Ігор, дивлячись на пару з її свого рота, – дійсно температура падає. Чорт, тільки цього не вистачало. Значить, не можна більше зволікати.

– Я можу потерпіти холод, якщо треба.

– Та до чого тут ти! Зараз весь цей дощ почне перетворюватися на сніг! І тоді ми не побачимо розтяжок, і нас на білому тлі буде добре видно.

Дійсно, їх камуфляж добре підходив для осіннього лісу, але аж ніяк не для засніженого відкритого простору. І немов би на підтвердження слів Ігоря на його мокрий рукав приземлилася перша сніжинка – одразу ж, втім, розтанула, але це тільки початок...

– Отже, план такий, – рішуче вимовив він. – Кущі бачиш? Так от туди ми не йдемо. Саме тому, що такий маршрут напрошується. Бачиш дріт? Он там, травою прикритий, але трава вже вся полягла... (Ялинка простежила за його пальцем, що вказував на підніжжя найближчого куща, і кивнула.) Так от вона там не одна така. А нам треба пробиратися по скельних оголеннях. Он туди, вище, потім так, так і так. Там схил крутіший, і весь шлях як на долоні, зате в голий камінь міну особливо не закопаєш. Хоча дивитися уважно все одно треба.

– Варто їм там внизу голову задерти... – засумнівалася Ялинка.

– Так, – погодився Ігор. – Якщо вони там зараз не п'ють горілку, не їдять і не грають у карти, хтось із них може сидіти перед вікном, що виходить сюди, і витріщатися вгору на схил. Але це нудне заняття, а від сидіння в такій позі швидко затікає шия. Отже, скоріш за все вони дивляться здебільшого на дорогу, а сюди якщо і кидають погляди, то мигцем. При цьому вікно все у краплинах дощу, у бінокль через таке хрін що побачиш, а неозброєним оком далеко буде деталі розглядати. Плюс у нас все ж таки камуфляж. Головне – не піддаватися спокусі проскочити якнайшвидше. Рух – перше, що привертає увагу. Тому – короткими переповзаннями. Метр проповзла – завмерла. Потім наступний метр. І навіть якщо стріляти почнуть – не думай підхоплюватися і бігти. З такої відстані, та ще й під незвичним кутом вгору, вони все одно не влучать, тут потрібен снайпер, а не гопота з калашами... Погано буде не те, що стріляють, а те, що нас взагалі виявили. А побіжиш – якраз на міну або розтяжку натрапиш. Повземо по одному, так непомітніше, хоч і займе більше часу. Я перший, а ти дивись і запам'ятовуй маршрут. Поповзеш точно слідом за мною. Але не раніше, ніж я дістануся того краю. Щоб ти не опинилася на виду, якщо що. У такому випадку одразу йди назад, звісно ж.

Готовність йти першим не була чистою шляхетністю. У нього більше шансів вчасно помітити пастки, аніж у неї. А якби, припустимо, першою поповзла вона і підірвалася, зовсім не факт, що йому вдалося б щасливо втекти, коли опущенці з блокпоста піднімуть галас і запросять підкріплення. Хоча, звісно, зовсім не обов'язково вони це зроблять – ну, знайдуть на схилі труп

якоїсь дівчини, але це ще не означає, що десь поруч знаходиться особливо розшукуваний втікач, про якого їм могли навіть не повідомити через ідіотську секретність і погану взаємодію... можливо, їм навіть взагалі буде ліньки у таку погоду і час доби лізти на кручу і перевіряти, хто там підірвався – все одно, мовляв, він уже мертвий, нехай до завтра валяється... Але, так чи інакше, Ігор прийняв рішення – він піде першим незалежно від того, збільшує це чи зменшує ризик для нього особисто.

Намагаючись якомога менше травмувати ребра праворуч, він виповз з-під дерев на відкритий простір і розвернувся ногами вниз, незграбно перебираючись на кручу. Крутість була такою, що йому доводилося повзти боком, на кшталт крабу, щоб зберегти рівновагу і не скотитися вниз – але зі скутими зап'ястками і вільними ліктями так було навіть зручніше. Та й знизу, мабуть, він у такому ракурсі ще менш помітний.

Проте «зручніше» ще зовсім не означає «зручно». Він повз, сковзаючись на мокрій поживклій траві і холодному бруді і раз у раз завмираючи нерухомо (раз-два-три – завмири, раз-два-три – завмири...), поки крижана вода, що стікала по схилу, змушувала замерзати його пальці, затікала в рукави і продерті штанини. Але ще гіршим було те, що в потоках дощу з'являлося все більше білих крапок. Це були навіть не м'які сніжинки, а дрібні кульки крижаної крупи, що колючим холодом тиснули на його обличчя і руки, стрибаючи і котячись по траві й каменях.

Першу розтяжку він помітив на півдорозі до скельного оголення. Дріт був натягнутий у траві під таким кутом, щоб за нього з однаковим успіхом зачепився той, хто пробирався по схилу як у горизонтальному, так і у вертикальному напрямку. Ігор обережно обійшов його знизу, хоча зверху було б ближче – але в цьому випадку достатньо було посковзнутися на схилі, і... Оскільки він не міг зробити жест однією рукою, вказуючи Ялинці на небезпеку, йому довелося лягти обличчям у мокру крижану траву і декілька разів махнути обома руками над головою, тикаючи вказівними пальцями в бік дроту. Він сподівався, що в пільмі, що густішала, дівчина розгледіла і зрозуміла його жест.

Потім він поповз далі, знову піднімаючись вгору, до скелі – і тут фазовий перехід, якого він побоювався, відбувся остаточно. За лічені секунди вся маса дощу, що лив з неба, перетворилася на білу крупу. Ігор, всупереч власним настановам, мимоволі прискорився, перебираючи ліктями й колінами так швидко, як міг – і, коли він уже майже дістався каменя, його нога раптом зісковзнула, інша теж втратила опору, і він, залишаючи зігнутими пальцями борозни у землі, з'їхав майже на метр донизу.

І побачив за лічені сантиметри від свого обличчя ковдобину, а у ній – брудно-зелений бік протипіхотної міни.

Якби він не послизнувся, то через секунду натиснув би на неї коліном. Та й зараз міг би натиснути ліктем – якби дощ не розмив ґрунт, куди вона була закопана цілком професійно.

Він завмер нерухомо, припинивши навіть дихати. Не тому, що був шокований – на війні усвідомлення, що ти щойно дивом уникнув смерті, не є таким вже й унікальним переживанням. До цього звикаєш ставитися просто як до факту – уникнув, от і добре, поїхали далі. Просто необхідно було переконатися, що він дійсно уникнув небезпеки і не потурбує жоден вусик або дріт, здатний активувати детонатор на відстані. Буває і так, що поруч з однією міною ставлять другу в якості сюрпризу для сапера, що намагається знешкодити першу.

Але, здається, цього разу йому дійсно поталанило. Дуже повільно і обережно він відповз назад, а потім знову старанно просигналив Ялинці – навколо міни. Він намагався оглядати кожен клаптик ґрунту, куди збирався перенести вагу, але сніжна крупа вже засипала землю, і він розумів, що багато в чому покладається на удачу. І все ж таки нарешті він виповз з ґрунту на тверду і шорстку поверхню скелі.

Тверду, шорстку, холодну, мокру і слизьку. Дощова вода на очах перетворювалася на кригу, поки ще тонку, що одразу танула навіть під його замерзлими руками. Але що буде, поки він дістанеться до протилежного краю... а головне – як потім доведеться Ялинці... Можливо, і

справді краще було перебиратися через гребінь пагорба? Але тепер він практично не мав сумніву, що просіка теж замінована, і замінована добряче – просто «дивитися під ноги» не допоможе. Можливо, навіть переслідувачі повернули назад, бо були впевнені – тут втікачам не прорватися. Хоча – він же ніби потрібен їм живий, а не підірваний? Ну а що їм, з іншого боку, робити – в мегафони, чи що, кричати «здавайся, там міни»? А може, він і сам мав знати про ці міни, якби не втратив пам'ять...

Гаразд, зараз йому залишається тільки продовжувати повзти. І сподіватися, що по цих каменях йому вдасться дістатися лісу на іншому боці пагорба. Йому, а за ним і Ялинці.

У суху погоду триматися на кам'яному схилі було б неважко. Тепер же йому доводилося намацувати ногами нерівності і чіплятися пальцями за кожен тріщинку. Невдовзі його пальці були обдерті до крові, але через холод він не відчував болю. До того моменту, коли він все ж таки дістався протилежного краю першої скельної ділянки, м'язи передпліччя нили, як після комплексу вправ на перекладні. А ще ж треба було подолати дві такі ділянки – якщо тільки він не підірветься на смужках м'якої землі між ними... Чи впорається дівчина? Вона, звісно, важить менше, їй має бути легше триматися на слизькій поверхні, але ж і сили у неї менше. Може, подати їй знак, щоб покинула цю вигадку і поверталася? Він повернув голову назад. Звідси він добре бачив її фігурку, що застигла в очікуванні на краю лісу, але вже не міг розрізнити рис обличчя. Якщо він почне махати їй руками – мовляв, йди назад – вона, мабуть, навіть не зрозуміє, що він має на увазі, розцінить це як вказівку на чергову міну. Або... удасть, що не зрозуміла. Наскільки він встиг її узнати – ось це скоріш за все.

Він сповз з кам'яної поверхні на ґрунт і одразу опинився ліктями і колінами у крижаному струмку, що промив собі дорогу в м'якому ґрунті між кам'яними виступами. Поспішно перебравшись через нього, Ігор розтягнувся на більш сухій землі (вельми, втім, відносно сухій і вже заметеній снігом), даючи відпочинок м'язам. І тут раптом знизу долинуло торохтіння; він на мить напружився і одразу збагнув – еге ж, електрики нема в усьому районі, на блоку запустили дизель. Подивившись униз, він і справді побачив світло у вікнах блокпоста. Це добре – при погляді з освітленого приміщення на темну вулицю, та ще й крізь завісу снігопаду, вони точно не розгледять нічого, крім власних одбивків у склі. Звісно, нормальну вартову службу так не несуть, вартовий повинен стояти ззовні у будь-яку погоду, уважно оглядаючи околиці, а не ховатися в теплому приміщенні – але що взяти з опущенців, думають, що поставили міни і більше турбуватися нема про що...

Але міни – це все ж таки проблема. Треба було все ж таки вийти на пів години раніше! А тепер, під цим снігом і при цьому освітленні, шлях, як він і побоювався, перетворюється на російську рулетку. До наступної скельної поверхні всього лишень метри чотири, але зовсім не факт, що він дістанеться туди одним шматком. Надія тільки на те, що вони не обтикали мінами й розтяжками увесь схил, який все ж таки занадто великий. Скоріш за все, вибухові пристрої ставили тільки по периметру. Тоді одну межу він вдало минув, і турбуватися треба буде тільки при перетині другої, ближче до лісу з того боку..

Він декілька разів стиснув і розтиснув пальці, подихав на них, намагаючись повернути їм чутливість, а потім поповз далі.

Йому вдалося щасливо дістатися чергового виходу скелі. Що ж, поки що його розрахунок виправдовувався. Але тепер знову доводилося дертися по слизькому каменю, і тут крутість була такою, що він уже не міг пересуватися на ліктях і колінах — доводилося розпластуватися на камені плазом, ігноруючи біль у ребрах і щоразу очікуючи, поки лід розтане під пальцями, перш ніж перенести на них вагу тіла. Знаходити надійну опору для ніг було складніше, але цілковито необхідно – були б його зап'ястя вільні, він би ще міг долати деякі ділянки, тримаючись на самих лише руках... Якщо він зірветься, то, звісно, не скотиться вниз до самого блокпоста. Всього лише з'їде на пузі до більш пологої ділянки, покритої землею. Але саме в цій землі за просто може бути закопана міна.

Зсунувшись вправо в черговий раз, він зрозумів, що ніяк не може намацати точку опори для правої ноги на гладенькій кам'яній плиті. Придивившись, він побачив правіше і вище мережу косих тріщин, ще не заметених снігом, і поліз туди. Йому довелося розтягнутися навпочіпки, щоб дотягнутися туди («ще трохи, і сяду на шпагат», подумав він про себе), але, коли він нарешті уперся ногою в край тріщини і почав переносити туди вагу, перекидаючи руки в нову позицію, кам'яний край обламався під його черевиком, і Ігор, обдираючи вже порвані штани і шкіру під ними, послизнувся вниз, марно намагаючись чіплятися за обмерзлу скелю. Разом з ним вниз з шурхотом посипався цілий град дрібних каменів, і Ігор встиг подумати: «Гарний же я буду, якщо вони там внизу зачеплять якийсь дріт!» У наступну секунду різкий біль смикнув його за зап'ястя – ланцюг наручників зачепився за майже непомітний кам'яний виступ, зупинивши подальше падіння. Ігор завмер, чекаючи, що зараз викришиться і цей камінь або що знизу вдарить вибух. Але не сталося ні того, ні іншого.

Перевівши подих, він подивився донизу, туди, куди зійшла викликана ним мінілавина. Що ж, здається, просто під скелею вибухаючих сюрпризів нема. А отже, він може сповзти туди і спокійно просуватися далі, впираючись черевиками в землю, а не сидіти в жаб'ячій позі на голій кам'яній плиті. Хоча вага каменів, що впали, менша за вагу людини, тож повної гарантії нема...

Все ж таки йому пощастило і цього разу. Він вдало дістався третього кам'яного оголення. Відпочиваючи, він розглядав кручу, що височіла над ним. Можна і тепер вибрати легкий (хоча і довший) шлях і рухатися знизу, сподіваючись на те, що схил замінували навіть не по периметру, а в одну лінію зверху вниз – адже кожен, хто намагається обійти блокпост, все одно мав би перетнути цю лінію, чи не так? І він уже це зробив, що, втім, було наочною відповіддю на питання, чому однієї лінії замало. Завжди знайдеться профі або щасливчик, який вдало обмине або переступить міни – але, можливо, йому не так пощастить вдруге... Так що надійніше лізти туди, де поставити міну просто нема де - навіть якщо це обмерзла круча, звідки запросто можна зірватися.

І він поліз. Поліз, видаючись під кутом до правої верхньої частини скелі, де в тріщині в'юнилося молоде деревце. Висота його була метрів чотири, але Ігор сподівався, що його стовбур достатньо міцний, щоб послужити мостом через останню небезпечну земляну ділянку.

Ця кам'яна поверхня виявилася найважчою – чи то тому, що була крутішою за попередні, чи то тому, що він уже майже вибився з сил, а його пальці перетворилися на якісь обдерті замерзлі гачки. Він повз, намагаючись не звертати уваги на біль у руках, м'язах і побитому тілі, послизуючись і чіпляючись за крижану скелю мало не зубами, а зверху сипав і сипав сніг, породжуючи у нього відчуття, що маси цих сніжинок достатньо, щоб скинути його донизу. Він не дивився униз, але відчував, що заліз вже на таку кручу, падіння звідки закінчиться погано, навіть якщо внизу нема вибухових пристроїв. Як зазвичай, реалізація виявилася складнішою за план – втім, якби температура не впала нижче нуля, проповзти по цих скелях і справді було б помітно легше...

І все ж таки йому вдалося дістатися дерева. Хвилину він відпочивав, вчепившись обома руками в основу гладенького стовбура, що теж встиг укритися кригою, потім втягнув себе вище і, нарешті, піднявся у повний зріст, тримаючись за тонкий стовбур. Чи вистачить тепер сил нахилити його вправо, туди, де схил повертав, знову переходячи з крутого «торцьового» в більш пологий задній бік пагорба? Ігор навалився на деревце (без особливого успіху – на висоті людського зросту стовбур був ще занадто міцним, щоб гнутися або ламатися), потім кілька разів виштовхнувся вперед всією масою, як робив би, намагаючись висадити двері плечем. Стовбур рипів і гойдався, змахуючи тонкими гілками, з яких сипався сніг. Потім пролунав тріск, і один з коренів вирвався з кам'яної шпарини у нього під ногами; вниз по схилу посипалися дрібні камінчики упереміш із землею, а стовбур ривком нахилився саме так, як хотів Ігор. Тепер, перехоплюючи стовбур скутими руками, він дістався до самого краю скелі, змушуючи дерево нахилитися все нижче; нарешті, коли опори для ніг вже не залишалось, Ігор ривком закинув ноги

на дерево, обхопивши стовбур хрест-навхрест, як при переправі через річку по натягнутому канату. Дерево знову зарипіло, згинаючись і просідаючи ще нижче. Перебираючи руками (наскільки дозволяв ланцюг) і ногами й відвертаючи голову від гілок, що лізли в обличчя (втім, тонких і гнучких, а тому не надто заважавших лізти все вище), він дістався практично до верхівки; тепер стовбур зігнувся так, що чоловік завис майже горизонтально. Просто під ним була присипана снігом широка смуга землі між скелею і кам'янистим гребнем, що йшов вниз і вперед, над яким вже височіли дерева нормального лісу.

Ця смуга Ігорю не подобалася. Особливо якась пряма лінія, що проглядалася під снігом практично просто під ним. Це могла бути і просто гілка, що впала, присипана снігом. А міг бути і дріт. Стрибати прямо на неї, звісно, не обов'язково – але може спрацювати і якщо зістрибнути поруч. А головне, тут міг бути сюрприз, якого він вдало unikнув з іншого боку: одна розтяжка ставиться на виду, щоб той, хто її помітить, пішов обходити – і наступив на міну, закопану поруч.

Довжини стовбура не вистачало, щоб переправитися через небезпечну ділянку. Залишалось тільки розгойдатися і стрибати спиною вперед в надії долетіти до гребеня (приземлення на який навряд чи буде приємним). Він ривком розчепив ноги, дозволяючи тілу вільно гойдатися вниз, а потім зробив кілька махів, набираючи амплітуду; дерево гнулося, рипіло і тріщало, і останній звук Ігорю зовсім не подобався, тому вже на третьому маху він розтиснув руки, вже в повітрі підіймаючи ліву ногу, щоб не приземлитися на травмовану гомілку. Якби не ця необхідність, він би, можливо, встояв на ногах – але, звісно, не зміг утриматися на одній і одразу ж після удару в підощву черевика гепнувся задом на твердий схил, відчутно забивши куприк, а потім завалився на спину, і ребра праворуч знову пронизав біль, від якого перехопило подих і навернулися сльози.

Проте, здається, він все ще був живий.

Він пролежав на кам'янистому ребрі схилу ще декілька секунд, даючи болю вщухнути, а перенапруженим м'язам розслабитися (тільки судом зараз і не вистачало!), з трудом розігнув неслухняні закривавлені пальці (здається, він здер нігті на двох із них) і, нарешті, незграбно, немов старий, підвівся на повний зріст, шукаючи поглядом вже ледь помітну в сутінках фігурку по той бік схилу. Ні, дівчині не подолати такий маршрут! Навряд чи вона могла набути альпіністських навичок на своєму хуторі... Тим паче що льоду і снігу за цей час побільшало, і невдовзі стане зовсім темно.

Ігор кілька разів розмашисто махнув розкритими долонями над головою – назад, геть, йди! Але Ялинка, здається, витлумачила цей знак прямо протилежним чином. Він побачив, як вона лягла на схил і поповзла в його бік – як він і вчив її, роблячи часті зупинки. Хоча, можливо, в цьому вже не було особливої потреби – навряд чи ті, хто внизу, ще можуть щось розгледіти на схилі... втім, це дозволяє економити сили. Затамувавши подих, він дивився, як вона рухається там, де він виявив розтяжку і міну – з такої відстані він вже не міг сказати, чи правильно вона повзе. Але, вочевидь, дівчина добре розгледіла і запам'ятала його знаки. До першого скельного оголення вона дісталася вдало, але потім щось пішло не так. Ігор не бачив, що саме, але дівчина застрягла на місці, ледь вибравшись на кам'яну поверхню. «Мабуть, там уже занадто слизько», – подумав він. Особливо, згадав він, в її берцях, що на декілька розмірів більші, ніж треба, і бовтаються на нозі, як їх не шнуруй! Важко придумати гірше взуття для лазіння по горах, де нога повинна відчувати кожен маленький виступ і твердо на ньому триматися!

Ігор побачив, як дівчина сповзає зі скелі назад туди, звідки намагалася почати підйом. Мабуть, зрозуміла, що у неї нема шансів. Тільки б не спробувала шукати легший маршрут самостійно – зараз, у сутінках і в снігу, вона точно нарветься! Ігор хотів, щоб вона повернулася назад, і водночас відчував досаду. Він залишиться без провідника (і без автомата), а все, що він знає – що треба йти на південний захід (без компаса, сонця і зірок). Ось ідіот – треба було не витратити час на філософські суперечки про Добро і Зло, а розпитати її про подальшу дорогу...

Але Ялинка знову забарилася, скорчившись біля підніжжя скелі. Він не міг розрізнити, що вона там робить. Можливо, у неї нервовий зрив? Напад паніки? Або навіть затьмарилася свідомість від голоду і холоду? Зрештою, жінки є жінки, навіть у камуфляжі й з автоматом...

Проте, поки в голові у нього промайнули ці думки, дівчина знову випросталася і знову полізла вгору по каменях. Цього разу вона рухалася набагато впевненіше – і, здається, переміщалася по скелі спритніше і швидше, аніж Ігор до неї. Вона вже майже повністю подолала першу кам'яну поверхню, перш ніж він не стільки розгледів крізь сутінки і сніг, скільки здогадався, що саме вона зробила: зняла черевики, підвісила їх на шнурках до пояса і тепер лізла вперед, чіпляючись за нерівності засніженої і обмерзлої скелі пальцями босих ніг. Ігор рефлекторно здригнувся, уявивши собі ці відчуття – йому цілком вистачало заляканих рук, які він ніяк не міг зігріти...

Ялинка чітко прямувала його маршрутом – залізла на другий скельний виступ, проповзла частину шляху по його поверхні, потім спустилася вниз там, де він сам сповз на животі. Нарешті вона полізла на останню скелю, і Ігор вже прикидав, чи зможе вона перебратися по дереву, як зробив він сам – воно залишилося нахиленим, і піднятися на нього тепер було зовсім просто, але Ігорю дуже не сподобався тріск, який він чув. Звісно, дівчина важить менше («в півтора раза», як сказала вона сама), але чи витримає вже надламаний стовбур?

І тут щось – чи то бічне бачення, чи то ледь помітний далекий металевий звук, чи то просто інтуїція – змусило його різко перевести погляд на блокпост, про який він вже й думати забув, не відриваючи погляду від дівчини (непростима помилка на ворожій території!). У ту ж мить у кулеметній будці спалахнув прожектор, і промінь косо майнув вгору по схилу, зупинившись просто на скелі з розпростертою на ній фігуркою.

Ігор одразу ж впав на землю, ховаючись за гребнем, на якому щойно стояв. Промінь хитнувся в його бік і пройшов над ним, яскраво освітлюючи дерева на краю лісу, а потім повернувся назад, немов вказівний перст донощика.

Невже все ж таки помітили? Або це всього лише невдалий збіг? Комусь там стало нудно на чергуванні, і він вирішив повітати по околицях? Можливо, вони взагалі регулярно роблять це в темний час доби? Зажерлися вони тут, суки – ближче до «передку» ніхто не став би так світити вночі, напрошуючись на привіт від міномета противника, але ці тут, здається, вважають, що їм нема кого боятися, це їх усі повинні боятися... Втім, з огляду на те, що промінь, пройшовши по схилу туди-сюди, зупинився на одному місці – не схоже, що це просто рутинна перевірка...

«Лежи і не рухайся!» – подумки повторював Ігор, не ризикуючи крикнути вголос навіть на такій відстані від блокпоста. «Це твій єдиний шанс!»

Ялинка, здається, зрозуміла це і без його телепатичних зусиль. Обережно піднявши голову, Ігор чітко побачив її в промені світла – застиглу на крижаному камені, вчепившись у нього пальцями рук і ніг. Але в тому ж промені виблискували мільйони сніжинок, що продовжували сипатися з неба і вкривати землю суцільним пологом. Чимало снігу напало вже і на одяг Ялинки, припорошивши буро-жовті плями осіннього камуфляжу і знову роблячи її малопомітною на так само припорошеній поверхні скелі. Ще можна було, правда, розрізнити слід, що залишився там, де вона повзла, але за той час, що вона перечікувала перед черговим пересуванням («раз-два-три – завми!»), сніг почав вкривати і його. Зблизька її побачили б одразу, але з відстані в пару сотень метрів крізь суцільну снігову завісу... але чому, в такому випадку, прожектор продовжує світити саме сюди?

Інших ознак тривоги, проте, не було. Ніхто не стріляв і не біг знизу. Хоча, можливо, це ще буде. Або наряд на посту викличе підмогу, що з'явиться зверху...

Ігор раптом подумав, що міг би піти просто зараз, не чекаючи, чим все закінчиться тут. Його вони точно поки що не помітили...

Прожектор світив. Сніг падав. Дівчина лежала нерухомо, як мертва, притиснувшись до

скелі, і Ігор знову подумав, як їй, мабуть, холодно. Бачать вони її чи ні? Якщо ні, то чого їм, чорт забирай, треба?

Потім промінь раптом пішов ліворуч. «Тільки не рухайся! Він може повернутися!»

Ялинка не рухалася. Промінь повільно пройшов по схилу, і коли Ігор вже майже повірив, що зараз він піде вниз, на дорогу – знову розвернувся назад. «Та якого ж хера?!»

І тут він зрозумів. Дерево, те саме, яке допомогло йому переправитися. Раніше воно стирчало вертикально, тепер – під кутом. Набагато помітніший орієнтир на голому схилі, аніж засипана снігом фігурка, що лежала.

Саме по собі нахилене дерево ще нічого не доводить. Це могло статися і з природних причин – стовбур, що валяється вниз, не дасть збрехати. Дощ, потім заморозки, лід розширив тріщини в камені... Але в принципі – не порядок, і наряд, що несе службу, повинен звертати увагу на будь-яку зміну звичного стану справ. Ігор сам дав би прочухана вартовому, що став би розмірковувати про природні закони фізики замість того, щоб піти і перевірити. Все питання в тому, хто там у них старший і наскільки серйозно у нього поставлена служба. Зрозуміло, що нікому не хочеться вночі лізти вгору по слизькій кручі (між іншим, замінованій, і в таку погоду цілком можна нарватися на свій же «гостинець»), а в опущенців відповіддю на наказ замість «так точно!» запросто може бути «та ти чо, братан...». Можливо, в цю саму хвилину вони якраз сперечаються, чи треба все ж таки перевірити, чи «хрін з ним».

Промінь розвернувся і освітив схил протилежного пагорба, але Ялинка як і раніше не рухалася з місця, розуміючи, що це все ще може бути хитрощами. І дійсно, через пару хвилин промінь різко повернувся, немов сподіваючись застати порушника зненацька. Ігор подумки похвалив дівчину за терплячість, але скільки може тривати ця гра? Що, якщо вони тепер так і будуть світити всю ніч?

І тут знизу застукав кулемет.

На голову Ігоря впала дрібна гілка, зрізана кулею, потім він почув, як кулі дзвінко рикошетять від поверхні скелі. «Лежи!!!» – крикнув він уже вголос, не боячись, що внизу почують його за гуркотом пострілів. Кулі вибивали кам'яні осколки в лічених метрах від розпростертої на відкритому просторі дівчини, і їй, напевно, було до біса страшно, але чуттям, що приходить тільки з бойовим досвідом, він відчував, що вороги як і раніше не бачать її. Просто луплять навмання для очищення совісті і щоб «злякати дичину», якщо така все ж виявиться. Що, звісно, зовсім не виключає ймовірності випадкового попадання. Куля, як відомо, дурепа... З того, як лягали кулі, схоже було, що стрілець поставив собі за мету остаточно зрізати чергою дерево, але не міг влучити навіть у нього. Нарешті кулемет замовк, вочевидь, витративши боєзапас.

Прожектор продовжував горіти, і Ігор чекав нових пострілів. Але їх все не було, і Ігорю уявився діалог, що відбувався зараз між командиром наряду і стрільцем:

«Ну що, влучив у кого-небудь?»

«Та хрін там!»

«Ну і годі переводити патрони, снайпер хрінов!»

А потім прожектор згас. Ялинка, проте, продовжувала лежати нерухомо, і Ігор знову подумки похвалив її. Це теж пастка, вони зараз увімкнуть цю штуку знову...

Але вони все не вмикали, хоча вже зовсім стемніло – так, як темніє взимку, коли через білизну снігу здається світліше навіть вночі. Еге ж, зрозумів Ігор, електрика від дизеля, а солярка теж береться не з повітря, тому вони не можуть собі дозволити занадто довго палити потужний прожектор. Так що цього разу шоу, виходячи з усього, дійсно закінчилося.

І тут до нього дійшло, що дівчина може не рухатися зовсім не через стоїчне терпіння.

У темряві, особливо після яскравого світла прожектора, він міг лише невиразно розрізнити її засипаний снігом силует. За його власними враженнями, мертвий або серйозно поранений не втримався б на цьому схилі і впав би вниз. Але хто знає, можливо, вона там вже

примерзла – тим паче, що стало, здається, ще холодніше...

– Ялинка! – пошепки покликав він.

Жодної реакції.

– Ялинка! – окликнув він трохи голосніше. – Ти жива там?

Коли він уже майже переконався, що відповіді не буде, дівчина раптом ворухнулася. І поповзла вгору, намагаючись голими руками і босими ногами опору під снігом.

За кілька хвилин вона дісталася дерева і встала на коліна, вчепившись за стовбур. При нинішньому куті нахилу дерева так було зручніше.

– Ти не поранена? – тепер, коли їх розділяло всього кілька метрів, дівчина мала чути навіть тихий голос.

Вона мовчки похитала головою.

– Внизу, скоріш за все, заміновано, – продовжував він. – Бачила, як я перебирався? Лізеш по стовбуру, потім розгойдуєшся і стрибаєш. У тебе руки вільні, тобі навіть простіше буде. Зможеш?

Вона все так само мовчки кивнула.

– Тільки автомат спочатку мені кинь, щоб не впав і по спині не бив. Докинеш?

– А ти зловиш? – вона вперше подала голос.

– Зловлю, – запевнив Ігор. – Краще знизу вгору кидай, так зручніше. І перевір, щоб на запобіжнику стояв.

– Та вже здогадаюся, – буркнула Ялинка. Тримаючись за нахилений стовбур дерева, вона дісталася до краю скелі, встала на повний зріст, зняла з плеча «калашникова» (Ігор тим часом встав нижче по схилу, щоб не заважали гілки) і, двічі хитнувши, кинула. Вона трохи не докинула, але Ігор, нахилившись вперед, зловив автомат обома руками за ствол вже біля землі і одразу ж поклав, готуючись ловити саму Ялинку.

Дівчина полізла на дерево, перебираючи руками і ногами (її берці дійсно бовталися, підвішені на шнурках до ремня). Стовбур нахилився ще нижче і знову загрозливо затріщав.

– Швидше! – напівпошепки крикнув Ігор. – Може зламатися!

Ялинка розтиснула ноги і з гімнастичною спритністю під час маху перехопила руки, розвертаючись обличчям до нього. Вважаючи, як видно, амплітуду недостатньою, вона вирішила гойднутися ще раз – і в той самий момент, коли вона вже була готова розтиснути пальці, корінь, що ще утримував дерево в скелі, то чи то луснув, то чи то вискочив, і стовбур ривком впав униз. Ялинка встигла випустити його, але стрибок зірвався, і вона полетіла на землю явно без шансів дістатися безпечного гребня.

Ігор знову впав за гребінь ще до того, як її ноги торкнулися землі. Він був не з тих, хто в шоку стоїть і дивиться, як гине товариш – такі на війні довго не живуть. А живуть ті, хто розуміє – якщо товариша вже не врятувати, треба дбати про себе. І розуміє це не тільки на рівні повільного розуму, але й на рівні швидких рефлексів.

Та замість гуркоту вибуху він почув лише насмішкуватий голос:

– Та не смикайся ти, герої... все гаразд.

Слідом з'явилися дві руки і вхопилися подряпанними пальцями за гребінь. Ігор, хоча і ображений її тоном, поспіхом підвівся і схопив дівчину двома руками за зап'ястя, допомагаючи влізти нагору. Перший же погляд через її плече показав йому, що далеко не все гаразд. Ялинка вдало перелетіла через розтяжку і не натрапила на жоден інший «сюрприз», але повалене дерево все ще трималося на скелі якимось останнім корінцем, і його гілки нависали просто над дротом. А цей корінець, вочевидь, поступово піддавався під вагою, оскільки дерево опускалося все нижче...

Не витрачаючи часу на пояснення, Ігор щосили рвонув дівчину за руку, буквально висмикнувши її у повітря, а потім впав разом з нею на землю по той бік гребня. У падінні він ще встиг подумати, що зараз буде боляче (захистити ребра вже не було жодної можливості), а також

що, якщо це все ж таки не розтяжка, а просто припорошений прутик, він лише дає чортовому дівчиську ще один привід для глузувань.

І от тут бахнуло. Навіть раніше, аніж вони встигли впасти на землю.

Кам'янистий гребінь захистив їх від уламків, але вони встигли відчутти в падінні удар вибухової хвилі, що подолала перешкоду, і в перші секунди не чули нічого, крім дзвону у вухах. Ялинка, проте, одразу ж підхопилася, озираючись по сторонах, підхопила автомат і, стискаючи його в руці, побігла вперед, вглиб лісу – все так само босоніж по снігу, і берці лише розгойдувалися на шнурках і били її по стегнах. Навряд чи це було наслідком шоку, скоріше, цілком розумне рішення – якби вона знову одягла ці занадто великі черевики, то весь час спотикалася б на бігу. А ось мчати так стрімголов було не найрозумнішим – ніхто не гарантував, що мін і розтяжок не може бути і тут, на підході до схилу. Але вона не чула окликів Ігоря (та що там – він сам себе не чув!), і йому нічого не лишалося, аніж побігти за нею, намагаючись потрапляти слід у слід.

Забиратися звідти якнайшвидше їм дійсно було варто. Тепер на блокпосту вже точно підняли тривогу, і навіть виявивши, що вибух викликаний лише деревом, що впало, неодмінно оглянуть все навколо і знайдуть їхні сліди. Питання тільки в тому, як швидко вороги туди дістануться. Може, сліди вже встигне занести снігом, а може, і ні. І як відірватися від переслідування в останньому випадку – велике питання. Але в будь-якому випадку краще якомога більше збільшити дистанцію між собою і противником.

До того моменту, як слух Ігоря відновився, вони вже заглибилися у ліс достатньо, щоб не побоюватися безглузких у глушині мін. Ялинка спершу бігла по схилу, тримаючись на одній висоті – вочевидь, вона не хотіла спускатися надто близько до блокпоста – потім почала повертати праворуч, все крутіше донизу. Нарешті вони опинилися на рівній землі; це була вже не вузька улоговина зі струмком на дні, затиснута між двома схилами, а заросла лісом полонина, за якою, втім, вгадувалася в темряві нове пасмо пагорбів або невисоких гір. Напевно, вздовж долини теж текли якісь струмки, але зараз їх не було видно – як не було видно і будь-яких доріг або просік; шосе залишилося далеко позаду – зараз вони рухалися від нього перпендикулярним курсом. Снігу тут нападало вже вище, ніж по кісточку. Дівчина, нарешті, зупинилася, повісила автомат на плече і почала взуватися. Ігор підійшов і став поруч, переводячи подих.

– Як твоя нога? – згадала вона про нього, зтягуючи шнурки.

Дивна річ, але про своє розтягнення він згадав тільки зараз. Під час бігу він не те щоб не відчував болю, але не звертав на нього уваги.

Зате тепер звернув.

– Бувало й краще, – скривився він. – Але бувало й гірше. Ще вчора. Нічого, думаю, зможу йти вже без твоєї допомоги, тим паче по рівній поверхні. А ти як, не замерзла?

– А ти як думаєш? – пирхнула вона. – У мене таке хобі – засмагати під снігом на крижаних скелях? Там на схилі зовсім змерзла, чесно кажучи. Особливо коли лежала і чекала, коли в мене вліплять кулю. Але нічого, тепер зігрілася.

– Ноги не відморозила? – наполягав Ігор. – Всі пальці відчуваєш?

– Відчуваю, відчуваю... турботливий знайшовся... Гаразд, ходімо.

Вони рушили далі вже кроком. Сніг продовжував падати, і Ігор відчував його холодні дотики не тільки обличчям і руками, але й крізь штанини, порвані ще раніше, а після повзання по скелях подерті майже на лахміття – зате була надія, що їхні сліди замете раніше, аніж їх виявить погоня. Персонал блокпоста не має права залишати об'єкт, що охороняється, отже, все питання в тому, як швидко організують переслідування ті, кому вони доповіли... якщо, звісно, все взагалі не обмежилось традиційним «та хрін з ним!», але на це краще не розраховувати. Ще безумовним плюсом такої погоди була її повна непридатність для гелікоптерів. Жоден пілот не ризикне зараз підняти машину в цій каші не те що для пошуків з повітря (безглузких в нічному лісі навіть і в кращих метеоумовах), але навіть для висадки десантної групи, яка зайнялася б тим

самим на землі. На відкритій місцевості – так, можна покладатися на прилади навіть при близькій до нуля видимості, але в горах це занадто небезпечно. Так що краще вже терпіти холод і сніг, що лізе в усі дірки...

Ялинка раптом різко звернула праворуч, а потім навіть почала повертати назад – хоча, здавалося б, жодних непереборних перешкод попереду не було видно.

– Сліди плутаєш? – запитав Ігор.

– Ні, – похитала головою вона. – Тобто, можливо, і це також, але це не головне. Просто там попереду ялиничка.

– І що в цьому поганого? – здивувався він.

– Це добре. Ми там заночуємо. Але там ми не знайдемо їжі, а особисто мене вже дістало спати на голодний шлунок.

– А тут хіба знайдемо? – він здивовано подивився навколо, на товсті стовбури старих дерев, вкриті горбистою корою. Подекуди, наскільки він міг розгледіти в темряві, вона обросла мохом, подекуди зовсім відвалилася, оголивши голу деревину. Напевно, навіть вдень за сонця цей ліс виглядав непривітно, немов (ще один забутий спогад звідкись із дитинства) у казкових фільмах, де герой-солдат забрідає в зачаровану хащу. Яка тут може бути їжа? Навіть якщо тут росте якась брусниця, вночі у снігопад її замучишся шукати й відкопувати...

– Старий ліс, – відповіла Ялинка, – багато хворих і мертвих дерев, – на підтвердження своїх слів вона поплескала по найближчому стовбуру, що втратив кору. – Раніше тут боролися зі шкідниками, але в останні роки, сам розумієш... Он поглянь, як все личинками проїдено.

– Сподіваюся, ти не личинками нам пропонуєш харчуватися? – скривився Ігор. – Я ще не настільки зголоднів.

– Ні, – посміхнулася вона. – Хоча всілякі аборигени їх їдять із задоволенням. Але це в тропіках, там личинки жирні.

– На те вони й дикуни, – пробурмотів він.

– Ти креветок, мабуть, їси? Чим комахи гірші? Такі самі членистоногі.

– Павуків ще запропонуй, раз вони на крабів схожі, – скривився Ігор. – Ну добре, якщо не цю гидоту, то що ти тут розраховуєш знайти?

– Гриби.

– Які гриби взимку?!

– Зимові, – лаконічно відповіла вона, продовжуючи крокувати вперед і оглядати стовбури по боках. – Якщо десь помітиш повалене дерево... ага, здається, он там праворуч!

Ігор подивився туди, куди вона вказувала, і дійсно розгледів удаліні за деревами косу білу смугу – повалений стовбур, вже присипаний зверху снігом. Вони пройшли туди, і Ялинка, прогулявшись у бік коренів, тріумфально тицьнула пальцем:

– Ось. Невже ніколи раніше не бачив?

У нижній частині стовбура, майже біля самих коренів, з-під снігу виднілися великі пласкі капелюшки грибів (чи то бурі, чи то руді – в темряві було не розібрати), що росли на мертвому дереві кількома ярусами впритул один до одного.

– Бачив... напевно, – погодився Ігор, – але ніколи не думав, що гриби, що ростуть на деревах, можна їсти, та ще й у сирому вигляді.

– Ці – можна. Зимовий опеньок, він же зимовий гриб, він же фламмуліна. Росте на мертвих і хворих деревах, але сам придатний до їжі. Зазвичай його, звісно, варять або маринують, але капелюшки можна їсти і сирими. Хоча занадто не налягай – може і пронос проїняти з незвички.

– Фламмуліна – це що, латиною? – він здивовано поглянув на дівчину.

– Так, але в інші мови також увійшло. Що витріщився? Думаєш, якщо я на хуторі жила, то лишень кози пасти вмію?

– Ось якраз кози не дуже, – не втримався Ігор, – єдину і ту загубила.

– Зате ти воювати вмієш добре, – тут же парирувала Ялинка. – Так, що в полон потрапив.

– Та не огризайся ти, я просто пожартував!

– А я з певного часу жарти погано розумію, – відрізала дівчина і виламала капелюшок з середини грибного скупчення, де майже не було снігу. Кілька секунд намагалася зігріти його між долонями, потім акуратно – немов на аристократичному прийомі, а не в лісі після кількох днів без їжі – відкусила з краю. «Відкусиш з одного краю – виростеш, з іншого – зменшишся», – сплигло в пам'яті Ігоря теж звідкись з дитинства, але звідки саме, він згадати не міг – здається, якийсь мультик...

– Мені з дитинства подобалася всіляка живність, – продовжила Ялинка нормальним тоном, прожувавши. – Бувало, цілі дні в лісі проводила, ну і на хуторі у нас теж... Я взагалі-то біологом хотіла стати. Книжки всілякі читала, в інститут готувалася. Цього року би поступила... якби не все це лайно.

– Поступиш ще, – підбадьорив її Ігор. – Війна колись закінчиться.

– Так, звісно... тільки не знаю, коли я тепер зможу нормально думати про навчання й науку. А не про те, як вбивати фідорських тварюк.

– Не все ж життя про це думати. Тим паче – тобі. Для цього є чоловіки.

– А з цими чоловіками робили те саме, що зі мною?!

– З деякими робили й гірші речі, – серйозно відповів Ігор і поспішно додав: – Я, звісно, не себе маю на увазі.

– Ось те й воно, що не себе. За інших завжди легко вирішувати... До речі, нагадай мені, чоловіче – хто з нас кого витягнув із палаючого заводу?

– Гаразд, гаразд, – пробурмотів він, з сумнівом відламуючи гриб, але Ялинку було не вгамувати:

– А до речі, звідки ти знаєш, що з тобою такого не робили? До тебе що – пам'ять повернулася?

– Ні, поки що... але *таке* я б пам'ятав, – відповів він, відчувши холод жаху в животі.

– А от зовсім не факт. Пам'ять має властивість блокувати травматичні спогади. Це навіть книжок читати не треба, це в кожному другому американському трилері пояснюють. Що, якщо Дракула і тебе трахнув, у фідорів же це улюблена тема – розповідати, як вони всіх в зад відпердолять. Фідори – вони і є фідори. Ціла нація злочинців... тим паче, що в армії майже як на зоні – далеко не завжди можна наївну дівчину з вулиці прихопити, а бойові товариші завжди під рукою, так що вони там, мабуть, через одного в цій частині досвідчені. Знову ж таки, якщо їм від тебе щось потрібно, і щоб ти при цьому залишився живим, ну там завербувати, наприклад, то найкращий спосіб – зняти таке на камеру і погрожувати, що усі це побачать, якщо не будеш співпрацювати, усі твої знайомі й підлеглі... Ну і от тепер твоя підсвідомість не дає тобі про це згадати. Тому ти пам'ять і втратив, а не через контузію. Контузія – тільки привід.

– Повна нісенітниця! – гаряче заперечив він, але потім все ж таки зі страхом додав: – Ти ж не хочеш сказати, що... бачила... щось подібне?

– Ну взагалі-то... правду кажучи... – Ялинка замовкла, дивлячись на нього співчутливо, і деякий час зосереджено жувала, а потім раптом триумфально оскірилася:

– Ну і хто з нас тепер жартів не розуміє? Бачив би ти свою фізіономію! Але погодься, було б кумедно, якби виявилось, що твоя пам'ять приховує не якісь там військово-героїчні секрети стратегічного значення, а *ось це!*

– За такі жарти... – процідив Ігор. У цей момент він був готовий її вдарити.

– Що? – невинно поцікавилася вона. – Я всього лише змусила тебе на мить відчути себе на моєму місці. Зовсім трохи. Без власне... фізичного процесу. І ти вже ось як жовнами заграв. Одрозумів, як щойно вчив мене всепрощенню. Ось яка цікава річ. Якщо жінку згвалтують, то «розслабся та отримуй задоволення» і взагалі сама винна. Не роздмухай трагедію, підмийся і живи далі. А якщо чоловіка – жах-жах, кінець світу! Тобі не здається, що це дивна логіка?

– Я ніколи не говорив, що ти сама винна, – пробурмотів він. – Але різниця все ж таки є – для чоловіка це в будь-якому випадку протиприродно...

– А для жінки, виходить, природно бути згвалтованою?! І взагалі, хто тобі сказав, що «природно» – означає «добре»? Коли комар смочче твою кров, це цілком природно. Але ти вбиваєш комара.

– Послухай, що ти від мене хочеш? – не витримав Ігор. – Щоб я вибачився перед тобою за всю чоловічу стать?

– Ні, – серйозно відповіла дівчина. – Це вже нічого не змінить. Їж свій гриб, не довіку ж нам тут стирчати.

Він відкусив від капелюшка, майже не відчувши смаку. Щось холодне і слизьке... але голод, приглушений іншими проблемами, одразу прокинувся знову, і Ігор поспішно запрацював щелепами. Шкода, звісно, що доводиться їсти холодним – це неефективно, організм витрачає на розігрів їжі мало не більше калорій, ніж отримує – але добре хоч не зовсім промерзлим... Не зважаючи на вовчий апетит, він намагався ретельно жувати і зігрівати м'якуш гриба в роті, перш ніж ковтати – не вистачало тепер тільки заробити ангіну... (З туману спливав ще один дитячий спогад: він їсть морозиво взимку на вулиці в надії захворіти й не піти на контрольну – здається, з математики. Не спрацювало, він отримав двійку і прочуханку від батька – ані обличчя, ані імені якого він, як і раніше, не міг згадати. Пам'ятав лише біль від ударів.)

Вони з'їли ще декілька грибів, і декілька слизьких капелюшків розпихали по кишнях (хоча Ялинка попередила, що вони будуть ламатися і кришитися). Ситим Ігор себе не відчував, зігрівим теж (після холодної їжі йому радше здавалося навпаки), але треба було йти далі. Якийсь час вони чвалали по все більш глибокому снігу в колишньому напрямку, потім Ялинка різко звернула ліворуч, і десь через пів години вони вийшли до раніше обіцяного ялиника. Ще хвилин п'ятнадцять вони крокували між ялинками, які дівчина окидала прискіпливим поглядом, поки, нарешті, не зупинилася, кивнувши на високу крислату ялину:

– Ось під нею ми і заночуємо. Треба наламати гілок і зробити стіну зі снігу навколо. Тільки з різних дерев ламай, не все в одному місці, щоб в очі не впадало.

Ламати голими руками холодні колючі гілки і згрібати сніг було, звісно, не найприємнішим заняттям, але в решті решт їм вдалося спорудити щось середнє між куренем і сніговим будинком. Частина ялинового гілля пішла на облаштування підлоги навколо стовбура старого дерева, з решти гілок спорудили стіни, встромивши їх у сніговий бруствер і переплітаючи колючими відростками з нижніми гілками центральної ялини; ті, своєю чергою, стали дахом, який поступово шпарував снігопад, що тривав. Дівчина прослизнула всередину, розсунувши вкопані гілки; в Ігоря виникло бажання пожартувати на тему «Ялинка під ялинкою», але цього разу він вирішив утриматися, не бажаючи спровокувати чергове взаємне шпигання. Замість цього він ще раз уважно озирнувся навсібіч і прислухався – жодних ознак погоні, хоча, звісно, вночі під снігопад її можна не помітити, поки вона не опиниться за лічені метри; втім, те саме справедливо і у зворотному напрямку. Ідеальним їх притулок не був, але після того, як сніг замете натовпані навколо сліди, буде цілком можливо пройти поруч і не помітити – якщо противник все ж таки зважиться переслідувати їх вночі. А вранці їх тут вже не буде... Він вліз під ялинку і закрит за собою прохід гілками зсередини. Втікачі опинилися в суцільній темряві.

Всередині, зрозуміло, було анітрохи не тепліше, ніж зовні, тож обоє згорнулися на ялиновому гілляку по обидва боки від стовбура. Ялинка намагалася зігріти заляклі зап'ястя під пахвами, Ігор, якому заважали наручники, засунув руки між стегнами.

– Нічого, – пробурмотів він, підбадьорюючи чи то її, чи то себе, – надихаємо – буде тепліше.

– Знаю, – відповіла Ялинка з темряви.

Він поворухнувся, намагаючись влаштуватися зручніше. Ялинові гілки кололи щочу і вуха. Гриби зовсім не вгамували голод – їсти хотілося, здавалося, ще сильніше, аніж раніше. І

курити, звісно ж.

– Відчуй себе новорічним подарунком, – пробурмотів він, аби відволіктися. – Лежимо тут під ялинкою...

– Нехай тільки спробують, – відгукнулася дівчина. – Отримати нас в подарунок, в сенсі.

– Не отримають, – погодився Ігор. – Погані хлопчики залишаються без подарунків.

– Тебе теж в дитинстві обтяжували всією цією нісенітницею про Діда Мороза?

– Не пам'ятаю. Напевно. Всіх обтяжували.

– Ніколи не розуміла, навіщо це батькам. Втовкмачувати дітям, що подарунки приносить якесь потойбічне чудовисько. Щоб діти любили не їх, а його.

– Чудовисько?

– Звісно. Дух зимового лісу, холоду і смерті. Це вже потім його схрестили з християнським святим Миколаєм. Який, втім, теж брехня. Новий рік – взагалі свято суцільної брехні. Ніколи його не любила.

– Здається, я теж, – повільно промовив Ігор, відчуваючи, що в тумані його минулого проступає черговий фрагмент з дитинства. – Наша сім'я жила бідно, я ніколи не отримував в подарунок те, що хотів. І страшенно заздрих іншим хлопцям, і не розумів, за що мені така несправедливість. А головне – який сенс поводитися добре, якщо це не винагороджується.

– Саме так. А якби батьки пояснили тобі, що справа не в Дідові Морозі, а просто у них самих нема грошей...

– То це просто перенесло б проблему на наступний рівень, – не погодився Ігор. – Я б замислився не над питанням, чому Дід Мороз не допомагає мені, а чому їхній бог не допомагає їм.

– Різниці між однією та іншою вірою дійсно жодної, і мене вражає, як люди цього не розуміють. А твої батьки, виходить, були вірянами? За соціалізму?

– Здається, так. Ми жили в маленькому селищі, там це не вважалося ганебним.

– Але ти – ні.

– Знаєш, як кажуть – в окопах нема атеїстів, – посміхнувся він. – Виходить, бог вбиває лише вірян. Невигідний союзник.

– Саме так. Чим жахливіші страждання людей, тим охочіше вони вірять у доброго бога, який, на їхню думку, їх і насилає. Або принаймні може, та не хоче відвернути. Не розумію і ніколи не зрозумію. Вся ця релігія – не лише християнська, до речі – це, власне, просто стокгольмський синдром. Знаєш, що це таке?

– Знаю, я не такий вже й тупий солдафон. Це коли жертва стає на бік мучителя. Тобі, як я розумію, це не загрожує, – додав він з посмішкою.

– З усіх речей у всесвіті це остання, що могла б мені загрозувати, – відрізала Ялинка. – Гаразд, – додала вона після паузи, – давай вже спати, чи що.

Ігор заснув майже миттєво, як завжди засинає солдат, що отримав таку можливість – незалежно від комфортності «спальні» (а ця, до речі, була ще далеко не найгіршою) і навіть від ступеня втоми. Втомився ти чи не дуже – користуйся можливістю поспати, поки вона є, невідомо, коли вона з'явиться знову... Ось і тепер хтось уже штовхав його і кричав, що холоди наступають, і треба за будь-яку ціну утримувати об'єкт, інакше їх тут усіх заморозить. І Ігор підхопився, схопив гвинтівку і побіг по обмерзлій бетонній підлозі до найближчого вікна якогось величезного нежитлового приміщення, яке і було об'єктом і яке він повинен був обороняти самотужки. Перебігаючи від вікна до вікна, він стріляв по наступаючих Дідах Морозах, що несли холод з лісу. Його гвинтівка була чомусь закамурфльована під новорічну ялинку; в якості іграшок на ній бовталися ручні гранати, а коли він припадав до прицілу, голки кололи йому обличчя. Проте він стріляв кулями точно в ціль, і один Дід Мороз за іншим валився в сніг, розбризкуючи кров і мізки; з кожним влучанням ставало трохи тепліше; до того ж ствол гвинтівки нагрівався від стрільби, і від нього валив пар. Нарешті останній бородатий впав, але

було все ще холодно – і Ігор зрозумів, чому. Різко розвернувшись, він вистрілив у Діда Мороза, що підібрався з тилу і вже майже проліз у вікно.

«Поганий хлопчик, – ображено сказав Дід Мороз. – Дуже поганий хлопчик.»

Ігор вистрілив у нього ще двічі, змушуючи замовкнути.

І тут, нарешті, в приміщенні стало розливатися приємне тепло. Ігор обхопив руками і притиснув до себе гарячу гвинтівку – або ялинку, що якимось чином була і тим, і тим одночасно і при цьому перестала бути колючою. Здається навіть, вона обвила його своїми гілками...

Він прокинувся і зрозумів, що лежить в обіймах з Ялинкою, яка дихає йому в груди. Їхні ноги, як і раніше, розділяв стовбур дерева, але вище їхні тіла притискалися одне до одного. Нічого сексуального в цьому, зрозуміло, не було – всього лише рефлекторне прагнення зігрітися уві сні. Зовні вже світало; тьмяне світло пробивалося крізь засніжені гілки, що утворювали дах і стіни їхнього імпровізованого притулку. Поки Ігор роздумував, чи варто будити дівчину, чи дати їй ще поспати, Ялинка, мабуть, відчувши якусь зміну його пози, прокинулася сама. Лець відкривши очі, вона раптом різко відсахнулася, намагаючись рукою автомат.

– Спокійно, – посміхнувся він. – Це всього лише я. Якщо ти щоранку будеш так на мене реагувати...

Кілька секунд вона пильно вдивлялася в нього, мабуть, ще не остаточно прокинувшись. Потім кинула швидкий підозрілий погляд на свій одяг, немов перевіряючи, чи всі гудзики застебнуті.

– Та я тебе не чіпав, – зітхнув Ігор. – Ти сама притиснулася до мене уві сні. І правильно зробила, так тепліше.

– Щоранку – безумовно, не буду, – похмуро промовила Ялинка. – Чого я точно не збираюся робити, так це прокидатися щоранку у твоєму...

Договорити вона не встигла. Просто за стінкою їхнього куреня пролунав хрипкий гавкіт.

Втікачі завмерли. Потім Ялинка беззвучно перекотилася на живіт у позицію для стрільби, розвертаючи ствол у бік звуку, і зняла запобіжник. Ігор, проте, застережливо торкнувся її руки, а потім притиснув палець до губ: не варто починати стрілянину завчасно, тим паче наосліп крізь гілки. Поки це всього лише собака – спершу треба з'ясувати, де господарі цієї псини... Швидко витягнувши з кобури пістолет, він злегка розсунув стволом вкопані напередодні гілки (з голок посипався сніг) і притулив око до утвореного отвору.

Пес, зі свого боку, теж потягнувся носом до отвору, що відкрився, але потім відскочив, немов відчувши загрозу і продовжуючи при цьому гавкати. Він був досить великий, але зовсім не схожий на вівчарку або добермана, яких використовували б мисливці на людей. Це був безпородний пес брудно-рудого забарвлення, до того ж він явно переживав не найкращі часи: шерсть звалюлася і висіла клаптями, а на лівому боці був помітний великий лишай. Проте, на ший темнів потертий нашійник.

– Якийсь дворняга, – повідомив Ігор Ялинці. – Не службовий собака. І інших поруч нема. Все одно, нема чого їй тут гавкати і привертати увагу... як би її шльопнути по-тихому...

– Стривай! Все б тобі шльопати, – дівчина розсунула гілки, а потім рішуче полізла назовні. Ігор, тримаючи пістолет наготові, вибрався слідом.

Снігопад закінчився, але і сонця не було видно, хоча небо виглядало не так похмуро, як напередодні – здебільшого його затягували хмари, але подекуди проглядали блакитні просвіти. Навколо лежав глибокий сніг, незайманий, якщо не брати до уваги ланцюжок собачих слідів, що губився між ялинами. Побачивши людей, собака позадкував ще далі, не перестаючи гавкати і одночасно улесливо помахуючи хвостом.

– Де твій господар? – похмуро поцікавився Ігор, озирнувшись навсібіч. Жодних ознак людини поблизу не було, що, зрозуміло, абсолютно нічого не доводило.

– Вона бродяча, – заперечила Ялинка, опускаючись навпочіпки, щоб опинитися на одному рівні з собакою. Той, нарешті, перестав гавкати і потягнувся носом до дівчини,

продовжуючи виляти хвостом.

– Нашийник же, – заперечив Ігор.

– Ну то й що, що нашыйник? Знаєш, скільки тепер таких бігає? Господарів вбили, або самі поїхали, кинувши усе. Він, напевно, людей взагалі давно не бачив. Думає, ми йому допоможемо, їжі дамо...

– Зараз! – оскірився Ігор, знову підіймаючи пістолет. Раз господаря нема, звуку пострілу ніхто не почує. – Він сам їжа. І шапка.

– З лишаєм і купою інших болячок?

– Хм... – невдоволено буркнув він. – Все одно, не хрін тут...

– Вона вагітна, – продовжувала Ялинка. – Поки що ще не дуже помітно.

– І що? Мені належить розплакатися від розчулення? Нехай бродячі пси плодяться і розмножуються?

– Нема сенсу витратити на неї патрони, – заперечила дівчина. – І залишати такий слід. Та й стрілянину хтось все ж таки може почути.

– Можна і прикладом по голові отоварити. І під ялинку затягнути.

– Навіщо? Що вона тобі зробила? Вона вже навіть не гавкає.

Собака, дивлячись на дівчину, благально скигвила.

– Ну то хоча б прожени її, якщо ти така жаліслива, – буркнув Ігор. – Не вистачало ще, щоб це блохасте створіння за нами потягнулося.

– Іди геть, – веліла Ялинка собаці, випростуючись. – У нас нічого для тебе нема. Іди геть, ну! – вона махнула рукою. – Геть!

Собака відбігла на декілька кроків і знову зупинилася, мабуть, сподіваючись, що люди передумують.

– Іди геть! – ще раз крикнула Ялинка і наставила на неї автомат. Цього разу собака розвернулася і побігла в ліс – мабуть, вона вже добре знала, що може зробити ця залізна палиця в людських руках. Тепер було помітно, що собака кульгає.

Сніданок втікачів складався з декількох ковтків води, що ще залишалася у пляшках (і не такої холодної, як сніг навколо) і залишків грибів, які вдалося вигребти з кишень (хоча, як і попереджала Ялинка, після сну вони перетворилися на суцільне місиво). Нашвидку проковтнувши все це, вони почваланали по снігу, на кожному кроці провалюючись майже по коліно. Було ясно, що такими темпами за день вони не підуть далеко.

– Лижі б зараз, – зітхнув Ігор. – Але зробити їх нема чим.

– Принаймні, у тих, хто йде за нами, ті ж самі труднощі, – відповіла Ялинка.

– Це не факт. У них якраз можуть бути лижі.

– Якщо це десант, висаджений з гелікоптера, коли снігу ще не було...

– Вони завжди можуть залучити місцеві ресурси. Або організувати пошукові групи, або просто конфіскувати все, що їм потрібно.

З-за хмар визирнуло сонце, обсіпавши сніг срібними іскрами і розкресливши його довгими блакитними тіннями.

– Ялинко, – здивувався Ігор, оцінивши їхній напрямок, – ти збилася з курсу? Ми ж йдемо назад...

– Не зовсім, – незворушно відповіла дівчина, – розвернулися десь на сто сорок градусів. Ялинник нам був потрібен, щоб переночувати, а зараз ми знову йдемо в старий листяний ліс.

– По гриби, чи що? – усміхнувся Ігор.

– Ні. Там попереду має бути бурелом. Ти ж не хочеш, щоб нас на лижах наздогнали? От через нього жодному лижнику не прорватися.

До бурелому вони дісталися за півтори години. Поки вони йшли, хмари майже розвіялися, і сонце яскраво сяяло з бездоганно синього неба – от тільки така погода несла не тепло, а холод. Вранці, коли втікачі тільки-но вибралися зі свого ялинового куреня, ззовні було

лише трохи холодніше за нуль, а тепер їхні непокриті голови і руки щипав мороз, який, здається, все посилювався. Доводилося періодично терти носи і вуха і поглядати один на одного, щоб не пропустити перші ознаки обмороження. Ігор навіть заздрило довгому волоссю своєї супутниці, що, звісно, поступалося хутряній шапці, але явно виграло у його короткої стрижки. А щетина, що пробилася на його щоках, ще аж ніяк не годилася на роль повноцінної бороди, здатної хоч якось зігріти обличчя.

І ось, нарешті, вони вийшли до межі бурелому. Здається, його створенню колись сприяв не лише штормовий вітер, що увірвався в прохід між черговими пагорбами, а й затяжна злива, що розмила схили, звідки почали валитися старі дерева. В результаті повалені стовбури нагромаджувалися і на схилах, і внизу, немов довгий язик, що витягнувся між пагорбами. Все це сталося, вочевидь, вже досить давно; тепер гнилі стовбури, що навалилися один на одного, поламани гілки, купи сміття, нанесеного роками дощів і весняних струмків, і молода парость, що пробивалася між мертвими деревами, дійсно являли собою барикаду, непереборну ані для лижників, ані для піших мандрівників – якщо тільки останні не зовсім божевільні або не перебувають у відчайдушному становищі. Окинувши поглядом цей пейзаж, Ігор подумав про свою гомілку. Лазячи через ці стовбури, і здорові ноги переламати недовго – особливо з огляду на те, що сніг, який надав бурелому менш похмурий вигляд, насправді замаскував небезпечні місця.

– Не думаю, що лізти туди – це гарна ідея, – пробурмотів він.

– Ось і ті, хто йдуть за нами, так не подумают, – відповіла Ялинка, – а сліди в цьому нагромадженні гілок і криваків до пуття не простежиш. Навіть якщо вони дійдуть сюди, то вирішать, що ми перелізли завали коротким шляхом і полізли на пагорб або зліва, або справа, – вона двічі махнула рукою. – А ми підемо прямо, між пагорбами, найменш вигідним шляхом. Жодна нормальна людина, яка бажає якнайшвидше забратися звідси, так не вчинить – тому вони втратять наш слід.

– Ми тут цілий день будемо карячиться, щоб подолати лише пару кілометрів.

– Зате не замерземо, – підбадьорила його Ялинка.

Ігор хотів було нагадати їй про свої травми, що заважали лазити через обмерзлі повалені стовбури (та й чортові наручники в цій справі не допомагали), але зніяковів. Виходить, що він, здоровий мужик, збирається нити і скаржитися перед дівчиськом – якому, між іншим, теж неабияк дісталося. Щоправда, у неї руки-ноги в порядку. Але хіба він хотів би мінятися з нею фізичними ушкодженнями, не кажучи вже про моральні? Звісно, ні!

– Гаразд, – буркнув він, – полізли. Спробуй нічого собі не зламати і не вивихнути.

– Ти теж, – незворушно відповіла вона. – Не дуже хочеться знову тягнути тебе на собі.

І вони полізли через бурелом. Десь через повалені дерева можна було легко переступити, десь доводилося обережно перебиратися, намацуючи ногою опору під снігом (або рукою – стирчак) і перевіряючи, наскільки мертва деревина надійна, перш ніж довірити їй вагу тіла, десь обходити нагромадження гілок і зарості чагарнику та підросту або ж проламуватися прямо крізь них. Іноді гнила деревина все ж таки ламалася і просідала під їхньою вагою, іноді вони спотикалися об заховану під снігом коряку – але без травматичних наслідків; якщо кожному з них і довелося впасти пару разів, то на м'який сніг, а не на гострий стирчак. Декілька разів вони бачили на мертвих стовбурах руді капелюшки, що визирали з-під снігу, але гриби вже промерзли наскрізь і не виглядали привабливою їжею, попри голод. Ігор не забував регулярно оглядатися на всі боки, пам'ятаючи, що тепер вони знаходяться практично на відкритій місцевості, де крони дерев не прикривають їх від погляду зверху – але так і не помітив жодних ознак ворога або хоча б випадкового свідка. Пагорби навколо виглядали цілковито безлюдними, немов за тисячі миль від цивілізації – або через тисячі років після її загибелі. Жоден димок не здіймався в небо, жоден літак, військовий чи цивільний, не залишав білий слід у височині. Еге ж, еге ж – ризикувати нікому не хочеться, вільно в небі над Зопою почуваються тільки натовці, та й вони намагаються

зайвий раз не маячити без необхідності. Адже тут, якщо довбануть з землі, навіть незрозуміло, кому потім висувати претензії... Воно, звісно, за тим місцем, звідки ракета злетіла, бойові товариші підбитого відпрацюють так, що мало не здасться, без будь-яких дипломатичних нот. Але кого вони там грохнуть? Піхотинця з порожньою трубою, яка вже нічого не варта, а його життя – тим паче. А скільки мільйонів доларів коштує «Бородавник» або «Апач»? Ото ж бо й воно. Невигідна угода.

Нарешті, отримавши декілька нових подряпин і втративши ще пару видертих шматків одягу, але не отримавши жодних серйозніших ушкоджень, втікачі вибралися з бурелому. Сонце вже низько висіло над пагорбами, але до темряви залишалося ще кілька годин.

– Нам треба знайти притулок до настання темряви, – занепокоєно сказав Ігор. – Ніч на морозі на відкритому повітрі ми не витримаємо.

– Знайдемо, – спокійно відповіла дівчина, крокуючи вперед.

Долина перед ними розкинулася вшир, але ліс зменшився – на зміну могутнім букам, в'язам і дубам з крапліннями сосен прийшли зарості осики і тонкі стовбури молодих беріз.

– Стара вирубка, – пояснила Ялинка. – По-хорошому, тут мали посадити нові дерева. Але фідорів уже тоді хвилював лише виторг від експорту лісу, а не те, що тут буде через пару поколінь, тож все заросло ось цим сміттям.

– Береза – сміття? – здивувався Ігор.

– Така – звісно. Ну, з господарського погляду, зрозуміло. У природі, звісно, жодного сміття та бур'янів не буває – все живе просто частини екосистеми, які не гірші і не кращі одна за одну.

– І людина потрібна лише як їжа для хробаків, – посміхнувся Ігор.

– А також вошей і купи інших паразитів, – спокійно погодилася Ялинка. – Ну і як симбіонт, звісно, теж – для безлічі видів бактерій, зокрема. Знаєш, скільки їх у тобі? Якби всі тканини твого організму стали невидимими, твоє тіло все одно було б видно і зберігало колишні обриси – коштом бактерій на шкірі і всередині. І саме вони, а не власні клітини, є першою лінією оборони організму від патогенів.

– Тобто мої кордони захищають найманці, – констатував Ігор, – і лише якщо вони не справляються, до справи вступає регулярна армія патріотів. А що, цілком розумно – найманців же не шкода. Головне тільки, щоб вони не перекинулися на бік противника. Але ж мікроби цього не вміють? Зрада – це суто людський винахід.

– Угу, – похмуро кивнула Ялинка. – Є чим пишатися.

Вони вийшли на берег неширокої річки. Уздовж берега вона вже вкрилася кригою, з якої стирчали сухі стебла очерету та осоки, але далі чорніла відкрита вода. Втім, річка явно була не більшою ніж по пояс у найглибшому місці, і її легко було б перейти бродом – але тільки не в таку погоду. Ялинка звернула вздовж берега ліворуч, вниз за течією, і пішла, уважно дивлячись під ноги – а потім повернула під кутом від берега назад у ліс.

– Куди ми йдемо? – не витримав Ігор.

– Бачиш? – вона вказала на сніг попереду. – Заячі сліди.

– Сподіваєшся підстрелити зайця? – йому, як і раніше, не хотілося робити зайвого шуму, але при думці про м'ясо рот одразу наповнився слиною. Навіть якщо його доведеться їсти сирым.

– Для цього його спершу потрібно знайти. Та це необов'язково.

– Що необов'язково?

– Стріляти. Якщо знайдемо місце, де багато слідів, можна поставити сільця. Дивись, за ніч наш сніданок сам прибіжить до нас. Ось якраз у такому осичняку їх має бути багато.

– Сільця? Багато разів чув це слово, але ніколи не бачив... у всякому разі, не пам'ятаю такого. Це якась петля, в яку кладуть приманку? Де ми тут візьмемо морквину?

– Ні, приманка не потрібна. Просто повісити петлю з низької гілки над заячою стежкою, бажано там, де з-під снігу стирчить трава й усілякі прутики, що маскують пастку. Заєць біжить,

потрапляє головою в петлю і душить сам себе.

- Виходить, не тільки люди такі ідіоти, – зареготав Ігор. – Ну а петля? З чого її робити?
- Найкраще – з тонкого дроту. Можна з волосіні.
- Але ж у нас нема ані того, ані іншого?
- Пошукаємо в будинку.
- В якому будинку?!
- Он у тому.

Ігор відірвав погляд від заячих слідів і подивився, куди вона показувала. Дійсно, вдалині й осторонь від їхнього курсу крізь густу хащу осикового лісу проглядався якийсь приземкуватий прямокутний силует. Жодних деталей з такої відстані розгледіти було неможливо.

- Там хтось живе? – запитав він насторожено.
- Колись жили лісоруби. Але це було багато років тому.
- А якщо там зараз хтось окопався?
- У хисткому сараї посеред безлюдного лісу? Навряд. Воювати тут нема з ким, хіба що з зайцями.

- В такому разі, чому ми туди не йдемо?
- На все свій час. Спочатку знайдемо вдале місце для пастки, поки ще світло.

Ігор продовжував підозріло поглядати в бік споруди в хащах, але все ж пішов за дівчиною, що йшла по заячому сліду.

Незабаром їм трапилися й інші сліди, що під кутом перетинали перші, але до того часу, коли Ялинка, нарешті, знайшла місце, яке їй влаштувало, сонце вже сховалося за пагорбом, і ліс заповнили тіні. У небі, утім, все ще яскраво золотилися рідкісні хмарки з пухкими розсмиканими краями – але це останнє світло вмираючого дня вже зовсім не зігрівало землю, і холод для людей, що не мали ані шапок, ані рукавичок – та й одяг з дірками – ставав уже зовсім нестерпним. Тож до житла лісорубів, що залишилося позаду, вони поверталися мало не бігом, провалюючись у рипучий сніг – який зараз, втім, був для них радше союзником, аніж ворогом, демонструючи, що до будинку не ведуть нічий сліди – навіть заячі.

Але на підході й без цього стало ясно, що жодна засідка або диверсійна група, що зупинилася на ночівлю, їх всередині не підстерігає. Будинок, а точніше кажучи – бурий від іржі будівельний вагончик без коліс, обріс осикою з усіх боків; тонкий стовбур тягнувся і просто перед дверима, не дозволяючи їх відкрити. Вочевидь, востаннє її відкривали задовго до війни. Дивна річ, але скло в маленьких вікнах здебільшого вціліло, хоча й вкрилося багаторічним брудом; лише одне з них виштовхнула гілка, що проросла всередину. Ближче до цивілізації в такому покинутому вагончику неодмінно розбили б усі вікна і розписали стінки графіті – але в цю глушину, здається, ніхто не добирався з часу, відколи пішли лісоруби.

Ігор все ж таки обійшов вагончик з усіх боків, продираючись крізь хащі, але не виявив жодних сюрпризів; розбите вікно виглядало єдиною проблемою, але він сподівався, що приміщення вагончика розділене всередині, і можна буде закритися в частині, що не продувається – а можливо, там знайдеться і щось, чим можна заткнути дірку. Залишалось проникнути всередину. Він навалився всією своєю вагою на деревце, що заважало відкрити двері; воно нахилилося, але не хотіло ані ламатися, ані викорчовуватися. «Допоможи мені!» – прохрипів він. Ялинка уперлася долонями в його спину, допомагаючи штовхати. Цього разу з-під снігу почувся глухий хрускіт, і дерево впало, вирване з корінням; обидві людини також повалилися в сніг, і Ігор ледь стримав крик, коли його ребра знову відреагували на таке ставлення. Ялинка одразу ж підхопилася і почала обтрушуватися; за нею підвівся Ігор, все ще кривлячись, і, втягнувши одну руку в рукав – він не хотів, щоб вологі пальці, і без того поранені напередодні, примерзли до заліза – смикнув крізь тканину за ручку, побоюючись, що двері виявляться зачиненими. Але двері відчинилися, хоча і з огидним рипінням, і втікачі увійшли всередину.

Вони опинилися в кімнатці, що слугувала одночасно передпокоюм із вбитими в стіну гачками для одягу та кухнею – закопчена дров'яна піч біля стіни, непокритий, грубо збитий квадратний дерев'яний стіл посередині з засунутими під нього з кожного боку табуретками, дві шафки, поставлені одна на одну (двері верхньої були прочинені, демонструючи порожнє нутро). На столі все ще стояла порожня горілчана пляшка і пара розкритих і іржавих високих консервних банок (з однієї стирчала алюмінієва виделка). Все це було неймовірно брудним, на столі і підлозі навколо утворилися якісь концентричні бурі розводи, і причиною тому було не лише розбите вікно, але й, як зрозумів Ігор, кинувши погляд вгору, іржавий дах, що просів під вагою снігу (вочевидь, не лише нинішнього, але й багатьох попередніх снігопадів) і продірявився в декількох місцях. Наразі, щоправда, ці дірки закривав сніг, але все одно спати на такій підлозі під цим загрозово провислим дахом хотілося якнайменше. Ялинова хатина на цьому тлі виглядала набагато затишнішою.

Втім, для сну, вочевидь, призначалася інша частина вагончика, відокремлена від першої перегородкою з дверима. Там вікно було цілим, а якщо вцілів і дах, то, можливо, там на втікачів чекало майже справжнє житло, і навіть з ліжками. Проте, перш ніж їм іти туди, Ігор швидко обстежив кухню – відчинив дверцята ящиків, навіть заглянув у задимлене нутро плити. На жаль, йому не вдалося знайти нічого корисного – ані їжі (яких-небудь консервів або галет, які ще придатні до вживання стільки років по тому), ані інструментів або зброї – навіть консервного ножа, яким відкривали ці банки. Вочевидь, лісоруби, кинувши казенний вагончик, забрали все більш-менш цінне з особистих речей. Ані волосіні, ані дроту ніде також не завалалося. На плиті лежав короб з декількома сірниками, але вони давно вже відсиріли та стали цілком непридатними.

– Гарзд, – пробурмотів Ігор, підходячи до дверей у перегородці, – подивимося, що там.

Перекошені двері спочатку не піддалися, але він смикнув сильніше, і вони відчинилися. І одразу ж з напівтемряви приміщення, яке ніхто не відкривав уже багато років, на нього вивалилася темна постать, що в першу мить здалася йому карликом, і штовхнулася головою йому у пах. Ігор рефлекторно відскочив; Ялинка, що стояла позаду, не втримала короткого вигуку, одразу ж, втім, зірвавши з плеча автомат. Але стріляти вже не було в кого. Постать у згнилій чорній тілогрійці впала на підлогу, і обтягнутий шкірою череп, що ще зберігав залишки волосся, глухо стукнувся скронею біля ніг Ігоря. Порожнини очних ямок дивилися на прибульців; відпала нижня щелепа оголила щербаті жовто-бурі зуби, схожі на гнилі пеньки (декількох не вистачало). Ніяким карликом небіжчик, звісно, не був – просто всі ці роки від дня своєї смерті він сидів, привалившись до дверей з того боку.

– Умгу, – пробурмотів Ігор, а потім, переступивши через труп, рішуче увійшов всередину.

– Що там? – запитала Ялинка, явно не поспішаючи прямувати за ним. – Там... ще є?

– Так, – констатував Ігор. – Ще двоє.

У спальні, ледь освітленій світлом з єдиного брудного вікна, до того ж завішеного якоюсь ганчіркою, стояли два двоярусні ліжка, що займали майже весь простір маленької кімнати. На нижньому ліворуч і на верхньому праворуч також лежали мумії в тілогрійках і ватяних штаних – типовому робочому одязі соціалістичних часів. Повітря в приміщенні було важким і затхлим, але трупного смороду через стільки років вже практично не відчувалося – хоча приміщення і залишалось закоркованим досить щільно, щоб жодна живність не проникла всередину і не обгризла трупи до кісток. Стеля також виглядала надійніше, аніж у кухонному відсіку.

– Це що – лісоруби? – Ялинка, нарешті, заглянула в спальню – з огидою, але без страху.

– Тобі видніше, – посміхнувся Ігор, оглядаючи мерців. – Ти знала про цей будинок.

– Я не знала, що тут... всередині.

– Принаймні, на бійців вони не схожі. Навіть на опущенців. Та й померли вони явно задовго до війни. І ран я теж не бачу. Ані вогнепальних, ані ножових. Я не судмедексперт, звісно, але одяг наче цілий...

– Тоді від чого вони померли?

– Можливо, замерзли, – знизав плечима Ігор. – Або, навпаки, вчаділи. Один там відчув недобре, намагався вибратися, але не встиг. Хоча... скоріш за все, від паленої горілки. Вирішили відзначити закінчення сезону – ну от і відзначили.

– І ніхто їх навіть не шукав?

– А кому вони потрібні? Сезон закінчився, роботи згорнули. А публіка, яка в такі артілі наймається... у них частенько ані родини, ані друзів. Товариші по чарці не рахуються.

– Щось не сходиться, – зауважила дівчина. – Якщо вони тут міркували на трьох і всі тут і залишилися, то якось тут занадто порожньо. Ну може всілякі пилки-сокири і в іншому місці зберігалися, але все одно, якісь особисті речі повинні бути тут...

– Угу, – погодився Ігор, діловито обшукуючи кишені верхнього мерця. – Ну ж бо перевір того, що на підлозі – є у нього щось при собі? Гроші, документи, сигарети?

– Ти пропонуєш мені копирсатися в цій дохлятині?! – обурилася Ялинка.

– Ой-ой, які ми ніжні... Можна подумати, ти на своєму хуторі кози не різала і кури не потрошила.

– Різала, – спокійно підтвердила вона. – І свиней каструвала. З того часу, як батько поїхав, а брат пішов воювати. Але це не те саме.

– Звісно, ні – лишень по кишнях пошукати. Розтинати його і перевіряти, чи не проковтнув він золоту монету, я не пропоную – хоча, звісно, якби був шанс, що проковтнув... – він перейшов до трупа на нижньому ліжку, а потім, оскільки дівчина як і раніше стояла і дивилася, – до того, що на підлозі. Закінчивши поспішний обшук, він розчаровано випростався: – Нічого. У всіх трьох, – особливо йому було прикро, що не знайшлося курива, бо гроші соціалістичних часів вже жодної цінності не становили. Але ж такі типи просто зобов'язані були бути курцями! – Отже, що?

– Ми не перші? Хтось побував тут уже після їхньої смерті й усе обчистив?

– Та не «хтось». Тут чотири ліжка. І чотири табуретки на кухні.

– Був ще один, непитущий? Який побачив, що його товариші померли, холоднокровно обібрав їх і пішов, залишивши їх гнити тут? Одного навіть кинув помирати, раз той доповз до дверей...

– Можливо, і так. Тільки я думаю – він не просто побачив. Він їм цю саму випивку і поставив. А що? Якраз артіль роботу закінчила і гроші отримала. Навіщо ділити на чотирьох, якщо можна на одного? І документи заодно прибрав, щоб, якщо їх все-таки знайдуть, замучилися ідентифікувати. Хоча – у такої публіки могло і зовсім ніяких документів не бути... Ну і все інше теж – зайвої цигарки і то не залишив. Чого добру пропадати.

– Еге ж. Звичаї соціалістичного братства, яке так подобається фідорам.

– Та люди при будь-яких «ізмах» однакові. Просто при деяких лицемірства більше.

– Гарзд, – сказала Ялинка, – я піду ставити сильця, а ти витягни цих і набери палива для плити.

– І чим його підпалювати? Сірники на кухні не годяться.

– Запальничкою.

– У тебе є запальничка? – здивувався Ігор.

– Весь час у кишені була, – знизала плечима Ялинка. – Дісталася разом із цими лахами.

– І ти мовчала?! – обурився він. – Ми тут уже два дні мерзнемо, а виявляється, давно могли багаття розпалити!

– Щоб його помітили всі, хто нас шукає? Знаєш, з якої відстані видно вночі вогонь, а вдень дим?

– Це дивлячись як палити. Можна замаскувати багаття так, що буде практично непомітно з боку.

– Волю не ризикувати. Мені, знаєш, вже вистачило гарячого приймання у Дракули.

Тепер я вже краще померзну.

– А от особисто я більше мерзнути не збираюся. Давай сюди свою запальничку.

Дівчина поглянула на нього з сумнівом, немов він був дитиною, яка хоче погратися з вогнем – або з якоюсь дуже дорогою і тендітною річчю. І цей вираз на її обличчі – обличчі дівчинки, що дивиться на чоловіка вдвічі старшого за неї – несподівано не розсердив його, а розсмішив:

– Давай, давай! Я не з'їм твій трофей. Ти ж хочеш повернутися в уже тепле приміщення?

Ялинка неохоче простягнула йому прохане – і це дійсно виявився не звичайний пластмасовий ширвжиток, а дорога модель Zippo в сріблястому корпусі з відкидною кришкою.

– Така баксів двісті коштує, – оцінив Ігор поважним тоном старого курця. – Мабуть, віджали у когось, суки... А пачки сигарет там разом із запальничкою випадково не було?

– Було. Я цю гидоту одразу викинула, зрозуміло.

– Твою ж мати! – не стримався він.

– І стеж за своїм язиком, – холодно наказала Ялинка. – Ти не в казармі.

– А де я – на світському балі? – він зі злою посмішкою обвів рукою навколишнє оточення – кімнату занедбаного іржавого вагончику з трьома зотлілими трупами. Дівчина, як видно, вважала нижче своєї гідності вступати в суперечку, повернулася і пішла до виходу з виглядом «я все вже сказала».

У нього раптом виникло ірраціональне побоювання, що вона зараз піде і не повернеться. Не тому, що щось трапиться з нею в лісі (що, втім, також не виключено), а просто тому, що вона вирішила кинути його тут, а сильця – лише привід (тому й запальничку віддала так неохоче). Адже вона казала, що їй потрібен тонкий дріт або волосінь, але вони так і не знайшли тут нічого подібного...

– Ти що – знайшла дріт? – крикнув він їй у спину.

– Обійдуся без нього, – відповіла Ялинка, беручись за дверну ручку.

– Яким чином?

Дівчина обернулася і двома пальцями відтягнула вбік довге пасмо зі свого «хвоста».

– Міцність людської волосини, – промовила вона лекторським тоном, – подібна до міцності сталевого дроту того ж діаметру.

– А різати чим? Осколком від пляшки?

– Ножем, зрозуміло.

– Теж трофей? – зрозумів Ігор.

– А ти його навіть не помітив у мене за поясом, коли я задирала футболку? Менше треба було на цицьки витріщатися.

– Ну знаєш! По-перше, ти мені їх сама показала...

– А дивитися треба не на те, що тобі показують, а на те, що тобі потрібно побачити.

– ... а по-друге, ти сама прекрасно знаєш, що я дивився на твої опіки, а не на цицьки. У яких, між іншим, нема нічого визначного, – мстиво додав він.

– Я була б просто щасливою, якби Дракула і його банда думали так само, – холодно відповіла вона і знову повернулася до дверей.

– Ялинка! Зачекай. Підемо краще разом.

– Хлопчик боїться залишатися наодинці з небіжчиками?

– Та тьху на тебе! Ти можеш бодай хвилину не сваритися?! Я ж про твою безпеку думаю!

Хтозна, на кого ти можеш нарватися...

– По-перше, я озброєна, і краще, аніж ти. А по-друге, – додала вона після короткої паузи, – про мою безпеку турбуватися вже пізно. Гірше, аніж те, що було, мені вже не зроблять, – з цими словами вона вийшла.

Ігор раптово відчув щось на зразок вдячності – йому дійсно не хотілося знову виходити на мороз (який, втім, поки що панував і у вагончику – але в закритому приміщенні завжди

здається тепліше, аніж ззовні). Тож він вирішив не морочитися зі збором гілок в околицях (якщо не брати до уваги ту, що на свою біду сама влетіла у вікно). Замість цього він розламав на паливо табурети. Одяг мерців розповзався під пальцями й геть не годився за своїм прямим призначенням, проте Ігорю вдалося заткнути цим ганчір'ям розбите вікно. Розпаливши вогонь, він знову поспішив туди, готовий висмикнути затички, якщо виявиться, що димар забився, і дим піде у приміщення. Однак дим, здається, справно йшов у трубу.

Тепер треба було щось робити з трупами. Ялинки все не було, а Ігорю, який почав уже зігріватися, тепер ще менше хотілося виходити на холод і влаштувати там навіть і дуже умовні похорони в снігу. Посміхнувшись, він вирішив зробити дещо інше. Можливо, це було і пустуванням, але йому захотілося подивитися на реакцію дівчини.

Незабаром після того, як він закінчив, вже зовсім стемніло, але дівчина все не поверталася, і Ігор почав турбуватися. І тут раптом звідкись бухнуло, потім ще і ще. Ігор напружився, але одразу ж розслабився. Канопада явно доносилася здалеку, і били точно не по цьому лісу, де, мабуть, і не було жодних гідних цілей. Він чув самі постріли – працювала, як він визначив на слух, ствольна артилерія – але не вибухи там, куди прилітало – те місце, вочевидь, знаходилося занадто далеко.

Ялинці, вочевидь, цей далекий обстріл жодним чином не міг зашкодити, і навряд чи навіть міг її налякати («у нас тут будь-яка бабуся калібр міномета на слух визначає», згадалося Ігорю), але де ж вона, в такому разі? Він не був упевнений, чи є сенс йти на пошуки в темряві, і все ж зрештою підійшов до дверей. У цей момент канопада, нарешті, стихла, і в раптовій тиші Ігор почув рипіння кроків по снігу ззовні, що наближалося. Намагаючись ступати безшумно, він швидко відступив у спальню. Суворо кажучи, це могла бути і не Ялинка...

Двері відчинилися з незмінним рипінням, і всередину зайшла самотня фігурка в камуфляжі – одразу ж втупившись поглядом у підготовлене видовище. У напівтемряві, освітленій лише відблисками вогню в плиті, сиділи всі три мерці, притулившись один до одного біля стіни під гачками, на які колись вони вішали свій одяг. Середній обіймав кістяними руками за плечі двох інших, а між його ніг в лахміттях ватних штанів стирчала поставлена на підлогу пляшка.

– Це ще що за Хелловін? – пролунав знайомий сердитий голос.

– Бу! – відгукнувся Ігор зі спальні, і, відчуваючи, що «сюрприз» не вдався, все ж запитав, як збирався: – Тож хто з нас боїться небіжчиків?

– Я не боюся. Я питаю, чому ти не витягнув їх назовні!

– Навіщо нам привертати увагу? Хтозна, яка звірина тут може вештатиться. А закопувати їх у сніг – зайва морока.

– Жоден хижак не зазіхне на обтягнуті шкірою скелети.

– Може, і не зазіхне, зате нас заче. А звірі бувають не лише чотириногі.

– Це точно, – похмуро погодилася дівчина. – Але ти що, пропонуєш нам так і спати в такій... компанії? Це поки тут ще холодно, а коли вони зовсім відтануть...

– То нічого не буде. Все, що могло згнити, там вже давно згнило, як ти шойно справедливо зауважила... До речі, а хто це довбав зараз, ти в курсі?

– Хто-хто... Це називається перемир'я по-фідорськи. Довбають, суки, по наших позиціях із Зопа, причому прикочують свою арту в якесь село, а якщо їм прилетить відповідь, звинувачують наших в обстрілі мирних жителів... Кожен день практично такий концерт, вчора от через погоду не було, бо орієнтирів не видно ні хріна, а вони наводяться по-старому, у них же вся техніка – совок дрімучий...

– Значить, наші позиції вже близько?

– Ну як сказати... близько було на папері, та забули про яри...

Втікачі сіли на підлозі біля розчиненої плити, витягуючи до вогню руки і ноги. Свої пластикові пляшки, наповнивши їх снігом, вони теж поставили ближче до тепла – розмерзатися.

Деревинки тріщали в топці, вперше за багато років зігріваючи іржавий мавзолей невідомих лісорубів, і на стінах краплями заблищав відталій іній. Руді відблиски полум'я грали на волоссі Ялинка, знову розпущеному і все ще довгому – вона зрізала лише кілька пасом зліва і справа, що можна було помітити, якщо придивитися, але не впало в очі. Небіжчики шкірилися з темряви, і дівчина все ж таки намагалася не дивитися в той бік.

– Добре, – задоволено вимовив Ігор, відчуваючи, що нарешті остаточно зігрівся. – Для повноти щастя не вистачає лише твого зайця.

– Сподіваюся, до ранку буде і заєць.

– Вони не бояться канонади?

– А що їм... десь далеко грім гуркоче, подумаєш.

– Взимку?

– Так вони в школі не вчилися, не знають, що взимку грози не буває. Для них головне, що тут по лісу тепер ніхто не вештається.

– Заєць – це добре... – продовжував мріяти Ігор. – Адже там не тільки м'ясо, але й шкурка. Шапку б зробити... хоча, напевно, одного зайця на шапку не вистачить? А на дві і поготів. Ну тоді рукавиці... тільки як їх зробити? Навіть якщо ти вмієш шити, у нас ані ниток, ані голки... чи є ще якісь трофеї, про які я не знаю?

– Ні, більше нічого, – похитала головою Ялинка. – Думаєш, ці бандити в кишенях швейне приладдя тягали? Ти ще скажи – гігієнічні прокладки!

– На війні, знаєш, кравців нема, – зауважив він. – Лагодити одяг доводиться самотужки. Тож могли й носити, хоча, звісно, не обов'язково просто в кишені... Ну а документи? Теж нема? Нам могли б стати в пригоді на черговому блокпості – якщо, звісно, вдасться позбутися цих клятих наручників...

– Ні, документів не було.

– Еге ж, еге ж... ДРГ у рейді документи з собою не беруть. І знаків розрізнення не носять.

– Суки боягузливі. Боягузливі і підлі, як усі фідори.

– А думаєш, наші завжди такі плакатні герої? Бувають, знаєш, такі делікатні завдання...

– Ось чому словом «делікатне» люди завжди називають якусь гидоту?

– На твою думку, розвідник у тилу ворога робить гидоту?

– Ну... – зніяковіла Ялинка, – ні, звісно, але Дракула і його банда займалися чимось гіршим, аніж просто розвідка. Ти так і не можеш нічого про них згадати?

Ігор замислився вкотре, а потім роздратовано похитав головою:

– Ні хріна. Суцільний туман. Ані як вони мене спіймали, ані чому не шльопнули. Але, так чи інакше, якщо вони і планували якусь операцію, тепер вона вже не відбудеться.

– Якщо Дракула все ж таки вижив, він може зібрати нову банду. Хтозна, скільки серед фідорів відморозків.

– Можливо, і збере... а оперативні обставини до того часу зміняться. І я, можливо, до того часу все ж таки згадаю, що повинен розповісти нашим.

Деякий час вони сиділи мовчки, насолоджуючись теплом і думаючи кожен про своє; потім Ялинка почала дрімати, але, здається, вперто не хотіла здаватися сну першою і щоразу підхоплювалася, кидаючи швидкий погляд на свого супутника, немов перевіряючи, чи помітив він її слабкість. Не помітити було важко, і Ігор велів їй не клеїти дурня і йти спати як годиться. Дівчина неохоче погодилася і пішла до спальні, зайнявши те з нижніх ліжок, на якому раніше не лежав труп. Ігор з посмішкою зазначив про себе, дивлячись через відкриті заради тепла двері, що вона навіть уві сні не захотіла розлучитися з автоматом і намотала його ремінь на зап'ястя.

Нарешті й він сам відчув, що засинає; підкинувши у вогонь останні ніжки табуретки, він закрив дверцята топки, іронічно відсалютував небіжчикам і теж пішов у спальню, де вибрав верхнє ліжко навскоси від Ялинка (нижнє було б, звісно, зручніше, але йому теж не хотілося лягати на матрац, на якому раніше гнив труп). Попередньо перевіривши, чи не розвалиться стара

конструкція під його вагою – ні, начебто міцна – він вліз нагору і майже миттєво занурився у глибокий сон.

Розбудив його крик.

Це був несамовитий тонкий крик жінки або дитини, сповнений жаху і відчаю. Ігор різко сів у повній темряві, ще нічого не розуміючи, і одразу ж вдарився головою об низьку стелю вагончика. Подумки вилаявшись, він одразу ж подумав – Ялинка! Проте в наступну секунду зрозумів, що кричать не поруч, а десь там, ззовні, в нічному лісі. Втім, якщо Ялинка вийшла на вулицю, за потребою чи з якоїсь іншої причини, і там...

Додумував цю думку він уже у повітрі, стрибаючи з ліжка вниз. Він вчасно збагнув підібгати постраждалу ногу, оберігаючи її від удару об підлогу, тож приземлився вдало і рвонув уперед – щоб одразу ж спіткнутися в темряві об чийось ногу. Безпорадно змахнувши скутими руками, він впав на підлогу у дверному отворі, заплативши за це новим вибухом болю в ребрах.

– Ти чого? – пролунав спокійний голос Ялинки ззаду, а зовсім не з нічного лісу.

– А... ти хіба... хто це кричить? – розгублено пробурмотів він. Крик до цього часу вже урвався, і в Ігоря промайнула думка, що це взагалі міг бути просто сон. Тоді, звісно, глузуванням чортового дівчиська не буде меж!

– Це? Заєць. Впіймався, нарешті.

– Заєць?! – здивувався Ігор. – От вже й не подумав би...

– Ніколи не чув, як вони кричать? Схоже на дитину, так. Ти там цілий?

– Більш-менш, – пробурмотів він, незграбно піднімаючись з підлоги. – А ти чого ноги в проході розставила, якщо знаєш, що це всього лише заєць?

– Не «лише заєць», а наша їжа, – нагадала дівчина. – Він і мене розбудив, хотіла за ним йти... але тепер розумію, що ще занадто темно. Замучуся його шукати, треба світанку чекати. Хріново без ліхтарика жити, звісно.

– Можна факел спорудити... хоча, звісно, крізь цей осичняк його буде видно за кілометри...

– Саме так. А от піч заново розпалити не завадить.

Дійсно, вогонь давно згас, і у вагончику знову було холодно. Ігор почав відламувати у темряві ніжки столу.

– Все ж таки не розумію, навіщо ламати меблі, якщо навколо повно дерев, – несхвально зауважила Ялинка, що не стільки розгледіла, скільки здогадалася по звуках, чим він займається.

– Нам вона однаково не знадобиться, – знизав плечима Ігор і, схопивши стіл за одну з ніжок, з розмаху грюкнув ним іншою ніжкою об підлогу. Пролунав тріск. – Посуду у нас нема, і ми ж не будемо класти їжу просто на ці брудні дошки.

– Еге ж. А після нас – хоч потоп.

– Мені здавалося, ти любиш природу, – посміхнувся він. – Повинна шкодувати дерева, а не цей нікому не потрібний мотлох.

– Природі нічого не буде від кількох зламаних гілок. Осика нова виросте. А от знищувати плоди чужої праці мені завжди здавалося... антиприродним.

– Сама казала – природно ще не означає добре, – він остаточно відламав першу ніжку і узявся за другу.

– Але й ще не означає погано, – заперечила дівчина. – Від природного можна відхилитися як догори, так і донизу. Скажімо, тварини їдять одна одну, це природно. Ми не їмо одне одного, і це відхилення вгору. А от вбивати одне одного не тому, що голодні, а просто заради задоволення від вбивства і катування – це відхилення вниз. І будь-яке задоволення від руйнування, взагалі... навіть коли мова про неживі предмети. Хтось робив, докладав зусиль. А ти прийшов і зламав. Ось, типу, який ти крутий.

– Та до чого тут крутість? – обурився Ігор. – Просто не хочу виходити на мороз і ламати там засніжені гілки голими руками, – він поклав відламану ніжку одним кінцем на другу, а

іншим – на підлогу і стрибнув зверху, ламаючи довгу деревинку навпіл. – І взагалі, можна подумати, я тут шедеврами мистецтва піч топлю...

– А от я не знаю, як би ти і з шедеврами обійшовся, в якомусь, скажімо, захопленому ворогом місті, – непохитно відповіла Ялинка. – Ти просто свою задоволену пику зараз не бачиш. А мені цей блиск в очах, знаєш, з дитинства знайомий. З того часу, коли... мене дістав один хуліган, який обожнював ламати мої іграшки.

– Ти моє обличчя зараз теж не бачиш, – відпер закид він. – Занадто темно.

– Ну, ввечері бачила, коли ще не зовсім темно було...

– І взагалі, якщо тобі не подобається, як я розв'язую проблему опалення – можеш йти на мороз за дровами сама.

– Гаразд, гаразд, – пробурмотіла Ялинка, збираючи волосся у хвіст. – Почав ламати, то вже ламай, що вже тепер.

– Отож-то, паціфістка. Сама-то з фідорами що зробити мрієш?

– Це зовсім інше. Вони заслужили. Насильство по відношенню до насильника – це зовсім не те саме, що робить він сам. Це просто відновлення справедливості. А от їхні твори мистецтва я б знищувати не стала. І навіть їхні меблі ламати без необхідності. Нерозумно мститися ні в чому не винним предметам.

– Я нікому не мстюся, я просто топлю піч, – нагадав Ігор, клацаючи запальничкою.

– А я вже не про тебе, я взагалі.

Чорнота за вікнами тим часом вже починала сіріти, і Ялинка заявила, що йде по зайця. Коли вона вийшла, Ігор підійшов до вікна і спостерігав за фігуркою дівчини, поки та не загубилася в передсвітанкових сутінках серед дерев. Ялинка пішла зовсім не туди, звідки вони прийшли напередодні і де, за її словами, вона збиралася ставити сильця. Втім, розсудив Ігор, це логічно – раз вже вони нічого не можуть вдіяти зі своїми слідами на снігу, не варто принаймні йти до свого сховища по прямій. Краще петляти, як ті ж зайці.

Він вийшов назовні справити нужду і поспішив повернутися назад у тепло. Всупереч старому приколу, що сплив у пам'яті, полегшення сечового міхура не привело до полегшення на душі. Скільки не плутай сліди, а пройти по них все ж можна, і вагончик аж ніяк не був надійним притулком. Іншого варіанту не було – їм необхідно було провести ніч у теплі, вони б не вижили без спальних мішків на морозі. Але це повинні розуміти й ті, хто їх шукає. І прочісувати околиці в пошуках будь-яких самотніх будиночків, сторожок, сараїв і всього іншого, здатного послужити притулком втікачам. Чи позначений цей вагончик на якихось військових топографічних картах? Не факт, але й не виключено. На супутникових знімках він цілком може бути помітним. Влітку в «зеленці» – ні, а от взимку зарості тонкої осики не здатні сховати його по-справжньому. Цілком можливо, зрозуміло, що переслідувачі давно втратили їх слід і взагалі не шукають їх у лісі, а перевіряють більш цивілізовану місцевість. Тим паче, що там, за нинішніх часів, усіляких занедбаних будівель хоч греблю гати. Але, по-перше, знов-таки, це не факт, а по-друге, все залежить від того, які сили кинуті на пошуки. Якщо він дійсно дуже потрібен ворогу, фідори могли залучити безліч пошукових груп, щоб обшукувати і населені, і дикі райони. Всю площу, куди за цей час втікач міг дістатися чисто фізично. Зрештою, вона не така вже й велика – вони знають, що йти він може тільки пішки. Якби йому і вдалося роздобути транспорт, на дорогах блокпости...

Він продовжував вдивлятися в осичняк, що поступово світлішав, поки не помітив силует, що промайнув далеко між тонкими стовбурами. Людина була одна і йшла не до вагончика, а повз нього; Ігор подумав, що це, скоріш за все, Ялинка, котра повертається по «заячій петельці», але вирішив не розслаблятися. Він стежив за миготливою постаттю, поки та не зникла в мертвій зоні, яку не було видно з маленьких вікон ані з одного, ані з іншого боку.

Через деякий час постать з'явилася знову – вже набагато ближче і з іншого боку, йдучи у зворотному напрямку. Це була людина в осінньому камуфляжі з автоматом, що висів на плечі в

виготовленій для стрільби позиції – і за зачіскою Ігор дійсно впізнав Ялинку. Ніякого зайця у неї, проте, не було.

– І де ж наш сніданок? – поцікавився Ігор, коли дівчина, з зусиллям смикнувши рипучі двері, з'явилася на порозі.

– Зжерли без нас, – похмуро відповіла Ялинка, входячи і зачиняючи двері. На мерців вона вже навіть не поглянула. – Я знайшла тільки кров на снігу і собачі сліди. Той крик не тільки ми чули. Треба було все ж таки одразу йти, не чекати світанку – хоча, напевно, все одно б не встигла...

– Собачі? Можливо, вовчі?

– Не виключено, але, на мою думку, для вовчих замалі все ж таки. Хоча вовки теж різні бувають. До війни в цих місцях вовків не було, їх перебили давно, але тепер, звісно, могли з'явитися. Але скоріше все ж таки бродяча собака. Я ж казала, їх тепер багато по лісах бігає.

– Треба було застрелити ту псину, даремно ти її пожаліла.

– Навряд чи це вона, занадто далеко від того місця. Тут своїх вистачає.

– Ну гаразд, – зітхнув Ігор, – може, це навіть і на краще, що сніданок зіпсувався. Значить, нас тут ніщо не затримає, і треба йти просто зараз, поки остаточно не розвиднілося.

– Зачекай, – сказала Ялинка нехарактерним для неї благальним тоном, – дай хоч погрітися, там зараз натуральна холоднеча.

Ігор згадав, як вона одягнена – під дірявою курткою лише сама футболка і завеликі черевики без шкарпеток. І, звісно, ані шапки, ані рукавичок, як і в нього самого.

– Гаразд, – вирішив він, відчиняючи дверцята плити, – гріємося, але недовго. Не можна нам тут засиджуватися.

– Щось не так?

– Просто інтуїція.

– Я б на твоєму місці так сліпо не довіряла їй, – посміхнулася Ялинка, присідаючи навпочіпки біля вогню. – Ти зі своєю інтуїцією в полон потрапив.

– Зате живий залишився.

Вони просиділи, витягаючи руки до вогню, хвилин десять. Потім Ялинка рішуче підвелася першою:

– Ну добре, ходімо.

Вона попрямувала до дверей, але Ігор спочатку виглянув у вікно і завмер, дивлячись.

– Пізно.

У передсвітанкових сутінках між деревами, немов білі примари, рухалися силуети в зимових маскхалатах.

Дівчина, що вже взялася було за ручку, відсмикнула руку і поспіхом повернулася до вікна, вставши боком біля краю, так, щоб їй важко було помітити ззовні. Ігор вже зайняв таку ж захисну позу з іншого боку вікна.

– Може, це ще не сюди... – майже жалісно промовила Ялинка і одразу ж перервала себе: – Ні, сюди, звісно, куди ж іще.

Дійсно, вороги швидко наближалися, прямуючи просто до вагончика. Напевно, вони вже бачили сліди на снігу, але, можливо, поки вважали, що їх самих ще не помітили. Дівчина рішуче стягнула з плеча автомат.

– Дай мені, – тихо сказав Ігор.

– Ні. Тобі незручно в наручниках.

– Нічого. Уперся в край вікна...

– Забув домовленість? Я командую.

– Дівчинко, це вже не іграшки!

– Я, блін, помітила, – процідила вона, дивлячись на фігури, що наближалися.

– Тоді хоча б підпусти ближче, – приречено видихнув Ігор, витягуючи з кобури пістолет.

Але Ялинка вже розбила стволом скло і вдарила довгою гучною чергою. Наступаючі одразу ж попадали на землю. Ігор, не розбираючись, хто з них поранений, а хто просто заліг, сам впав на підлогу серед осколків і гарячих гільз, силою тягнувши дівчину за собою в очікуванні вогню у відповідь. Ці іржаві стінки захистять хіба що від дрібного калібру, автоматні черги прошиють такий вагончик наскрізь...

Але вороги не стріляли.

– В чому справа? – він здивовано підняв голову. – З такої відстані ти навряд чи влучила хоч в одного!

– Вони не будуть стріляти, – відповіла Ялинка. – Ти потрібен їм живий.

У наступну мить вона підхопилася і випустила, цього разу, дві короткі черги у вікно – вліво і вправо, а потім пірнула назад на підлогу.

– Обповзти намагалися, – пояснила вона і так зрозуміле. – Пояснила їм, що вони неправі.

– І що далі? – похмуро запитав Ігор і сам же відповів: – Зараз вони відповзуть назад і оточать нас поза зоною прицільного вогню. А там або запросять підкріплення, або будуть брати змором, або тупо попруть одразу з усіх боків. Та взагалі, через ці вікна нема кругового огляду, з торця можна наступати взагалі безпечно. А у нас лише один магазин – другий ти ж уже майже висадила.

– Так, – погодилася Ялинка. – Тому у тебе є кілька хвилин.

– На що?

– Вилізти через вікно ззаду і опинитися за оточенням, перш ніж вони його замкнуть.

– Так. Все одно поженуться, але залишатися – точно хана. Ходімо.

– Ні, – похитала головою Ялинка, – ти йди, я прикрию, – вона знову швидко підвелася, вистрілила у вікно і пірнула назад.

– Героїчних фільмів надивилася? – обурився Ігор.

– Простий розрахунок, – спокійно відповіла дівчина, висмикуючи порожній магазин і вставляючи на його місце другий. – Їм потрібен ти. Нашим теж. І з твоєю ногою ти ще бігаєш не дуже. Треба дати тобі час втекти, поки я буду стримувати їх.

– І що потім?

– Відведу їх іншим слідом, відірвуся і наздожену тебе.

– Як ти відірвешся від здорових мужиків?

– Їм потрібен ти, – повторила дівчина. – Коли вони зрозуміють, що я не ти, вони кинуть переслідування.

– А якщо тебе візьмуть, принаймні, для допиту?

– Я живою не дамся. Це ми вже проходили. Якщо не дочекаєшся мене до кінця дня – йди сам на південний захід. Все, – прикрикнула Ялинка, бачачи, що він знову збирається заперечити, – часу нема! Зустрічаємося на вершині пагорба, – вона махнула рукою, вказуючи напрямок, хоча з підлоги вагончика пагорб не було видно. – Того, що ближче.

– Але ж це ми знову прямуємо назад? – зрозумів Ігор.

– Тому вони навряд чи будуть шукати нас там.

– Якби не сліди на снігу...

– Сліди заплутай, як зможеш, не йди прямо! Все, пішов!

Це була та сама ситуація, про яку він розмірковував у перший ранок їхньої втечі. Рятуватися самому чи рятувати Ялинку. Але в цьому випадку вона просто не залишила йому вибору – сперечатися і справді нема коли, і не може ж він тягнути її силою, а тим паче – змусити йти першою! А залишитися тут разом з нею, маючи зі зброї лише пістолет з вісьмома патронами, і чекати, поки їх оточать з усіх боків – це не просто вірна хана, а вірна безглузда хана для них обох. Шансів втекти по одному все ж таки більше, аніж якщо прориватися удвох. Тому він лише кинув: «Ти теж не затримуйся тут» і, низько пригинаючись, перебіг на інший бік вагончика, до заткненого ганчір'ям вікна. Захищаючи руки цим ганчір'ям і власними рукавами, швидко

виламавав залишки скла і, захопившись за стовбур дерева, що росло ззовні, головою вперед виліз у вікно.

Опинившись на снігу серед осик, що оточували вагончик, він побачив сліди, що віялом розходилися від вагончика між деревами в різні боки. Не інакше, Ялинка постаралася ще ввечері, протоптуючи їх – от, мабуть, чому вона так затрималася. Розумно – тепер переслідувачам і справді непросто буде зрозуміти, за яким слідом йти (тоді як більшість цих слідів, звісно, – лише петлі, що ведуть назад до вагончика). Ігор миттєво вибрав одну з цих траєкторій (ліву, але не найлівішу) і, намагаючись ступати точно слід у слід – черевики у них були одного розміру – поспішив геть від вагончика, кидаючи швидкі погляди навсібіч. Ні, противник ще не встиг обійти з флангів. Позаду нього знову коротко простукав автомат Ялинки – а потім, коли Ігор вже переконався, що відповіді, як і раніше, не буде, раптом затріщала відповідна черга. Ігор різко пригнувся, розуміючи, що вагончик, який все ще залишався між ним і стрільцем, – ніякий не захист. Зрозуміло, коли ти чуєш постріл, нахилитися і ховатися вже пізно – «свою кулю не почувеш», вона летить швидше за звук. Але це не означає, що треба підставлятися під наступні.

Його не зачепило, і взагалі, вочевидь, кулі, прошивши вагончик, полетіли кудись в інший бік – він не чув ані свисту, ані тріску і шурхоту збитих гілок. Але чому вони стріляють? Невже якось зрозуміли, що його вже нема у вагончику? Або він не так вже й сильно потрібен їм живим – тобто бажано, але зовсім не обов'язково? Або вони взагалі не за ним полюють? Що, якщо це не пошукова група, а просто якийсь випадковий загін, що йшов через ліс і навіть не знав про пошуки важливого полоненого? Хоча, звісно, з чого б їм тоді лізти в ці глухі хащі...

Гаразд. Про це будемо думати потім. Зараз головне – відірватися. Якщо Ялинка і помилилася в розрахунках, один з пістолетом він її вже не врятує, навіть якщо повернеться. А у нього все ще є місія, яку він не може згадати, але яку повинен виконати.

Він ще раз озирнувся, а потім побіг – настільки швидко, наскільки дозволяв сніг, спершу, як і раніше, по сліду Ялинки, а потім, коли той став все сильніше повертати ліворуч – вже по сніжній цілині. Ще кілька разів він чув позаду стрілянина, але вже не міг визначити на слух, хто це стріляє. Вочевидь, Ялинці з її останнім магазином могли належати лише короткі черги на 3-4 постріли. У будь-якому разі, перестрілка лишалася на тому ж місці, і Ігор міг сподіватися, що його все ще не переслідують. Хоча, звісно, нападники могли і розділитися, і якщо одна група розбирається з тим, хто відстрілюється з вагончика, а друга тим часом продовжує погоню...

У затяжних перервах між пострілами він пару разів чув і крики, але був уже занадто далеко, щоб розібрати слова. Втім, що там розбирати, і так ясно – кричать «здавайтеся, якщо хочете жити»... Мабуть, все ж таки він їм потрібен живим, раз вони досі не підповзли з торця і не закинули у вікно гранату. Але чи довго ще Ялинці вдасться пудрити їм мізки – і головне, що буде, коли їм набридне чекати... А набридне їм, вочевидь, через декілька хвилин після того, як вона випустить останній патрон. Тобто передостанній, якщо останній вона залишить для себе... Прокляття. Якщо вона все ще там, все ще відстрілюється, якщо це не вороги луплять по порожньому вагончику, боячись підійти й перевірити, то у дівчини нема шансів, їй не вибратися. Певна надія була б, якби Ялинка пішла за ним через пару хвилин – але вона вважала за краще забезпечити йому якомога більшу фору. А тепер вагончик вже точно оточений, і шансів на прорив жодних. А він уже майже повірив, що ця історія закінчиться добре для них обох...

Позаду пролунало ще декілька швидких пострілів, що зливалися один з одним – мабуть, стріляли декілька людей одночасно – а потім, після короткої паузи, поодинокі клацання. Невже все?! Ігор сподівався, що почує продовження. Але продовження не було...

Він вибрався з осичняка до підніжжя пагорба, зарослого більш серйозним лісом, і, хоча підйом був поки що пологим, змушений був зупинитися перепочити. Сплюнув у сніг мокроту, дихаючи важко і хрипло. Дихалка у нього вже не та, все ж таки не брешуть лікарі про шкоду куріння, чорт би їх забрав... Гомілка нила, але вже не так, як пару днів тому – а ось ребра все ще

відкликалися болем на кожен глибокий вдих, вони заживуть ще не скоро...

Ніщо, крім його хрипкого дихання, не порушувало тиші. З моменту, коли він почув останній, поодинокий постріл, минуло вже хвилин п'ятнадцять, і нема чого дурити себе надіями. Все скінчено. Мабуть, у неї все ж таки вистачило духу це зробити. А може, фідори добили поранену – справді, не тягнути ж їм її з собою.

Це війна, нагадав собі Ігор, як напевно робив уже багато разів у своєму прихованому в тумані минулому. Тут у будь-який момент можуть вбити кого завгодно. Тут жертвують життям навіть не заради близьких друзів, а заради якогось зовсім незнайомого хлопця. Який навіть спасибі тобі не скаже, який навіть не дізнається, хто його врятував, хто подарував йому декілька дорогоцінних хвилин або секунд, відволікаючи вогонь на себе...

Але їй навіть не виповнилося сімнадцяти. І вона не була солдатом. Вона просто в невдалий день пішла шукати козу...

Я не тягнув її з собою, сердито нагадав собі Ігор. Ніхто не заважав їй повернутися на свій хутір – нехай навіть там залишився один сарай, адже жила ж вона там раніше. Але їй неодмінно хотілося взяти участь у війні, щоб помститися. Ну а вже якщо сама лізеш у чоловічі ігри, то не нарікай! І не розраховуй на поблажливість. Адже він, між іншим, попереджав її, що треба йти. Сама доля, що залишила їх без сніданку, робила їм прозорий натяк і давала шанс. Але ні, принцесі хотілося погрітися! І в підсумку ці самі десять хвилин затримки і стали фатальними.

Сама винна, вона сама винна, зло повторював він собі, крокуючи вгору по засніженому схилу, продираючись через густий підлісок. Звучало не особливо переконливо і вже тим паче навряд чи справедливо стосовно дівчини, що пожертвувала собою, щоб врятувати його – чим би вона при цьому не керувалася. Але краще таке самонавіювання, аніж без будь-якої користі звинувачувати і картати себе...

Вже давно розвиднілося, та в лісі було досить похмуро, бо небо знову затягнула безпросвітно-сіра низька хмарність. Що було, проте, набагато краще за сонце і ясне небо, що означали мороз; тепер же, навпаки, теплий фронт знову відвойовував позиції у холодного, хоча вітер, що дув уздовж схилу, особливо теплим і не здавався. Вершина сусіднього, вищого пагорба вже губилася в хмарній каламуті, і Ігор обдумував, чи опустяться хмари настільки низько, щоб занурити в туман і ту вершину, на яку він зараз підіймався по кривій траєкторії. З погляду втечі від переслідування це було б, безумовно, непогано, і навіть якщо знову посиплеться сніг – нехай замітає сліди і ще більше псує видимість. Але ось зустрітися там на вершині без чітких орієнтирів...

«Облиш, – перервав він себе, – зустрічатися більше нема з ким, і ти це знаєш. Ти залишився один».

Підіймаючись по діагоналі, він опинився, нарешті, на підвітряному боці пагорба, де вогкий вітер майже не відчувався, і повітря, здавалося, потеплішало одразу на кілька градусів. Втім, Ігор скоро зрозумів, що, попри підйом вгору, і справді стає тепліше, і це не ілюзія, викликана фізичними навантаженнями – це підтверджувало змінене відчуття снігу під ногами. Той був уже не сухим і розсипчастим, не морозно-скрипучим, як напередодні, і не вкритим затверділою сніговою корою, як зранку, а липким, м'яко хрустким під берцями. З такого добре ліпити сніжки, сніговиків і снігові фортеці... можливо, вдасться виліпити і сніговий будинок на ніч, якщо він не зможе знайти притулку ліпше. Втім, було і щось тривожне в усьому цьому, і воно не було пов'язане з ворогами – але Ігор ніяк не міг збагнути, що саме. Він точно знав це раніше, проходив якісь тренінги, але, на відміну від уміння поводитися зі зброєю, ці спогоди ніяк не хотіли повертатися. Якись його недавні думки зачепили їх, немов хворий зуб, але не змогли витягнути назовні. Ігор спробував знову прокрутити в голові те, про що він щойно думав. Будинок в ескімоському дусі... ні, не будинок... снігова фортеця... сніговик... сніжний клубок... лавина! Велика кількість нещодавно випалого снігу в поєднанні з різкою зміною погоди підвищують ризик лавин. Особливо на підвітряному схилі, де він знаходиться просто зараз - а

ліс хоча і знижує ризик в порівнянні з голим схилом, але повної гарантії не дає. Ці пагорби не тягнуть на справжні гори, але і простими купинами їх не назвеш... і можливо, той самий бурелом, через який вони пробиралися – результат не вітру і дощів, а саме лавин, що зійшли схилами?

Ігор підняв голову в напрямку вершини – і не побачив її. Замість цього зверху на нього насувалася біла імла, і він відчув миттєвий переляк: ось воно! Але вже наступної миті зрозумів, що це ніяка не лавина, а всього лише хмара, що підганялася вітром, перевалила вершину і повзла вниз по схилу. Все, як він і хотів – хмарність опустилася зовсім низько і скоро сховає втікача від будь-яких можливих переслідувачів.

Дійсно, не минуло й пів години, як його накрило суцільне білясте марево. Здавалося, що температура знову різко впала на десяток градусів, хоча це була лише звичайна ілюзія, що виникає при високій вологості. Періодично потираючи вуха і зігріваючи ніс теплим диханням з рота, Ігор крокував у густому тумані від дерева до дерева, поступово піднімаючись все вище. Тепер він пам'ятав про небезпеку лавини, але виходив з того, що товсті стовбури старих дерев витримують удар (принаймні, їх не звалило за всі попередні зими), і головне – встигнути вчасно сховатися за таким стовбуром, якщо зверху пролунає підозрілий шум. Але все було тихо – лише іноді з туману доносився м'який «плюх», що вперше змусив Ігоря насторожено завмерти, проте незабаром він зрозумів, що це таке: з тієї чи іншої гілки зривався грудочка підталого снігу, явно не здатна викликати катастрофічні наслідки.

Коли він помітив ланцюжок слідів у снігу, у нього промайнула думка, що він збився зі шляху і вийшов на свій власний слід (можливо, описавши вже повне коло навколо вершини, хоча за відчуттями до цього було ще далеко), проте він одразу зрозумів, що це не так. Сліди вели донизу, і залишили їх очевидно більше ніж одна людина.

Ігор вкотре швидко озирнувся навколо, але як і раніше не побачив нічого, крім розклубоченого туману (він же – хмара), що підганявся вітром, в якому зникали примарними тінями силуети дерев. Слух також не доносив жодних звуків, здатних видати загін, що йшов зимовою місцевістю – не рипів сніг під ногами, ніхто не кашляв, не сякався, не харкав густою слиною курця. І все ж таки, сліди були свіжі, з різкими, краями, що не встигли підтанути. Ці люди – чоловіки в армійських черевиках, хто ж ще – пройшли тут, можливо, не більше ніж пів години тому. І якби не туман... втім, у цьому випадку він би, скоріш за все, помітив їх раніше, аніж вони його.

Другий пошуковий загін? Або підмога, викликана першою групою? Ті, звісно, давно вже увійшли до вагончика – але знайшли там лише одне тіло замість двох, і до того ж не те, що їх цікавить... А може бути, звісно, і так, що ці нагорі просто почули постріли і пішли перевірити, що там відбувається. У будь-якому випадку, якщо вони натраплять на його сліди...

Але зараз вони знаходяться знизу, під ним. А значить... він може влаштувати їм те, чого боявся сам. Спустити на них лавину!

Він почав згрібати сніг і штовхати його ногами вниз по схилу. Проте жодної лавини не виходило; грудки, перекинувшись декілька разів, зупинялися і застрягали в липкому снігу. Зрештою Ігор зліпив більшу грудку і покотив її вручну просто по слідах, штовхаючи, поки грудка не набрала достатню масу і швидкість, щоб продовжити шлях вниз вже самостійно. Ігор задоволено випростався, дмухаючи на заляклі пальці, грудка прокотилася ще з десяток метрів, з хрускотом підминаючи під себе тонкі сухі стебла підліска, вдало проломилася крізь більш щільні кущі, але потім все ж таки вдарилася об напівприхований в тумані потужний сосновий стовбур і розвалилася на шматки. Ігор розчаровано зрозумів, що даремно марнує час. Окремою грудкою нічого не досягнеш, вона рано чи пізно – причому швидше рано, аніж пізно, з огляду на густоту тутешнього лісу – уткнеться в перешкоду. Щоб спустити справжню лавину, треба, щоб відірвався сніговий пласт по всій довжині на широкій ділянці, а це у нього ніяк не виходило.

Ну гаразд. Тоді непогано б з'ясувати, звідки припхалися ці типи. Просто перевалили через

вершину пагорба (сам би він вважав за краще обійти таку, а не тупати вгору-вниз), або якраз там вони і базуються? Чому б і ні. Це не панівна висота, сусідній пагорб вищий, але посадити сюди, скажімо, хлопців з «Іглами», аби пильнували небо, або ще якихось спостерігачів чи коригувальників – справа цілком реальна. Ялинка вважала цю вершину безпечною, раз призначила там зустріч, але звідки їй знати, хто тут окопався останнім часом...

Ігор повернувся до того місця, звідки покотив грудку, пішов вгору, ступаючи по слідах чужинців. Зблизька, звісно, кожен помітив би, що відбитки його черевиків розвернуті в протилежну сторону, але здалеку здавалося, що це один загальний ланцюжок слідів. Зрозуміло, він розумів, що якщо на вершині і справді обладнана позиція, то ця братія не знялася звідти всім особовим складом, а залишила когось доглядати за господарством. Проте він розраховував, що в тумані зуміє підібратися досить близько, щоб оцінити обставини, залишаючись при цьому непоміченим. Є багато ознак, якими видає себе людське житло – навіть добре закамуфльований бліндаж і навіть при близькій до нуля видимості. Запахи, наприклад, причому взимку вони особливо помітні. Диму, їжі, курива – а він якраз підбирається з підвітряного боку...

Немов у відповідь на думку про куриво, його погляд зачепився за характерну ямку праворуч (з його погляду – ліворуч) від слідів. Ну точно – хтось із них кинув у сніг бичок. Ігор поспішно нахилився і витягнув недопалок. Зажерлися, суки – тут ще курити і курити... Не думаючи про огиду, він затиснув холодний і мокрий бичок губами і поліз у кишеню за запальничкою (чортіві наручники, до чого ж незручно!).

У правих кишенях запальнички не виявилось. Він обстежив і кишені з лівого боку, але так само безрезультатно.

Дірок у кишенях не було, тож, здається, він віддав запальничку Ялинці. Так, тепер він згадав – коли він розтопив плиту, вона вимогливо простягнула руку за своїм трофеєм, а він машинально повернув його, думаючи в цей момент про інше. От дідько! І справа вже навіть не в бичку (хоча курити, звісно, хотілося страшенно, особливо тепер, коли він уже відчував тютюновий запах прямо під носом) – просто він знову залишився посеред зимового лісу без можливості розпалити вогонь. Точніше, в принципі така можливість є – витрусити порох з гільзи і вибити іскру, але це на останній випадок, патрони в єдиній обоймі – на вагу золота. (Дурна приказка, насправді. Патрони в його ситуації набагато цінніші за марне золото, яким навіть ворогів не підкупиш – вони і золото візьмуть, і тебе грохнуть.)

«Ти шкодуєш про втрачену запальничку більше, ніж про загибле дівчисько», – сказав він собі і одразу ж подумав, що це зовсім не так. Просто Ялинці вже ніяк не допомогти, а от запальничка йому б ще знадобилася. Війна швидко відучує від дурної патетики. З тіла загиблого товариша треба брати все, що ще може знадобитися живим. Особливо коли ти на ворожій території.

Ігор вийняв з рота недопалок, жадібно понюхав його, а потім сунув у кишеню в надії все ж таки використати потім, якщо, звісно, не вдасться раніше добути нормальні сигарети. Потім витягнув пістолет і, намагаючись рухатися якомога тихіше, рушив далі слідами на вершину пагорба.

Підйом ставав все пологішим, а дерева навколо рідшали; як Ігор і очікував, вершина виявилася лисою, хоча, якщо її і розчищали штучно, то було це, очевидно, давно – з того часу вона вже встигла зарости кущами і багаторічною травою, чий голі стебла стирчали з-під снігу. Можливо, деяким із цих стебел судилося з часом стати деревами... Ігор деякий час спостерігав за останнього високого стовбура, потім, так нічого й не помітивши в тумані, рушив далі, пригинаючись до висоти кущів. Але як він не намагався бути обережним, на бліндаж натрапив несподівано.

Точніше – мало не пройшов повз, як і раніше крокуючи слідами. Але сліди, як виявилось, йшли зовсім не від бліндажа, а осторонь від нього. І швидше інтуїція, аніж зір, допомогла йому розпізнати в якійсь прихованій туманом галявині серед кущів праворуч обриси штучної споруди.

Він завмер, припавши на коліно і стискаючи пістолет. Тепер він уже розрізнув занесені снігом колоди. Жодних запахів чи звуків звідти, проте, не доносилося. І придивившись, під якими кутами стирчали колоди, Ігор зрозумів – чому.

Бліндаж був зруйнований, вочевидь – прямим влучанням. І, звісно, не цього ранку, коли тут все було тихо, і не напередодні ввечері, коли стрілянина велася не звідси і не сюди. Вже й запах гару встиг вивітритися, тож, можливо, це сталося дні, а може, й місяці тому. Отже, загін, слідами якого Ігор піднявся на вершину, і справді не квартирував тут, а просто проходив повз.

Ну що ж. Це спрощує справу. Залишається лише оглянути розбитий бліндаж на предмет трофеїв – хоча навряд чи там знайдеться щось корисне...

Ігор підійшов до руїн. Еге ж, добре так прилетіло, грамотно. Артї залік. Не тільки фідори тут, виходить, «концерти» влаштовують. Звідки били, цікаво... чи це все ж таки з повітря відпрацювали? Він окинув поглядом обвуглену дірку, пробиту в рубаному настилі, потім все ж таки відшукав вхід і, пригнувшись, спустився по укріплених дошками земляних сходах, вже завалених снігом. Всередині, як він і очікував, не виявилось нічого цікавого. Все вигоріло, посеред чорної сажі громадилася купа снігу, що нападав через пролом. Для очищення совісті він все ж обійшов бліндаж по колу, обережно поглядаючи на обвуглені колоди, що ще трималися над головою. Ні, зовсім нічого корисного – навіть якогось пом'ятого казанка, тільки якісь зовсім позбавлені форми уламки. Від тих, хто перебував всередині під час удару, навряд чи залишилося багато, але, мабуть, товариші, які поховали їхні рештки, все ж таки знайшлися.

Ігор вперше замислився, навіщо він взагалі поперся сюди. Розвідати ворожу точку – це, звісно, корисна справа, особливо якщо потім вдасться донести цю інформацію до своїх. Але – лізти на рожен поодиноці, не маючи нічого, крім пістолета з єдиною обоймою (та ще й у цих проклятих наручниках!), ризикуючи собою і своєю місією, яку він все не може згадати, але яка, безперечно, важливіша – коли можна було просто обійти вершину навколо...

Але Ялинка призначила зустріч тут, не знаючи, що тут коїться. І він не хотів, щоб, якщо вона все ж таки вибралася, вона натрапила в тумані на ворогів.

Що за дурниці, сердито сказав він собі. Вона не могла вибратися. Він сам чув її останній постріл.

Повернувшись, він поліз з бліндажа нагору.

– Чо, вже повернулися?

Просто над ним, загороджуючи вихід, з туману виник якийсь тип у камуфляжі, бронезилеті та з автоматом. Втім, автомат висів у нього на плечі, а сам суб'єкт з благодушною неспішністю застібав штани. Треба думати, що він щойно справляв нужду під якимось кущем і поки що не розгледів у тумані і тіні проходу в бліндаж обличчя Ігоря.

Першим імпульсом Ігоря було стріляти, поки цей кретин не встиг зрозуміти, що до чого. Але він одразу збагнув, що краще не здійсмати галасу. Це явно не самотній засранець, що відбився від решти через пронос. Поблизу є й інші. Вони відбудували новий бліндаж замість розбомбленого – і, можливо, замаскували його краще, аніж попередній. І навіть якщо основний загін пішов донизу, на господарстві явно залишився не лише цей недоумок, що не знає азів вартової служби. Поки він ще приймає Ігоря за свого, заманити його донизу і в напівтемряві бліндажа по-тихому скрутити шию...

– Миги, – нерозбірливо промурмотів Ігор, відповідаючи на питання вартового (або ким там був цей тип) і роблячи крок назад і вниз по сходах. Але недоумок, хоч і з запізненням, все ж задався очевидним питанням:

– Е, а ти що там робиш взагалі?

– Ходи сюди, – тихо прохрипів Ігор застудженим голосом, все ще сподіваючись, що таке примітивне маскування дозволить йому бути за свого ще хоча б декілька секунд. Його обличчя в тіні навісу, що стояв нагорі вартовий, здається, поки що не розгледів. – Глянь, що тут...

Але вартовий все ж таки відчув недобре:

– Е, а ти хто взагалі? – він зірвав з плеча автомат і замість того, щоб, як сподівався Ігор, самому полізти вниз по сходах, різко подався назад, на безпечну відстань: – А ну вилазь!

Тепер варіантів не лишилося. Ігор теж міг відступити ще далі, і залишки навісу закрили б його від автоматника – але це, зрозуміло, подарувало б йому лише пів хвилини, поки сюди не збіжаться інші. Тому він знову поліз нагору, обурено кажучи: «Та ти що, братан, своїх не впізнаєш?», але при цьому тримаючи опущеними не тільки голову, але і скуті руки, що стискали пістолет, і сутулячись так, щоб рукави максимально прикрили зап'ястя. Йому потрібно було ще три секунди, щоб вистрілити напевно... ще дві секунди...

– А ну стій там! Стій, кому...

Ігор підняв обличчя і руки і натиснув на спусковий гачок. У нього не було часу цілитися, але він знав по голосу, де знаходиться ворог. Куля повинна була увійти вартовому знизу вгору в підборіддя і вийти через потилицю.

Глухе клацання. І це все. Осічка!

«Пиз...ць», – зрозумів Ігор з приреченим спокоєм. Він не встигне зробити більше нічого – ані пересмикнути затвор і викинути патрон, що схибив, ані відскочити, бо у цього гада палець уже напружився на спусковому гачку, і автомат дивиться просто в груди.

Але вартовий чомусь зволікав. Його обличчя (Ігор вперше розгледів його, мордатий дядько років п'ятдесяти) раптом набуло здивованого виразу, очі під густими сивими бровами округлилися:

– Ти?!

Ще якась постать виникла з туману за спиною мордатого. Тонка рука вислизнула ззаду, і гостре лезо десантного ножа стрімким рухом перекреслило його шию зліва направо.

Мордатий здивовано булькнув і впустив автомат, інстинктивно намагаючись затиснути рану рукою. Але кров хлинула між його пальцями на груди та з рота на підборіддя.

– Ялинка! – вражено видихнув Ігор, розгледівши обличчя, що з'явилося над плечем вартового, який все ще стояв на ногах.

Дівчина мовчки притиснула до губ палець вільної від ножа руки. Ігор поспіхом піднявся нагору їй назустріч.

Але мордатий все ще не був мертвий. Він уже зрозумів, звісно, що приречений, і не міг ані кричати, ані підібрати зброю, що випала. Але дещо він ще зміг зробити, і Ігор, що метнувся до кинутого «калаша», помітив це занадто пізно – а Ялинка з-за спини ворога помітити і поготів не могла.

Вмираючий сунув руку в підсумок і витягнув звідти гранату. У нього ще вистачило сил висмикнути чеку, після чого граната впала в сніг.

– Лягай! – гаркнув Ігор, вже розуміючи, що в метрі від гранати це не дуже допоможе. Більшість осколків, звісно, підуть вгору, але й паралельно землі прилетить дуже навіть запросто, плюс удар вибухової хвилі сам собою. Сам він ще встиг би врятуватися, скотившись стрімголов по сходах у бліндаж, але Ялинка...

Ігор кинувся нагору, перестрибнувши сходинки, що залишилися, схопив мордатого, що все ще тримався на ногах, і повалив його у сніг животом на гранату, а сам повалився зверху.

Гримнуло.

Ігор відкотився з тепер уже остаточно мертвого тіла туди, де в снігу – обличчям вниз, накривши голову руками – лежала Ялинка. Автомата при ній, як він встиг помітити, більше не було.

– У порядку? – він струснув її за плече.

Дівчина поспішно підняла голову.

– Так! А ти?

– Теж.

– Тоді біжимо! – вона пружно підхопилася на ноги.

Пропозиція була своєчасною – з туману вже долинув чийсь вигук: «Хряк, що там за херня?» Але Ігор спершу поспішно озирнувся в пошуках «калаша» мерця і виявив, що ствол стирчить з-під трупа господаря. Смикнувши за ствол, він витягнув забруднену кров'ю зброю і одразу ж сплюнув коротку лайку, виявивши, що вибух не тільки розніс на друзки дерев'яний приклад, але й пошкодив ствольну коробку. Знову швидко озирнувшись навсібіч, Ігор відшукав у снігу свій пістолет і побіг слідом за Ялинкою – геть від бліндажа, у бік, протилежний тому, звідки кликав покійного Хряка його товариш по службі.

Вони знову бігли – спершу в тумані, потім – вниз по схилу, вже нижче рівня хмар – так швидко, як могли, з урахуванням снігу, незручного взуття Ялинка і розтягнення Ігоря, що все ще давало про себе знати. Але, попри всі ці проблеми, їм пощастило – певний час вони ще чули позаду перегукуванні голоси і навіть автоматну чергу, випущену, вочевидь, «в молоко», але потім усе вщухло, і не було вже жодних ознак переслідування. Здається, вороги, скільки б їх не було, не наважилися на переслідування в тумані, побоюючись потрапити в засідку – і з тими їхніми товаришами, що раніше пішли вниз (в іншому, втім, напрямку), втікачі теж щасливо уникли зустрічі. Проте вони мчали, не знижуючи темпу, петляючи між деревами і уникаючи галявин і прогалин, поки не впали практично без сил на дні якоїсь улоговини, зарослої чагарником.

Декілька хвилин вони просто лежали у снігу (тепер – не пекуче-холодному, а приємно охолоджуючому крізь одяг їх розпалені тіла), переводили подих, дивлячись в похмуре небо і не забуваючи прислухатися до оточення навколо. Але все було тихо. Потім здалеку долинув гул реактивного літака, що за кілька хвилин з оглушливим ревом пролетів, здається, просто над ними – але його не було видно крізь суцільну низьку хмарність. Ігор чекав гуркоту вибухів на землі або в повітрі, але ніхто нікого не атакував, і рев двигунів просто вщух удаліні.

– Дідько, – розчаровано пробурмотіла Ялинка, – я думала, він по пагорбу жახне. Я й гадки не мала, що вони там окопалися! Інакше я б, звісно...

– Та зрозуміло, не виправдовуйся, – перебив Ігор. – Краще скажи, як тобі вдалося вибратися? Я вже думав, що – все.

– Ха! – дівчина задоволено посміхнулася. – Для початку посадила під вікном одного з жмуриків. Так, що лише верхівка черепа була видна. Вони бачили, що хтось сидить, але не могли розгледіти, той це, хто їм потрібен, чи ні, і про всяк випадок в нього не стріляли. Так, лупили вгору для залякування, на понт брали. Кричали, мовляв, здавайтеся, ага. Ну а я тим часом «ріжок» витягла і засунула в плиту. Тільки не в саме полум'я, а з краєчка, щоб не одразу розжарився. А сама у вікно, за тобою слідом. Вони вже оточували, але здалеку заходили і ще далеко були, не помітили. А там і патрони рватися почали. Ріжок у печі ковбасить туди-сюди, а вони, звичайно, думають, що це по них палять. Лежать, голови зі снігу підняти бояться. Я між двома з них проповзла, вони нуль уваги – усе на вагончик витріщалися. Теж мені профі... ну там відстань пристойна до обох була, але все ж таки...

– Спритно, – захопився Ігор. – І цього Хряка ти прямо професійно зняла, він і пискнути не встиг... де ти такого навчилася?!

– Я вже казала – мені вже доводилося різати худобу на хуторі, – незворушно відповіла Ялинка. – Єдина різниця – ту худобу було шкода.

– Тобто людей тобі раніше вбивати не доводилося?

– А ти як думаєш? Ні, звісно.

– А там, внизу, в перестрілці?

– Ну... – зніяковіла Ялинка, – ти сам сказав – там я навряд чи в когось влучила.

– Не буду навіть питати, що ти відчуваєш після першого разу, – посміхнувся Ігор.

– Жаль, – холодно відповіла вона.

– Справді?

– Так. Що це був не Дракула.

– До речі, а ти впевнена, що всі інші з загону Дракули мертві?

– Так... напевно. Мені було не до того, щоб їх перераховувати, знаєш. Але живих я не бачила.

– Цей тип, Хряк – він мене упізнав. Тобто він, напевно, був у загоні, коли мене захопили... ти його там не бачила?

– Я його обличчя і тут не бачила, – нагадала Ялинка.

– Ну, мордатий такий, років п'ятдесят, шкіра в'яла... ні, – перервав сам себе Ігор, – у Дракули, як я розумію, були досить професійні бійці, а це сільський опущенець типовий.

– Напевно, тим, хто тебе шукає, розіслали твої фотографії.

– Так, скоріш за все... Ех, трохи поквапилася ти. Мені здається, ще секунда, і він назвав би моє ім'я.

– Ти незадоволений, що я врятувала тобі життя? – холодно поцікавилася Ялинка.

– Ні, ти молодець, звісно, це було дуже круто... але, здається, він передумав стріляти, як тільки впізнав мене. Я ж потрібен їм живим.

– Еге ж, зрозуміло. Він би просто покликав всю їхню банду.

– Так, звісно... – змушений був погодитися Ігор. – Дякую тобі, Ялинко.

– Нема за що, – буркнула дівчина. – Ти ж також врятував мене, так? Чесно, не очікувала, що ти ризикнеш собою заради мене.

– А, дрібниці, – відмахнувся Ігор. – Насправді мені нічого не загрожувало. Бронежилети навіть нижчих класів добре захищають від уламків.

– Але на тобі нема броніка.

– Зате на ньому був.

– Я до того, що ти міг не встигнути завалити його на гранату, перш ніж вона вибухне, – довершила свою думку Ялинка.

– Ну, взагалі-то, була така ймовірність, – визнав він. – Але бачиш, Ялинко, не всі чоловіки наволоч.

– Цікава думка, – посміхнулася вона. – Я якось обміркую її на дозвіллі.

– А от автомат ти даремно кинула, – зауважив він майже вибачливим тоном.

– Навіщо він потрібен без патронів? Тільки зайва вага.

– Патрони можна знайти.

– Ага, купити в сільській крамниці. Я вирішила, що якщо знайду патрони, там же знайдеться і зброя. А ти чого ствол цього Хряка не прихопив?

– Його вибухом пошкодило... І мій пістолет ще не вистрілив, – згадав Ігор і витягнув пістолет, який на бігу сунув не в кобуру, а просто в кишеню. У ствол, здається, набився сніг – хріново, зараз і почистити нема чим. Але головне – треба витягнути дефектний патрон, якщо, звісно, проблема саме в ньому. Ігор сів, відтягнув затвор; патрон впав на куртку і покотився. Ігор спіймав його, перш ніж той впав у сніг.

– Аа! – раптом скрикнула Ялинка.

Ігор різко обернувся з пістолетом у руці і тут же підняв ствол вгору, щоб не направляти на дівчину. Жодних ознак небезпеки навколо він не побачив, але обличчя Ялинки було спотворене стражданням.

– С-судомо, блін... – вона двома руками вчепилася в литку зігнутої правої ноги.

– Не так! – вигукнув Ігор. – Ногу випрямити, п'яту від себе, носок на себе! – бачачи, що вона забарилася, він випустив пістолет і схопив її двома руками за ногу – лівою за гомілку, правою за тупий носок берця – а потім зробив руками рух у зустрічному напрямку. – Ось так! Легше?

– А... так. Все, минуло. Можеш відпускати. Здається, я занадто багато бігала в цих здоровенних черевиках, – сказала дівчина, немов вибачаючись. – Коли на кожному кроці чекаєш, що спіткнешся, нога весь час напружена...

– Так, зрозуміло, – кивнув він. – Я взагалі дивуюся, як ти в них шкутильгаєш... Гарзд, відпочивай поки, одразу після судоми ногу краще не напружувати. Здається, поки за нами не женуться.

– Але ти зброєю-то не розкидайся, – зауважила Ялинка, подаючи йому пістолет, що знову впав у сніг.

– Угу... – він взяв зброю і почав оглядатися навсідч. – Чорт. Патрон кудись закотився...

Ялинка разом з ним почала оглядатися і навіть копатися почервонілими пальцями серед лозин, що стирчали зі снігу, але безрезультатно.

– Гарзд, чорт з ним, – вирішив Ігор. – Він, мабуть, все одно був дефектний...

Про всяк випадок він перевіряв роботу затворного кожуха і магазину, смикаючи затвор вручну; патрони падали в підставлені жменею долоні Ялинки, яка обіцяла простежити, щоб тепер вже точно нічого нікуди не покотилося. Кожух працював справно, зброя приємно пахла мастилом. По-хорошому, звісно, варто було б розібрати пістолет і перевірити всі деталі механізму, але цього він зробити не міг. У цьому біда «хай-поінтів» – на відміну від багатьох інших моделей, у них кожух не знімеш без інструментів (зате далі, правда, все розбирається дуже легко – але що з того...) Тож Ігор просто спорядив магазин заново, почистив, як зміг, ствол відламанною від куща гілочкою і деякий час сидів, з сумнівом тримаючи зброю в руках. Стріляти для перевірки? Мабуть, все ж таки не варто здіймати галас і витратити патрони, яких тепер залишилося лише сім. Хоча – з'явився в кущах якась живність, хоч заєць, хоч навіть ворона, він би точно вистрілив. Їсти хотілося страшенно. Але живності не було.

– Гарзд, – рішуче вимовила Ялинка, підводячись, – далі йти треба.

Ігор теж неохоче підвівся, повернув голову, оглядаючись навсідч і намагаючись зорієнтуватися. Всі ці пагорби, що поросли лісом, виглядали страшенно схожими...

– Я правильно розумію, що ми знову спустилися до тієї самої долини, де ночували під ялинкою? – запитав він.

– Не до тієї самої. До паралельної.

– Таке враження, що ми ходимо колами, – незадоволено пробурмотів він.

– Ми петляємо. Найкоротший шлях не завжди найбезпечніший. Зазвичай якраз навпаки.

– Я б не сказав, що досі наш шлях був дуже безпечним, – зауважив він.

– Ми все ще живі, як ти сам сказав, – знизала плечима Ялинка. – І ми на волі. Ходімо.

І вони пішли далі – спершу по дну улоговини, потім, коли зарості чагарнику стали зовсім непролазними, піднялися вище і довго крокували через ліс, потім по довгій дузі обігнули підніжжя чергового пагорба, перебралися через яр, по дну якого текла річка, потім, після недовгого привалу, минули обгорілі залишки гелікоптера, збитого, ймовірно, ще у перші місяці війни (тут Ялинка задоволено кивнула і вказала новий напрямок), потім довго підіймалися на пологий пагорб... Хмари за цей час розійшлися, і сніг знову засяяв у передвечірньому сонці, але Ігоря це не тішило – ясне небо вночі майже напевно означало новий мороз. Ялинка, здається, все ж таки застудилася і декілька разів чхала, але все одно крокувала попереду, як заведена, немов не відчуваючи втоми, і Ігор мимоволі подумав не з захопленням, а з задрісним роздратуванням – «Повітрям вона, чи що, харчується...» Сам би він зараз із задоволенням навернув і крижаної фламмуліни, але гриби їм більше не траплялися. Думки про їжу ставали настільки нав'язливими, що слабкий, але апетитний запах спершу здався йому лише плодом уяви. Однак потім він зрозумів, що це не ілюзія.

– Ялинка!

– Що? – вона зупинилася, дивлячись на нього.

– Чуєш – смаженим пахне?

– Уже не перший рік, – посміхнулася вона.

– Та ні, я в буквальному сенсі! Хтось їжу готує неподалік.

– Нічого не відчуваю, – знизала плечима дівчина.

– Та в тебе, мабуть, ніс закладений! – він крутив головою, вдивляючись у провітри між деревами. – Он же, бачиш? Он там праворуч дим підіймається!

– Угу, – після короткої паузи без ентузіазму погодилася Ялинка. – Чорт, виходить, ми занадто праворуч звернули, – вона різко повернула ліворуч.

– Стій! Ти куди?

– А куди ти хочеш? До фідорів у гості?

– Це не фідори, – похитав головою Ігор. – На вершині пагорба – гаразд, але ось тут, просто посеред лісу, який сенс облаштовувати позицію?

– Це ти у них запитай.

– І запитаю! – сердито відповів він. – Треба підібратися і подивитися, хто там. Здається мені – звичайнісіньке житло. Он, смаженою куркою пахне. На позиціях такі делікатеси не їдять, все більше тушкованку з банок...

– Ну навіть якщо і житло, що з того? Що вони – в чийсь хаті розміститися не можуть? Та й взагалі, я тобі з самого початку сказала...

– Я пам'ятаю, що ти сказала. Але перевірити треба. Нам потрібна їжа. Потрібен теплий одяг – вночі знову буде морозилка. Медикаменти, знову ж таки – ти ж тепер ще й чхаєш, до всього іншого... Ти знаєш, де все це взяти? Де ти сьогодні ночувати плануєш?

– Курінь у лісі зробимо. Тут сухостою багато.

– Угу, курінь... Ні вже, я піду і перевірю. На рожен, звісно, лізти не буду, а ти можеш в лісі почекати, поки я розвідаю... Так ти не знаєш, що це за житло?

– Великих поселень на цьому плато нема. Вони там далі попереду починаються, – Ялинка махнула рукою. – Внизу під урвищем, до якого нам ще тупати і тупати. А це хутір якийсь, типу того, де я жила... Але все одно, занадто небезпечно туди потикатися. Теж мені, розвідник знайшовся... в наручниках...

– Ото ж бо й воно. Ці наручники мені теж осто...нили. На хуторі, напевно, знайдеться, чим їх розпиляти.

– Ти забув, про що ми домовилися? Я командую. І я кажу, що ми туди не підемо!

– Ну, віддай мене під суд за невиконання наказу, – усміхнувся Ігор і рішуче повернув праворуч. Він навмисно не обертався, але по хрускоту снігу зрозумів, що дівчина все ж таки йде за ним.

Це дійсно виявився хутір – великий, хоча і одноповерховий, дерев'яний будинок з господарськими прибудовами, обнесений міцним дощатим парканом в людський зріст, здатним, проте, захистити лише від чотириногих, а не від двоногих непроханих гостей з лісу. Ігор та Ялинка вийшли до нього збоку (поки ще залишаючись під прикриттям дерев); головний вхід знаходився ліворуч від них, і звідти в ліс збігала дорога – скоріш за все, ґрунтова, хоча під снігом було не розібрати. Ігор одразу звернув увагу, що сніг на дорозі не розчищений і на ньому не видно слідів ані коліс, ані ніг – отже, принаймні з часу снігопаду ніхто сюди не прибував і звідси не від'їжджав. У будь-якому разі, по дорозі і на машині. Та й самі споруди, колись міцні та добротні, тепер мали сліди занепаду – паркан місцями похилився, дах принаймні одного сараю – того, що був ближче до втікачів – явно потребував ремонту. Зсередини не доносилося жодних звуків (включаючи собачий гавкіт, якого Ігор побоювався). Проте, хутір безумовно був заселений, про що свідчив не тільки спокусливий для Ігоря запах, але і дим, що підіймався з труби. Більше поверх паркану нічого було не розглядіти.

Втікачі обережно рушили в обхід хутора, розглядаючи його з-за дерев, поки Ігор не помітив високу смереку, що здалася йому досить зручною, щоб влізти на неї, попри всі його травми і наручники. Знайшовши більш-менш зручну позицію між колючими гілками, він деякий час уважно розглядав зверху територію за парканом. Тепер він бачив ланцюжки слідів, що перетинали двір, але як і раніше жодних людей. Не було у дворі і техніки, хоча один із сараїв запросто міг виявитися гаражем. І все ж навряд чи в цей гараж загнали, наприклад, артилерію...

– Ну що там? – нетерпляче запитала Ялинка, коли він спустився.

– Як я і казав, фідорів там нема, – впевнено відповів він. – Вони б натоптали набагато більше. Я б сказав, зважаючи на сліди, на хуторі живе одна-дві людини. І... з такої відстані гарантувати не можу, але, на мою думку, це не сліди дорослих чоловіків.

– Думаєш, якась жінка не може зустріти тебе з двостолкою? – посміхнулася Ялинка.

– За нинішніх часів може і з кулеметом, – погодився Ігор, – але це все ж таки навряд.

– З кулеметом – не знаю, а от мисливська зброя у тих, хто живе в такій глушині, навіть за соціалізму була.

– Якщо так, вона нам знадобиться, – незворушно вимовив Ігор. – Раз ти кинула автомат, дробовик краще, аніж нічого.

– Ми не будемо нікого грабувати! – обурилася дівчина.

– «Реквізувати для потреб оборони» звучить краще?

– Нам взагалі не варто зустрічатися з господарями. Раз вже тут нема собак – дочекаємося темряви і заберемося в якийсь із сараїв. Гаразд, може, реквізуємо курку, якщо ти наполягаєш. А на світанку підемо, перш ніж нас помітять.

– Непоганий план, якщо в курнику заодно знайдеться все інше, що нам потрібно.

– Може, знайдеться в інших сараях. Головне – не потикатися в житловий будинок.

– А я все ж думаю, що краще ввічливо попросити, ніж розшукувати в темряві самим.

Ялинка хотіла щось заперечити, але змушена була затиснути ніс, стримуючи чергове чхання. Вона спробувала зробити це, відвернувшись, але Ігор помітив і зрозумів.

– Ото ж бо й воно, – кивнув він. – Я сильно сумніваюся, що ми знайдемо у сараях ліки.

– Гаразд, – буркнула дівчина. – Підемо в гості, якщо ти наполягаєш. Але спочатку віддай мені пістолет.

– З чого б це?

– А навіщо він тобі, якщо там нема фідорів?

– Ввічливим проханням і пістолетом можна домогтися більше, аніж просто ввічливим проханням, – оскірівся Ігор.

– От саме тому. Я сказала – жодного мародерства! Це мирні жителі. І це наші громадяни. Я сама жила на такому ж хуторі.

– А нишпорити в темряві по сараях, виходить, не мародерство. .. Ну добре, добре, – він з посмішкою простягнув їй пістолет разом з кобурою. – Задоволена? Тепер йдемо.

– Значить, ти – мій брат, – швидко уточнила Ялинка легенду, – і ми втекли від бандитів, які вимагали викуп. Тут тепер такого лайна повно...

– Еге ж, не сумніваюся.

– Коротше, чистий кримінал, не політика. Політику і війну не обговорюємо.

– Особисто я прагну обговорити тільки їжу, одяг і чим розпиляти наручники, – запевнив її Ігор.

Вони вийшли з лісу і підійшли до воріт. Великі стулки були зачинені зсередини, але хвіртка, пророблена в правій з них, легко відкрилася.

Поки вони крокували через безлюдний двір, Ігор похвалив свій окомір – сліди на снігу точно належали жінці. Занадто маленькі для чоловіка і водночас занадто глибокі для хлопчика. Господиня, як видно, була досить огрядною. Він звернув увагу і на собачу будку ліворуч, звідки, як і раніше, не долинали жодного звуку. А от видовище, що відкрилося йому далі праворуч, ледь не змусило його здригнутися: біля стіни сараю, що примикав до будинку, був складений високий стіс дров, а перед нею стирчала зі снігу колода з встромленою в неї сокирою. Видовище було цілком природним для житла в лісі – от тільки і сокира, і колода, і сніг навколо були забризкані кров'ю, здається, досить свіжою.

– Курка, – спокійно констатувала Ялинка, помітивши напрямок його погляду, – або ще якась живність.

– Та зрозуміло, що не людина, – буркнув Ігор, хоча уява раптом намалювала йому іншу картину: комусь відрубали ногу, щоб позбавити можливості втекти і змусити працювати на цьому хуторі... Він навіть здивувався, звідки у нього такі фантазії.

Вони підійшли до ганку, але піднятися на нього не встигли. Двері раптово відчинилися, і звідти вийшла огрядна жінка років шістдесяти, одягнена тепло, але надзвичайно непоказно – бордова кофта з накинутою на плечі сірою хусткою, довга вовняна спідниця бурого кольору, товсті колготи з начосом і старі розтопані чоботи. У руках вона тримала відро, яке одразу ж і виплеснула широким рухом з ганку вниз, просто на непроханих гостей.

Ялинка та Ігор відскочили в різні боки, продемонструвавши відмінну реакцію, так що основна маса брудної води плюхнулася в сніг між ними, але бризки все ж окропили їхні штани, додавши кількох плям до камуфляжного забарвлення. На мить всі троє завмерли в німій сцені (навіть Ігор проковтнув готову вирватися лайку), не знаючи, що робити далі. Першою, як не дивно, схаменулася бабка.

– Ой! – вигукнула вона. – Я ж вас не бачила! А ви хто такі взагалі?

– Я Олена, а це мій брат Ігор, – Ялинка рішуче виступила вперед, явно бажаючи відвернути першу увагу господині від неголеного чоловіка в наручниках і з побитою фізіономією. Втім, її продірявлена камуфляжна куртка і армійські берці не за розміром теж виглядали досить підозріло. – Ми в лісі заблукали, добре, що до вашого хутора вийшли, думали вже – замерзнемо зовсім... Нам дуже не хочеться вас турбувати, але нам справді потрібна допомога!

– У лісі загубитися, звісно, не дивно, – кивнула господиня. – Ліс великий. А що ж вас понесло туди? Для грибів-ягід ніби як не сезон, – тепер вона вочевидь помітила наручники і дивилася на них, хоча Ігор і намагався приховати їх рукавами.

– Я розумію, що вас турбує, – сказав він, підіймаючи руки. – На мене бандити наїхали, грошей вимагали. А сестричка мені втекти допомогла. Вона у мене бойова. Звабила охоронця, ну і... просто хоч кіно знімай, – нічого дотепнішого він на ходу не вигадав, але, дивись, для хутірської бабки зійде. – Але ви не хвилюйтеся, погоні за нами нема, ніхто сюди не припахється. Нам би лишень перекусити чогось і обігрітися, і ми далі підемо.

– Сестричка, виходить? – господиня недовірливо переводила погляд з одного втікача на іншого, явно не вбачаючи між ними родинної схожості. – І на скільки ж років вона тебе молодша?

– На п'ятнадцять, – швидко відповіла Ялинка. (Насправді на всі двадцять, подумав Ігор, хоча він досі не міг згадати дату свого народження.) – У нас матері різні, – додала дівчина для правдоподібності. – Він від першого шлюбу, я від другого. Так можна нам увійти? Ми б вам заплатили за клопоти, але у нас ні копійки. Але я по господарству допомогти можу, я з дитинства звикла...

– Гаразд, заходьте, чого на порозі стояти, хату студити, – вирішила господиня. – Мене Анною звать, можете тіткою Анею звати.

Вони, нарешті, увійшли в натоплене приміщення, і Ялинка мало не замурчала від задоволення. Тітка Аня одразу повела їх на кухню, але Ігор хотів насамперед позбутися проблеми, що найбільше його дратувала:

– А ножівка у вас є? Ну, ланцюг щоб перепилати.

– Ні, ножівки нема, – похитала головою господиня. – Звичайна пилка є, по дереву, але вона сталевий ланцюг не візьме, зубці занадто великі...

– А сокирою перерубати зможете?

– Без пальців хочеш залишитися? – втрутилася Ялинка, не чекаючи на відповідь тітки Ані. – По-перше, по такому короткому ланцюгу з розмаху ще влучити треба. А по-друге, це ж загартована сталь! Навіть з повного розмаху навряд чи вийде. Сокира відскочить, і акурат тобі по руці.

– Ото ж бо й воно, – охоче погодилася господиня. – Ще, мабуть, і сокира вищербиться. Ти вже, Ігорю, не дорікай, але якщо тобі власних рук не шкода, то хоч мою сокиру пожалій.

– Що – невже в усьому будинку нема жодного інструменту, щоб зняти ці кляті наручники?!

– У мене тут хутір, а не майстерня, – розвела руками тітка Аня. – От мій зять би тобі допоміг, у нього б все знайшлося. Але він тут ніколи не жив, а тепер і поготів. Нічого, якось ложку до рота донесеш... А я прямо як відчувала, що у мене сьогодні гості будуть, – продовжувала господиня, саджаючи їх за стіл, – курку от зарізала... хоча, звісно, що з нею ще робити, якщо вона більше не несеться... Мені одній цілої курки забагато, а на трьох, мабуть, замало буде, ну то нічого, я зараз ще картоплі поставлю, і хліб ось беріть, вранці пекла – вже не такий, звісно, як щойно з печі, але все ж краще, ніж ці магазинні буханки, вже й не знаю, з якої потерті їх печуть, ані смаку, ані запаху... А потім будемо чай пити з медом, мед теж свій, лісовий, у мене ж тут пасіка...

Втікачів не треба було вмовляти – вони накинулися на їжу мало не з гарчанням. Тітка Аня, яка ще недавно дивилася на підозрілих незнайомців недовірливо, тепер з розчуленням спостерігала, як вони поглинають приготовані нею страви. Можливо, вони нагадали їй членів її власної родини, які колись збиралися за цим столом...

– Так ви тут одна живете? – поцікавилася Ялинка, коли, нарешті, відчула себе в змозі не тільки жувати, але й говорити. Ігорю й самому не терпілося дізнатися відповідь на це питання, але він не знав, як його поставити, щоб не пробудити знову підозри старої. Але з вуст дівчини це питання, здається, її не насторожило.

– Третій рік уже, – сумно кивнула тітка Аня. – Мій чоловік два роки як помер, хоч і не старий був ще, сімдесяти не було... у колишні часи б врятували, у нього і раніше бувало, що серце прихоплювало – а зараз ні в яку «швидку» не додзвонишся, ані телефонів, ані самих «швидких» тепер... коли бої тут поруч йшли, ще можна було у військових допомоги випросити, хоча їм теж свої поранені важливіші, а вже як вони пішли, так і взагалі виживай, хто як може... Ну а дочка ще до всього цього заміж вийшла і в місто до чоловіка поїхала. Він хороший хлопець, працьовитий, мав свою автомайстерню, вже й розширюватися думав, працівників наймати – а як бої за місто почалися, ледве вони встигли п'ятами накивати, дочка з чоловіком. І будинок, і майстерня – все в друзки, слава Богу, хоч самі живі... дитину от тільки втратили...

– Викидень? – з розумінням кивнула Ялинка, здогадавшись, що йдеться про ненароджену дитину.

– Та ні, самі... Ані житла, ані грошей, куди ж я, каже, тепер з животом... та й взагалі, що там далі буде, незрозуміло, де вже тут народжувати... біженці вони тепер, «внутрішньо переміщені особи», так це офіційно називається... там, на заході...

– А на хуторі, виходить, жити не захотіли? – уточнив Ігор. – Все ж таки дах над головою і господарство...

– Я пропонувала, дочка ніяк. У вас там, каже, беззаконня повне, сьогодні наш будинок роздубали, завтра і з твоїм те саме буде... тьху, тьху, кажу, пипоть тобі на язик... хоча, взагалі-то, має рацію вона, – додала стара, мимоволі змовницьки знизивши голос. – Тут зараз хто тільки не тиняється, і сюди теж навідуються... пса от застрелили, іроди, не сподобалося їм, бачиш ти, що він на них гавкає... А що йому робити, він будинок від чужинців охороняє! Теж от «шпигунів» шукали якихось, весь будинок перегорнули, золоту каблучку мою забрали і виделки срібні, весільний подарунок... саме шпигунські, мабуть, речі... ну, хоч гіршого нічого не зробили. А якби молоду жінку тут знайшли, вже й не знаю, що вийшло б.

«Зате я знаю!» – читалося на обличчі Ялинки.

– А що ж тоді ви хвіртку відкритою тримаете? – запитала вона вголос.

– І, – махнула рукою тітка Аня, – від добрих людей нема чого замикатися, а поганих засуви не зупинять.

– І давно вони приходили? – стурбовано поцікавився Ігор.

– Та в тому році ще.

– А зброї у вас нема? – поставив він нагальне питання.

– Була рушниця чоловікова, син з нею ще на полювання ходив, та я сама її цим виродкам здала з усіма патронами. Якби вони знайшли, що я ж бо «ховаю», то вже точно шпигункою б оформили! Ось з того часу я зовсім одна, раніше хоч з собакою поговорити можна було. Син у столиці на заробітках, теж носа не показує...

– Теж, значить, на заході? – уточнила Ялинка.

– Ні, що там тепер заробиш? Головний біль один. На сході він. Артіль у них там, будівельники.

– Та-ак, – протягнула Ялинка, миттєво забувши свою ж вимогу не обговорювати політику.

– Отже, ви як і раніше називаєте «столицею» головне місто фі... наших ворогів? Окупантів і агресорів, що розв'язали проти нас війну? Які влаштували все це свавілля? Які зруйнували дім і життя вашої дочки та зятя, прирекли на смерть вашого чоловіка і онука? Які взагалі не визнають за нашим народом права на існування?

– Ялинка... – застережливо вимовив Ігор, але дівчину було не вгамувати:

– А ваш син їм ще й житло буде – бандитам, що знищили житло його сестри і пограбували його матір! Вони з ним випадково не тими самими виделками розплачуються?

– Ой, ну яке там право на існування, – досадливо скривилася тітка Аня. – Це все політики, їм аби простих людей посварити. Ніби ми століттями разом не існували...

– Існували як їхні раби! Люди другого сорту!

– Зате зараз у нас життя яке першосортне пішло, – саркастично промовила стара, підводячись з-за столу. За вікнами вже сутеніло, і вона, повернувшись з коробкою сірників, запалила газову лампу. – Раніше була і електрика, і телевізор, і помпа воду з колодязя качала. А тепер? Живемо, як за царя Гороха. І не знаєш, чи на тебе бомба впаде, чи бандити заріжуть. І все заради незалежності. А що мені в тій незалежності? На хліб її намажеш? Шубу з неї пошиєш?

– От саме для того, щоб усілякі іді... прості люди так думали, вони і ведуть проти нас війну! Щоб звинувачували у всіх бідах не їхню агресію, а нашу незалежність! Як же можна не розуміти таких очевидних речей!

– Була єдина країна. Навіщо було її руйнувати? Кому від цього стало добре?

– Нам стане добре, коли ми виграємо війну!

– Як стане? Убиті, що, воскреснуть? Все, що зруйновано, знову зростеться?

– За це вони ще заплатять, – зловісно пообіцяла Ялинка. – У тому числі в буквальному сенсі, репараціями. Але не тільки.

– Ти краще скажи, що нам взагалі з ними ділити? – не здавалася тітка Аня. – Ми ж по суті один народ!

Ялинка скривилася так, ніби розкусила одразу десяток незрілих лимонів:

– Це дешева демагогія, вигадана їхньою пропагандою...

– А що – ні? – перебила господиня. – Предки спільні. Мова одна. Віра християнська одна, нехай навіть патріархи різні. Живемо стільки років разом, ріднимось. От у мого зятя мати з наших, батько з їхніх – його куди тепер? Тільки вся різниця в тому, що літери – у них кирилиця, у нас латиниця. І от через цю дрібницю один одного вбивати?

– Справа зовсім не в алфавіті, – сказала Ялинка з втомленим роздратуванням. – Справа в менталітеті... способі мислення і системі цінностей, якщо хочете. Ми хочемо свободи, вони – рабства. Причому не тільки для нас рабства, це ще пів біди. Для себе самих також! І саме тому вони безнадійні. Саме тому ми з ними несумісні. Несумісні в принципі, як... – дівчина подивилася на чашку з остигаючим чаєм, що стояла перед нею, – як лід і окріп. Попри те, що те й інше складається з однакових молекул води.

– До речі, щодо льоду, – Ігор, нарешті, знайшов привід втрутитися в розмову. – Давайте,

дійсно, залишимо всі ці суперечки політикам і повернемося до наших конкретних проблем. На вулиці, здається, знову мороз, а у нас з теплими речами зовсім біда, особливо в Олени. Так, може, у тебе, тітко Аня, – він по-своєму перейшов на «ти», – знайдеться для неї щось зі старого одягу? І взуття теж їй по нозі потрібне, а ми тобі армійські черевики залишимо – хороші, майже нові, ти їх потім обміняєш на щось корисне... Ну і я б теж від теплих шкарпеток, рукавичок, штанів, шапки і светру не відмовився. Хоча ні, светр мені зараз не вдягнути, – виправився він, згадавши про наручники, – ну хоча б шарф побільше... Навіть якщо якісь міллю поїдені, то годиться.

– Ну навіщо ж міллю? – образилася господиня. – Нормальні речі підберу, з доньчиних, коли вона ще дівчиною була – їй-то все одно вже без потреби, навіть і не налізуть на неї зараз, роздобріла вона після заміжжя, а в Оленки-то фігурка тоненька, якраз до міри буде. А тобі, Ігорю, з чоловічого. Він, правда, зростом трохи менший за тебе був, не такий кремезний красень, ну та нічого, вовняне добре тягнеться. У нього, правда, що светри, що шарфи тютюном пропахли, мабуть, і досі не вивітрилося, ну тут вже не нарікай.

– Так, може, після нього і куриво залишилося? – запитав з надією Ігор.

– Ні, як він помер, всю цю отруту я викинула, – суворо підібгала губи тітка Аня. – Все життя його відвадити намагалася, може, і прожив би довше, та де там... Добре хоч дітей від цієї напасті вберегла. А ти, виходить, теж куриш? Ой, погана це справа, не приведе тебе до добра. І охота ж людям свої ж гроші витрачати, щоб своє ж здоров'я гробити...

– От закінчиться війна, може, кину, – усміхнувся Ігор. – А зараз у нас є більш нагальні проблеми зі здоров'ям. У тебе якась мазь від опіків знайдеться? І протизапальне. І від застуди щось. Ну і еластичний бинт також не завадить...

– Схоже, вам серйозно перепало, – стурбовано похитала головою господиня. – У мене тут не аптека, але дещо, звісно, знайдеться... аспірин точно є, і мазі якісь були, все довоєнне ще, зараз взагалі нічого не дістанеш, крім того, що сама приготуєш, ну то я натуральним засобам більше довіряю, ніж усій цій хімії... а ось бинти найзвичайніші тільки...

– Вибачте, що ми так вриваємося з усіма нашими проханнями, – сказала Ялинка, – тим паче, що зазіхаємо на ваші запаси, але... – їй раптом спала на думку свіжа думка, і вона засунула руку в кишеню: – А от, до речі, це вам за клопоти, – вона поклала на стіл запальничку. – Ігор каже, вона двісті доларів коштує. А нам просто дайте пару коробок сірників натомість.

– Я пожартував, – голосно вимовив Ігор, незадоволений таким марнотратством. – Це китайська підробка, вона і п'яти баксів не варта.

– Ігорю, не будь жадібним, – суворо сказала Ялинка, кинувши на нього неприязний погляд. – Зрештою, це мій тро... моя запальничка.

– Ти теж куриш? – запитала тітка Аня з видом крайнього несхвалення.

– Ні, – похитала головою дівчина, – так само не терплю цього, як і ви. Але вогонь буває потрібний не тільки курцям.

– Ну добре, дорогі гості, – господиня підвелася з-за столу і взяла лампу, – ходімо тоді, поки зовсім не стемніло, підберемо вам, що потрібно.

Вона провела гостей темним коридором і відкрила скрипучі двері праворуч:

– Ось чоловіча кімната, а там он двері комори. Ти, Ігорку, пошукай там, що тобі потрібно, як зовсім темно стане – свічку запалиш, он вона на столі, і сірники поруч з ліжком, чоловік завжди їх там тримав, тільки обережно, пожежі не нароби. А ми з Оленкою підемо по-жіночому побалакаємо.

Ігор кинув на неї швидкий підозрілий погляд, знову пошкодувавши, що віддав пістолет Ялинці. Чи розуміє вона, що добра тітка Аня може бути зовсім не такою простою? Що от зараз вона спритно розлучила своїх гостей, а про те, що в будинку більше нікого нема, вони знають лише з її слів? Що все це може виявитися пасткою? Хоча, звісно, зважаючи на сліди на снігу, чоловіків на хуторі нема – але, можливо, вони прибудуть пізніше? Можливо, це і параноя, але

він прекрасно пам'ятав, яке з міст господиня вважає столицею. А Ялинка надто вже гаряче позначила їхню власну позицію.

І все ж він дозволив старій жінці повести дівчину геть. Поки що дійсно краще обмежитися ввічливими проханнями, інакше сама ж Ялинка йому і завадить... А крім того, не виключено, що стара сама їх боїться (і саме тому не хотіла позбавляти його наручників) і готова відкупитися від непроханих гостей усім, що їм потрібно – аби вони забралися з миром. Побойща у власному будинку вона, мабуть, не захоче. «Не нароби пожежі», еге ж. А от після того, як вони підуть... тут можливі варіанти.

Після того як обидві жінки пішли, Ігор швидко оглянув кімнату, затримавшись поглядом на абажурі під стелею, відшукав вимикач на стіні, клацнув вгору-вниз – електрики не було, господиня не збрехала. Що, з огляду на загальний стан справ у районі, було анітрохи не дивно, але перевірити все ж таки варто було. Щодо телефону, мабуть, теж правда, і інших засобів зв'язку тут, вочевидь, теж нема – всі вони вимагають електрики, хоча б для підзарядки акумулятора. Отже, викликати фідорів серед ночі бабка не може, якщо тільки у неї нема складу батарейок у підвалі – що теоретично можливо, але все ж малоймовірно...

Гаразд, сказав собі Ігор, поки що варто скористатися її люб'язною пропозицією і поритися у коморі. Він швидко відшукав практично все, що хотів – складені гіркою вовняні шкарпетки, теплі кальсони (які виглядали жахливо по-старечому, але йому з його рваними штанами потрібне тепло, а не зовнішній вигляд), хутрянну шапку з вухами і навіть не шарф, а цілий плед, здатний зігріти не гірше светру. Не знайшлося лише шкіряних рукавичок, і Ігор вирішив задовольнитися товстими вовняними рукавицями – на ходу руки мерзнути не будуть, а якщо буде потрібна спритність пальців (для тієї ж стрільби, наприклад), їх можна зняти за секунду.

І тут йому здалося, що десь у будинку зойкнула жінка. Судячи з голосу – явно не стара.

Він завмер з теплими речами в руках, а потім кинув їх на підлогу, знову швидко озируючись по боках. Ні, рішуче нічого, що згодилося б на роль зброї... за цим треба на кухню, там і ножі, і кочерга. Втім, з бабкою він впорасться і голими руками – але спочатку треба все ж таки переконатися, що йому не здалося (крик не повторювався, в будинку знову стало тихо). Свічка... до біса свічку, при швидких рухах вона все одно згасне і буде тільки займати руку. У напівтемряві перевагу має той, чиї очі звикли до п'тьми.

Ігор вискочив з кімнати. Куди господиня повела Ялинку? Кудись далі по коридору... будинок великий, але не палац, варіантів не так багато. Найближчі двері ліворуч виявилися зачинені – втім, наскільки він уявляв собі планування, вони взагалі вели з будинку в якусь із зовнішніх прибудов. Наступні двері праворуч... схоже, спальня самої господині. Старовинне металеве ліжко з шишечками, пірамідальна гірка подушок, голосно цокаючий годинник, якісь дурні вишиті серветки... всередині нікого. Далі.

У наступній кімнаті штори були запнуті, і всередині панувала вже майже повна темрява. Втім, Ігор все ж зумів розрізнити обриси ліжка, столу і шафи. На стіні щось висіло – здається, гітара. Ймовірно, кімната сина. Далі!

Він зрозумів, що досяг мети, ще до того, як відчинив наступні двері – зі шпарини знизу на підлогу сочилася тьмяне світло, а зсередини доносився тихий голос господині... і, здається, схлипування.

Ігор рвонув двері на себе.

Ялинка сиділа на табуретці посеред кімнати, спиною до входу, обличчям до вікна, і з усього одягу на ній були лише кумедні труси в горошок. Зім'ята брудна футболка валялася на підлозі біля її ніг (Ігор помітив, що її ліва ступня перев'язана – еге ж, звісно, все ж таки стерла ногу, хоча і намагалася не показувати цього); ліворуч стояв жерстяний таз з водою, а праворуч – столик, на якому лежав поліетиленовий пакет, набитий ватою, марлею і якимись упаковками явно медичного вигляду; але пакет був відсунутий назад, а на передньому плані стояли кілька баночок і великих пляшок, точно не куплених в аптеці, з написаними вручну етикетками. З пари

з них були зняті кришки, і в повітрі стояв досить різкий запах, в якому змішалися трави, прополіс і ще якась органіка. Тітка Аня сиділа на стільці перед дівчиною, тримаючи в лівій руці лампу, а в правій – марлю, просочену якоюсь зеленувато-бурою маззю, яку вона, здається, збиралася прикласти до грудей Ялинки. Коли двері відчинилися, господиня підвела обурений погляд на непроханого відвідувача.

– Вибачте, – збентежено пробурмотів Ігор, звертаючись до них обох і мимоволі відводячи погляд убік, хоча й не побачив нічого для себе нового. Втім, ні, побачив – ця худенька спина з виразними хребцями і зворушливими лопатками чомусь справила на нього ще більше враження, аніж демонстративно виставлені напоказ спотворені груди. Добре, що я хоча б не увірвався сюди з ножем, подумав він. – Мені здалося, що...

– Все гаразд, Ігорю, – сказала Ялинка, обернувшись через плече, і її голос прозвучав спокійно і холодно, як завжди, але Ігор все ж помітив сліди вологи на щоці. – Почекай там, ззовні.

– Так... звісно. Допомога ніяка не потрібна? Ну там води ще принести...

– Іди-іди, не бентеж дівчину, – сердито підтвердила господиня. – Самі впораємося. Пристойні люди стукають, взагалі-то. Знайшов одяг, який хотів?

– Так, дякую.

– Ось там же можеш і спати вклататися, на дідовому ліжку, а Оленці я тут постелю.

Ігор задоволено відзначив про себе, що господиня навіть не заїкається про те, щоб виставити їх на мороз проти ночі – хоча, формально кажучи, вони навіть не просили про ночівлю. Хоча, можливо, Ялинка вже попросила... Втім, він як і раніше не був упевнений, наскільки безпечно залишатися тут на ніч, і ідея розмістити їх за декілька кімнат один від одного в цьому контексті йому не подобалася. Він швидко обвів поглядом приміщення – звісно, це була колишня кімната господарської доньки, як і казала тітка Аня; над ліжком, на яке був звалений в купу витягнутий з шафи та скрині на підлозі одяг (поруч, гидливо відсунутий від чистої білизни, притулювся і знятий Ялинкою камуфляж), все ще навіть висів полинялий постер якоїсь музичної групи – чотири волохаті хлопці в шкіряних куртках і з солодкими поглядами, покликаними вражати наповал неповнолітніх дуреп. Цікаво, подумав Ігор, чи воює зараз хоч один з цих піжонів? Та напевно ні, тепер, коли пік їхньої слави і повні стадіони вже в минулому, розважають, мабуть, фідорів по кабаках...

– Нам би краще спати разом, – сказав він уголос і одразу виправився: – Тобто я маю на увазі – в одній кімнаті. Я можу і на підлозі, все одно мені тепер навіть куртку не зняти...

– Так, – підтвердила Ялинка, перш ніж тітка Аня встигла заперечити, – разом нам... спокійніше.

– Гаразд, – буркнула господиня, все ще дивлячись на Ігоря незадоволено, – хочеш на підлозі, спи на підлозі, матрац і подушку можна і на підлогу покласти... Але ви ж точно брат і сестра? – тепер вона пильно дивилася на дівчину.

– Ігор – мій брат, – твердо підтвердила та. – Клянуся, чим хочете.

«І не збрехала ж! – подумки захопився Ігор, згадавши, на честь кого отримав своє нинішнє ім'я. – Просто не уточнила, який саме Ігор...»

– Гаразд, братику, – пробурмотіла тітка Аня, – тільки все одно, не маяч тут, поки ми не закінчимо. Іди хоч на кухні посидь. Можеш ще чаю поставити, там вода у відрі ліворуч...

– Мені скоріше навпаки потрібно, – посміхнувся він. – Де тут у вас...?

– Вбиральня? – не стала делікатничати господиня. – Як зі сходів зійдеш, ліворуч за рогом. Тридцять років нею не користувалися, все в будинку обладнали, не гірше, аніж у міських. Ну а тепер, як помпи не працюють, доводиться знову по-старому... ось така вона, ваша свобода... вже як нас їхня електрика пригнічувала, сил нема!

Ігор поспішно вийшов, не бажаючи нового витка політичної суперечки. Зробивши в темній промерзлій будці те, чого і справді потребував, він декілька хвилин стояв на морозі,

дивлячись на зоряне небо. Його думки, проте, були далекі від астрономії. Варто було, мабуть, наполягти на тому, щоб їм обом ночувати в дідовій, а не в доньчиній кімнаті. Дідова ближче до виходу, і тоді б вони знаходилися між виходом і спальнею господині. Якщо тітці Ані заманеться вночі або під ранок кудись прогулятися – він би, мабуть, почув. Скоріш за все, це «кудись» – все та сама вбиральня, але от якщо вона не повернеться хвилин за п'ять... А в кімнаті доньки вони, навпаки, опиняються в найдалшому від виходу куті, звідки, якщо щось трапиться, пробиватися найважче. І через вікно не вийде – рами заклепані на зиму, на це він уже звернув увагу...

І все ж таки – скоріш за все вночі вони в безпеці. Ані господиня не попреться доносити через ліс, ані фідори не припхаються з власної ініціативи. Ніч більше сприяє дичині, ніж мисливцям, і мисливці це знають. А ось ранок – інша справа, в чому вони мали можливість переконатися менш ніж добу тому. Вранці їм краще не затримуватися.

А Ялинці, напевно, затишніше в дівчачій спальні, ніж у кімнаті покійного старого...

Він повернувся в будинок і вже практично навпомацки пройшов до дідової кімнати. Запалив свічку, сунув сірники в кишеню, зібрав з підлоги відібрані речі, вдягнув шкарпетки і кальсони, знову натягнув зверху рвані камуфляжні штани, потім сів на ліжку і знову задув вогонь. Темрява наповнювала його відчуттям безпеки. Старий військовий рефлекс: вночі при світлі ти – мішень.

– Ігорю, ти де? – долинув голос дівчини з боку кухні.

– Тут я, – відгукнувся він.

Через пару хвилин Ялинка зі свічкою в руці з'явилася на порозі, вдягнена у рожеву піжаму і вовняні шкарпетки. На грудях піжами був вишитий (і явно не фабричним способом) усміхнений ведмедик. У цьому вбранні Ялинка здавалася зовсім ще дівчинкою – років чотирнадцять, не більше; навіть важко було знову уявити її такою, якою вона була зовсім недавно – в армійському камуфляжі і з автоматом. Ігор мимоволі посміхнувся.

– Якщо будеш сміятися, я тебе вб'ю, – одразу ж похмуро промовила Ялинка.

– Я не сміюся. Тобі це справді пасує. Але, сподіваюся, тітка Аня для тебе не тільки піжаму знайшла?

– Так, все, що потрібно, підібрали. Від білизни до куртки без дірок. Куртка, звісно, проста, жовта така, але камуфляж зараз радше привертає до мене увагу, аніж навпаки.

– А взуття?

– Так, чоботи доньки господині підійшли. На один розмір більші за мої, але один – це не сім, і з теплими шкарпетками то що треба. То ти йдеш спати?

– Угу, – він підвівся. – Треба тільки матрац з подушкою перетягнути...

– Не треба. Тітка Аня тобі там вже на підлозі постелила.

З доньчиної кімнати вже прибрали медичні причандали, але запах ще відчувався в повітрі – проте тепер до нього додався і запах чистої накрохмаленої білизни. Ігор з посмішкою відзначив, як саме йому постелили – матрац, накритий стьобаною ковдрою (явно зайвою для людини, змушеної спати у верхньому одязі, але, вочевидь, господині не подобалася думка укладати гостя на голий матрац), лежав біля стіни, протилежної ліжку, тобто на максимальній відстані від Ялинки. «Господи, їй-то що до того, як ми будемо спати, – подумав він з роздратуванням, – і ніби ми не могли б перебратися один до одного, якби захотіли...» Дівчина тим часом взула чоботи, накинула свою нову куртку (насправді, звісно, вона не була новою – такий фасон вийшов з моди років п'ять тому) і вийшла з очевидною метою; Ігор ще раз окинув уважним поглядом кімнату, перевірів віконну раму (ні, так просто не висадиш), а потім схопив і потягнув призначений для нього матрац – але не до ліжка, а до дверей, розгорнувши його поперек входу. Повернувшись, Ялинка ледь не спіткнулася об цю несподівану перешкоду.

– Це ще навіщо?

– Охоронятиму ваш сон, лежачи на порозі, принцесо, – посміхнувся Ігор. – Так надійніше. Ніхто не зможе увійти без... мого дозволу.

– А якщо мені серед ночі знадобиться вийти?

– Ну, тоді буди мене, не соромся.

– З тобою, мабуть, соромитимешся... – дівчина швидко скинула верхній одяг і взуття та влізла під ковдру. Побачивши, що Ігор також ліг на своє ложе, вона задула свічку, що стояла на приліжковому столику. – От заради чого ти вдерся, господиню налякав? – продовжувала вона з темряви.

– Я почув, як ти кричала.

– Це не я. Це тітка Аня. Я їй не хотіла нічого показувати, казала – сама все оброблю, а вона дай я дай я, я ж бо сина лікувала, коли він окропом ошпарився... ну а як побачила, одразу – «ой божечки!»

– Ялинко, – терпляче зітхнув Ігор, – я можу відрізнити твій голос від голосу старої. Тобто вона там, може, щось і голосила, але кричала – ти.

Дівчина нічого не відповіла, і після паузи він запитав: – Сильно боляче?

– Не так, як коли це робили, – похмуро відгукнулася Ялінка. – Та й взагалі, це я від несподіванки більше, коли футболку зняти спробувала. А там кров і ще гідота всяка, що з опіків виділяється... присохло все... ну і запалення, звісно... дивно було б, якби в таких умовах не було запалення...

– Сильне?

– Яке є, таке є, – буркнула дівчина.

– І ти весь цей час терпіла і мовчала?

– А якби я почала стогнати і скаржитися, воно б пройшло?

– Тобі до лікаря треба.

– Треба, – погодилася вона. – І не тільки щодо опіків. Перевіритися ще на всіляку венеричну погань... Сам Дракула, уяви, в презервативі гвалтує. Обережний, сука, він завжди був обережним... ну а підлеглі у нього не всі такі чистюлі. Сподіваюся, я хоча б не вагітна. За термінами начебто не повинно бути... Тільки де ж я тут у лісі клініку візьму?

– Тобі в ліс зі мною йти не обов'язково було. Витягла з вогню, вже круто, ну а далі кожен своєю дорогою...

– Теж мені, герой знайшовся. Ні вже, раз я взялася за справу, доведу її до кінця. Та й потім, ти чув, що тітка Аня про нинішній стан медицини тут розповідала? По-любому треба до наших вибиратися, на неокуповану територію... Гарзд, насправді усе не так вже й страшно. Не гангрена якась. Ну, опіки, ну, запалення. Після того як тітка Аня все своєю маззю обробила і чисту пов'язку зробила, вже навіть і не болить... майже. Якщо не торкатися, то й не звертаєш уваги. Йти зможу не гірше за тебе, не сумнівайся. А грудьми я найближчим часом годувати не збираюся. Та й взагалі ніколи не збираюся. Більше жоден мужик до мене не доторкнеться, це точно, – вона замовкла, немов агресивно чекаючи заперечень, але в Ігоря вистачило розуму не ставити під сумнів останній пункт.

– Температура піднятися може, – зауважив він замість цього. – Тим паче ти ще й застуджена...

– А, це взагалі дурниця. Гарячий чай з медом плюс дві таблетки аспірину – завтра вже слідів не залишиться. І ще упаковку аспірину тітка Аня мені з собою дала. Не треба про мене турбуватися. Про своє здоров'я думай.

– Ялинко... не обов'язково весь час бути такою... залізобетонною.

– Розкажи це тим, хто розв'язав війну. І їхнім поплічникам. Розкажи це банді Дракули.

– Я не про ворогів. Ворогам, так, не можна показувати слабкості. Але зі своїми... я ж бачив, як ти плакала в товаристві господині – хоча вона нам, зрештою, не дуже-то й своя...

– А тому що не треба вдиратися, куди не просять! Вдерся б у вбиральню ще б не те побачив...

– Та зрозумій же ти нарешті, я не став через це... поважати тебе менше! Навпаки, я хочу

сказати, що це абсолютно нормально, і ти не повинна цього соромитися...

– Ага, скажи ще, що жінка повинна бути слабкою!

– Ну, дивлячись яка жінка, – серйозно відповів Ігор. – Деякі, так, повинні. Тому що це змушує чоловіків поруч з ними відчувати себе сильними. Але ти не така, звісно. Ти сама – боєць. А боєць повинен підтримувати товариша, але і не повинен сам цуратися його підтримки. Іноді можна дозволити собі сльози, якщо після них стає легше. Істерику – ні. Сльози – так.

Дівчина мовчала, і після тривалої паузи Ігор запитав майже винувато:

– Що ти розповіла господині... про нас? Вона ж знає, хто такий Дракула?

– Ах от воно що, – гірко відгукнулася з темряви Ялинка. – З цього треба було починати, а не штовхати тут душеспасні промови. Зовсім не мої почуття тебе турбують, а чи не бовкнула я у хвилину слабкості чогось зайвого, що підставить тебе під удар.

– Ну знову ти за своє, – досадливо скривився він. – Я пам'ятаю, що ти нічого не хотіла їй показувати, але раз вона побачила... треба просто з'ясувати ситуацію, щоб оцінити перспективи. Адже вона тепер розуміє, що це був не просто бандитський наїзд з метою вибити бабло?

– Ти даремно ідеалізуєш Дракулу, – глузливо відповіла Ялинка. – Такі, як він, банальним рекетом і грабунком теж аж ніяк не гребують. Просто прикривають це ідеологічними гаслами. Тітка Аня розповіла, як у них виглядає «боротьба зі шпигунами». Їй ще дуже пощастило, що тільки золото і срібло забрали – могли і на підвал кинути, так це у них називається... не те що пожаліли стару, звісно, просто зрозуміли, що більше взяти з неї і справді нема чого... Коротше, я трималася первісної версії. Що у тебе ще до війни свій бізнес був, а як ти їм «у фонд оборони» платити відмовився, так одразу і став «шпигуном сепарської хунти». Ну а мене прихопили, щоб ти поступливіший був.

– Зрозуміло, – буркнув Ігор. Версія як версія, не те щоб неймовірна. Але чи повірить тітка Аня – особливо якщо інформація про розшук втікача вже поширилася, або дійде до неї найближчим часом? А якщо й повірить, чи захоче перебігати дорогу не якимось безвісним дрібним злочинцем, а самому Дракулі, яким лякають дітей? І тут вже неважливо, чи полює він за втікачем з політичних мотивів чи з комерційних – головне не ставати йому на шляху. І навіть якщо розповісти їй, що вся банда мертва (що правда) і сам Дракула теж (що не факт) – голосливим твердженням зацікавлених осіб вона може і не повірити. «Якщо вам більше нема кого боятися, від кого ж ви тікаєте?»

Бух! Бу-бух! Бух! Бу-бу-бух!

– Ну от, знову починається, – буркотливо констатувала Ялинка. – Люблять вони вночі обстрілювати. Спати заважають, суки.

– Тривожащий вогонь, – відгукнувся Ігор. – Саме так він і називається.

Цього разу, однак, характер канонади був іншим, аніж напередодні. Тепер били ближче, і, вслухавшись, Ігор розрізнув не лише гуркіт пострілів, а й свист снарядів, що летіли у височині – якщо й не просто над будинком, то принаймні десь не дуже далеко. А потім почали гудіти і розриви влучань – але не десь там далеко, куди летіли снаряди, а, виходячи зі звуку, приблизно там же, звідки вівся вогонь. Відповідь, зрозумів Ігор. Контрбатарейна боротьба. До позиції на слух було кілька кілометрів, тож навряд чи можна було побоюватися дурного снаряда, що впаде просто на хутір – для цього артилеристи однієї зі сторін мали б виявитися дуже вже криворукими. Втім, на війні якого тільки безглуздя не буває...

І раптом канонада припинилася – набагато швидше, аніж Ігор розраховував. Розриви відповідей гриміли ще пару хвилин, але потім вщухли і вони.

– Здається, накрили тварюк! – радісно констатувала Ялинка.

– Не факт, – заперечив Ігор. – Вони могли просто змінити позицію.

– Сподіваюся... а-аа... не встигли, – позіхнула дівчина. – Земля їм скловатою.

– Амінь, – погодився Ігор, зазначивши про себе, що, здається, вони вже не так далеко від лінії фронту – або як там вона тепер офіційно називається, «розмежування». Але це, звісно, не

привід розслаблятися і радіти. Найприкріше – але й найпростіше! – запалитися якраз на останніх кілометрах...

Вночі ніхто не потурбував Ігоря, але, попри його план прокинутися раніше за всіх у будинку, першою це зробила господиня, що піднялася, за селянською звичкою, ще до світанку, і лише звуки, які вона видавала – шорхаючі кроки, скрип старих дошок підлоги під її огрядним тілом, грюкання дверей, якийсь стукіт і брязкання – розбудили чоловіка. Втім, цей шум його не насторожив, а заспокоїв – тітка Аня вочевидь не намагалася зробити щось потайки від гостей. Звичайні хутірські ранкові турботи по господарству – розтопити піч, натягати води, погодувати-подоїти кого там належить (або зібрати яйця, якщо тільки зарізана напередодні курка не була останньою) і все таке інше. Всі ці звуки були такими мирними, що Ігор навіть не став одразу ж вставати, а дозволив собі полежати ще пару хвилин з розплющеними очима, дивлячись на стелю, що сіріла в передсвітанкових сутінках. Потім все ж нагадав собі, що, яким би гостинним не здавався хутір, затримуватися тут не варто.

– Ялинко! – неголосно покликав він.

– А? Ранок? – одразу відгукнулася дівчина. – Ох... цілу вічність, здається, не спала на нормальному ліжку. Мені навіть на мить здалося, що... – вона замовкла.

Втім, не потрібно було диплома психолога, щоб здогадатися, що вона не захотіла домоворювати. «... що я у себе вдома, що нема жодної війни, та й ніколи не було, що все це був страшний сон, а зараз увійде моя мама і покличе снідати...» Він не настільки тупий солдафон, щоб цього не зрозуміти.

З-під дверей тим часом і справді полинув апетитний смажений аромат, і з коридору долинув голос господині: «Оленка, Ігор! Вставайте снідати, я вам картопляних оладок напекла».

Ялинка спритно зіскочила з ліжка, а Ігор з легкою посмішкою цнотливо відвів погляд, поки вона переодягалася з піжами у свій новий одяг (з колишнього вона залишила собі тільки камуфляжні штани, вирішивши, що для подорожі зимовим лісом вони тепліші і практичніші за цивільні штани, не кажучи вже про спідниці). Проте краєм ока Ігор все ж помітив, як вона витягла з-під подушки конфіскований у нього пістолет у кобурі і сховала зброю в кишеню жовтої куртки. Отже, вона так і спала з пістолетом під подушкою, і весь цей розслаблююче-мирний антураж не позбавив її пильності – все ж таки молодець дівчисько...

Хоча вони вже не були такими голодними, як напередодні, купка гарячих золотисто-коричневих оладок з медом здалася їм царським частуванням. Проте, навіть працюючи щелепами, Ігор не забував про практичні справи. Картопля у господині, вочевидь, своя, як і всілякі соління-варення, а от борошно напевно привезене...

– Машина-то є у тебе, тітко Аня?

– Є старий пікап, – неохоче відгукнулася господиня, – тільки він не на ходу. З початку війни ще. Акумулятор там дохлий і колеса спущені. Та й боязко зараз по дорогах їздити. Мін всюди понаставлено. Тільки герої ці і катаються, у них карти є. І то, буває, підриваються – у них там теж ліва рука не знає, де права міни ставить...

– І як же ти тут одна на відлюдді без машини обходишся? Мабуть, мішки на своєму горбі знизу з долини особливо не потягнеш.

– А кум там мій живе, він заїжджає інколи. Він мені борошно привозить, ну й інше різне, що треба, а я з ним медом розплачуюся. Раніше сама торгувати їздила, а тепер не годна вже...

– А казала, зовсім одна тут, і поговорити нема з ким, крім собаки...

– Так звісно одна! Часто, чи що, кум заїжджає? Добре, якщо на пару місяців раз.

– І як же він мін не боїться?

– Так він знає, де вони стоять... він же теж в їхньому ополченні.

Та-ак, подумав Ігор. Його м'язи напружилися, як у тигра перед стрибком, але зовні він все так само розслаблено потягнувся за черговою оладкою.

– А що ж кум тебе не захистив, коли на тебе «ловці шпигунів» наїхали? – поцікавився він,

намазуючи оладку медом.

– Та він сам про це не знав. Ти що, думаєш, він там якась шишка? Так, на блокпосту стоїть... Потім, коли я йому розповіла, він спочатку харапудився – мовляв, піду до коменданта, а потім ще подумав і каже – ні, не варто, бо як би тільки гірше не вийшло. Все одно, мовляв, нічого вже не доведеш, вийде тільки наклеп на героїчне ополчення і сепарська пропаганда...

Ігор кинув швидкий погляд на Ялинку. Але цього разу дівчина, вочевидь, і сама зметикувала, що від політичних суперечок краще утриматися. Вона старанно доїла останню оладку і запила її чаєм з великої зеленої кружки.

– Охх, дякую, тітко Аню. Неймовірно смачно. Добре тут у вас, але нам далі йти треба.

– Та почекай ти – далі! – незадоволено заперечила стара. – Дай я тобі хоч перев'язку нову зроблю. А по-хорошому, тобі б взагалі нікуди не ходити тиждень, нехай хоч трохи запалення спаде...

– Ні, – рішуче похитала головою дівчина навіть раніше, аніж це встиг зробити Ігор, – дякую, звісно, але ми затримуватися не можемо. У Ігоря... . справи важливі.

– Ну так він і один дійти може, чоловік міцний, – відповіла господиня, кинувши на Ігоря погляд, позбавлений особливої приязні.

– Ні, – знову повторила Ялинка. – Він без мене нікуди.

– Ну як знаєте, – буркотливо промовила тітка Аня, підводячись з-за столу. – Тоді йдемо, я тобі пов'язку поміняю, а братик твій тут нехай почекає.

Залишившись один, Ігор трохи почекав, потім безшумно підвівся і швидко пройшовся по кухні, обстежуючи шафи – ні, нічого корисного, крупи всілякі, сіль в пачках, посуд... – потім витягнув з кишені куртки рукавицю і кинув її під стіл. Відійшов до дверей, повернувся, підштовхнув ногою глибше – тепер її не буде видно від входу. Добре. Потім підійшов до вікна і став там, розглядаючи засипаний снігом двір, перетнутий довгими ранковими тіннями, безхмарно-синє небо і вершини пагорбів, що виднілися вдалині над парканом і деревами, вже залишені ними позаду. Звідси ж йому було видно й ворота. Дуже, звісно, смішно вийде, якщо кум-опущенець припхається просто зараз - і, можливо, не один...

Проте ніхто так і не з'явився, і Ігор так і простояв біля вікна, поки не повернулися жінки.

На прощання тітка Аня обдарувала їх пакетом з їжею (нічого особливого – декілька крутих яєць і варених картоплин, але все одно краще, ніж нічого) і різноманітними напуттями – щодо дороги (адже, згідно з легендою, вони «заблукали»), подальшого лікування опіків і навіть рецепта оладок, які особливо сподобалися Ялинці. А Ігорю тихо сказала:

– Бережи сестру. Один раз вже не вберіг, то хоч тепер...

– Буду, – запевнив він.

Ще раз подякувавши за всю допомогу і подарунки, вони вийшли з будинку, а потім і з двору. Листопадове сонце сяяло, немов навесні, але підмерзлий скрижанілий сніг хрустів під ногами, і мороз пощипував обличчя. Втім, тепер вони могли зустріти холод у всеозброєнні. Крім теплих речей, підкладених під верхній одяг, на Ялинці була лижна шапка і в'язані рукавички, на Ігорі – дідів тривух, що мав, може, і дещо комічний вигляд, але цілком справлявся зі своїм завданням, і... він надів одну рукавицю, а потім почав зі здивованим виглядом ляскати себе голою рукою по кишенях.

– Чорт.

– Що таке? – дівчина, що відійшла на декілька кроків уперед, обернулася.

– Здається, я зронив рукавицю. Мабуть, ще в будинку. Чекай тут, я швидко, – він повернувся і побіг назад до будинку, перш ніж Ялинка встигла відповісти.

Двері не були зачинені (він і не чув, спускаючись з ганку, щоб за ними замикали замок – і розраховував, що так і буде). Безшумно прослизнувши всередину, він зупинився на порозі, прислухаючись. З кухні доносився плескіт води – очевидно, господиня мила посуд. Знову-таки, як він і розраховував.

– І знову привіт, тітко Анно, – оголосив він, входячи на кухню.

– Ой! – вона обернулася, притискаючи до грудей мокру тарілку. – Налякав. Що таке, забув що?

– Так... рукавичку ось тут десь загубив, з кишені випала. Добре хоч далеко піти не встиг...

– Де сидів, там, мабуть, і випала, – поставивши тарілку поруч з відром, яке слугувало заміною водопроводу в епоху без електрики, господиня підійшла до столу і нахилилася. – Та ось же вона!

Ігор одразу опинився збоку і трохи позаду, схопив стару однією рукою за підборіддя, іншою за потилицю (наручники анітрохи не завадили) і різко повернув. Почувся хрускіт ламаних хребців. Він потримав зм'якле тіло ще декілька секунд, потім акуратно опустив на підлогу.

Знову обвів поглядом кухню, перш ніж піти звідси назавжди. Запальничка все ще лежала на столі, і Ігор поклав її у кишеню. Потім нахилився, підібрав з підлоги й одягнув рукавицю. Потім відкрив важку кришку льоху, що, як він помітив заздалегідь, знаходилася якраз у кухні (що логічно – адже саме з льоху дістають продукти). Якщо опушенці й фідори припхаються сюди просто сьогодні, мертве тіло все ж може послужити їм вказівкою, в якому районі шукати втікачів – отже краще все ж таки прибрати труп геть з очей. Як, до речі, і армійську куртку та берці Ялинки, які все ще в будинку – їх краще втопити у вбиральні. Скільки все це триватиме? Якщо хвилин три, то нормально, а от далі дівчині може набриднути стояти й чекати за парканом...

Але їй це набридло набагато раніше. Ледь він, схопивши мертве тіло під пахвами, потягнув його до відкритого люка, як до нього долинув звук грюкнувших дверей, і по коридору затупотіли кроки.

– Що ти наробив, виродку?!

– Ялинко, – зітхнув він, випускаючи тіло і випрямляючись, – я не хотів, щоб ти це бачила, але це було необхідно. Вона б нас здала.

– Ти довбаний маніяк!

– Ти сама чула, на чиєму вона була боку. Навіть після всього зла, що їй заподіяли фідори та їхні посіпаки. Таке не лікується. Плюс її кум-опущенець, з яким вона в чудових стосунках. Які докази тобі ще потрібні?

– Вона нас прийняла, як рідних!

– Тому що злякалася. Або тому, що хотіла затримати до прибуття поліцаїв.

– Вона бачила, що фідори зробили зі мною! Лікувала мене! На твою думку, після цього вона могла знову мене їм видати?!

– Ти на своєму хуторі доглядала за козами та свинями, – знизав плечима Ігор. – Лікувала їх, з пляшечки, напевно, вигодовувала. Що анітрохи не заважало тобі потім їх різати. Не бачу жодної суперечності.

– Та блін, до чого тут кози?! Худобу і вирощують, і ріжуть для їжі, а тітці Ані який сенс?

– Можливо, за наші голови вже оголошено нагороду. Ну і потім... я, узагалі-то, не стверджую, що вона неодмінно хотіла нам зла. Може, й ні. Може, вона щиро переймалася тим, що з тобою зробили. Жіноча солідарність і все таке. Але вона б розкололася, тільки-но б на неї натиснули. Навіть без будь-яких тортур. Просто налякали. Згадай, як вона сама, з власної ініціативи віддала грабіжникам свою зброю, про яку ті навіть не знали. Ми для неї – така ж рушниця, тільки ще й абсолютно для неї марна на додачу. Зрештою, вона могла проговоритися навіть просто через дурість, щойно до неї заявиться цей самий кум. Поговорити їй, бач, нема з ким...

– Та він, може, через два місяці з'явиться!

– А може, вже сьогодні. І це не питання випадкових збігів. Якщо нас шукають і його начальство вже поставлено до відома, цей самий кум може прямувати сюди просто зараз.

Причому з товаришами. Поки ми тут стоїмо, сперечаємося і втрачаємо час.

– Блін, я так і знала, що цим скінчиться... – вимовила Ялинка з нещасним виглядом.

– Тому ти не хотіла сюди йти? – зрозумів Ігор. – Ти турбувалася за господарів, а не за нас?

– Так! В першу чергу. Хоча і за нас так само...

– Ну, принаймні одну проблему я вирішив, – посміхнувся Ігор, знову беручи труп під пахви. – У будь-якому випадку, що зроблено, те зроблено, і нам треба забиратися звідси. Я закінчу тут, а ти поки забори з кімнати свої армійські манатки і втопи їх у вбиральні.

Дівчина ще раз гнівно поглянула на нього, але більше нічого не сказала – усвідомивши, вочевидь, що суперечки і справді вже безглузді – і швидко вийшла.

Ігор дотягнув стару до люка і зіштовхнув вниз. Буде виглядати так, ніби вона спотикнутися на сходах і зламала шию. Втім, для правдоподібності цієї версії люк треба було залишити відкритим, але Ігор, подумавши ще кілька миттєвостей, закрив його. Буде краще, якщо тіло взагалі не знайдуть (а кум, вочевидь, не стане переривати весь хутір, просто не заставши господиню вдома), ніж якщо знайдуть і почнуть будувати гіпотези. Він почув, як Ялинка пройшла коридором до виходу, і пішов за нею.

За хвилину вони знову, і тепер вже назавжди, покинули хутір.

Вони не пішли по дорозі, щоб уникнути навіть теоретично можливих зустрічей, а знову заглибилися до лісу. Йшли мовчки. Ялинка, як і раніше, несла в руці пакет з їжею. Нарешті Ігор порушив мовчання:

– Може, тепер віддаси мені пістолет?

Дівчина сердито поглянула на нього:

– І кого тепер ти збираєшся вбити?

– Фідорів, якщо ми на них натрапимо, – спокійно відповів він. – Або будь-кого іншого, хто буде становити для нас небезпеку.

– Скажи вже прямо – для тебе з твоєю параноєю.

– Для нас, – повторив Ігор.

– За себе дозволь мені самій вирішувати.

– Ялинко, – зітхнув він, – це війна. На війні бувало навіть, що мати душила власну дитину, щоб вона своїм криком не видала всіх. Тут краще бути живим параноїком, аніж мертвим гуманістом. Ну поміркуй, ти ж розумна. Ти не можеш не визнати, що я вчинив правильно.

Дівчина мовчала, продовжуючи крокувати по снігу. Потім твердо сказала:

– Більше ми не увійдемо в жоден будинок, поки не опинимося на нашій території. Хіба що в гарантовано безлюдний у пустельному селі.

– Так, – погодився він. – Там такі будуть?

– Так, там під урвищем багато зруйновано. Деякі села знищені просто вщент – одні печі стирчать, як у фільмах про Другу світову, деś цілі будинки залишилися, але живих людей нема...

Ці слова несподівано зачепили щось у затуманених глибинах його пам'яті. Щось знову з дитинства. Печі... фільми... еге ж, їх з класом водили на фільм про звірства німецьких карателів. Це називалося патріотичним вихованням. Хто міг тоді подумати, що виховані таким чином патріоти будуть творити те ж саме на власній землі... І на ці давні, здається, навіть чорно-білі кадри (реальна хроніка чи стилізація? цього він вже не міг пригадати) накладався образ мертвої старої, яку він тягнув по підлозі...

– То ти обіцяєш? – з натиском наполягала Ялинка. – Більше жодних контактів з місцевими й жодних вбивств мирних жителів.

– Так, так, обіцяю, – нетерпляче відповів він. Спогад про щось дуже-дуже важливе був зовсім поруч. Карателі... вбивство мирних жителів...

Ялинка простягнула йому пістолет у кобурі. Він взяв зброю майже машинально, відчув у руці її приємну вагу...

– Я згадав!!!

– Згадав? – Ялинка різко обернулася до нього і навіть відсахнулася, немов злякавшись виразу його обличчя. – Що саме?!

– Завдання Дракули. Операцію, яку мала провести його банда. Увійти у велике село, мешканці якого симпатизують фідорам, і вирізати там усіх, не зважаючи на стать і вік. Кілька сотень людей. І, звісно, забезпечити «докази» для міжнародної спільноти, що це зробив наш диверсійний загін. Карателі, що мстяться місцевим за зраду.

– А яку роль у всьому цьому відігравав ти?

– А мені, мабуть, належало стати головним із цих «доказів». Я мав дати свідчення на камеру, що командував цим загonom, поки мене не захопили доблесні бійці Дракули, які, на жаль, прибули занадто пізно. Обличчя, ім'я, звання – було б неважко перевірити, що я дійсно офіцер республіканських Спеціальних сил, а не підставний актор. Думаю, нема потреби уточнювати, якими методами вони збиралися домогтися від мене потрібних слів... А потім я, зрозуміло, помер би від отриманих під час затримання поранень, попри всі зусилля фідорських лікарів, перш ніж мене змогли б допитати міжнародні слідчі.

– А я? Адже Дракула залишив на мені підпис, це руйнувало всю легенду.

– Ти тут взагалі ні до чого, зрозуміло. Ти просто випадково потрапила їм під руку, поки вони нудьгували на таємній базі, чекаючи на відмашку «почати операцію». Вони б убили тебе після того, як натішилися, і спалили тіло. Живі свідки в плани Дракули не входили.

– Так... Виходить, грачі прилетіли дуже вчасно. Не лише для мене однієї. А як називається село? Не факт, що фідори не намагатимуться повторити спробу з іншою бандою.

Ігор мовчав близько хвилини.

– Не пам'ятаю, – нарешті він скорботно похитав головою. – Після контузії взагалі не можу згадати жодних імен. Тільки от назви зброї та бойової техніки пам'ятаю, а більше нічого.

– Отже, і свого імені ти як і раніше не знаєш?

– На жаль. Але я вже почав зводити до «Ігоря», – спробував посміхнутися він.

– Гарзд, – констатувала Ялинка. – Найважливіше ти згадав. Тепер потрібно якнайшвидше донести цю інформацію до наших.

– Далеко нам ще діставатися?

– Вже не дуже. До урвища вийдемо за півтори години. А далі як пощастить.

Вони дійсно без пригод дісталися протилежного краю височини – на відміну від положистого підйому, що його вони подолали напередодні, тут вона круто уривалася донизу. Ця круча виглядала, як межа між світами в якомусь казковому фільмі: заповідне лісове царство вгорі – стародавнє, дике і суворе житло сил природи, і доглянуті, акуратні, оброблені поколіннями копіткої селянської праці цивілізовані землі внизу – ретельно нарізані квадрати полів, фруктові сади з вишикуваними в лінії деревцями, будиночки з побіленими стінами і червоними черепичними дахами, прямі, лише подекуди загнуті стрічки доріг, підкреслені подвійним частоколом високих тополь по краях... Від дикої природи там залишилися лише нечисленні гаї – та й тим, зазвичай, була надана округла або прямокутна форма – і темна стрічка річки, що примхливо звивалася далеко попереду, ближче до горизонту. Лише безпосередньо під урвищем, там, де сонце з'являється лише в другій половині дня, тягнулися головним чином пустища (що їх, ймовірно, використовували влітку, як пасовища); що виглядали досить похмуро в густій тіні кручі – але там, де тінь закінчувалася, і сніг, і підталі і знову замерзлі калюжі, і білі будиночки, що здавалися звідси зовсім іграшковими, сяяли яскраво і весело.

Втім, лише на перший погляд. Сніг прикрив рани, залишені війною, проте, придивившись, можна було помітити, що на чимало будинків і навіть на цілі села він ліг не святковою фатою, а саваном. Чорніли вибиті вікна і пробоїни в стінах, вишкірялися розбиті двері, темніли засніженими ямами провалені дахи, то тут, то там виступали з-під снігу обгорілі колоди й плями кіптяви. Помітними були повалені стовпи і прогалени в струнких рядах дерев,

яких теж не милували снаряди, що прилітали з-за річки. Втім, тепер, мабуть, і колись викохані дерева, і марні без електрики стовпи все частіше ставали жертвами не стільки артобстрілів, скільки сокир мешканців, які потребували палива. І, здається, чим ближче до річки, тим руйнувань було більше, хоча відстань і заважала розгледіти деталі.

– За річкою вже наші позиції, – повідомила Ялинка. – По прямій звідси всього кілометрів дванадцять. Але по прямій нам не пройти, тим паче вдень. По-перше, сам бачиш – відкрита місцевість. Патрулі, застави і просто цікаві селяни, серед яких більшість за фідорів – ну ще б пак, адже це *ми* їх обстрілюємо, а що, зрештою, робити нашим, коли звідси луплять по них? По-друге, мости через річку підірвані, а лід ще не встав.

Ігорю це і так було очевидно.

– То який план? – запитав він.

– Направо урвище знижується, туди і дорога з хутора веде, але туди ми не підемо. Хіба що з кумом тітки Ані і його товаришами по блокпосту познайомитися не бажаєш.

– За певних обставин не відмовився б, – зловісно оскірівся Ігор. – Але не за нинішнього співвідношення вогневої потужності.

– Ми не повинні ризикувати, – суворо нагадала Ялинка. – Тим паче тепер, коли ми знаємо...

– Так, зрозуміло, – перебив Ігор. – Не кажи, чого не робити, кажи, що робити.

– Тут спуститися, в принципі, можливо, мало не просто на дупі з'їхати, але далі та ж проблема. Нас можуть побачити вже навіть під час спуску. Тому ми підемо ліворуч. Там спуск складний. Не те щоб був потрібний вищий клас альпінізму, але складний. Як твоя гомілка?

– Краще, ніж раніше, – усміхнувся Ігор. – Нічого, як-небудь.

– І до річки звідти теж тупати далі – вона там вигинається в західний бік, – продовжувала Ялинка. – Зате там ніхто не живе. Там такі бої йшли за цей плацдарм між річкою і стіною, що все по кілька разів переорало, жодного цілого будинку нема. Патрулі, звісно, все одно вештаються. Але тут вже, кажу, як пощастить. Зате в руїнах багато де можна сховатися.

І вони рушили ліворуч над урвищем, яке поступово підвищувалося і ставало все крутішим. Ігорю це не подобалося – всупереч запевненням Ялинки, круча перетворилася на прямовисну стіну, спуститися з якої можна було тільки за наявності альпіністського спорядження (ну і відповідних навичок, звісно). Потім попереду, практично на самому краю прірви, з'явилися руїни якоїсь споруди, схожої на велику кам'яну альтанку. Від неї залишилося не так багато – повалені уламки тонких колон, кілька цілілих стовпчиків балюстради, що похилилися в бік безодні, і засипаний снігом майданчик, над яким стирчали поруччя сходів, що йшли вниз.

– Найвища точка урвища, – пояснила Ялинка. – Тут був оглядовий майданчик. Туристи знизу підіймалися, у кого витривалості вистачало, ну і зверху сюди також туристична стежка йшла, тільки зараз її під снігом не видно...

– А потім майданчик, звісно, роздовбали, бо зручний спостережний пункт, – закінчив очевидне Ігор.

– Не тільки, звідси ще й міномети працювали.

– Ну так, ну так... – Ігор підійшов до сходів і заглянув вниз, але одразу зрозумів, що повторити туристичний маршрут не вийде. Лише декілька маршів дерев'яних сходів все ще висіли на різній висоті на пошкодженій снарядами скелі, тримаючись на вбитих у прямовисну кручу кронштейнах – та біля підніжжя стіни, щонайменше за сотню метрів внизу, ще можна було вгадати під снігом якісь уламки.

– Прикинь – якби там внизу росла *sequoia sempervirens*, її верхівка могла б бути якраз навпроти нас, – розповіла Ялинка.

– Але ми все одно не змогли б по ній злізти, – зауважив Ігор, якого набагато більше хвилювали практичні проблеми, аніж дива природи. – І в будь-якому випадку вона тут не росте.

– Ні, звісно. Вони ростуть лише на західному узбережжі США. Ну ще в ботанічних садах, але не такі великі. До речі, саме секвоя вічнозелена є найвищим деревом, а зовсім не секвоя гігантська. Яка при цьому так само вічнозелена. У таксономії багато заплутаних назв...

– Ми ж не тут збираємося спускатися? – повернув її до актуальної теми Ігор, хоча це було дурне питання для кожного, хто не вміє літати.

– Ні, звісно. Ще десь годину йти.

Після оглядового майданчика урвище знову почало знижуватися, і йти під гору стало легше. Однак, хоча стіна і ставала нижчою, більш пологою вона не робилася. Втім, можливо, попереду...

– Прийшли, – нарешті оголосила Ялинка, вказуючи вперед. Проїшовши ще декілька метрів, Ігор зрозумів, що вона мала на увазі. І надихаючою картина не здалася.

Край урвища був тут, ймовірно, розмитий дощовими потоками і перетворився на щось схоже на розрізану навпіл по вертикалі вирву. Звужуваний розтруб (що, втім, більше нагадував неправильну піраміду, ніж конус) сходився до вузької розколини, що практично вертикально йшла донизу метрів на тридцять крізь товщу більш твердої породи. Дівчина підійшла до верхнього краю розтруба.

– Звідси можна сповзти на животі до жолоба, – почала показувати вона. – Повільно, обережно, чіпляючись за кожен камінчик і коріння рослин. Головне пам'ятати, що тільки-но ти почав спускатися – дороги назад вже нема. Вилізти нагору не вийде, всі ці коріння і камінці не витримають – їх вистачає тільки, щоб гальмувати спуск. Ну а там, в жолобі, – вона вказала на розколину, – хапатися вже нема за що. Там тільки впіратися спиною в одну стінку, ногами – в протилежну. І так поступово спускатися, перебираючи ногами. В принципі, це не дуже важко, треба тільки стежити, щоб тебе не винесло з глибокої частини жолоба, де ці стінки паралельні, назовні, де вони розходяться. Інакше не втримаєшся і полетиш донизу.

– А якщо там все нафіг обмерзло?

– Сподіваюся, що ні, – знизала плечима Ялинка.

– Сподіваєшся?

– Принаймні, я знаю хлопців, котрі спускалися там взимку. Щоправда, вони це робили зі страховкою. Але вона їм не знадобилася. Та й нам, у будь-якому випадку, нема де взяти мотузку довжиною в півсотні метрів... А без мотузки там тільки взимку і можна спуститися. Тому що до землі жолоб не доходить. Він розширюється і виходить на прямовисну стіну, де зачепитися зовсім вже нема за що.

– І що ж там робити?

– Падати, – спокійно відповіла дівчина. – Інших варіантів у тебе все одно не буде.

– З якої висоти?

– Приблизно шість метрів.

– Забагато. Тим паче з моєю ногою...

– Внизу під стіною замети. Тому я і кажу – без мотузки тільки взимку.

– Чи наметало там достатньо великі замети? Снігопад був сильний, але тільки один...

– Я піду першою. Я легша. А для тебе постараюся згребти внизу купу снігу якомога більше. Не починай спуск, поки не побачиш, що я махаю тобі знизу. Не вистачало лишень, щоб ти звалився мені на голову.

– Я правильно розумію, що ти ніколи не робила такого раніше, а робиш висновок лише з вихвалень якихось хлопчаків?

– Якщо тобі не подобається мій план, звернися до фідорів, – знизала плечима Ялинка. – Можливо, вони запропонують тобі більш безпечний. Невже не зрозуміло, що тут найкраще місце для спуску саме тому, що жодна нормальна людина – і навіть фідор – не подумає, що тут можна спуститися?

– Взагалі-то я більше турбуюся про тебе, аніж про себе, – пробурмотів Ігор. – Я якось

зйду. Не пам'ятаю, чи займався я коли-небудь альпінізмом – скоріш за все ні, навряд чи у мене були гроші на подібні піжонські розваги, але якийсь досвід спеціальної підготовки я точно маю. А ось ти... до речі, а навіщо тобі взагалі спускатися? Сама кажеш – наші позиції там за річкою, їх вже звідси видно. Звідси я вже, в принципі, міг би дістатися і сам. А тобі дякую за все і...

– Так поспішаєш мене позбутися? – посміхнулася Ялинка.

– Та що ж у тебе за манера все перекручувати! Та за інших обставин... – він замовк.

– Що за інших обставин? – вона пильно подивилася на нього.

– Нічого, – буркнув Ігор. – Нема сенсу обговорювати секвою, яка тут не росте.

– І рости не може, – підтвердила Ялинка. – Так от, злізти ти, може, і злізеш, якщо замети внизу вистачить. Але на берег ти без мене не пройдеш – там свої тонкощі. І ти не знаєш, де дістати човен. І потім, я і сама не збираюся більше затримуватися на окупованій території. І так наліглася тут більше, ніж інші за все життя. Та й куди повертатися – на руїни хутора, де тепер вже навіть кози нема?

– Це слушно, – погодився Ігор. – Тобі, звісно, теж треба йти. Особливо якщо Дракула ще живий і тебе запам'ятав... А тобі є до кого звернутися на нашому боці? Ну там рідні, знайомі?

– До нашого боку ще треба дістатися, – холодно обірвала його Ялинка. – Вже майже полудень, скоро замість тіні все урвище опиниться на сонці, а нам це ні до чого. Тож нумо швидко з'їмо припаси, щоб звільнити руки – і вперед, тобто вниз.

– Звільнити руки мені б не завадило, – пробурмотів Ігор, поки дівчина розгортала пакет.

Вони поспішно проковтнули картоплю і яйця (чотири години шляху морозним лісом неабияк сприяли апетиту), а потім Ялинка зім'яла і затоптала в сніг пакет і сказала:

– Дивись, як я спускаюся, потім будеш робити так само. Але тільки після того, як я помахую тобі знизу!

Вона лягла на живіт на краю «вирви» там, де круча ще залишалася в тіні, і почала сповзати вниз у бік розколини. Ухил був загрозливо крутим навіть у верхній частині розтруба, камені і грудки змерзлого бруду сипалися вниз з-під ніг дівчини, але все ж їй вдавалося чіплятися за нерівності, гальмуючи і зупиняючись щоразу, коли здавалося, що вона от-от некеровано зіслизне у безодню. Ігор подумав, що їй, мабуть, боляче тертися грудьми об кам'янистий схил навіть крізь всі шари одягу і пов'язку – хоча вже не сумнівався, що жодних скарг від неї не почує... З наближенням до розколини крутість все зростала, і незабаром триматися на схилі стало вже неможливо – тільки сповзати під дією сили тяжіння, але Ялинці все ж вдавалося принаймні гальмувати і направляти цей процес, поки вона не зіслизнула в вузьке горло розколини. Це був, ймовірно, найнебезпечніший момент – чи вдасться їй там зупинитися, розчепившись між стінами, чи вона не втримається і впаде, як у шахту? Але через декілька секунд після того, як дівчина зникла в розколіні, Ігор побачив, як звідти висунулася рука з піднятим вгору великим пальцем. Ну, здається, поки все гаразд, подумав він з неабияким полегшенням, і пішов вперед навколо розтруба, щоб вийти на край урвища там, звідки буде видно кінець спуску – замети під стіною.

Вся його увага була зосереджена на тому місці, куди – якщо він правильно уявляв собі геометрію розколини – мала приземлитися Ялинка. І раптом щось – інтуїція чи просто звичка тримати під контролем ситуацію навколо – змусило його перевести погляд набагато далі. І він ледь стримав лайку.

Уздовж підніжжя стіни повзла якась «коробочка» на гусеницях – з такої відстані він не міг з упевненістю визначити тип бронетехніки, але, здається, це була БМП. На броні сиділи три або чотири людини. Патруль, про який говорила Ялинка. З її слів йому уявлялися автоматники, що крокували пішки (і мало не поліцаї з гвинтівками з тих самих фільмів про Другу світову). Але ні, тут все серйозніше...

Вони знаходилися ще занадто далеко, щоб Ялинка в глибині розщелини почула шум мотора. І тим паче вона не може нічого побачити з цієї шпарини. Вона впаде в сніг прямо у них

на очах!

– Ялинка! – приглушено крикнув Ігор. – Зупинись! Не спускайся! Там їх бежа!

Чи могла вона почути його з глибини розколини? Дуже сумнівно. Хіба що якби він закричав на все горло. Але тоді його можуть почути і ті, що внизу.

У нього не було іншого виходу – він повинен наздогнати її та попередити. Тобто інший вихід, звісно, був – залишити дівчину напризволяще і рятуватися самому, швидше тікаючи вглиб лісу. Поки вони її допитають і виб'ють все, що вона знає, поки передадуть інформацію пошуковим групам нагорі, він міг би бути вже дуже далеко. Але про це він навіть не подумав.

Часу на повільний і обережний спуск не було. Він пробіг кілька метрів уздовж верхнього краю розтруба, на бігу зав'язуючи стрічки вух тривуха під підборіддям – а потім завалився на бік і покотився униз. З боку це, напевно, виглядало самогубним божевільням – ось так котитися назустріч прірві. Але Ігор прикинув, що при такій траєкторії інерція винесе його не в безодню, а на протилежний схил вирви – і там він зуміє зупинитися і зіслизнути в розколину. Головне – не помилитися в розрахунках і зробити це вчасно, інакше він проскочить повз і полетить вниз з тридцятиметрової висоти. Якби ще не бісові наручники, що не дають розкинути руки в боки...

Світ навколо закрутився, намагаючись позбавити його будь-якої можливості орієнтуватися, але Ігор рахував оберти, на кожному з них встигаючи зафіксувати погляд і оцінити своє положення. Ще нижче... ще... ще... пора!

Він витягнув руки вперед, приймаючи на них удар, чутливий навіть крізь рукавиці. Біль віддався навіть у лікті, але йому вдалося зупинити обертання в правильній позиції – ногами вниз у бік розколини. Замість того щоб котитися, він одразу ж ковзнув униз і зіслизнув у жолоб.

І тут, однак, з'ясувалося, що швидке скочування і викликане ним легке запаморочення все ж його підвели. Він опинився в розколині не боком до площини урвища, як розраховував – що дозволило б йому упертися спиною в одну стінку, ногами в протилежну, і так зависнути – а під кутом, частково спиною назовні. Тепер, якби він спробував упертися ногами, то лише виштовхнув би себе ще далі назовні, вже без жодного шансу на порятунок. Не маючи можливості загальмувати спиною, він намагався робити це руками і ногами, направляючи їх не вперед, а вбік – руки вліво, ноги вправо – але, хоча з нього одразу злетіли рукавиці, потім розірвався рукав, і камені безжально обдирали його руки, площа тертя поверхонь була недостатньою (та й напрямок докладання зусиль – незручним), і Ігор продовжував сповзати по розколині униз.

Але в якийсь момент його пальці потрапили в довгу тріщину, і швидше, аніж його розум усвідомив це, рефлекс уже віддав команду м'язам. Різким ривком Ігор втягнув себе вглиб розколини, нарешті розвертаючись у потрібне положення. Йому не вдалося втриматися на місці, закривавлені пальці висмикнуло з тріщини, але він зумів упертися в стіну потилицею (зав'язки шапки впилися у підборіддя, але не розірвалися), потім лопатками, а потім і всією спиною. Ще пару секунд він продовжував з'їжджати вниз, але, нарешті, там, де розколина дещо звузилася, спромігся зупинитися.

Перевішивши подих, він подивився вниз. Ялинка висіла між стінами метрів на десять нижче, задерши голову – вона вже, звісно, почула шум, а може, і помітила рукавиці, що впали зверху.

– Ти що в біса робиш? – вигукнула вона. – Я ж сказала...

– Цить! Тихо! – перебив Ігор. – Там бежа!

Ялинка миттєво завмерла. Ігор теж завмер, прислухаючись. Ззовні, проте, не долинали жодного звуку, і його почали долати підозри – що, якщо «коробочка» повернула, або, ще гірше, зупинилася? Скільки часу вони зможуть так провисіти? Розщелина була досить вузькою, з нерівними стінами, і на перший погляд здавалося, що триматися, упираючись спиною і напівзігнутими ногами, можна досить довго. Але це тільки на перший погляд...

Але ось, нарешті, до його слуху долинуло торохтіння мотора, і незабаром шпарину, що залишалася їм обом для спостереження за зовнішнім світом, і справді неспішно перетнула БМП

з чотирма бійцями на броні. Якби будь-хто з них у цей момент підняв голову і подивився на щілину, що простяглася зверху вниз, то напевно побачив би, як ховаються в її глибині втікачі – принаймні, Ялинку точно, оскільки вона була нижче і ближче. Однак нікому з ворогів це не спало на думку. Жодних сюрпризів з боку урвища вони точно не очікували.

Все ж необхідно було дочекатися, поки вони заберуться достатньо далеко, перш ніж стрибати в сніг. Тим паче що один з бойовиків сидів на броні напівобертом назад. Отже, треба почекати ще принаймні декілька хвилин... чи зможуть вони протриматися в таких позах так довго? Він уже відчував, як починає накопичуватися втома у м'язах. Потім вона перейде в біль, а потім, найстрашніше – у безсилу, ватяну слабкість, і тоді жодне диво вже не втримає від падіння. Ялинці було дещо легше – вона могла додатково впертися руками в стіну позаду себе, але він через наручники був позбавлений такої можливості. До того ж вона менше важить... але, з іншого боку, наскільки треновані її м'язи? Втім, судячи з того, як вона крокувала без втоми по горах і глибокому снігу...

Ялинка, проте, почала поступово сповзати вниз, але Ігор зрозумів, що вона робить це цілком свідомо, перебираючи ногами зовсім потроху. Правильно – динамічні навантаження переносяться легше за статичні. Він і сам наслідував її приклад. Сповзаємо повільно-повільно, розтягуючи, блін, задоволення...

Але ось Ялинка знову зупинилася. Вочевидь, нижче сповзти вже не можна було – тільки стрибати. Ігор поки що продовжував поступовий спуск, скорочуючи відстань між ними. Звуку мотора вже не було чути, і БМП, нехай і котилася не швидше велосипедиста, за його прикидками, повинна була від'їхати вже на пару кілометрів. З такої відстані людину вже практично не видно, якщо не знати, куди дивитися, хоча – рух на тлі білого снігу все ж може привернути увагу...

Опинившись приблизно на метрі з половиною над дівчиною, Ігор зупинив спуск. Необхідність знову напружити черевні м'язи, впираючись у стіну, змусила його подумати: «Не вистачало тільки перднути просто в неї над головою!» На війні швидко відучуються соромитися подібних речей і взагалі звертати на них увагу – нерідко буває, що якийсь навіть не романтичний хлопчик, а цілком міцний мужик в буквальному сенсі накладе повні штани в першому бою, і це також нічого, звичайна річ – згодом з нього ще цілком може вийти хороший солдат. Досвідчені бійці не стануть над ним через це глузувати і згадувати йому потім цей випадок. Але от зганьбитися перед дівчиною Ігорю не хотілося, немов хлопчиську-школяреві.

Нарешті Ялинка вирішила, що вже час, і різким рухом опустила ноги. Ігор простежив поглядом, як вона летить вниз – «дідько, довго, високо тут все ж таки!» Впавши в сніг, вона повалилася вперед і залишилася лежати.

Декілька секунд вона не рухалася, і Ігор вже хотів покликати, чи все з нею гаразд – що, якщо замет виявився все ж таки занадто неглибоким? Але потім збагнув, що звуків краще не видавати – раптом хтось ще вештається поблизу. Можливо, Ялинка просто залягла, втиснувшись у сніг, сподіваючись, що її не помітять. Хоча в найгіршому випадку ані їй, ані йому подітися вже нема куди. Нагору вже не влізеш... Але потім фігурка заворушилася і відкотилася вбік. Перевернувшись обличчям вгору, вона зробила йому заборонний жест схрещеними руками – мовляв, не стрибай. Він у відповідь просигналізував їй «зрозумів», склавши в кільце великий і вказівний пальці, хоча і не був упевнений, що вона розгледіла його жест у напівтемряві розколини на такій відстані.

Ялинка зникла з його поля зору, потім з'явилася знову, повзучи на колінах і штовхаючи перед собою сніг, немов бульдозер. Отже, внизу все гаразд, план в силі, і залишилося тільки дочекатися, поки вона згребе для нього замет вище.

Ігор вирішив поки сповзти ще нижче – і, здається, перестарався, зупинившись не в оптимальній точці, а там, де краї розколини вже почали розходитися. Він одразу ж усвідомив свою помилку, але втягнути себе назад вже не міг – якби він спробував, ноги точно зіслизнути б,

і він полетів би вниз. Тож тепер залишалося тільки завмерти і напружити всі сили, щоб триматися там, де є. М'язи швидко наповнювалися втомою, а потім і болем...

– Ялинка! – вичавив із себе він. – Швидше! Я тут довго не провишу...

– Стараюся, як можу, – долинув знизу злегка захеканий голос. – Будеш падати, хоч крикни, щоб я відскочити встигла...

Зі своєї нинішньої позиції Ігор не міг навіть подивитися вниз, щоб перевірити, як там справи. Тільки висіти, розчепірившись між стінами і зображуючи з себе статую. Здається, є якась психічна хвороба, при якій пацієнти застигають у незручній позі на багато годин і не відчувають при цьому жодного дискомфорту. Зараз би йому така хвороба аж ніяк не завадила... От же ж, дивина – якусь цілковито марну нісенітницю він пам'ятає, та ані власного імені, ані практично жодних деталей своєї біографії... Втім, нісенітниця не така вже й марна, якщо думки про неї допомагають відволіктися від втоми і болю в м'язах. А ще можна пісню якусь про себе співати. Чи пам'ятає він хоч одну? Сплив ще один образ з дитинства – якась солодка пісенька, яку розучували на уроці музики і яку він переробив на щось непристойне: «У капелюсі малиновому йшов х.. пластиліновий...» Тоді це здавалося йому надзвичайно дотепним, і, хоча він і не назбирався нахабства відкрито заспівати це на уроці, але щоразу починав реготати разом з посвяченими в таємницю «правильного тексту» хлопцями, і врешті-решт музичка поскаржилася на них директору... От цікаво – насправді діти не співають так званих дитячих пісень, крім випадків, коли їх змушують робити це дорослі. З власної волі діти співають тільки непристойні пародії на ці пісні. Принаймні, хлопчики точно. Цікаво, як дівчатка...

І тут плавно зростаючий тупий біль у правій литці (яку він все ще напружував сильніше, жаліючи постраждалу ліву ногу) змінився різким нестерпно-гострим. Судом! Тільки цього...

– Аа! – встиг вигукнути він і полетів униз.

У повітрі він встиг збагнути, що впаде на спину навznak. Що було б дуже погано, якби під ним була земля або вода, але в м'який сніговий замет це, можливо, навіть краще за приземлення на ноги. Якщо тільки Ялинка встигла згребти достатньо снігу... як же все ж таки довго він летить...

Плюх! З нього немов вибили повітря, і ребра в черговий раз відгукнулися болем, але не дуже сильним. Здається, обійшлося без нових переломів, руки-ноги ворухаться... (він потягнув правий носок на себе, щоб позбутися залишків судоми), і потилицю, завдяки снігу і шапці, він приклався цілком м'яко. Високо над ним був темний зів розколини і блакитне небо. Потім на їхньому тлі з'явилося обличчя Ялинки, і її звисаюче розпатлане волосся, все в снігу, торкнулося його щоки

– Ти як, в порядку?

– Начебто так...

– Тоді нема чого розлягатися, ходімо.

Ігор вибрався з замету, тільки тепер звернувши увагу на свої заново обдерті до крові руки (тепер було гірше, аніж після шляху над блокпостом – подекуди з пальців прямо звисали клапті шкіри, і він зірвав ще три нігті – два на лівій, один на правій) і перетворений на лахміття лівий рукав. Через холод (і, можливо, адреналін, що все ще діяв) він майже не відчував болю – так, злегка пекло.

– Ось, – Ялинка простягнула йому рукавицю. – Де друга, не знаю, десь у заметі, не було часу діставати.

– Гаразд, хай їй грець. Мені зараз на холоді тільки краще. Ці поїхали?

– Так, вже не видно.

– Ну тоді ходімо.

Вони рушили геть від стіни, і Ігор помітив, що дівчина кульгає. На його запитання вона невдоволено пробурмотіла:

– Нічого страшного, забила п'яту. Замет виявився все ж таки недостатньо глибоким...

Дурниця, пройде. У порівнянні з тим болем, який мені вже довелося пережити...

– Ялинко, – м'яко сказав Ігор, – не варто тепер все життя міряти *тим* болем.

Вона повернулася і кинула на нього примружений погляд:

– Справді? Може, підкажеш мені, як його забути? Контузю і амнезію, як у тебе, не пропонувати.

– Будь-який біль з часом забувається. Навіть якщо спочатку в це важко повірити.

– Ні, – вона рішуче струснула волоссям. – Теж мені, психолог знайшовся. Насправді фізичний біль страшніший за моральний. Хто б там що не говорив. Тепер я вже можу порівнювати. Але фізичний, так, з часом проходить. А моральний – ніколи. Він тільки йде в глибину.

– Вони всі мертві, – знову нагадав він. – Вони поплавилися.

– Крім Дракули.

– Ми цього не знаємо напевно.

– Мені було б прикро, якби він помер там, – сказала Ялинка тоном холодної наукової констатації. – Занадто легка смерть для нього.

– Не варто витрачати все життя на помсту.

– Все життя? Ні, звісно. Адже його можна вбити лише один раз.

– Ялинко, – йому спало на думку нове припущення, – ти ж не збираєшся, коли ми дістанемося своїх, записатися до армії? Я думаю, тебе й не візьмуть, але... .

– Що, на твою думку, я недостатньо хороша? – агресивно поцікавилася вона. – Не те що такий крутий, як ти, так? Тобі ще раз нагадати, хто з нас кого витягнув?

– На мою думку, ти занадто хороша! – вирвалося у нього. – Щоб бути... гарматним м'ясом. Я-то таке, я більше нічого не вмію і ні на що не здатен. Хтось все одно повинен, так. Але не ти. Ти можеш...

– Дітей народжувати і каструлі мити?

– Займатися своєю біологією. Або чим там ще забажаєш. Але не загнутися десь у багнюці з осколком снаряда в кишках. І не залишитися калікою без рук-без ніг на все життя, що ще гірше.

– Думаєш, гірше? – перепитала вона, немов обдумуючи щось своє, але він з ентузіазмом підхопив тему, відчувши, що може її переконати:

– Звісно, гірше, сама поміркуй. Те, що з тобою сталося, все ж таки ще не найстрашніше. На війні яких тільки травм не буває, і далеко не від усякої найкращі лікарі допоможуть. Тобто життя вони, може, і врятують, але краще б не рятували. Без очей, наприклад, залишитися – теж гірше за смерть, на мою думку...

– Мабуть... – дівчина пильно подивилася на нього і раптом запропонувала: – А якщо я пообіцяю, що не буду записуватися в армію, ти пообіцяєш, що покинеш курити?

Ігор згадав про бичок у кишені куртки, який він так хотів розкурити. Тепер у нього була запальничка, та й сам недопалок, ймовірно, просох – сніг не мав потрапити в застебнуту кишеню. Але йому уявилося, як він тягне до рота цей недопалок, виплюнутий фідором... і як Ялинка зневажливо дивиться на нього, а потім з огидою відвертається... До того ж курити хотілося вже не так сильно. Ні, він, звісно, розумів, що кількох днів, навіть на свіжому повітрі, явно недостатньо, щоб позбутися багаторічної залежності (з якого віку він почав курити? З чотирнадцяти? З дванадцяти?) Але – може ж він обходитися без куріння, навіть і в горезвісних стресових обставинах, і нічого, не помер...

Ігор витягнув бичок з кишені і кинув у сніг.

– Вже кинув, – оголосив він. – Твоя черга.

– Я серйозно.

– Я теж. Чому б і не зараз? На мою думку, це хороший привід, – він трохи помовчав і додав: – Можливо, ця моя контузія – взагалі привід почати нове життя. Можливо, я так і не

згадаю своє ім'я та минуле...

– Згадаєш, куди подінешся. У крайньому разі його тобі розкажуть, коли дістанемося до наших.

– Ну... так, – погодився він. – Хоча мені не здається, що моє минуле життя було таким вже щасливим. Хлопець із бідної родини в якомусь депресивному селищі... напевно, все моє життя до війни було тьмяним і порожнім. Можливо, тому я і не можу його згадати, що нема чого особливо згадувати. На війні я, мабуть, знайшов себе... але ж війна закінчиться, і куди мені тоді? Тож не повторюй моїх помилок. Я чекаю на твоє слово.

– Обіцяю, що не буду записуватися в армію, – відповіла Ялинка. – Задоволений?

– Так, – щиро відповів він, ледве вірячи, що так легко вдалося її переконати. Наказувати він умів, переконувати – ні. Втім, можливо, це не він її переконав, а вона таким чином змусила його пообіцяти кинути курити? Виходить, їй не байдуже, що з ним станеться?

Блиск снігу навколо потьмянів, і пейзаж, який раніше, якщо не вдивлятися в деталі, міг асоціюватися з веселою лижною прогулянкою, одразу став похмурим – заметена пустка з сухими стеблами, що стирчали з-під снігу; попереду – миршава галявина з воронячими гніздами між тонкими голими гілками; правіше – довгий ряд стовпів, що тягнуться навскоси через сніжну цілину (яка приховала давно вже не їжджену дорогу, про яку тепер можна було здогадатися лише за цими стовпами) – деякі похилилися, один завалився, але все ще висить на натягнутих дротах; ліворуч і далі – занесені снігом будинки села, що здалеку і при сонці ще могло здаватися заселеним, але тепер виглядало давно і безнадійно мертвим, яким і було... Ігор підняв голову і побачив велику, на пів неба, сизу хмару, що насувалася з північного сходу.

– Погода псується, – із задоволенням констатувала Ялинка. – Нам щастить.

Ігорю не потрібно було пояснення. Його самого нервувала низка слідів, що тягнулася за ними від підніжжя урвища, на яку цілком можуть звернути увагу типи на БМП, якщо поїдуть тим самим шляхом назад. Безжиттєвий район хороший відсутністю зайвих свідків, але з іншого боку і кожна ознака людської присутності тут привертає підвищену увагу. Сніг, здатний не тільки замести сліди, але й істотно погіршити видимість, був би їм зараз дуже доречний. Та й взагалі, ліниві опущенці в таку погоду, скоріш за все, не дуже-то рвуться влаштовувати рейди далеко від своїх теплих бліндажів.

По мірі того, як вони віддалялися від стіни, став відчуватися сирий і холодний вітер, від якого їх раніше захищало урвище. Вітер, що задував ззаду і справа, не заважав йти – скоріше, навпаки, підштовхував у спину, але при цьому неприємно охолоджував праву щоку. А незабаром пішов і сніг, що буквально за пару хвилин перетворився на справжню хуртовину. У гай, до якого залишалося якихось сто метрів, вони увійшли вже буквально обліплені снігом. Втім, тонкі стовбури і гілки не могли послужити справжнім укриттям від негоди; вітер лише нещадно трусив їх і зловісно свистів у їх переплетеннях. Все ж втікачі зробили тут короткий привал; потім, оглянувши з-під прикриття дерев околиці (не було видно вже практично нічого, крім зависи снігу, і вже точно жодних патрулів), попрямували до вже ледь помітного крізь хуртовину села. Ялинка вибудовувала маршрут не по прямій до річки, а від одного укриття до іншого, і Ігор був з цим цілковито згоден.

До села було всього півтора кілометра, але вони витратили майже годину, щоб дістатися туди по сніжній цілині в таку погоду. Нарешті, обійшовши спалені кістяки вантажівки та автобуса, якими колись, вочевидь, перекидали дорогу, втікачі вийшли на колишню головну вулицю, що тепер більше нагадувала засніжену ущелину. Тут дійсно, як і казала Ялинка, не залишилося жодного цілого будинку – хіба що деякі були зруйновані повністю, перетворившись на безформну купу руїн, а інші ще зберегли зовнішню схожість з людським житлом, і з певного ракурсу могли здаватися взагалі не постраждалими – подекуди навіть вціліли заклеєні хрест-навхрест папером вікна – але варто було пройти далі, і відкривався вид на проломлений дах або розтрощену стіну. В одному з таких будинків, наприклад, стіна, що виходила на вулицю, була

повністю відсутня, як це роблять з макетами в етнографічних музеях, щоб показати відвідувачам внутрішню частину житла – і дійсно, всередині було видно оздоблення кімнати, що колись належала цілком заможним господарям – довгий шкіряний диван уздовж стіни, м'які крісла, стіл, на якому все ще збереглася скатертина (зараз її обшиті торочками краї тріпав вітер), телевизор з великим екраном, який явно коштував чималих грошей (мабуть, розбитий, якщо не зацікавив мародерів, але в напівтемряві в глибині приміщення здавався цілим), навіть камін з кованою решіткою... Тепер все це було в снігу, на стінах наріс іній, а з люстри під стелею замість кришталевих підвісок звисали бурульки.

– Посидимо біля каміна, телевизор подивимося? – посміхнувся Ігор.

– У таку погоду краще будинок без даху, але зі стінами, ніж навпаки, – серйозно відповіла Ялинка. – У руїнах під дахами взагалі не знаєш, що і в який момент на тебе зверху може впасти... Але в цьому селі ми в жодному разі затримуватися не будемо. Нам треба до темряви річки дістатися, інакше ще цілий день доведеться чекати.

Руїни все ж частково прикривали від вітру, і йти через село було легше, аніж відкритою місцевістю. Вони минули площу, на яку з одного боку виходив магазин, з іншого – двоповерхова бетонна будівля адміністрації, явно ще соціалістичної побудови. Тепер те й інше являло собою порожні, повністю вигорілі коробки. На флагштоці над фасадом адміністрації все ще билися і тріпотіли на вітрі клапти прاپора, кольорів якого вже неможливо було розібрати. Скоріш за все, він був не довоєнним, а тим, що встановили бійці, які взяли це село останніми – тобто, вочевидь, фідори та їхні поплічники. Цікаво, подумав Ігор, скільки людей полягло за цю нікому тепер не потрібну купу руїн? І скільки ще поляже, коли Зопу будуть відбивати назад? Хоча, звісно, військовий не повинен так міркувати, його завдання – вибити ворога з зайнятої території, а що на цій території буде потім, вже не його турбота...

– Тут зараз ліворуч кумедне буде, – повідомила Ялинка, коли вони пройшли ще сотню метрів по вулиці. – Ось, дивись, – вона вказала на руїни чергового будинку, з яких стирчало вгору згоріле гузно танка. – Це, коли опушенці штурмували село, їхній танкіст-самоучка на фідорському танку протаранив будинок. Радянських фільмів про війну надивився, придурок. Думав, раз він у танку, йому все пофіг. Ну і провалився в підвал, звичайно. Вони потім танк витягнути намагалися іншими танками, але тільки троси пообривали. Ну а потім вночі наші розвідники підбралися і його спалили. Екіпаж, звісно, живий залишився, вони одразу ж вибралися... на жаль, – додала дівчина вже не так весело. – І село ці суки все ж таки взяли.

Вони вийшли з села, минувши ще один розбитий автомобіль – цього разу це була «швидка» з облупленим червоним хрестом на боці, продірявлена, судячи з дірок, з великокаліберного кулемета.

– Фідори, суки, нічого святого... – очікувано прокоментувала Ялинка. – За медиками вони навіть спеціально полюють!

– Ну так одна така «швидка» скількох бійців може повернути, – зауважив Ігор. – Не всі, звісно, потім знову воюють, але...

– Ти що ж – їх виправдовуєш?! – гнівно вперлася в нього дівчина.

– Просто поясню логіку.

– Та жодної логіки у них нема! Просто тупа злоба, і все. Це велика помилка, що ніяк не доходить до західників – вважати, що у фідорів є якісь раціональні мотиви та інтереси, що з ними можна розмовляти і домовлятися. Це така ж дурість, як намагатися домовитися з раковими клітинами. Їх потрібно просто знищувати, і ніяк інакше.

За околицею починався великий фруктовий сад – точніше, те, що колись ним було. Тепер зі снігу стирчали довгими рядами переважно чорні обгорілі стовбури. У кількох місцях через них тягнулися «просіки», прокладені бронетехнікою.

– А ось ці дерева понад півстоліття росли, – сумно зауважила Ялинка. – Будинки ще, припустимо, швидко відбудувати можна, а сади вже не відновиш. Звідси яблука, між іншим, на

експорт йшли, їх пів Європи купувало...

За спаленими садами знову розкинулися поля, і втікачам довелося знову тягнутися сніжною цілиною під крижаним вітром, що перестав бути попутним і лише безжально шмагав снігом з правого боку. Крізь завісу хуртовини попереду майорів якийсь округлий горб, який Ялинка, вочевидь, обрала черговим орієнтиром; коли вони підійшли ближче, Ігор впізнав у ньому перевернуту танкову башту. Сам корпус танка, напівзаметений снігом, виднівся мало не у двадцяти метрах лівіше і далі.

– Непогано так довбануло, – оцінив Ігор. – Боєзапас рвонув, не інакше.

– Це вже наш! – похмуро повідомила Ялинка, перекикуючи свист хуртовини. – Наші потім цілу операцію проводили, щоб останки екіпажу забрати. Хоча залишилося там небагато... Взагалі насправді це дурість – ризикувати живими заради мертвих. Пам'ятати героїв, звісно, треба – але для цього абсолютно неважливо, лежать під надгробком реальні кістки чи ні.

– Згоден, – кивнув Ігор. – І до речі – не кожного, хто загинув у бою, слід автоматично називати героєм. Більшість гине, зрештою, цілком бездарно. У тому, щоб стати жертвою шаленої кулі або снаряда – або власної необачності та недолугості – нема жодного подвигу. Це не означає, звісно, що рідним не треба їх пам'ятати, просто... менше пафосу.

Погода не сприяла розмовам, тож далі йшли мовчки. Вони крокували через білий квадрат поля, періодично обходячи вирви від снарядів; «ніби хтось грав у «морський бій» на величезному аркуші», подумав Ігор, і з туману його пам'яті проступив ще один дитячий спогад – як він шахраював у цій грі, спочатку малюючи не всі свої кораблі. Найбільш вразливі «однопалубні», тобто одноклітинні, він швиденько домальовував у клітинки, що залишилися не простріленими, лише після того, як його супротивник визнавав загибель останнього зі своїх кораблів. Юний Ігор (якого тоді, звісно, звали якимось інакше) дуже пишався цією своєю «військовою хитрістю» і потішався дурістю інших хлопчаків, яким такий простий фінт просто не спадав на думку. Якби хтось сказав йому тоді, що весь сенс і задоволення гри в тому, щоб виграти чесно, він би просто не зрозумів. Адже головне – перемога, а не те, як вона досягнута. І взагалі-то досвід реальної війни довів, що має рацію він, а не його наївно-правильні суперники. Переможців не судять. Ані в Нюрнберзі, ані в Гаазі, ані деінде. І особливо нерозумно грати за правилами з тими, хто самі жодних правил не дотримуються...

– Ялинко! – раптом вигукнув Ігор, усвідомивши непомічену одразу обставину.

– А? – вона повернула до нього мокре від снігу обличчя.

– Нюрнберг, Гаага – я правильно згадав назви міст, де судили за військові злочини?

– Так!

– Виходить, пам'ять все ж таки повертається! Раніше у мене з назвами було зовсім глухо.

– Добре! А більше ти нічого не згадав?

Ігор подумав і похитав головою:

– Ні, поки що.

– Ну, згадаєш ще, – підбадьорила дівчина, прикриваючись рукою в рукавичці від хуртовини.

Вони підійшли до обсадженої тополями дороги і рушили далі вздовж неї, але не по ній самій – там все ще могли бути міни (на яку небезпеку, здається, прозоро натякав «КаМАЗ» з геть розтрощеною кабіною; його переднє колесо відкотилося на узбіччя і далі між деревами, і Ігор ледь не впав, перечепившись через нього під снігом). Йти стало легше – два ряди тополь нехай і частково, але прикривали від вітру, який до того ж тепер, після того, як вони вчергове змінили напрямок, знову став частково попутним.

– А чому ти згадав про Гаагу? – запитала Ялинка, скориставшись тим, що тепер вже не доводилося кричати супроти вітру.

– Та просто, подумав, де будуть судити фідорів після нашої перемоги.

– Тут у нас і будуть, – похмуро пообіцяла дівчина. – І без Гааги впораємося. А то там у

них в Європі всі занадто добренькі стали, смертну кару скасували... хоча, як ти кажеш, буває і доля гірша за смерть, але це також не про них – там в'язниці більше на будинки відпочинку схожі... Цих би, блін, добреньких гуманістів та на моє місце! А мене – на їхнє. От чому вважається, що суд повинен бути неупередженим? На мою думку, це повна дурість. Тобто слідство так, коли треба встановити, винен-не винен. Там презумпція невинуватості, адвокати і все таке. Але коли вина вже повністю доведена – вирок злочинцю повинна виносити його жертва. Бо ніхто, крім неї самої, не може оцінити ступінь заподіяної їй шкоди – і відповідно адекватне покарання за таку. Адже це так просто і очевидно! Ти не згоден?

– А якщо жертви вже нема в живих?

– От тоді, або якщо жертва недієздатна, нехай вирок від її імені виносить державний суддя. Але тільки у цих випадках.

– А якщо хтось вважає, що треба четвертувати за косий погляд?

– «Косий погляд» – це не злочин. Список злочинів повинен, як і тепер, визначатися єдиним для всіх Кримінальним кодексом. А от покарання нехай у кожному випадку визначає потерпілий. Принаймні – за тяжкими та особливо тяжкими статтями.

– Щось у цьому є, – визнав Ігор. – От тільки світову юридичну систему не цікавить твоя думка.

– Що дає і мені право не цікавитися її думкою.

– Система так не вважає. А у неї сил більше.

– Ніколи не варто недооцінювати особистість.

– Твою – точно ні, – посміхнувся Ігор і додав уже серйозно: – У будь-якому разі, я не недооцінюю.

Ялинка хмикнула, але більше нічого не сказала. Ігор також утримався від нових реплік, продовжуючи крокувати по коліна у снігу.

Ще через півтори години вони дісталися чергового мертвого села, де зробили вже необхідний обом привал. Для відпочинку вибрали, як казала Ялинка, будинок без даху, але з цілими стінами. Знайшовши кімнату, що виглядала постраждалою менше за інші (тут навіть вціліли віконниці, тож вітер не проникав всередину, а сніг падав лише зверху), втікачі струсили сніг з ліжка в кутку і сіли поруч, втомлено притулившись один до одного. Судячи з розмірів ліжечка та інших меблів – шафки, столика, стільців – кімната була дитячою. На стінах все ще висіли сімейні фотографії та дитячі малюнки; втім, за два роки просто неба дощі та сонце практично знищили картинки. Вцілів лише один малюнок, вставлений під тріснуте, але не розсипане скло шафи, що стояла прямо навпроти ліжка, тож Ігор, не встаючи, добре бачив зображення: зелений танк з червоною зіркою на башті вивергав руде полум'я в бік чорних фігурок, що бігли від нього. У руці у кожного бігуна був білий прапорець зі свастикою. Ще більше чорних валялися навколо мертві, в рясно зафарбованих червоним калюжах крові. Одного чорного снаряд наздогнав вже біля самого краю аркуша, і його ноги ще продовжували бігти, але голова вже злетіла вгору, немов футбольний м'яч. Можна було подумати, що малюнок зображує сцену з Другої світової, якби не підпис нерівними друкованими літерами: «ТАТО Б'Є СЕПАРИВ». Судячи зі стилю і почерку, «художнику» було не більше шести.

Ігорю згадалося, як Ялинка обіцяла вчити ненависті до фідорів наступні покоління. Ця війна ніколи не закінчиться, подумав він.

Що, втім, означає, що такі, як він, ще довго будуть мати попит, і йому не доведеться тупо спиватися в компанії інших таких самих ветеранів, нікому не потрібних на цивилці. Як там казала Ялинка – пам'ять героїв? Героїв зручно пам'ятати, коли вони мертві. Раз на рік у День Республіки класти червоні гвоздики на красиво відполірований чорний мармур із золотими літерами. А живі герої – це недоречне нагадування про весь бруд і гидоти війни. Вони лише псують красу гламурного мирного життя і патріотичного міфу про себе самих...

Голова Ялинки схилилася на його плече; схоже, втомлена дівчина задрімала, сама того не

помітивши. Ігор сидів, не рухаючись, щоб не розбудити її. Ялинка рвалася вперед, бажаючи скоріше дістатися річки, але, напевно, ще пів години відпочинку вони цілком можуть собі дозволити. Так насправді йому й не хотілося рухатися. У цій кімнаті без даху в зруйнованому будинку посеред мертвого села, де зверху плавно опускався сніг (але хоча б не було вітру, як ззовні), він зігрівся і розслабився, йому було спокійно і добре...

Раптом його вколола думка – чи не занадто легко він зігрівся? Тіло дівчини притискалося до нього, її тепле дихання гріло його замерзлу щоку... мабуть, занадто тепле! Він без церемоній поклав свою обдерту долоню на її чоло.

– Що...? – Ялинка одразу прокинулася і відсмикнулася.

– Ти вся гориш! У тебе температура!

– У всіх температура, – пробурмотіла Ялинка. – Це невіддільна властивість фізичних об'єктів...

– Не глузуй, – поморщився Ігор. – Ти прекрасно знаєш, що я маю на увазі підвищену!

– Ну... можливо, тридцять сім і... три, – неохоче визнала дівчина.

– На мою думку, більше.

– Нічого, зараз з'їм дві таблетки аспірину, і підемо далі, – вона витягла з кишені надірвану паперову упаковку, вичавила на долоню таблетки, кривлячись, розжувала їх і запила водою з пляшки.

– Це застуда? – вимогливо запитав Ігор. – Або запалення від опіків?

– Все разом, напевно... Та байдуже. Тебе це не стосується. Не хвилюйся, я дійду. Тобі не доведеться мене тягнути, – вона спробувала встати, але він утримав її за плече:

– Та почекай ти! Хочеш знову в заметіль і на мороз?

– А що ти пропонуєш – чекати весни? До неї ще три місяці.

– Але хоча б заметіль закінчиться раніше.

– Угу – до ранку, наприклад. І нас знову буде видно здалеку. І ми застрягнемо тут ще на цілий день.

– Нам не обов'язково йти сьогодні. Ми могли б почекати, поки тобі стане краще. Розпалити багаття, палива тут достатньо, може, в якомусь погребі навіть їжа знайдеться...

– А якщо не стане? Всі лікарі та аптеки там, за річкою. Чим швидше я туди дістануся, тим краще.

– Все настільки серйозно?

– Ні! Не знаю. Можливо. Коротше, треба йти, а не язиком молоти.

– Почекай хоча б, поки подіють ліки. Можливо, і вітер за цей час трохи вщухне.

– Гаразд. Пів години ще можна... подрімати. Але я можу на тебе покластися? Що ти сам не заснеш і мене вчасно розбудиш?

– Так. Пів години. У мене хороше відчуття часу.

– Дивись, не підведи, – суворо сказала вона і знову притулилася до його плеча. Так було, звісно, тепліше, ніж повністю лягти на засніжене ліжко.

Він розбудив її, як обіцяв, знову доторкнувшись до її чола. Здається, воно все ж стало трохи прохолоднішим. Але тільки трохи.

– Ну як ти, краще?

– А-ааа, – широко позіхнула вона. – Так. Ходімо.

Вітер і не думав вщухати, правда, сніг вже валив не так густо, поступово еволюціонуючи в бік поземки. Їм знову довелося брести через сніжну цілину, але тепер принаймні вітер підганяв їх у спину, а не шмагав збоку. Ялинка, що до останнього привалу вперто крокувала попереду, тепер неохоче поступилася Ігорю почесним обов'язком прокладати шлях у снігу і лише вказувала йому напрямок, йдучи по його слідах.

– Напевно, десь у цих розбитих будинках можна було знайти лижі, – зауважив Ігор.

– Угу, разом із черевиками відповідного розміру...

– Ну, принаймні ножівку чи зубило якесь, – він знову поглянув на свої руки.

– Та можна, напевно, але скільки б ми барилися з цими пошуками? Встигнемо до берега дотемна – дивись, вранці вже будемо у наших, а почнемо тут копирсатися в руїнах – застрягнемо ще на день... До річі, тут зими зазвичай не особливо сніжні... це в цьому році от тільки прямо з кінця листопада... Нічого, почнуться траншеї – легше буде, – підбадьорила Ялинка чи то його, чи то себе.

– Траншеї?

– Так, там далі, ближче до берега, все траншеями порито. У будинках там вже сховатися не було де, їх просто всі з землею зрівняли. Окопні бої йшли, як у минулих війнах.

Траншеї почалися після того, як вони минули ще одне село, від якого, як і казала Ялинка раніше, не залишилося нічого, крім напівзруйнованих печей. Правда, спочатку Ігор жодних траншей не побачив. До цього часу вже почало потроху темніти (хоча приховане низькими хмарами сонце, вочевидь, ще не зайшло), а до того ж предмети, що стирчали з-під снігу, були ледь помітні в пелені поземки, тож Ігор ледь не роздер і без того подерту штанину об те, що спершу здалося йому черговим стеблом куща або багаторічної трави, але виявилось металевим прутом з прикрученою до нього дротяною табличкою. На табличці було тризначне число.

– Що це? – запитав Ігор. – Не міни, сподіваюся?

– Ні, це добрива, – посміхнулася Ялинка.

– Добрива?

– Траншеї раніше тут починалися. А коли бої за плацдарм закінчилися, фідори тут своїх ховали. Прямо в траншеї звалили і засипали. Зручно, так – навіть могили копати не потрібно. Але далі попереду і незасипані ходи залишилися, ми потім по них підемо.

– Братські могили, виходить... а що це за номер?

– Це не номер, це кількість жмуриків. Все, що від них залишилося – лише загальна цифра. Навіть особистого номера «герої Федерації» не вшанувалися, не кажучи про ім'я-прізвище. Родина, мабуть, досі не знає, що з ними сталося.

– Чому?

– Так вони ж без документів усі були. Офіційно-то фідорська армія тут не воювала, самі лише «місцеві ополченці», – дівчина зобразила пальцями лапки. – У кращому разі товариші їхній позивний знали... і то якщо ці товариші тут же поруч не закопані.

– Думаю, тут і трупи наших закопані, – зауважив Ігор. – І, мабуть, навіть без табличок.

– Можливо, – визнала Ялинка і раптом зайшлася глибоким і хрипким кашлем так, що навіть зігнулася вперед.

– Ти як? – стурбовано запитав Ігор, обернувшись, коли її напад кашлю минув.

– Йду, як бачиш...

– Не подобається мені твій кашель. Схоже на бронхіт, а може, і пневмонія.

– Зате мені, можна подумати, подобається... ніби від твоїх слів щось зміниться.

– Так, – несподівано погодився він, – краще мовчати і не охолоджувати зайвий раз дихалку. Але... ти точно впевнена, що дійдеш? Я міг би посадити тебе на плечі...

– Теж мені, бойовий кінь знайшовся. Так тільки повільніше вийде. Бачиш, вже сутеніє, а нам ще йти і йти. Та й видно нас було б здалеку. Крокуй давай. Я впораюся.

Проте, через деякий час руки дівчини лягли йому на плече. Вона нічого не сказала; він теж вважав за краще промовчати, не зачіпаючи її гідність черговими питаннями і пропозиціями, і просто продовжував крокувати вперед, а Ялинка спиралася на нього приблизно так само, як він сам спирався на неї в перший день їхньої втечі.

Вони, нарешті, дісталися незасипаної частини траншей і спустилися всередину; тут, звісно, також уже лежав глибокий сніг, але принаймні набагато менше відчувався вітер, що тепер дув зліва. Кілька разів Ігор наступав на щось під снігом — одного разу це виявилася пробита каска, іншого — понівечений кулемет, третього — порожній цинк з-під патронів. Після цього він

перестав витрачати час на те, щоб відкопувати і обстежувати знахідки – вочевидь, все більш-менш цінне звідси давно вигребли.

Система траншей виявилася солідною, і все ж це не був справжній лабіринт – ніхто не буде рити ходи сполучення так, щоб заплутати власних бійців, тож Ігор впевнено крокував вперед, вибираючи дорогу на роздоріжжях навіть без допомоги Ялинки, яка, здається, вже практично спала на ходу, повиснувши у нього на плечі. Поки йому не довелося звернути ліворуч по безальтернативному ходу, від якого, як він вважав, далі буде поворот праворуч – але повороту не виявилось, хід йшов все далі і далі і, нарешті, почав загинатися назад. До цього часу сутінки вже згустилися, і до повної темряви залишалося, напевно, не більше ніж пів години.

– Ялинко! – гукнув Ігор. – Куди далі?

– А? – вона млявим рухом підвела голову. – Зараз... почекай... можеш підсадити мене на бруствер?

Він допоміг їй висунутися по пояс з траншеї.

– Ага... майже прийшли, он там уже річка. Назад давай, ти занадто далеко вліво зайшов.

Вони повернулися назад по траншеї до того місця, де Ялінка, періодично виглядаючи в бік річки, подала ствердний знак. Ігор допоміг знесиленій дівчині вилізти нагору і вибрався сам.

Перед ними в згущуваній темряві лежало голе засніжене поле, одноманітність якого порушували лише вирви від снарядів та два предмети, що стирчали вгору – розщеплений вибухом стовбур дерева правіше і ближче та самотній похилений стовп лівіше і далі. До річки, що вгадувалася вдалині, залишався ще приблизно кілометр.

Ялінка, до якої, здавалося, миттю повернулися її сили, простягнула вперед руку з відстовбурченим великим пальцем, повернула його горизонтально і зробила декілька приставних кроків вправо. Потім п'ять кроків вперед. Потім, продовжуючи дивитися на палець – чотири вліво.

– Іди за мною слід у слід, – суворо наказала вона, не обертаючись.

– Зрозумів, – відгукнувся Ігор. – Міни?

– Саме вони. Якраз перед першою траншеєю.

– Ти точно знаєш, де прохід?

– Якщо тільки фідори не понаставляли нових. Але це навряд. Якщо у них є хоч одна добра риса, то це лінь.

– А звідки ти...

– Іди за мною! Розмови потім.

Дівчина продовжувала просуватися вперед дерев'яними кроками, вимірюючи за допомогою пальця кутову відстань до орієнтирів – стовпа і дерева – і зміщуючись то вліво, то вправо. Нарешті вона опустила руку:

– Можеш розслабитися. Пройшли. Встигли, блін – ще трохи, і орієнтирів було б не розгледіти. Ну, тепер просто вперед до берега. Пригнися тільки, не вистачало ще, щоб нас підстрелили на останніх метрах. І краще мовчи, зайві звуки також ні до чого.

Ігор слухняно пригнувся; Ялінка знову повисла у нього на плечі. Вони щасливо минули дерево, потім – стовп, з двох боків якого звисали, розгойдуючись на вітрі, обірвані дроти, видаючи неритмічний стукіт, коли один з них зачіпав за стовп. І тут Ялинку розібрав новий напад кашлю, з яким вона спершу марно намагалася боротися, а потім впала обличчям у сніг, щоб приглушити звук.

І тут позаду них пролунав гуркіт, здатний заглушити будь-який кашель. Цього разу працювали не ствольні, а РСЗВ. Кілька секунд по тому реактивні снаряди вже неслися зі свистячим виттям високо над їхніми головами, осяваючи небо, сніг і чорні води річки попереду своїми вогняними хвостами.

– Як завжди... – пробурмотіла Ялінка, підводячись зі снігу; Ігор не розчув слів, але вгадав їх по руху губ. – Ходімо, чого на них витріщатися, ніколи не бачив? – вона вимогливо махнула

рукою вперед.

Цілі «градів», вочевидь, знаходилися далеко за річкою, тож втікачі спокійно пішли далі, неначе те, що відбувалося в небі над ними, було лише нешкідливими спалахами блискавок – хоча Ігор і спіймав себе на думці, що в цьому суто раціональному спокої є водночас якийсь відтінок божевілля. Коли вони підійшли до річки, обстріл все ще тривав. Колись тут, у найвіддаленішій точці вигину східного берега, вочевидь, розташовувалася човнова пристань, але зараз попереду, у воді, осяяній вогняними спалахами, вже вкритій біля берега льодом, можна було розрізнити лише стовпчики, що стирчали на місці знищеного настилу, і вже частково вмерзлий у лід ніс затопленого човна.

– Цей човен? – крикнув Ігор, скептично дивлячись туди. – Ми витягнемо його і вичерпаємо воду?

– Ні, там дно пробито! – крикнула Ялинка у відповідь. – Фідори... – у цей момент вдалині гримнуло востаннє, і обстріл припинився. У раптовій тиші дівчина поспішно знизил голос: – Фідори тут всі плавзасоби знищили... які знайшли. Але вони тут не все знають, – вона почала крутити головою на всі боки. – Де ж він... от недоречно вони свій салют закінчили, ще б хвилину... хоча, блін, що я несу! Сподіваюся, там на нашому боці ніхто не постраждав... стріляють вони гучно, але частіше мимо... ага, ось! Нам туди! – вона махнула рукою вправо і назад і пішла в тому напрямку. Ігор зробив крок слідом і раптом завмер, розгледівши в темряві хвостовик реактивного снаряда – якраз такого, які щойно свистіли у них над головами, – що високо стирчав зі снігу. На мить у нього промайнула думка, що це і є один з них, хоча він одразу збагнув, що це навряд чи можливо – хіба що при передчасному зупиненні двигуна, що дуже мало ймовірно, але в будь-якому випадку, це нерозірваний снаряд «Града» в лічених метрах від них!

– Стій! – крикнув він, хапаючи Ялинку за плече.

– Ага, – задоволено відгукнулася дівчина, – ось на таку реакцію це і розраховано. Насправді там нема чому вибухати. Нема бойової частини. Але хто ж полізе перевіряти? Скажи – дотепно придумано? Для кого потрібно – орієнтир, для кого не потрібно – опудало, – вона підійшла до снаряда і нахилилася поруч з ним, але потім повільно випросталася: – Блін, голова крутиться... Коротше, копай тут. Там буде усілякий мотлох, а під ним... Ти взагалі в курсі, що навколо нас?

– Ну... берег. Пустир. Влітку тут, можливо, був пляж, не знаю.

– Угу – пустир... Тут був будинок відпочинку. Тенісні корти, басейн, волейбольні майданчики, човнова станція, танцювальний майданчик, дитяче містечко з атракціонами. Там, де ми зараз стоїмо – головний корпус, три поверхи. Не залишилося нічого, як бачиш. Розстрожили все на такі дрібні шматочки, що під снігом навіть уламків не видно. Але підвал вцілів. Коротше, копай тут. Там буде всіляке сміття, під ним – великий лист фанери, а під ним – люк.

Ігор почав двома руками відгрібати сніг. Все виявилось так, як і сказала дівчина. Відсунувши важкий лист товстої фанери, він побачив брудну биту плитку, що колись, вочевидь, покривала підлогу, і в цій підлозі – двостулковий металевий люк. Потягнувши за ручки, Ігор відкрив його. Вниз, у непроглядну темряву, спускалися бетонні сходи.

– І що там? – запитав він.

– Те, що нам потрібно. Човен. Спускайся. Там є поруччя. Внизу ліворуч столик, на ньому гасова лампа.

Спустившись нижче рівня люка, де вже не заважав вітер, Ігор дістав з кишені запальничку і клацнув коліщатком. Сяйво вогника тьмяно осяяло якесь велике, брудне і незатишне приміщення – у будь-якому разі, так воно виглядало при такому освітленні. Ігор помітив труби, що тягнулися вздовж стіни (деякі – обмотані теплоізоляцією), якісь тюки і ящики, що громіздко лежали в кутку, і два ряди квадратних бетонних колон, що підпирали стелю

і зникали в темряві. Біля підніжжя сходів дійсно стояв покритий білим пилом зі штукатурки столик з газовою лампою на ньому. Ігор поспішно, щоб не витратити все паливо в запальничці, спустився до самого низу і запалив лампу.

Вона теж була запылюженою і спочатку давала зовсім мало світла, але після того, як він обтер скло рукавицею, стала світити яскравіше. Розірваний лівий рукав Ігоря при цьому змахнув частину пилу зі столика, і Ігор з посмішкою зауважив, що той – шаховий. Інші предмети, що упокоїлися в підвалі, які тепер осяювало світло газової лампи, також нагадували про безтурботне минуле цього місця – ось ціла колона синіх і зелених пластикових крісел, вставлених одне в одне, ось більярдний стіл з розірваним сукном, ось складені пляжні парасольки...

Нагорі скрипнули петлі і глухо забряжчали стулки люка, що зачинився. Потім почувся хрускіт пилу і дрібного сміття під чоботами Ялинка, що спускалася. Ігор підняв вище лампу, одночасно світлячи дівчині і оглядаючи приміщення.

– Де ж човен? – запитав він. – І, до речі, як ми його звідси витягнемо? У нас не вистачить сил затягнути його по сходах, і зовсім не факт, що він пройде в люк...

«Але ж якось же його сюди спустили», – одразу подумав він. Або тут є (був?) інший вихід?

– Пройде, – відповіла Ялинка, проходячи повз нього і прямуючи до захаращеного кута. – Він надувний.

Деякий час вона порпалася серед коробок і тюків у кутку, стоячи спиною до Ігоря; він підійшов ближче, щоб повітати їй, але вона вже повернулася до нього:

– Плани змінюються. Човна нема.

– Де ж він?

– Вочевидь, його забрали.

– Фідори?

– Сподіваюся, що ні. Вони не знають про цей підвал, інакше вони б тут все підірвали.

– Тоді хто?

– Контрабандисти, – неохоче визнала Ялинка. – Це вони використовують це місце, як... перевальний пункт.

– Контрабанда між окупованою і вільною територією? – зрозумів Ігор.

– Угу. Офіційно наші заборонили будь-яку торгівлю з фідорами, і з Зопою також. Ну і фідори, звісно, так само із «сепарами» не торгують. Але... людям треба якось виживати, особливо коли зруйнована вся інфраструктура. Я від цього не в захваті, але...

– Але ти їм допомагаєш, – Ігор сказав це без осуду, просто щоб уточнити.

– Скоріше, вони мені. Точніше, один хлопець, ми з ним раніше вчилися разом... він мені діставав ліки для мами, коли вона ще була жива, і... ну, загалом, я від нього знаю і про це місце, і про прохід через міни.

– Зрозуміло, – кивнув Ігор. – Твій... близький друг?

– А ти що – ревнуєш? – посміхнулася Ялинка.

– Та що за дурниці... – скривився Ігор.

– Він би, може, і хотів ним стати, – продовжувала дівчина, – але шансів у нього не більше, аніж у тебе, – вона знову закашлялася, а потім втомлено сіла на перев'язаний мотузкою тюк, що, можливо, містив якісь рушники або простирадла.

– То що нам тепер робити? – повернувся до важливішої теми Ігор. – Чекати, поки лід стане достатньо міцним, щоб перейти річку? Це декілька днів, якщо не буде нової відлиги. А у нас нема їжі, і тобі треба в лікарню. Якщо це пневмонія, аспірином не врятуєшся.

– Дякую за цінну і, головне, свіжу інформацію... Будемо чекати, поки сюди заявляться контрабандисти, і попросимо їх нас переправити. Думаю, це буде наступної ночі. В крайньому разі – ще через день. Я, взагалі, казала – як пощастить.

– А вони погодяться? Не видадуть нас фідорам? Цей твій... однокласник, як я розумію, там все ж не найголовніший?

– Не видадуть. Таке їм запаadlo. Вони б, правда, і навпаки – фідора, що біжить від наших, також не видали... ну от такий у них кодекс честі. Ну, звісно, за те, щоб зайвий раз через річку змотатися, ризикуючи отримати кулю, вони якусь винагороду попросять. Ну, віддаси їм свою запальничку за двісті баксів... яка, до речі, моя, але я ж бачила, що ти її знову притиривав...

– Ну що значить «притиривав»? Залишати її там було б зовсім вже нерозумно.

– Еге ж, еге ж... у тебе, виходить, все вдалося, можеш знову похвалити свою інтуїцію... мир праху тітки Ані...

– Але все ж таки, ти-то як? Ще два дні тут без ліків... якщо пневмонія...

– А що ти пропонуєш – переплисти крижану річку?

– Я б, можливо, і спробував, – пробурмотів він. – І привів би допомогу. Але в наручниках я не допливу. Можливо, хоч у цьому підвалі знайдеться якийсь інструмент?

– Не знайдеться, – похитала головою Ялинка. – Тут мотлох курортний усілякий... А от ліки тут знайтися можуть. З тих, що контрабандисти возять. Я пошукаю, а ти спати лягай. Он там шезлонги, влаштуєшся, як на пляжі. А ось у цьому тюку ковдри.

– Давай разом шукати, швидше буде.

– Лампа все одно одна.

– До речі, чому вона така запилена? Таке враження, що ці твої контрабандисти нею століття не користувалися. Ти впевнена, що вони сюди з'являться максимум через два дні?

– Так у них же ліхтарі на батарейках, лампа – це так, про всяк випадок... – Ялинка важко підвелася і знову повернулася до тюків і коробок у кутку.

– Давай я тобі хоч посвічу, – Ігор наблизив лампу. – А краще ти лягай, а я шукатиму.

– Теж мені, шукач знайшовся... ти навіть не знаєш, де тут що може бути... Ага! Ось! Знайшла! – дівчина витягла і поспішно відкрила коробку з червоним хрестом.

– Це ж армійська аптечка, – зауважив Ігор, придивившись до її знахідки.

– Ну... навіть на найсвятішій визвольній війні завжди знаходяться любителі барижити казенним майном, – неохоче визнала Ялинка. – Але для нас зараз важливо тільки те, що тут є цефуроксим... – вона тремтячими пальцями відкрутила пляшечку, упустивши кришку, і відправила до рота таблетку.

– Ось так буває – хтось краде або навіть вбиває, а комусь це в результаті рятує життя, – зауважив Ігор. – А якби все завжди робилося за правилами...

– То не виникало б ситуацій, коли треба рятувати життя, – перебила Ялинка. – Гаразд, до біса філософію. Давай діставай і розкладай шезлонги, а то я... я, блін, зараз впаду.

Вона дійсно відключилася, ледь Ігор поставив їй пляжний шезлонг, що мав такий безглуздий вигляд на брудній бетонній підлозі холодного підвалу. Накривши дівчину ковдрою, він розклав поруч другий шезлонг для себе. Правду кажучи, після цього дня він і сам вже ледь тримався на ногах. Загасивши лампу, він розтягнувся на шезлонгу, закутавшись у ковдру разом із брудними берцями. У нього промайнула думка, що добре б якось зачинити люк зсередини, але як – там, здається, нема ручок з внутрішньої сторони... він заснув, так і не встигнувши додумати цю думку до кінця.

Він прокинувся в цілковитій темряві, подумав, що все ще ніч, і дозволив собі заснути знову. Проте, коли це сталося наступного разу, відчуття часу підказало йому, що вже давно мало б світати, і він згадав, що знаходиться під землею. Зверху долинали приглушені завивання вітру – схоже, зовні знову розгулялася хуртовина... У таку погоду навряд чи контрабандисти відправляться на промисел, якщо, звісно, до ночі все не заспокоїться. Він вибрався з-під ковдри, відразу ж зіщулившись від холоду, дістав запальничку, виклацнув вогник, запалив залишену на підлозі біля шезлонгів лампу. Дівчина, як і раніше, спала поруч, її дихання було частим і нездоровим, але, здавалося, без лякаючих хрипів – втім, так не можна судити, потрібна ця штука,

якою слухають хворих лікарі, скоп якийсь там... Він простягнув руку і доторкнувся її чола, гарячого і мокрого від поту. Ялинка замукала, але не прокинулася. Треба б знову дати їй антибіотик. І добре б знайти якусь їжу, і для неї, і для себе. Можливо, контрабандисти, що залишили тут ліки, залишили і продукти? Якщо не на продаж, то хоча б для себе, на випадок, якщо їм теж доведеться сидіти тут цілий день або більше, чекаючи темряви і погоди для переправи через річку...

Він підвівся, розминаючи затерплі м'язи (все ж таки шезлонг – погана заміна нормальному пласкому ліжку), і попрямував до того кута, де Ялинка відкопала аптечку. Пошуки виявилися успішними несподівано швидко – спершу він натрапив на цілу коробку пластикових пляшок з водою, а буквально в сусідній коробці виявив упаковки армійських сухих пайків, і не будь-яких, а натовських! Шоколад, протейнові батончики з горіхами, крендельки-претцелі, маленькі баночки яловичини в соусі для барбекю, такі ж баночки з тунцем, рис з бобами – це, мабуть, для вегетаріанців, арахісове масло... і, звісно, в окремих поліетиленових упаковках – пластикові ложки й виделки, вологі серветки та, між іншим, туалетний папір, якого так не вистачало весь цей час... А десь на передовій в цей час – можливо, просто тут за річкою – солдати, мабуть, давлються сухою гречкою з черствим сірим хлібом. Правильно говорив знаменитий полководець, як його там – будь-якого інтенданта треба вішати максимум через три роки служби...

– Ти що там робиш?!

Він обернувся. Ялинка, бліда, зі злипленими волоссями, сиділа на своєму імпровізованому ложі, відкинувши ковдру, і дивилася на нього обуреним поглядом, немов піонервожата, що застукала його за спустошенням гнізда (ще один напівзабутий образ з дитинства).

– Лягайте, принцесо, – посміхнувся він, – я подам вам сніданок у ліжку. Тут їжі на цілий взвод вистачить!

– А хто тобі дозволив нишпорити в чужих речах?

– Надзвичайні обставини воєнного часу, – оскірився він. – І взагалі, в яких таких чужих? Я так розумію, ці речі вкрадені у нашої армії. Аж ніяк не у фідорської, звідки у них натовські пайки...

– Зараз вони належать контрабандистам, без чієї допомоги ми не переберемося на той берег. Думаєш, вони будуть у захваті, що ти спустошуєш їхні запаси?

– Ну... думаю, ми зможемо це владнати.

– Так, як з тіткою Анею?

– Ні, – буркнув він і сердито додав: – Не хочеш – можеш не їсти. І ліки не приймати, і померти тут на славу своїх принципів. А особисто я не збираюся.

– Гаразд, – пробурмотіла Ялинка, – тягни сюди свою здобич. Один денний раціон ми з'їмо, і досить. Він розрахований на солдатів, що ведуть активні бойові дії, а не прохолоджуються на ліжках... Але більше тут нікуди не лазь і нічого не чіпай!

– Гаразд, як скажеш, – погодився він; зрештою, сваритися без потреби з господарями цього місця і справді не було варто – це серйозні чоловіки, і цілком можливо – не беззбройні. – Ти як, краще?

– Можливо... зараз от ще ліки вип'ю... – вона підняла з підлоги аптечку. – Ну давай вже, неси свій сніданок в ліжку, раз обіцяв...

Їла вона, втім, без апетиту, явно змушуючи себе – в той час, як Ігорю, навпаки, доводилося стримуватися, він би охоче зжер і два денних раціони. Потім Ялинка знову знесилена відкинулася назад і заснула, а він піднявся сходами і обережно підняв важкі від снігу, що насипався, дверцята люка. Нічого приємного ззовні він не побачив – лютувала хуртовина, по небу повзли низькі хмари, день, мабуть, вже перевалив за середину. Він не став вибиратися нагору навіть для того, щоб справити нужду – для цієї мети цілком годилося пластикове відро з кришкою, добро їх у підвалі, як і пластикових крісел, виявилася ціла колона. Не знаючи, чим ще

зайнятися, він заради забави встановив і розкрив над шезлонгом велику квітчасту пляжну парасольку – «курорт так курорт!», а потім знову ліг, вирішивши слідувати все тому ж мудрому солдатському правилу «є можливість поспати – спи, невідомо, коли вдасться зробити це наступного разу».

Ялинка знову прокинулася під вечір – наскільки можна було судити про час доби в підземеллі – і цього разу дійсно почувалася краще. Температура спала, хоч і ще не до нормальної, з'явився апетит.

– Завтра вже буду в порядку, – безапеляційно оголосила вона і одразу ж закашлялася.

– Я вже чую, – відгукнувся зі свого шезлонга Ігор. – По-хорошому, тобі тиждень лежати треба.

– По-хорошому, мені треба жити цілою і неушкодженою на моєму цілому і неушкодженому хуторі з живою і здоровою мамою. Або вчитися в університеті, а з нею телефоном базікати. Тільки хто ж мені це дасть?

– Ну, принаймні полежати тобі ще дадуть. У таку погоду навіть контрабандисти сидять по домітках. Так що ми тут ще принаймні на добу застрягли, а може, і більше.

– Ти так говориш, ніби тебе це радує.

– Та просто тобі зараз краще лежати під ковдрою, ніж переправлятися під крижаним вітром через нічну річку, і куди там ще потім далі йти... А мене... ну, з одного боку... який солдат відмовиться замість бойових дій лежати в шезлонгах з дівчиною під пляжною парасолькою, – посміхнувся він. – А з іншого, чесно кажучи, трохи нервує, що ми тут застрягли буквально за крок від мети. Не те, що треба чекати – чекати я вмю – а саме те, що невизначена затримка виникає в останній момент. У мене такі речі викликають, якщо хочеш, погане передчуття. Як у кіно, де лиходій наздоганяє героя просто перед титрами. Все ж таки ми все ще на ворожій території. Не хотілося б, щоб Дракула з пошуковим загоном з'явився тут саме тоді, коли ми вже майже вважаємо себе у безпеці.

– Не з'явиться.

– Звідки ти знаєш? У будь-якому разі, – знову посміхнувся він, – у кіно б саме так і сталося.

– Це не кіно. Це життя.

– У житті бувають такі збіги, яких жоден сценарист би собі не дозволив.

– Наші сліди давно замело. Про це місце фідори не знають...

– Так, звісно. Тому я і залишаюся тут, а не беру тебе в обійми і не біжу куди завгодно геть звідси. За логікою, це ідеальне сховище, навіть з усіма необхідними припасами. Але...

– Знову твоя інтуїція?

– Якщо хочеш.

– А ти повір заради різноманітності моєї.

– Спробую, – посміхнувся він.

Все ж він півночі, вже загасивши лампу, лежав і прислухався, чи не йдуть контрабандисти... або ще хтось. Але ззовні, як і раніше, свистів вітер. Не було навіть чергової канонади. Зрештою він все ж задрімав, хоча йому й здавалося, що напередодні він виспався на два дні вперед.

Розбудив його сечовий міхур. Ігор машинально потягнувся за запальничкою і тут зрозумів, що в підвалі є світло, що йде звідкись згори. Повернувши голову, він не побачив поруч дівчини.

– Ялинка! – неголосно покликав він.

У відповідь йому зверху пролунав бряккіт металу, і одразу стало темніше, але не до повної темряви. Ялинка із запаленою лампою в руці спускалася вниз сходами.

– Ти вилазила нагору? – зрозумів він. – Не варто тобі поки що...

– Тільки виглянула. І мені вже реально краще, правда.

– І що там?

– Сонце. Ясне небо. Заметіль скінчилася. Думаю, сьогодні ми переправимося.

– Ну добре... – він все ж таки пішов у дальній кут підвалу до відра. Коли він повернувся, дівчина стояла, притулившись спиною до однієї з колон і засунувши руки в кишені. Як видно, їй страшенно набридло лежати.

– Снідати будемо? – енергійно поцікавився Ігор.

– Особисто я вже.

– Ну, значить, доведеться мені їсти на самоті, – удавано зітхнув він.

– Зачекай, є щось важливіше. Мені тут спала на думку одна ідея... ну, з приводу нашої вчорашньої розмови про інтуїцію...

– Так? – він одразу ж забув про їжу, вирішивши, що дівчина помітила ззовні щось тривожне.

– Я взагалі-то не вірю в передчуття, але... ця переправа дійсно може бути небезпечною. З ясного неба буде світити місяць, якийсь надто пильний придурок може і стрільнути... і взагалі, хто знає, що може статися... Поки що про операцію, яку готував Дракула, знаємо тільки ти і я. Причому я не зможу навіть нічим підтвердити, що ти мені це говорив. Буде краще, якщо з'явиться офіційний документ. Якщо ти напишеш рапорт за всією формою. Тоді контрабандисти передадуть його нашим, навіть якщо з нами самими щось трапиться.

– Так, – одразу погодився він, – це розумна ідея. Тільки як писати? Тут знайдеться ручка і папір?

– У мене знайдеться, – вона вийняла руки з кишень, простягаючи йому ручку і блокнот з якимись веселими квіточками на обкладинці. – Це я взяла в кімнаті дочки тітки Ані... вже після того, як...

– Зрозуміло, – буркнув він, беручи письмове приладдя. Відкривши блокнот, Ігор притулив його до коліна.

– Зараз я тобі стіл принесу, щоб зручніше було, – Ялинка швидко сходила за шаховим столиком і поставила його біля шезлонга. – Отже, пиши:

«Командуванню Республіканської армії

Уряду Республіки

Організації з Безпеки та Співробітництва в Європі

і всім, кого це може стосуватися» – це стандартне міжнародне формулювання –

«Рапорт»

Ну і далі те, що ти мені розповів. Тільки те, що знаєш напевно, припущень не потрібно.

Він почав писати. Ялинка стояла поруч, дивлячись, як його ручка швидко і впевнено ковзає папером. Процес не забрав багато часу – всього лише один абзац... абзац, який матиме ефект вибуху бомби...

– Дописав? Дата, підпис, – швидко промовила Ялинка. – Двадцять третє листопада сьогодні

Він поставив дату і на автоматі, зовсім не замислюючись, вивів знайому з юності закарлюку.

І тільки тут зрозумів, що саме він написав.

Справа була навіть не в прізвищі, яке сплигло в пам'яті слідом за підписом – у світі ж чимало прізвищ, що збігаються. Справа була в усьому тексті. Тексті, що знаходився у нього просто перед очима. Тексті, написаному його рукою.

Кирилицею.

Він завжди відзначався хорошою реакцією. Але цього разу потрясіння було занадто великим. Дівчина встигла вихопити блокнот за мить до того, як він стиснув пальці.

Він підхопився, дивлячись на неї напівбожевільним поглядом. Вона спокійно відступила на крок і засунула блокнот у кишеню. Її губи скривила холодна посмішка:

– Тепер ти, нарешті, все згадав, Влад?

Він кинувся до неї, відкинувши столик. І негайно отримав нищівного удару чоботом точно у зламані ребра. Пекельний біль пронизав його, немов електричний розряд, що паралізує м'язи. Він впав на підлогу, не маючи сил навіть дихати.

І все ж не дарма його здатність виживати в будь-яких ситуаціях увійшла в легенди. Попри імпульси жахливого болю, він тричі перекоотився, відкочуючись убік, поки не вдарився спиною об бетонну колону. Але відстань була вже достатньою, щоб руки встигли вихопити з кобури пістолет, перш ніж вона зможе йому завадити. ..

Але вона навіть не намагалася. Просто повільно, мало не ліниво підійшла до нього, презирливо посміхаючись, коли він підняв зброю і натиснув на спусковий гачок.

Глухе клацання. Він смикнув затвор, викидаючи патрон, і спробував вистрілити знову. Клац. Клац.

– Пістолет без бойка зазвичай не стріляє, Влад, – сказала вона, підходячи впритул. Він спробував закритися скутими руками, але не зміг. Цього разу удар чоботом припав на вилицю, і світло згасло.

Він прийшов до тями швидко, напевно, всього через пару хвилин. Але за цей час його становище змінилося безповоротно. Тепер він сидів, упираючись спиною в колону, з руками, скутими позаду неї. Його ноги були розтягнуті в боки і прив'язані до двох інших колон із сусіднього ряду довгими і міцними альпіністськими мотузками. Дихати було боляче – цього разу, здається, його ребра були буквально роздроблені. Весь його одяг поки що залишався на ньому, але це, зрозуміло, нічого не означало. Дівчина сиділа перед ним у пластиковому кріслі, поставленому між його розсунутими ногами, і задумливо бавилася пістолетом.

– Ти справді думав, що я дам тобі придатну для стрільби зброю? – глузливо поцікавилася вона, помітивши, що він отямився. – Пістолет був потрібен тільки для того, щоб приспати твою пильність. Щоб ти не запідозрив, що я не звільняю тебе від наручників не тому, що не можу, а тому, що не хочу. Насправді, зрозуміло, ключ весь час був у моїй кишені. З того самого моменту, як я витягла його з кишені мертвого гвалтівника, щоб зняти ці самі наручники зі своїх власних зап'ясть... Мені пощастило, що у цього виродка виявився «хай-поінт» – пістолет, який я, прихопивши парочку інструментів з цеху, змогла швидко розібрати в лісі на пагорбі й вилучити бойок, а ось ти без інструменту не міг це перевірити. З більшістю моделей такий фінт би не пройшов... Ну ж бо, Владе, скажи вже щось. Часу у нас попереду багато – набагато більше, ніж тобі хотілося б – тож я, мабуть, навіть готова відповісти на твої запитання. Просто щоб дати тобі зайвий раз відчуття, який ти ідіот.

– Сімнадцятирічна дівчинка з хутора, – пробурмотів він; говорити було ще болючіше, аніж дихати. – Шукала козу. Я з самого початку відчував, що ти брешеш... – він мав на увазі – тоді, коли його люди спіймали її біля заводу.

– Ну навіть такі грубі слова? Насправді практично все, що я розповідала про себе, – правда. Про мій хутір, зокрема, і про мою маму, яку ви вбили. Тільки це було не тут, а приблизно за півсотні кілометрів далі. І хлопці дійсно називають мене Ялинкою. Тільки не однокласники, а побратими. Я – боєць добровольчого батальйону «Кречет». Позивний – Ялинка, спеціалізація – військова розвідка. І мій вік... коли я записувалася в батальйон, то збрехала, приписала собі два зайвих роки, інакше б не взяли. А ось тобі сказала чисту правду. Між іншим, – посміхнулася вона, – навіть коли пообіцяла тобі, що не буду записуватися в армію. Мені нема потреби це робити – я це *вже* зробила. Але шукала я, звісно, не козу. А козлів. Наше командування знало, що ваша банда десь у цьому районі. І що якщо Дракула висунувся і пересувається по своїй же території таємно – значить, він планує щось дуже-дуже лихе. Гірше, ніж все, що він накоїв раніше. І наші правильно прорахували, що у розвідника-чоловіка нема шансів. Що ви застрелите будь-кого, хто зуміє підібратися до вас досить близько, навіть якщо він буде виглядати, як найневинніший сільський дідусь – просто про всяк випадок. А от у недолугого хутірського

дівчеська шанс був. Що її, принаймні... якщо і вб'ють, то не одразу. І вона встигне надіслати сигнал.

– Ми не знайшли у тебе жодного передавача.

– Ну звичайно. Я його проковтнула, щойно вас помітила. Невелика така кулька, що активується, коли шлунковий сік роз'їдає блокуючу мембрану. Посилає короткі імпульси на різних частотах, якщо не знати, що саме шукати – не помітиш, навіть сидючи поруч з приймачем. Насправді, – похмурніла Ялинка, – я, звісно, не підписувалася на те, що ви зі мною зробили. Тобто, коли я погоджувалася на завдання, я, звісно, розуміла, що може бути, якщо я потраплю до вас у руки. Особливо знаючи репутацію вашої банди. Але я, блін, думала, що я найспритніша. Що мені вдасться вивідати, де ви засіли, послати сигнал і щасливо вислизнути. Не вийшло. Наші, вочевидь, більш реалістично дивилися на речі і одразу закладалися саме на такий сценарій. Тепер я це розумію.

Тепер він добре пам'ятав її обличчя... тоді. Як вона стогнала і кусала губи під ним. Не від пристрасті, зрозуміло – від болю. Але вона так ні в чому і не зізналася, навіть коли він пустив у хід паяльник. Усе торочила про свою дурнувату козу...

– Вони послали тебе не просто на... груповуху, – сказав він уголос. – Вони послали тебе на вірну смерть. Ти це розумієш?! Авіаудар наводився за сигналом твого маяка. Можна сказати, що вони били саме по тобі, сподіваючись заодно накрити і нас. Те, що ти вижила – чиста випадковість.

– Ні, вони дали мені шанс на евакуацію, – заперечила Ялинка. – Я все дивувалася – чому ж так довго, чому вони усе не прилітають? Найдовша доба в моєму житті... я вже дійсно була згодна, щоб мене прибили, аби тільки разом з усіма вами... А вони, мабуть, чекали, що сигнал зміститься. Що буде означати, що я втекла, або що мене, можливо, натішившись, відпустили. Ну а потім вирішили, що більше чекати не можуть. Що я вже, можливо, мертва, а банда може в будь-який момент перебазуватися в інше місце, і треба бити, поки не запізно... А ти дійсно вийшов в інше приміщення за хвилину до атаки, як відчував. І все ж таки в підсумку твоя хвалена інтуїція тебе підвела.

– Значить, насправді всі мої травми...

– Тебе і справді непогано приклало вибухом, точніше, вибитими вибухом дверима. Але дещо я, звісно, додала від себе. Але зуміла вчасно зупинитися – хоча це було до біса важко, можеш мені повірити. Але я сказала собі, що нема ніякого сенсу штурхати твоє непритомне тіло. До того ж розгоралася пожежа, і треба було тікати. Можна було просто кинути тебе горіти, але ти міг так і не прокинутися, а я б позбулася задоволення подивитися на процес. Насправді, якщо тебе це втішить, спочатку я хотіла закінчити все швидко... ну, відносно. Прямо там, на пагорбі над містом. Але коли я переконалася, що ти не прикидаєшся, що ти дійсно втратив пам'ять. ... це, звісно, позбавляло помсту сенсу. Ти мав згадати, хто ти і за що тобі це все. А це виявилось не так швидко. Якийсь лікар, напевно, написав би статтю, як твоя підсвідомість ховала від тебе небезпечну правду... Тож довелося водити тебе туди-сюди по всій окрузі, поки ти не згадаєш.

– Туди-сюди, значить... недарма маршрут здався мені дивним...

– Зрозуміло, – кивнула Ялинка. – Якби моєю метою було просто довести тебе до наших позицій, це можна було зробити за день... ну, за півтора. Територія тут, звісно, все одно ворожа, і обережність була потрібна, блокпости і патрулі обходити – але спеціально тебе ніхто не шукав. Ніхто – ані ваші, ані наші – не знав, що ти вижив. Окрім мене, звісно.

– Тоді хто ж нас переслідував? Я ж сам їх бачив...

– Це... було моєю помилкою, – неохоче зізналася Ялинка. – Знаєш, що було найважчим, коли ви мене мучили? Не обісратися. Знаєш, як це важко при пекельному болю? Звісно, знаєш – адже я далеко не перша, кого ти катував. Але поки це твоє знання, так би мовити, теоретичне. *Поки що*, – повторила вона з наголосом. – Навряд чи, звісно, ви б стали уважно розглядати моє лайно... але все ж таки була ймовірність, що хтось помітить кульку. Цього я аж ніяк не могла

допустити. Ну а потім, коли все вже скінчилося... віриш чи ні, я зовсім забула про цей передавач. Як відрізало. Я навіть не думала, що він все ще працює! Інакше я б позбулася його ще там, у руїнах заводу. А не терпіла вже на автоматі, поки не зтягла тебе на пагорб. Тільки там я зрозуміла, що можу, нарешті... розслабитися. Тож цей вертоліт і ці хлопці... вони прилітали за мною. Щоб евакуювати мене звідти. Зрозуміли за сигналом маяка, що я все ще жива і вибралася з заводу. Але знайшли на пагорбі замість мене... сам розумієш, що. Ну і зробили, вочевидь, висновок, що раз я їх не дочекалася, значить, я як і раніше у полоні. Що хтось із ваших врятувався і забрав мене з собою. Як я розумію, вони не думали, що це ти – інформація про твою загибель вже мала поширитися по фідорських каналах, і спростувань так і не було. Думали, напевно, що це якийсь рядовий бойовик, що вирішив під шумок дезертувати, скориставшись загибеллю групи, і заодно прихопити собі... секс-рабиню. Таке цілком у вашому фідорському дусі.

– Тобто тобі навіть не потрібно було діставатися своїх? Ти могла спокійно дочекатися їх і здати їм мене? Навіщо ж ти від них тікала, знаючи, що це свої?

– Що, справді не розумієш? – оскірилася Ялинка. – Вони б не дозволили мені зробити з тобою те, на що ти заслуговуєш. Ми ж, типу, цивілізовані європейці. Ми не катуємо і не вбиваємо полонених, ким би вони не були. Ну тобто й у нас теж не всі такі законники... особливо у тих, хто має певний особистий досвід... але я просто знаю того хлопця, котрий очолював пошуково-рятувальну групу. Я не дарма ходила на нього подивитися. Він – якраз такий от... лицар без страху і докору. Що особливо смішно, враховуючи, що він... намагався до мене підкочувати. Мабуть, і в місію цю напросився саме тому. Особисто очолити мій порятунок. І все одно – принципи йому дорожчі за все. «Вибач, Ялиночко, я розумію, що ти пережила і що ти зараз відчуваєш, але ми не повинні бути подібними до них. Дракулу буде судити суд...» – прямо так і чую, як би він це сказав. Розуміє він, ага. Ну, звісно, пику б тобі натовкли, не без цього. Але й тільки. А це мене аж ніяк не могло задовольнити.

– І ти стріляла по них. Заради своєї помсти ти стріляла по своїх...

– Я стріляла над головами, – похитала головою Ялинка. – І вони теж. Тільки вони боялися влучити не в тебе, а в мене. А от як ти підірвав свого Хряка, мене це дійсно розвеселило. Хоча й довелося тобі допомогти. Він не був з твоєї банди, але знав тебе в обличчя – ти ж у фідорів в героях значишся, це тільки тітка Аня на своєму хуторі була не в курсі... – і він мало не виказав все завчасно. До речі – він дійсно став першим, кого я вбила власноруч. До цього моя роль обмежувалася збором інформації. Хоча я, звісно, багато тренувалася з того часу, як вступила до батальйону, а без зброї – і до того. І різала худобу на хуторі...

– А автомат навіщо кинула, раз ти така крута? Справжній боєць ніколи б...

– Я його не внизу, звісно, кинула, не така вже я дурна. А нагорі, коли помітила Хряка. Подумала, зараз у нас буде другий трофейний «калаш», і тоді ти собі перший зажадаєш, а це не порядок. Ну, тут промах вийшов, визнаю – не повертатися ж потім було, коли вже шухер зчинився...

– А щодо контрабандистів теж все брехня?

– Теж все правда, – м'яко заперечила Ялинка. – Якщо ти маєш на увазі мого колишнього однокласника, який допомагав мені і моїй мамі. І шансів стати моїм... більш близьким другом у нього дійсно стільки ж, скільки у тебе. Тому що ваші застрелили його під час чергового рейду. Але до цього підвалу контрабандисти дійсно відношення не мають. Його використовують наші розвідгрупи. І ні на якому такому надувному човні я тебе під покровом ночі везти не збиралася. У цьому нема потреби. Це вже фактично наша територія. Формально так, «лінія розмежування», яку нав'язали нам західники з їх «мирними угодами», проходить по річці. Але... з траншей ти просто не бачив, яку форму має тут берег. Як літера Ω... якщо ти, звісно, маєш уявлення про грецькі літери, – посміхнулася Ялинка. – Фактично це півострів, який прострілюється з іншого берега весь цілком, особливо вузьке місце в основі «омеги» – у наших там пристріляний кожен

метр. Тому фідори не ризикують сюди потикатися. Поставили міни і цим обмежилися. Ну а наші ці міни не чіпають – навіщо провокувати фідорів ставити нові? – просто знають прохід, і все. Тож я в будь-який момент можу запросити евакуацію просто звідси. Тут нема електрики, але є польовий телефон. Дріт йде дном річки на той бік. Що я і зроблю, коли ми тут з тобою закінчимо. Але це буде ще... – дівчина раптом скривилася і знову закашлялася. Впоравшись, нарешті, з нападом кашлю, вона випила води з пляшки, що стояла на підлозі, і проковтнула чергову таблетку. – Блін, – пробурмотіла вона, масажуючи горло, – мені поки що шкідливо багато розмовляти... Ця чортова хвороба мало не сплутала мені всі карти. Якби до тебе повернулася пам'ять, поки я була зовсім напівмертва... або якби я почала марити, а ти б здогадався, що це не зовсім марення... Але, здається, все обійшлося. Я, звісно, і зараз ще не зовсім здорова, але сил відплатити тобі по заслугі мені вистачить. У цьому можеш не мати жодного сумніву, – вона широко посміхнулася.

– Я врятував тобі життя, – глухо промовив він. – І не один раз. Принаймні двічі – з ризиком для власного. З гранатою і з патрулем, якому ти ледь не випала просто під гусениці.

– Ага, ага. Як і той з твоїх гвалтівників, якого вбило просто на мені. Мені варто надіслати його родині листівку з подякою, як ти вважаєш?

– Це сталося випадково... а я дійсно хотів...

– О так! Я прекрасно пам'ятаю, що ти хотів. Ти навіть залишив на мені напис, щоб я не забувала.

– Я маю на увазі... потім...

– Так, так. Коли ти вважав, що я – своя. Бачиш, Владе, в цьому і полягає принципова різниця між нами. Ти вважаєш, що своїх жінок треба захищати, а от з чужими можна і навіть потрібно робити все що заманеться. Щоб «знали своє місце». А от я б ніколи не дозволила згвалтувати дівчину, на чиєму б боці вона не була. Навіть фідорську снайперку. Вбити – вбила б без вагань, але гвалтувати не дала б нікому. Навіть якби через це мені довелося підняти зброю на свого побратима. Втім, такий суб'єкт перестав би бути моїм побратимом. Для мене свої – це ті, хто чинять правильно. А для тебе правильно – це те, що роблять свої. Яку б гидоту вони не творили. Як ти там казав – неважливо, які аргументи наводить ворог, важливо, що він ворог? Ось ти зараз і отримаєш згідно з власною вірою. Це називається консенсус, Владе – те, що з тобою буде відбуватися, справедливо і згідно з моїми принципами, і згідно з твоїми.

– Ялинко, – пробурмотів він, усвідомлюючи, наскільки вона серйозна, і відчуваючи жах, якого ніколи не відчував у бою, – я розумію, наскільки я винен перед тобою... і не тільки... але... мені так шкода...

– Ні хріна тобі не шкода, – відрізала дівчина, миттю відкинувши удавано-благодушний тон. – Ти просто тремтиш за свою шкуру, і правильно робиш, тільки це тобі не допоможе. Так, до речі. Все, що я тобі розповіла про мою родину – також правда. Мого старшого брата дійсно звати Ігор. І я все життя ненавиділа цього покидька, – вона зробила паузу, насолоджуючись страхом в його очах, а потім продовжила: – Він народився з якимось там дефектом у серці. І батьки все дитинство скакали навколо нього на задніх лапках – ах-ах, не можна засмучувати бідного хворого хлопчика, від сильного потрясіння він може померти в будь-яку хвилину! Ні хріна він не помер. Згодом цей дефект повністю компенсувався. Виріс здоровенний лось, впевнений, що йому можна все, а особливо – знущатися з тих, хто не може відповісти йому тим же. Він був кошмаром мого дитинства. Щипки, підніжки, смикання за волосся... Я певний час стриглася мало не наголо, щоб йому не було за що вхопитися, а потім, навпаки, знову відпустила довге волосся з принципу. Але фізичний біль – це було ще пів біди, тут він все ж таки змушений був стримуватися, до того ж він швидко зрозумів, що це не найбільш слушний спосіб довести мене до сліз. Тому він ламав мої улюблені іграшки, рубав голови моїм лялькам, рвав малюнки, руйнував пісочні замки і снігові фортеці, які я будувала. А батьки його в кращому випадку м'яко сварили, і то лише тоді, коли докази його провини були беззаперечні. Це через нього я набула

звички тікати на цілий день у ліс... і вчитися битися я теж почала через нього. Зрештою він від мене все ж таки відчепився. Після того як я розбила йому ніс і попередила, що я тепер дуже добре розбираюся в отруйних грибах і ягодах, і якщо він ще раз торкнеться мене або моїх речей... Не знаю, наскільки він мені повірив, але у нього вже була компанія такої ж шпани, і він проводив все більше часу з ними. Коли йому було 14, вони побили до півсмерті якогось маленького хлопчика. Був суд, Ігор потрапив до колонії для неповнолітніх. А незабаром після того, як вийшов – за новою справою на дорослу зону. Коли почалася війна, йому залишалося пів року сидіти. Тоді, коли ваша фідорська орда на нас накинулася, справи на фронті спочатку були зовсім кепські, у нас і армії власне ще не було – ну і намагалися набрати добровольців, де тільки можна. І була негласна установка – задовольняти прохання про умовно-дострокове звільнення всім, хто напише заяву до армії. Ось так він і пішов воювати. Дуже сподіваюся, що його десь прибили, або ще приб'ють. Не хотілося б, щоб він потім повернувся ветераном Війни за незалежність і дискредитував справжніх героїв... Так от це я до того, що на обох своїх судах він теж все мекав, як він винен і як йому шкода. Щойно його взяли за дупу, еге ж. Яка нісенітниця взагалі! Шкода людині може бути, якщо вона зробила щось ненавмисно. Скажімо, на ногу наступила. Іноді можна навіть ненавмисно вбити, так. Але ненавмисно побити, ненавмисно звалтувати, ненавмисно катувати неможливо. Коли такий тип каже, що йому шкода – він жаліє не жертву, а себе, шкодує, що попався і буде покараний, і тим самим тільки посилює свою провину, – вона знову закашлялася і ковтнула води. – Гаразд, здається, і справді досить розмов. На жаль, у мене нема паяльника, а тут нема електрики. Але ножем... – вона підняла куртку і витягла вже знайомий йому десантний ніж (чи не його власний?), що тьмяно блиснув у світлі газової лампи, – бач, також можна зробити багато дивовижних речей.

Він знав. Він добре знав це з дев'яти років. З того самого дня, коли відрізав ножем голову живому цуценяті, просто щоб переконатися, що у нього вистачить на це духу...

Дівчина встала і підійшла до нього з ножем у руці, потім присіла між його розсунутими ногами і розрізала штани разом з білизною у нього в паху. Лезо не пошкодило тіло, хоча він відчув крижаний дотик ножа і подумав, що зараз обмочиться. Але тут, немов передумавши, Ялинка випросталася і попрямувала вбік, сховавшись за межами його поля зору. Він не знав, що вона там робить або готується зробити, і це змушувало його обливатися холодним потом. Нарешті вона повернулася – в її лівій руці була аптечка.

– Бачиш, як тут у нас все вдало склалося, – зауважила вона, поклавши аптечку на підлогу.
– Засоби першої допомоги. І мої знання в галузі біології – це не лише плідники й тичинки, як ти міг подумати... Так що я не дам тобі передчасно стекти кров'ю. На це можеш не сподіватися.

– Я потрібен вам живим! – крикнув він. – Я можу дати свідчення!

– У мене вже є твої свідчення, – посміхнулася Ялинка, поплескавши по кишені, де лежав блокнот.

– Не тільки про цю операцію! Про інші також! Я тепер все згадав, я багато чого можу розповісти... – його голос зірвався на ганебний вереск.

Дівчина посміхнулася ще ширше і піднесла вістрі ножа до його ока.

– Язик я тобі залишу, – пообіцяла вона.

2018

(Переклад – Ігор Тараненко, Андрій Хитрий)

Примітка автора. На ідею цієї повісті мене навели перефразовані рядки з пісні Б.Гребенщикова "Мертві матроси не сплять":

*Знати б заздалегідь, що уготовано мені попереду,
Я б вирізав своє ім'я у тебе на грудях*

(в оригіналі - навпаки).

Епіграфом до повісті могла б також слугувати ["Балада про ненависть"](#) В.Висоцького без двох останніх рядків.

Також у процесі написання я зрозумів, що ця повість - рімейк "Альпійської балади" В.Бикова, хоча від самого початку така мета не ставилася.

Для любителів зброї: [розбирання пістолета Hi Point C9, що фігурує в повісті](#)